

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γυμνασιάρχου Γ' ἀρρένων Ἀθηνῶν

200000028

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Πατρίδα σάν τόν ήλιο Σου
ήλιος άλλου δέ λάμπει.

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δρ. 68.—

(Βιβλιόσ. δρ. 18.— Φόρος Ἀναγκ. Δανείου 5.40)

Ἄριθ. ἀδείας κυκλοφορίας 68118—21 Σεπτεμβρίου 1936

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9

1936

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γυμνασιάρχου Γ' ἁρρένων Ἀθηνῶν

Τομὴ 1821

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. Ἐγκριτ. ἀποφ. $\frac{41719}{1-8-33}$

Ἀντίτυπα 1000

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9

ΑΘΗΝΑ 1936

1821

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια αντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἐκδότη.

Ηλίας Ν. Δικαίος

ΤΥΠΟΙΣ : Α. ΔΙΑΛΗΜΑ - ΑΘΗΝΑΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α'. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΦΤΩΧΟΣ ΑΓΙΟΣ

Α'.

Όταν εἴμεθα παιδιά, μὴ ἔχοντες τί νὰ κάμωμεν, διότι τὸ χωρίον μας δὲν εἶχεν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς ψυχαγωγίας, συνωδεύομεν πολλάκις τὰς μητέρας καὶ τὰς θείας μας εἰς ἐκδρομὰς ἀνὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς ἐλαιῶνας, διημερεύομεν εἰς γραφικοὺς ὄρους παρὰ τοὺς ἀμμώδεις καὶ ἀσπίλους αἰγιαλοὺς ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ παρενοχλῶμεν καὶ χασομεροῦμεν μὲ τὰς ἀταξίας μας τὰς φιλέργους γυναῖκας τὰς ἀσχολουμένας εἰς τὸ λεύκασμα τῶν ὀθονῶν.

Ἐὰν γειτόνισά τις εἶχε τάξιμον ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τοῦ δεινῶν ἀγροτικοῦ ἀγίου, χάριν τοῦ ξενιτεύοντος καὶ θαλασσοποροῦντος συζύγου τῆς, ἐὰν ἀγαθὸς τις ἱερεὺς μετέβαινε νὰ λειτουργήσῃ εἰς ἐξωκλήσιον, διεφεύγομεν τὴν ἐπίβλεψιν τῶν γονέων μας καὶ ἐτρέχομεν ἐθειλονταὶ κατόπιν τῶν εὐλαβῶν προσκυνητιῶν, αἵτινες ἐξεπλήττοντο αἱ ἴδιαι ἀνακαλύπτουσαι ἡμᾶς συνοδοιπόρους, χωρὶς ἄλλο ἐφόδιον εἰμὴ ὀλίγον ἄρτον, ὃν εἴχομεν κλέψει ἀπὸ τὸ ἐρμάριον τῆς πατρῴας οἰκίας.

Ἡ ἐξοχωτέρα τῶν ἐκδρομῶν τούτων ἦτο εἰς τὸ Κάστρον, τὴν παλαιὰν πόλιν τῆς νήσου, ἐρημωθεῖσαν μετὰ τὸ 1821.

Τὸ κάστρον τοῦτο ἦτο ἀληθῆς φωλεὰ γλάρου, βράχος ἐξέχων ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν ὀργυιὰς ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ διὰ στενοῦ λαιμοῦ συνδεόμενος μὲ τὴν ξηράν, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ κινητῆς ξυλίνης γεφύρας.

Γράφω ἀπλῶς τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου, δὲν λέγω δὲ ὑπερβολὴν βεβαιῶν ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο μία τῶν ἀγριωτέρων τοποθεσιῶν, ὅσαι ἀπαντῶνται εἰς τὰ εὐκραῆ κλίματα καὶ τὰς μειδιώσας ἡμῶν παραλίας.

Ἡ σημερινὴ κόμη, ὅπου συνφίσησαν μετ' ἄλλων ἀποίκων οἱ συμπατριῶταί μου, κεῖται εἰς εὐλίμενον μεσημβρινὸν τοπεῖον. Τὸ παλαιὸν Κάστρον ἦτο κατὰ τὴν βορειοτάτην ἑσχατιάν, εἰς ἄβατον καὶ ἀπρόσιτον μέρος, καὶ δύο ἐπιπροσθούντα αὐτοῦ νησιδία, βράχοι ἐπίσης χθαμαλότεροι τοῦ πρώτου, οὐδόλως ἴσχυον νὰ τὸ σκεπάσουν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἐπὶ τῶν νησιδίων ἐκείνων, οὐδὲ δράκα χώματος ἐχόντων, ἐφύετο παράδοξον εἶδος ἀγρίας κράμβης ὑπόπικρον, ἀλλ' εὐχυμότατον ἔδδεσμα, καὶ πολλοὶ πολλάκις ἐκινδύνενον τὴν ζωὴν των ἀγωνιζόμενοι νὰ τὸ συλλέξωσιν ἐπὶ τοῦ ἀποροῶγος βράχου.

Τόσον κραταιὸς ἔπνεεν ὁ βορρᾶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· τὰ δένδρα μαστιζόμενα ἐκάμπτοντο καὶ καθίσταντο ραχιτικά ὑπὸ τὴν πνοήν του, μόνον δέ τινες ἐρπιστικοὶ θάμνοι, προσφυόμενοι εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ ἐδάφους, εὕρισκον οἰκτρὸν ἄσυλον.

Ἐκεῖνο, ὅπερ δυσκολευόμενος νὰ ἐννοήσῃ σήμερον ὁ ἐπισκέπτης ἴσταται ἀπορῶν, εἶναι πῶς κατάρθωσαν ἄνθρωποι νὰ ζῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνύδρου καὶ ἀξένου ἐκείνου βράχου· ἀλλ' ἡ συνελάνουσα καὶ προσβιάζουσα αὐτοὺς ἦτο προδήλως ἡ ἀνάγκη. Ὁ φόβος τῶν Ἀλγερινῶν, τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Τούρκων, τοὺς συνεπίεξε καὶ τοὺς ἐστοίβαζεν ἐπὶ τῆς φύσει ἀπορρήτου ἐκείνης κόγχης.

Ἐντὸς λοιπὸν καὶ περίξ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου φρουρίου ἐσώζοντο εἰσέτι, ὅτε ἤμην παιδίον περὶ τὰ τριάκοντα παρεκκλήσια λείψανα εὐσεβοῦς παρελθούσης ἐποχῆς· τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν ἐρείπια, ἄλλα μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους ὀρθοῦς, καὶ ἄλλα σεσυλημένα τὰ ἱερὰ καὶ τὰς εἰκόνας· ὀλίγα μόνον ἐλειτουροῦντο ἀκόμη. Τούτων τινὰ ὑψοῦντο γραφικῶς ἐπὶ ὑπερηφάνων βρά-

χων καὶ ἐπὶ σκοπέλων παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐν τῇ θαλάσῃ, χουσιζόμενα τὸ θέρος ὑπὸ ἀπλέτου φωτός, βρεχόμενα τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἅτινα μαινόμενος βορρᾶς ἐτάραττε καὶ ἀνετίναζεν, ὀργῶνων ἀνενδότως τὸ πέλαγος ἐκεῖνο, σπείρων εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ναυάγια καὶ συντριμματα, ἀλέθων τοὺς γρανίτας εἰς ἄμμον, ζυμώνων τὴν ἄμμον εἰς βράχους καὶ σταλακτίτας, ἐκλικίζων τὸν ἄφρον εἰς ἀκτινωτοὺς ραντισμοὺς.

Βαθὺς καὶ ἀτέρμων ἐξετείνετο ὁ ὀρίζων, εὐρεΐα καὶ ἀχανὴς ἠπλοῦτο ἡ θάλασσα. Ἐκεῖ ὅποια ἀνηλεὴς τρικυμία ἐθόλωνεν ἐκεῖνον καὶ συνετάραττε ταύτην κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος! Ἐκεῖθεν ἠδύνατό τις ν' ἀπολαύσῃ πράγματι τὸ αἶσθημα τοῦ ὑψηλοῦ, οἷον μόνον ὁ ἐν ἀσφαλείᾳ θεατὴς ἀπὸ τοῦ ὕψους ἀποροῶγος ἀκτῆς δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ.

Εἰς τὸ μέρος λοιπὸν τοῦτο ἔτρεχον ἐκάστοτε μετὰ τῶν ὀμηλικῶν μου, κατὰ τὰς ἐορτὰς μάλιστα, ὅταν ἐτελοῦντο πανηγύρεις. Καὶ ἐβλεπες διὰ μιᾶς τὸ ἐξημωμένον μέρος ζωοποιούμενον καὶ λαμβάνον χαρωπὴν ὄψιν καὶ αἰ ἀπὸ μακρῶν χρόνων σιγῶσαι ἤχοι ἤρχιζαν ν' ἀντιλαλῶσι τὰς φαιδράς κραυγὰς τῶν παιδίων καὶ τὴν χελιδονώδη λαλιὰν τῶν νεαρῶν γυναικῶν.

Ὅσακις μικρὸς τις σύντροφός μας ἐξετέλει διὰ πρώτην φοράν τὴν εὐσεβῆ προσκύνῃσιν, διότι ἕκαστος ἡμῶν ἀνετρέφετο μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ Κάστρου καὶ ἐδειματοῦτο μὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἐν αὐτῷ ἐπιδημούντων ἀπειραγίθμων φασμάτων, ἡ πρώτη φιλάδελφος φροντίς μας ἦτο, παραφυλάττοντες τὴν ὥραν καθ' ἣν θὰ εἰσεῖρε χάσκων εἰς τὸν ὑποσκότεινον πυλῶνα, νὰ κτυπήσωμεν, διὰ τὸ καλορίζικον, τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς πύλης ἐπιφωνοῦντες : Σιδηροκέφαλος !

Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξ ἡμῶν ἄφατον εὕρισκον τέρψιν εἰς τὸ νὰ κρούσῃ μανιωδῶς τοὺς ραγισμένους παλαιοὺς κώδωνας τῶν δύο ἢ τριῶν ναΐσκων, νῦν σωζομένων ἀκόμη ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀμιλλώμενοι τίς νὰ διαρρήξῃ αὐτοὺς μίαν ὥραν ἀρχύτερα, μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ ἀγαθοῦ ἱερέως καὶ τὸ ἐπισειόμενον μαστίγιον τοῦ κλητῆρος τῆς δημαρχίας ἢ τοῦ χωροφύλακος.

Προσέτι δὲ εἶχον τὴν συνήθειαν μικροὶ βράνδαλοι τινες ἐξ ἡμῶν—πῶς νὰ τὸ γράψω ; — νὰ καταρρίπτωσι διὰ πυγμῶν καὶ λακτισμάτων τοὺς ὀλίγους τοίχους τῶν οἰκιῶν, ὅσοι ἴσταντο ἀκόμη ὄρθιοι, ἀνεκλάλητον ἠδονὴν εὕρισκοντες εἰς τὸ νὰ ρί-

πτωσι τὸς λίθους τούτους εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ἀπλούμενον βαθὺ καὶ βοῖζον μανιωδῶς κάτωθεν τοῦ μεγαλοπρεποῦς βράχου, ὀπόθεν μακρὰι παρήρχοντο στιγμαί, ἕως οὐ ἀκουσθῆ καὶ φθάσῃ εἰς τὰ ὄτα ἡμῶν ὑπόκωφος ὁ πλαταγισμὸς τῆς πτώσεως τῶν συντριμμάτων τούτων.

*
**

Τρεῖς ἢ τέσσαρες ὁδοὶ ἔφερον ἀπὸ τῆς νεωτέρας πολίχνης εἰς τὸ Κάστρον. Τούτων ἡ κυριώτερα ὀνομάζετο «ὁ μέγας δρόμος». Ὁ δρόμος οὗτος, ἀφοῦ διήρχετο διὰ πολλῶν τοποθεσιῶν, ὧν ἑκάστη εἶχε τὴν ἱστορίαν της καὶ τὰς περὶ φαντασμάτων καὶ νεραϊδῶν παραδόσεις της, ἔφθανεν εἰς μέρος τι ἀρχαῖως ὑψηλόν, ἀποτελοῦν ζυγὸν μεταξὺ δύο κορυφῶν τῆς νήσου. Ἡ θέσις αὕτη ὀνομάζετο Σταυρός.

Ἰσταντο τῷ ὄντι ἐκεῖ, πρᾶγμα συνηθέστατον ἄλλως, οὐχὶ σταυρός, ἀλλὰ τρεῖς ξύλινοι σταυροὶ παμπάλαιοι, ὧν ὁ χρόνος καὶ αἱ καταγιγίδες εἶχον ἐξαλείψει τὸ ἐρυθρὸν ἐπίχρισμα. Ὁ εἰς τούτων ἴστατο ἐξ ἀνατολῶν, ὁ δεύτερος ἔβλεπε πρὸς ἀργέστην καὶ ὁ τρίτος πρὸς λίβα.

Ἐκατὸν βήματα ἀπωτέρω, ὅπου ἡ ὁδὸς ἐκατηφόριζε καὶ ἐτρέπετο πρὸς τὸ Κάστρον, ἡμισείας ὥρας δρόμον ἀπέχον ἀκόμη, τὸ ἔδαφος ἦτο ὄλον κοκκινόχωμα ἐν μέσῳ ἐρεικῶν καὶ σχοίνων, αἱ δὲ μάμμαι μας καὶ προμάμμαι διηγοῦντο ὅτι τὸ χῶμα ἐκεῖνο, ἔχον ἀσυνήθη κοκκινωπὴν χοριάν, ἐξέπεμπε προσέτι εὐωδίαν ἀνεξήγητον.

Ἄνθρωπος εἶχεν ἀγιάσει ἐκεῖ ἔλεγον. Πῶς ; Πότε ; Μὲ τὴν ἐπιτόλαιον παιδικὴν περιέργειαν, δὲν ἐξήτασα ἀρκετὰ καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸ μάθω. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παράδοσις ἔμεινεν ἀμυδρὰ καὶ τὰ καθέκαστα ἀπωλέσθησαν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μάρτυρος παρεδόθη εἰς λήθην. Κατὰ τὸ κοινὸν δὲ λόγιον «φτωχὸς ἅγιος δοξολογιά δὲν ἔχει».

Παρθῆλον πολλὰ ἔτη ἔκτοτε. Τῷ 1872, εἰκοσαετῆς ὧν, ἔτυχε νὰ μεταβῶ καὶ νὰ διατρίψω ἐπὶ τινὰς μῆνας ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἐγνώρισα ἐκεῖ ἔντιμον συμπατριώτην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποδημοῦντα. Μετ' ἀφελείας καὶ ἄνευ στόμφου ὁ ἀνὴρ οὗτος μ'

ἐδίδαξε πολλά, μοὶ διηγήθη δὲ καὶ πολλὰς ἀρχαίας παραδόσεις τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μας.

Ἐνεθυμήθην τότε νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἂν ἐγνώριζε τι περὶ τῆς παραδόξου ἐκείνης εὐωδίας ἢ ἂν ἤκουσε περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅστις εἶχεν ἀγιάσει πλησίον τῶν τριῶν Σταυρῶν μοὶ διηγήθη δὲ τὰ ἑξῆς :

Β΄.

Εγερθεὶς περὶ ὄρθρον βαθὺν ὁ πτωχὸς Τσόμπανος, ὁ βόσκων τὰς ὀλίγας αἴγας καὶ μανδριζῶν αὐτὰς εἰς τὸ κατάμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, ἤμελξε τὰς αἴγας του καὶ ἀφυπνίσας τὸν παρῆγιόν του, τὸν ἔστειλε νὰ φέρῃ τὴν καρδιάραν πλήρη εἰς τὸ χωρίον πρὸς τὸν κολίγαν του, τὸν προεστὸν, καὶ νὰ γυρίσῃ γλήγορα ὀπίσω. Ἐὰν ἰδῇ καὶ ἀργοῦν ν' ἀνοίξουν τὴν γέφυραν, τοῦ εἶπε νὰ κράξῃ τὸν φύλακα, τὸν πυλωρόν, καὶ ν' ἀνεβάσῃ τὸ γάλα μὲ τὸ παλάγκο εἰς τὸ Κάστρον ἐπάνω. Ἀλλὰ νὰ μὴ φύγῃ, πρὶν λάβῃ εἶδῃσιν ἀπὸ τὸν κύριον Ἀναγνώστην, τὸν προεστὸν, τὸν κολίγαν του, μὴ τυχὸν ἤθελε νὰ τοῦ παραγγείλῃ τίποτε. Ὁ παῖς ἐπέταξε τὴν κάπαν του, ἐνίφθη μὲ τὴν στάμναν, ἐσφογγίσθη μὲ τὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου του, ἤρπασε τὴν καρδιάραν καὶ ἔφυγε τρέχων.

Εἶτα ἀφοῦ ἐνέβαλε τὸ πολὺ γάλα εἰς μέγαν λέβητα καὶ ἔροισεν ἀφθονον ἄλας ἐντὸς ἐξ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον μόνος του ἐμάζευεν ἀπὸ ἀκρογιαλιά εἰς ἀκρογιαλιά, τρέχων ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους, ὅπου ἔβγαζε κογχύλια καὶ πεταλίδας, ὁ αἰπόλος ἦναψε πῦρ καὶ ἠσχολεῖτο νὰ τὸ βράσῃ, καθότι ἐπροόβλεπεν ὅτι θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γευματίσῃ ὁ ἴδιος μὲ γάλα, πρᾶγμα δυσάρεστον, ἐάν, ὡς ἦτο λίαν πιθανόν, ὁ κολίγας του ὀλιγώρῃ νὰ τοῦ στείλῃ «κανένα ἀρμυρὸ ψάρι». Διότι αὐτὸς ὁ αἰπόλος δὲν ἦτο ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ γίνονται φόρτωμα εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν ὁ κολίγας δὲν εἶχε τὴν καλὴν διάθεσιν, αὐτὸς δὲν θὰ ἔρριχνε τὴν ὑπόληψίν του διὰ νὰ τὸν κάμῃ στανικῶς νὰ τὸν φιλέψῃ ἢ ἄλμυρὸ ἢ ἄλλο τίποτε, ἅς ποῦμε. Ἄλλοι ὅμως εὐρίσκουν, τρόπον τινά, τὸ μέσον διὰ νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μὲ τὸν κολίγαν, καὶ ἐνῶ τὰ ἀρνάκια τὰ μισιακά, κατὰ κανόνα, ὁ ἀετὸς τὰ τρώγει, ἂν καὶ τὰ ἰδικά τους τίποτε δὲν παθαίνουν, αὐτοὶ καὶ πάλι—νὰ χουμε

καλή ψυχὴ—τὰ καταφέρουν μιὰ χαρά! Καὶ νὰ ἦτο τουλάχιστον ἀρκετὸν τὸ γάλα διὰ νὰ πῆξη τυρὸν ἢ μυζήθραν ὑπομονή! Ἄλλ' ὀργὴ Θεοῦ εἶχε πέσει τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὰ βοσκήματα. Τὰ πράγματα τὰ μισὰ τοῦ εἶχαν ψοφήσει, ὀλίγαι μόνον γαλάρες τοῦ ἔμειναν· ὅλο καὶ στέρφες. Δὲν ἔκαμε ὁ Θεὸς καὶ καλὸν καιρὸ νὰ βγάλη ἡ γῆ χορταράκι, νὰ βοσκήσουν τὰ πράματα. Τὶ νὰ σὲ κάμουν τὰ καημένα τὰ πράματα!

Εἶτα ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἤρχισε νὰ σοβῆ τὸ αἰπόλιον ἐξάγων τὰ ζῶα πρὸς νομὴν εἰς τὴν παρακειμένην κοιλάδα. Τσοῦ! τσοῦ! στέρφα! ἔ! ψαρή! ὄϊ! ὄϊ!

Μόλις προέβη ὀλίγα βήματα, καὶ ἰδοὺ δύο ἄγνωστοι ἄνθρωποι παρουσιάζονται ἐνώπιόν του καὶ τοῦ κόπτουσι τὸν δρόμον. Ἐφόρου ἀσυνήθη ἀναβολήν, καὶ τὸ ἠθὸς των ἐφαίνετο ὄχι πολὺ ἄγριον, ἀλλ' ὅπως οὖν ἀλλόκοτον.

Ἐὸ βοσκὸς δὲν ἐφοβήθη, ἐξεπλάγη μόνον.

Ἐὸ μικρὸς σκύλαξ, προσηδήσας εἰς ἀπάντησίν των, τοὺς ὑπέδεχθη μὲ ὑλακὰς.

Καὶ οἱ δύο ἐχαιρέτισαν τὸν αἰπόλον, φέροντες τὴν χεῖρα εἰς τὸ στήθος, εἶτα εἰς τὸ μέτωπον.

Ἐὸ εἷς τῶν δύο ξένων, ὁ πρεσβύτερος, ἀποταθεὶς πρὸς τὸν ἀγρότην εἶπε μὲ λαρυγγώδη σκληρὰν φωνὴν εἰς ἔλληνοβάρβαρον ἀκατανόητον γλῶσσαν.

— Ἐσὺ μελέκ ἀνάραφ ἐμεῖς ντρομό σούφτ; (Ἐσὺ τοῦ χωρίου, ἠξεύρεις εἰς ἡμᾶς τὸν δρόμον νὰ δεῖξης;)

Ἐὸ αἰπόλος δὲν ἐνόησε γρῦ.

Ἐὸ ξένος ἐπανελάβε συνοδεύων τὰς λέξεις δι' ἐκφραστικῶν χειρονομιῶν.

— Μελέκ, ποῦ πάει ντρομό... πολλοί, πολλοί, ἔλεφ, ἔλεφίν! (Εἰς τὸ χωρίον πόθεν φέρει ὁ δρόμος... (ὅπου κατοικοῦν) πολλοί, πολλοί, χίλιοι χιλιάδες!)

Ἐὸ βοσκὸς τότε ἤρχισε νὰ ἐννοῆ ὅτι τὸν ἠρώτησαν τὸν δρόμον τὸν ἄγοντα εἰς τὸ Κάστρον.

Χωρὶς νὰ ὑποπτεύσῃ τίποτε, τοὺς ἔδειξε τὸν κυριώτερον δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸ φρούριον, ὅστις ἄλλως τε ἦτο καὶ ὁ μόνος ὁρατὸς καὶ διὰ νευμάτων τοὺς ἔδωκε νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι, ἂν ἐπροχώρουν ἀκόμη ἑκατοστῆς τινὰς βημάτων, θὰ ἔβλεπον μα-

κρόθεν τὸ Κάστρον, προκῦπτον ἐκεῖ εἰς τὸν αἰγιαλὸν μεταξὺ γῆς καὶ θαλάσσης.

Οἱ ξένοι ἔκαμαν νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Ἄλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς βλέπει καὶ ἄλλους τέσσαρας μὲ ὅμοια ἐνδύματα ἐξερχομένους ἀπὸ τῆς γείτονος λόχμης καὶ βαδίζοντας μετὰ προφυλάξεως πρὸς συνάντησιν τῶν πρώτων,

Οὗτοι μὲν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔγιναν ὄρατοί, ἅμα ἐξελθόντες εἰς τινὰ ἀλωήν, καὶ ἔστρεφον ὀπίσω τὰς κεφαλὰς ὡς νὰ ἀνησυχουν μὴ τυχὸν παρατηρήθησαν, καὶ πάλιν ἐχώθησαν πάραυτα εἰς τὸ δάσος.

Ὁ αἰπόλος αὐθορμήτως, καὶ χωρὶς νὰ ἠξεύρωι τὸ διατί, ἔσπευσε προλαβὼν καὶ ἐκρύβη ὀπισθεν τῶν θάμνων. Εἶχεν αἰσθανθῆ ἀμυδρῶς ὅτι συνέφερε νὰ μὴ ἐννοήσωσιν οἱ τέσσαρες ἐκεῖνοι ὅτι τοὺς εἶδε.

Τέλος καὶ οἱ ἕξ ἔγιναν ἄφαντοι.

Ὁ βοσκὸς ἐστάθη ἐπὶ τοῦ ὄχθου τῆς γῆς, ἐφ' οὗ εὐρίσκετο, ὑψηλός, εὐθυτενής, μὲ ἀγριόξανθον τὴν τραχεῖαν στοιβωτὴν κόμην, ἐστάθη ἀκουμβῶν ἐπὶ τῆς ράβδου τοῦ τῆς μακρᾶς καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται, καὶ ὑποψία καὶ φόβοι τὸν ἐκυρίευν. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ πρώτη ἀκτίς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ἐφώτισε τὸ προῶρος ἐρρυτιδωμένον μέτωπόν του καὶ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ ἰσχνοῦ προσώπου του, προσώπου μὲν μόλις τεσσαρακονταετοῦς, καὶ ἡ μορφή του ἐφάνη μυστηριώδους θελγύτρου μετέχουσα, καὶ δὲν ἐφαίνετο ἄμοιρος ψυχικοῦ ἢ καὶ αἰσθητοῦ κάλλους ὁ τραχὺς καὶ ἄξεστος Τσόμπανος, ὁ ὑψηλὸς καὶ σκληραγωγημένος καὶ ἡλιοκαής, ὁ βόσκων τὰς ὀλίγας αἰγὰς του εἰς τὸ κατάμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν.

Ὅλιγα παρῆλθον στιγμαί, καὶ ἀκούει ὀπισθεν του, ὄχι πολὺ μακρὰν, θροῦν φύλλων καὶ κλάδων κινουμένων. Ὁ βοσκὸς ἀνεσπίρτισεν.

Ὁ θόρυβος οὗτος ἦτο ὡς ἐκ βηματισμῶν ἀνθρώπων μετὰ πολλῆς πατούντων προφυλάξεως, ἀλλὰ μὴ κατορθούντων, ἐν μέσῳ τοῦ χλοεροῦ δάσους, νὰ βωβάνωσιν ἐντελῶς τὸ βῆμα.

— Κι ἄλλοι, καὶ ἄλλοι ἔρχονται, ἐπιθύρτισε· τ' εἶναι τάχα, Θεέ μου!

Τότε φῶς ἐπέλαμψε διὰ μιᾶς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυ-

χῆς του, καὶ οἶονεὶ μυστηριώδης ἐπίνοια ἐπεφοίτησε εἰς τὸν νοῦν του.

Θὰ εἶναι κλέφτες ! εἶπε.

Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, πηδᾷ ἐλαφρῶς ὀπισθεν τῶν θάμων καὶ ἀρχίζει νὰ τρέχῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ φρούριον.

— Εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου ! ἐπιθύρισε μόνον.

Γ.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς προλαβούσης ἑκατονταετηρίδος πειρατικὸν πλοῖον πλήρες ἀγρίων καὶ αἰμοχαρῶν Βαρβαρῶν προσωμίσθη διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ὄρμον Ἀσέληνον κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς νήσου.

Πάνοπλος συμμορία ἐκ δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ἀνδρῶν ἀποβιβασθεῖσα περὶ τὸ λυκανγὲς ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὰς κλιτύας τοῦ Ἀναργύρου γραφικωτάτου βουνοῦ, εἰς πολλὰς ράχεις τεμνομένου, προφυλαττομένη καὶ βαίνουσα ἀπὸ στενωποῦ εἰς στενωπόν.

Ὡς διὰ νὰ ψεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ λιμενίσκου, ὠχρὰ μὴνη φθίνουσα εἶχεν ἀνατελεῖ ἀρτίως, φέγγουσα τὸν νυκτερινὸν δρόμον τῶν πειρατῶν.

Ἡ ἀγκάλῃ ἐκείνη, μυστηριώδης καὶ σκοτεινὴ, ἐθεωρεῖτο ἀπαίσιος διὰ τοὺς τιμίους θαλασσοπόρους· ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ ἐκβράζῃ ἢ θάλασσα τὰ πτώματα τῶν πνιγομένων, ὅσους ὁ ἀντικρὺ κείμενος Λευτέρης — ἡ περίφημος αὕτη ὕφαλος, ἦν ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει Μύρμηκα καὶ ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ξέρξης διέταξε νὰ κτισθῇ ὑψηλὸν σῆμα ἐπ' αὐτῆς — ὅσους, λέγομεν, ὁ Λευτέρης ἠλευθέρωνε κατὰ καιροῦς, ἀπαλάττων τὰ μὲν πλοῖα τοῦ βάρους τοῦ φορτίου, τοὺς δὲ ναυβάτας τοῦ προσκαιροῦ ἄχθους τῆς ζωῆς.

Ὁ Σολμὰν βέλ Μεϊμέτ, ὁ πρεσβύτερος τῆς συντροφίας, ἐβεβαίον ὅτι εἶχεν ἐπισκεφθῆ ἄλλοτε τὸ φρούριον καὶ ἤξευρε ποῦ κατοκοῦν οἱ ἄπιστοι. Ἄλλως εἶχον παρέλθει, ἔλεγε, χρόνοι πολλοί, καὶ δὲν ἐνεθυμεῖτο καλῶς τὸν δρόμον.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σολμὰν εἶχεν ἀνδραγαθήσει κατὰ τῶν ἀπίστων, ὁ μακρὸς στριμμένος καὶ ἀγκιστροειδῆς μύσταξ του ἦτο παμμέλας, ὡς κόρακος πτερόν· καὶ τώρα ἡ χιὼν τοῦ γήρατος εἶχε λευκάνει δαφυλῶς τὴν πλουσίαν χαιτήν του.

Ἐν τούτοις ὁ γέρο Σολμὰν εἶχε βάλει σημάδι φαίνεται τὴν

κορυφήν τοῦ βουνοῦ τῆς Καραφιλιζανάκας καὶ ὑπ' αὐτῆς ὄδη-
γούμενος ἐβάδιζε πρὸς βορρᾶν. Ἐκεῖ ἦτο ἡ φωλεὰ τῶν νη-
σῶν, τὰς ὁποίας ἤθελον νὰ μαδῆσωσιν.

Τὸ σχέδιον τῶν Ἀφρικανῶν δὲν ἦτο πολὺ πεπλεγμένον.
Ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦτο ἡ τριήρης των, δὲν εἶχε τόσους μόνον
ἐπιβάτας. Τὰ δύο τρίτα τοῦ πληρώματος εἶχον μείνει ἐπὶ
τῆς νηός.

Προσωρμίσθησαν νύκτα εἰς τὸν Ἀσέληνον διὰ νὰ μὴ προ-
δοθῶσιν. Ἄν ἔπλεον ὑπ' αὐτὸ τὸ φρούριον, ἦτο ὡς νὰ ἔδιδον
εἶδησιν εἰς τοὺς ἀπίστους νὰ κλείσωσι τὰς σιδηρᾶς πύλας καὶ
νὰ σηκώσωσι τὴν γέφυραν. Οἱ δεκαπέντε ἢ δεκαοκτὼ οὔτοι ἄν-
δρες προεπορεύοντο πρόσκοποι, ὅπως ἐξαφνίσωσι τοὺς ἀπίστους
καὶ μὴ προλάβωσι ἐκεῖνοι νὰ προφυλαχθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ
τὸ πλοῖον μετὰ τοῦ λοιποῦ πληρώματος ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ
ἡλίου, ὑπὴνεμον ἐκ μεσημβρίας, θὰ ἔπλεεν εἰς Ἅγιον Σώστην
καταντικρὺ τοῦ φρουρίου καὶ ὅλη ἡ μικρὰ στρατιά θὰ ἐκυρίευεν
ἐξαπίνης τὴν πόλιν.

Οἱ θησαυροὶ τῶν Βενετῶν, τῶν Τούρκων, τὰ λάφυρα τῶν
Ἑλλήνων κλεφτῶν, ὅσοι εἶχον πατήσει κατὰ καιροὺς τὸν πόδα
εἰς τὴν μικρὰν νῆσον, τὴν γενομένην πολλάκις ὀρηκτήριον πο-
λέμων καὶ ἐστρατειῶν καὶ οὐσαν ἀληθῆ δρόμον μεταξὺ Κασσάν-
δρας, Ὀλύμπου καὶ Ἀσπρης Θαλάσσης ἐφημίζοντο πόρρωθεν
ὡς κεκρυμμένοι εἰς ἄγνωστα ἄντρα καὶ ὑπόγεια τοῦ Κάστρου
καὶ ὅλης τῆς νήσου. Αἱ γυναῖκες τοῦ τόπου δὲν ἦσαν ὡς αἱ χα-
νούμισσαι μαλθακαί, ἀλλ' ἐρογατικά, καὶ ἐκρίνοντο ἄξια νὰ
στολίζωσι τὰ χαρῆμα τῶν ἀληθῶν πιστῶν ὡς σκλάβαι.

Ὅταν οἱ πρόσκοποι ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφήν τοῦ Ἁγίου
Κωνσταντίνου, ἡ αὐγὴ εἶχε πορφυρώσει τὴν ἀνατολὴν μὲ τὴν
ροδίην ἄλουργίδα της, καὶ αἱ δύο θάλασσαι ἐφαίνοντο ἔνθεν
ἐξαπλούμεναι, ἡ μία ὡς ὀθόνη μὲ κυανοῦν στήμονα καὶ μὲ ἄλι-
κην κρόκην, δεχομένη τὰς ἀνταγείας τῆς παμφαοῦς ἀνατολῆς,
ἡ ἄλλη ὡς ὑπόσκιος μελανῆ ἄρουρα φέρουσα τὴν σκωρίαν τοῦ
σκότους ἀκόμη ἐγκατεσπαρμένην.

Τότε οἱ βάρβαροι ἐστάθησαν εἰς μίαν στενωπὸν ἀόρατον
ἀπὸ τὰ πεῦκα, ἐξ ὧν ἦτο κατάφυτον τὸ βουνόν, καὶ ὁ ἀρχηγὸς
τοὺς διέταξε νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τρεῖς ομάδας καὶ νὰ βαδίσωσιν
ἐκάστη χωριστά, εἰς πεντακοσίων βημάτων ἀπόστασιν ἡ μία ἀπὸ

τῆς ἄλλης, διὰ τὰ μὴ φανῶσιν ὑποπτοι εἰς πάντα ἀγροδίατοι, ὅστις τυχὸν ὀρθοῖζων ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἰς τὸ βουνὸν θὰ τοὺς παρετήρει ἐκ τοῦ μακρόθεν. Εἶχον κοῦψει ἐπιμελῶς τὰ ὄπλα των ὑπὸ τὰ πλατέα βουρονούζιά των, εἶχον ἀφαιρέσει τὰ σαρίκια ἀπὸ τὰ φέσιά των τὰ μακρά, ὀρθὰ καὶ ὑποστρόγγυλα, καὶ ὁμοιάζον μὲ Ἐνατολίτας ζωεμπόρους, ἢ μὲ περιπλανωμένους πραγματευτάς.

Ἡ ὁδὸς διὰ τὸ Κάστρον, ἐὰν ἐκατηφόριζαν κατ' εὐθειᾶν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου εἰς τὴν κοιλάδα τὴν καλουμένην «τ' Ἀρβανίτη», ἦτο πολὺ συντομωτέρα, ἀλλ' ὁ γέρο Σολμάν, ἐπειδὴ εἶχε βάλει σημάδι τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν, τὴν Καραφιλιτζανάκαν λεγομένην, τοὺς ὠδήγησεν ἀνατολικώτερον, πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ κατήλθον εἰς τὴν ὠραίαν γραφικὴν τοποθεσίαν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου ἐπιον ὕδωρ δροσερὸν ἐκ τῆς κρήνης τῆς διαυγοῦς, ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ σκιὰν γιγαντιαίων πλατάνων. Ἦτο δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου καὶ μὲ ὄλην τὴν ἐπικρατοῦσαν δρόσον, ἦτο ἄκρα νηνεμία, καὶ ἡ ἡμέρα προ-ἠγγέλλετο λίαν θερμὴ, εἰ καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἀνατείλει ἀκόμη.

Ἐκεῖθεν στραφέντες πρὸς τὰ βορειοανατολικά, διέτρεξαν μέγα ἐπικλινὲς ὄροπέδιον, ὀπόθεν ἡ θεὰ ἐκτείνεται ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον ἀχανῆς μεταξὺ τοῦ ὑψηλοῦ Ἄθω, τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν νήσων, καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ βουνοῦ τῆς Καραφιλιτζανάκας ἤρχισαν ν' ἀνέρχονται πρὸς τ' ἀριστερὰ βορειοδυτικώτερον.

Εἰσῆλθον εἰς σύδενδρον σκιερὸν ρεῦμα, εἰς θέσιν καλουμένην «Κρύο Πηγάδι», γείτονα τῶν «Τριῶν Σταυρῶν», ὅπου τὸ παμπάλαιον φρέαρ εἶναι στοιχειωμένον καὶ παρὰ τὸ χεῖλος αὐτοῦ οὐχὶ σπανίως ἐξέρχονται φαντάσματα, σὺν τοῖς ἄλλοις εἰς ἀράπης μὲ τὴν τσιμπούκαν, οὐχὶ ἄρα μὲλαψός, ὅπως αὐτοί, ἀλλ' αἰθίοψ παμμέλας, ὡς ἐξ ἔβενου. Ὁ γέρο Σολμάν, ὅστις ἐγνώριζε τὸ πρᾶγμα, τοὺς ἐπρότεινε καὶ ἕκαμαν ὄλοι, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου εὐσεβῆ προσευχὴν, κροτήσαντες τρεῖς τὰ μέτωπα εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἐπικαλούμενοι ἴλεων τὴν σκιὰν τοῦ ἀρχαίου ὁμοθρήσκου των, ὅστις, τίς οἶδε διὰ ποίαν ἁμαρτίαν, ἔχει μείνει ἔξω τοῦ Παραδείσου καὶ τὸ φᾶσμα του ἐξηκολούθει νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην τοποθεσίαν.

Δ'.

Τὰς αἰγὰς του ὁ πτωχὸς αἰπόλος τὰς ἄφησεν, ὅπως εὐρέθησαν, εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ εἶχε καιρὸν νὰ τὰς ὀδηγήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν καὶ νὰ τὰς ἀσφαλίσῃ. Βοσκὸν ἄλλον ν' ἀφήσῃ ἀναπληρωτὴν δὲν εἶχε τὴν στιγμήν ἐκείνην. Ὁ ψυχογυῖός του δὲν εἶχεν ἐπιστρέφει ἀκόμη ἀπὸ τὸ φρούριον. Τὸ παλιόπαιδο θὰ ἤυρε τὰς πύλας ἀνοιχτάς καὶ θὰ τὸ ἔστρωσε μὲ φίλους εἰς κανὲν καπηλεῖον. Τίς εἶδεν ἂν δὲν ἐπώλησε τὸ ἥμισυ τῆς καρδίας, τῆς προωρισμένης διὰ τὸν κολίγαν, ἀντὶ ἡμισείας δωδεκάδος ἰχθυδίων παστῶν.

Ὁ βοσκὸς ὀλίγα μόνον βήματα ἔτρεξεν ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ εἶτα ἐστράφη πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐχώθη ἐν μέσῳ συστάδος θάμνων. Δὲν ἦτο μωρὸς αὐτὸς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχε δεῖξει ἀρτίως εἰς τοὺς κλέπτας. Ἐγνώριζε παμπόλλας πλαγίας ὁδοῦς, καὶ μονοπάτια, γνωστὰ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Ἐκεῖ μεταξὺ τῶν θάμνων ἤρχιζε ἓνα μονοπάτι γνωστότατον αὐτῷ· χιλιάκις τὸ εἶχε διατρέξει. Διὰ τοῦ μονοπατίου τούτου θὰ προελάμβανε τοὺς πειρατὰς κατὰ χίλια τουχάλιστον βήματα. Εἶχε καιρὸν νὰ ὑπάγῃ, νὰ ἔλθῃ κι ἐκεῖνοι νὰ μὴ ἔχουν φθάσει ἀκόμη!

Ἦτο μονοπάτι καὶ ἦτο κρημνός. Ὁμοίαζε μὲ τὸν κρημνὸν καὶ μὲ τὸ μονοπάτι τοῦ δημῶδους ἄσματος. Ἄλλ' ἐγνώριζεν αὐτὸς ἀπὸ μονοπάτια. Ἀπὸ τέτοια «δὲν ἴδρωσε τὸ μάτι του». Ἐπάται τόσον ἐλαφρὰ εἰς τὴν γῆν, ὥστε δὲν ἄφηνε σχεδὸν ἴχνος. Εἰς τὸ ἐπίπεδον οἱ πόδες του ἔκοπτον ὡς τροχοί, εἰς τὸ κρημνώδες προσεκολλῶντο ὡς ἀρπάγαι. Οἱ καλῶς ἐσφιγμένοι περὶ τὰ σφυρὰ καὶ φολιδοειδῶς ἀνερχόμενοι εἰς τὴν κνήμην ἱμάντες τῶν πεδίλων του ἦσαν ὡς περὰ εἰς τοὺς πόδας.

Ἐτρεχεν, ἔτρεχεν, ἀναρριχώμενος εἰς βράχους, ὑπερηγῶν χάνδακας, κατερχόμενος τὴν κρημνώδη ἀκτὴν, ταλαντεύμενος ἐπὶ τοῦ πρानοῦς, ὅπου ἄγρια ἀνθύλλια καὶ θάμνοι ἄζωοι καὶ ἄφυλλοι ἀσφόδελοι ἐφύοντο μόνον, αἰωρούμενοι ὑπεράνω τοῦ πελάγους προσπαίζοντες μαλθακῶς πρὸς τοὺς βράχους τῆς ἀπορροῦς ἀκτῆς, ἔτρεχε καὶ συγχρόνως ἐμελέτα νοερῶς τὸ σχέδιόν του. Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ εἶχον συνήθειαν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὑπαγορευθεῖσαν, ν' ἀναβιβάζωσι τὴν γέφυραν καθ' ἑκάστην

μικρόν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου νὰ τὴν καταβιβάξωσι δὲ τὸ πρῶτ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ. Ἐὰν εὔρισκε τὴν γέφυραν ὑψωμένην ἀκόμη, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐξημερώσει ἤδη θὰ ἐφώνει εἰς τὸν φύλακα τῆς πύλης τοῦ φρουρίου νὰ μὴ τὴν καταβιβάσῃ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐὰν τὴν εὔρισκε καταβιβασμένην ὡς ἦτο πιθανόν, θὰ τὸν ἐξώρκιζε νὰ τὴν σηκώσῃ, νὰ τὴν ὑψώσῃ, νὰ τὴν μεταρσιώσῃ, κόπτων πᾶσαν συγκοινωνίαν μὲ τὴν ξηράν, ἂν ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, ἄλλως τὸ Κάστρον χάνεται.

Καὶ τοιαύτας σκέψεις ἀνεύκλου ἐν τῷ νῶ, καὶ τοιούτους φόβους ἔτρεφε κατερχόμενος τὴν ἀγρίαν ἐκείνην βορειοδυτικὴν ἀκτὴν, ὅπου αἶγες μόνον δύνανται νὰ πατῶσι.

Φθάσας ἀντικρὺ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Σώζοντος, τοῦ ἐγειρομένου ἰδιορροϋθμῶς ἐπὶ τινος σκοπέλου, ὀλίγας ὀργυιάς ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἔκαμε τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν Ἅγιον τῶρα διὰ νὰ τὸ δείξῃ, νὰ μὴ ψεύσῃ τὸ ὄνομά του.

Εἶτα διὰ τὸ ἀσφαλέστερον κατῆλθεν ἀκόμη χαμηλότερον πρὸς τὸν αἰγιαλόν, καὶ πάλιν ἤρχισεν ἑλαφρὰ καὶ γοργὰ πατῶν ν' ἀνέρχεται πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Καστρου. Εὔρισκετο ἐνώπιον τοῦ φρουρίου.

Φοβερόν βραχῶδες βάραθρον, ὅπου ἴλιγγος καὶ σκοτοδίνη κυριεύει τὸν ἄνθρωπον, ἄβυσσος καὶ ξηρά, αἰωρουμένη ὑπεράνω τῆς ὑγρᾶς ἀβύσσου, χάσκει ὑπὸ τὴν γέφυραν.

Ἡ γέφυρα ἦτο ὑψωμένη ἀκόμη, ἂν καὶ ὁ ἥλιος εἶχεν ἀνατεῖλει πρὸ μικροῦ.

Ὁ βοσκὸς δὲν ἠδυνήθη τὴν ὄραν ἐκείνην νὰ μὴ ἐνθυμηθῇ τὸν παραγιόν του καὶ ἠπόρει τι νὰ ἔγινε. Μὴν ἔπαθε τυχόν τίποτε; μὴν ἔπεσε—Θεὸς φυλάξοι—εἰς τὰς χεῖρας τῶν κουρσάρων; μήπως τὸν συνέλαβον οὔτοι περιπλανώμενον καὶ τὸν ἐπῆραν σκλάβον; Διότι ὁ βοσκὸς ἐννοεῖ ἀμυδροῶς ὅτι, ἂν αὐτοῦ ἐφείσθησαν οἱ βάρβαροι, τὸ ἔκαμαν ἐκ περισσῆς προφυλάξεως, διὰ νὰ μὴ προδοθῶσι πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ κάστρον. Ἄλλ' ὅχι ὁ παραγιός του δὲν εἶχε πάθει—σίδηρο στή μέση του!— τίποτε.

Ἐκ τῆς ἀπορίας ἔμελλε νὰ ἐξαχθῇ ὁ βοσκός, πρὶν μάλιστα ἐρωτήσῃ.

Ἀσθμαίνων ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἐστάθη ἀριστερόθεν, κρυ-

πτόμενος παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὑψηλοῦ πετρίνου θριγγοῦ καὶ ἤρ-
χισε μεγαλοφώνως νὰ καλῆ τὸν πυλωρὸν τοῦ φρουρίου :

— "Ε! ἀπ' τὸ Κάστρο! ἔ! πορτιάρη!

Οὐδεμία φωνὴ ἀπήντησεν

Ὁ βοσκὸς ἔκραξε μὲ ὄσπην δύναμιν εἶχε, διὰ τῆς κεφαλικοῦ-
τέρας καὶ βραχνοτέρας φωνῆς του :

— "Ε! πορτιάρη! ἔ! ἀπ' τὴν ταράτσα! ἔ! ἀπ' τὸ κιόσι!

Ταράτσα ἦτο ὑψηλὸς ἀκρόδομος ὑπεράνω τῆς σιδηρᾶς πύλης
κτισμένος, μὲ τὰς πολεμίστρας καὶ μὲ τὴν ἀπαραίτητον ζεματί-
στραν του, τὴν ὑπερθεν τῆς πύλης μικρὰν ὀπὴν, δι' ἧς ὡς τε-
λευταῖον ὄπλον καὶ καταφύγιον, ἠπεῖλουν νὰ ζεματίσωσι πάντα
ἐπιδρομέα κατορθώσαντα νὰ ζυγώσῃ εἰς τὴν σιδηρᾶν πύλην κι
ἐπιχειροῦντα νὰ τὴν βιάσῃ. Κιόσι (κιόσκι) ἦτο τὸ μικρὸν περι-
περον, ὅπου συνερχόμενοι ἐβουλευόντο ἢ ἀπλῶς ἠγογγόγουν οἱ
προεστοὶ μὲ τὴν μακρὰν τσιμπούκαν, μὲ τὰς ποικιλτὰς μανίκας
καὶ τὰς κεντητὰς ζώνας των.

Καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐπανελάβεν :

— "Ε! πορτιάρη! ἔ! σεῖς οἱ προεστοὶ!

Τὴν φροᾶν ταύτην ἠκούσθη βραχνὸς ὁ βαρὺς καὶ ὀξὺς τρι-
γμὸς τῶν σιδηρῶν μοχλῶν

"Ἄλλ' οὐχ ἦττον παραδόξως ἡ πύλη ἔμεινε κλειστή, ὡς νὰ
μετενόησεν ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νὰ τὴν ἀνοίξῃ.

Συγχρόνως διὰ τινος πολεμίστρας ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀκρο-
δόμου ἠκούσθη φωνή :

— "Ε! σύ, πῶς βιάζεσαι τόσο. Τσόμπανε; ἔχε ὑπομονὴ νὰ
κατεβάσουμε τὸ γεφύρι. "Η θέλεις νὰ σ' ἀνεβάσω καὶ σὲ μὲ τὸ
παλάγκο, καθὼς ἀνέβασα τὸν παραγιό σου τὴν αὐγὴ :

— Τὸν ἀνέβασες μὲ τὸ παλάγκο; εἶπεν αὐτομάτως ὁ βοσκός.

— "Ἐφερε τὸ γάλα τοῦ κῦρ "Αναγνώστη τοῦ προεστοῦ, καὶ ὁ
κῦρ "Αναγνώστης τὸ θέλει φρέσκο, κατάλαβες. "Ἐγὼ κατέβασα
τὸ παλάγκο γιὰ νὰ περάσῃ τὴν καρδιάρα στὸ γάντζο κι ἡ ἀφεν-
τιά του ἐδέθηκε ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ μοῦ πῆ. Σὰ βαρὺ τὸ γάλα,
εἶπα, σὰν ἄρχισα νὰ τραβῶ τὸ παλάγκο. Σὰν τὸν ἀνέβασα ὡς
τὸ μισὸ τὸ ὕψος, βλέπω τὴ μούρη τοῦ ψυχογιουῦ σου καὶ μ' ἐκοί-
ταξε καὶ γελοῦσε σὰν μαῖμοῦ. Εἶπα νὰ τοῦ παίξω καμιὰ δου-
λειά, ν' ἀφήσω μιὰ τὸ σκοινί, πὺν νὰ τοῦ φανῆ ὁ οὐρανὸς
σφοντύλι... νὰ σοῦ τὸν φτειάσω ἐγὼ κοπανιστή... Μὰ ἄς ἐχῆ

χάρι' λυπήθηκα τὸ γάλα τοῦ κυρ Ἀναγνώστη, εἰ δὲ μή, ἕνα τσοπανόπουλο ὀλιγώτερο, ἕνα περισσότερο, θελὰ χάση, κατάλαβες, ἢ Πόλη...

— Δὲ μὲ μέλει ἔμένα γι' αὐτά, τοῦ ἐφώνησεν ἀπ' ἀντικρῦ ὁ βοσκός, ἀρχίσας νὰ δυσφορῇ ἐπὶ τῇ πολυλογία τοῦ φύλακος, ὅστις ἀόρατος ὄπισθεν τοῦ τοίχου, διὰ τῆς πολεμίστρας βλέπων τὸν βοσκόν, ἠὺχαριστεῖτο νὰ τὸν πειράξῃ, καπνίζων τὸ βραχὺ τσιμπούκι του, ἔχων ἀξιώσεις δημογεροντικᾶς καὶ τρέφων περιφρόνησιν πρὸς τὸ γένος τῶν ποιμένων.

— Καὶ γιὰ τί πράματα ἐσένα σὲ μέλει ; ἀπήντησεν ὁ πυλωρὸς μιμούμενος τὴν ἐπίρρινον φωνὴν τοῦ αἰπόλου.

— Ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ ! ποῦ εἶσαι ! ἔκραξεν ἀνυπόμονος οὗτος, τρέχα νὰ πῆς στοὺς προεστοὺς τὸ καλὸ, ποῦ σὰς θέλω ! Νὰ μὴν κατεβάσετε τὸ γεφύρι ! Τὸ καλὸ ποῦ σὰς θέλω ! Ἄκοῦς ;

— Νὰ μὴν κατεβάσωμε τὸ γεφύρι ; ἐпанέλαβε μηχανικῶς ὁ πυλωρὸς ὄπισθεν τῆς πολεμίστρας.

— Νὰ μὴν τὸ κατεβάσετε ! ἐφώνησεν ἐμφαντικώτερον ὁ βοσκός.

— Καὶ γιατί ; ἐσὺ θὰ μᾶς προστάξῃς ; Νὰ μὴν ὀνειρεῦτηκες τίποτε ;

Καὶ ἦτο ἔτοιμος, ὅπως πρότερον ἀνέβαλε ν' ἀνοίξῃ τὰς πύλας τοῦ φρουρίου ἀπλῶς διὰ νὰ βασανίσῃ τὸν βοσκόν, διότι τὸν ἐνόμισε θέλοντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον δι' ἰδιαιτέραν του ὑπόθεσιν, οὕτω τώρα ν' ἀνοίξῃ τὴν πύλην καὶ νὰ σηκώσῃ διὰ τοῦ ἀρχετύπου μοχλοῦ τὴν γέφυραν μίαν ὥρα ἀρχύτερα, εἰς τὸ πείσμα τοῦ αἰπόλου, κελεύοντος νὰ μείνῃ ὑψωμένη ἡ γέφυρα.

Ὁ μπαρμπα Δῆμος—οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ πυλωρὸς τοῦ φρουρίου—ἦτο ἡ παραξενιὰ καὶ ἡ ἀντιλογία ἐμπρόσωπος.

— Ἦρθαν κλέφτες ! ἐпанέλαβεν ἡ φωνὴ τοῦ βοσκοῦ. Ἦρθαν κορσάροι ! Τοὺς εἶδα μὲ τὰ μάτια μου !

— Κλέφτες ; Κορσάροι ; ἐπανεῖπε καὶ ὁ μπαρμπα Δῆμος.

— Σῦρε νὰ πῆς στοὺς προεστοὺς, πὲς καὶ τοῦ κυρ Ἀναγνώστη τοῦ κολίγα μου, χαιρετίσματα πολλὰ ἀπὸ μένα, ἦρθαν κορσάροι ! Τοὺς εἶδα ἀπ' ἀπὸ τὸ Σταυρό ! Ἔτσι νὰ ἔχω καλὸ τέλος. Εἶδα παραπ' ἀπὸ δέκα δώδεκα. Θὰ εἶναι κι ἄλλοι κρυμμένοι. Δὲν ξέρω ποῦ ἔχουν ἀραμένο τὸ καίκι τους... Ὡς τόσο τοὺς

εἶδα Ἡρῶταν νὰ ἐρωτήσουν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου ἀπὸ μένα.

Ἐκεῖ ὁ μπαρμπα Δῆμος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ὑπὸ σπουδαιοτέραν ὄψιν τὸ πρῶγμα, ἐν τούτοις ὅπως μὴ ἀφήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἀντιλογίαν του·

— Μὴν εἶδες ὄνειρο, ἄνθρωπε ; ἐφώναξε. Ποῦ θελὰ βρεθοῦν οἱ χορσάροι ;

— Τοὺς εἶδα, σοῦ λέω, μὲ τὰ μάτια μου. Ὅπου καὶ ἂν εἶναι ἔφτασαν ! Μὴν κατεβάσῃς τὸ γεφύρι πρὶν σοῦ δώσουν τὴν ἄδειαν οἱ προεστοί. Ἄς βάλουν βάρδια καὶ στὸ Πρεγάδι κι ἄλλοῦ γιὰ νὰ μὴ σᾶς πατήσουν νύχτα.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ βοσκὸς ἤρχισε ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν γέφυραν.

— Εἶσαι στὰ σύγκαλά σου ; τοῦ ἐφώναξε διὰ τελευταίαν φροῶν ὁ μπαρμπα Δῆμος.

— Ἐγὼ εἶμαι στὰ λογικά μου· ἠσύχασε, τώρα θὰ ἰδῆς.

— Καὶ σὺ ποῦ θὰ πᾶς ; τὸν ἠρώτησεν ὁ πύλωρος.

— Ἐγὼ ἔχω τὰ γίδια μου καὶ ξέρω κι ὅλες τὶς σπηλιὰς νὰ κρυφτῶ, ἀπήντησεν ὁ βοσκός.

Τῷ ὄντι τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοῦ ἦλθε τοῦ μπαρμπα Δήμου ἡ ἀπορία : διατί, ἂν πράγματι εἶχον ἔλθει πειραταί, ὁ Τσόμπανος δὲν ἐφρόντιζε καὶ περὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας του ; Ἄλλ' ὁ βοσκὸς ἐξηκολούθησε ν' ἀπομακρύνεται καὶ μετ' ὀλίγον ἔγινεν ἄφαντος.

Ἐκεῖ ὁ μπαρμπα Δῆμος ἤρχισε νὰ σταυροκοπῆται ἀφειδῶς ὄπισθεν τῆς πολεμιστρᾶς, εἶτα ἔσπευσε νὰ καταβῆ εἰς τὴν Ταράτσαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κίοσι καὶ μετέδωκε τὴν εἶδησιν εἰς τοὺς δημογέροντας τοῦ φρουρίου.

Ε΄.

Τῷ ὄντι οὔτε ἰδέα δὲν τοῦ ἦλθε τοῦ πτωχοῦ αἰπόλου, τοῦ βόσκοντος ὀλίγας αἶγας εἰς τὸ κατἄμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ μπαρμπα Δήμου νὰ τοῦ ρίψῃ τὴν σχοινίην κλίμακα ἢ νὰ τοῦ καταβιβάσῃ τὸν κάλον μὲ τὴν ἀρπάγην καὶ τὴν θηλειάν, δι' ἧς ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ταράτσαν τοῦ φρουρίου ὁ παραγυιὸς του κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ πύλωροῦ·

N. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἄναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ' 2

ἀλλὰ πρῶτον ἠλπίζεν ὅτι οἱ πειραταὶ δὲν θὰ ὑπωπτεύοντο τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον διάβημα, ἔπειτα αὐτός, ὅστις ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς κρημνοὺς καὶ ὅλα τὰ μονοπάτια, ἐγνώριζεν ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ σπήλαια καὶ τὰς κρύπτας, τὰς ἀνοιγομένας ἀνὰ τὰς βραχώδεις βορινὰς ἑσχατίας τῆς νήσου. Ἐλυπεῖτο δὲ τὸ πτωχὸν αἰπόλιόν του, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς παρακαταθήκην ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς φειδωλῆς μοίρας του πρὸς φύλαξιν.

Ὁ κολίγας του, ὁ κῦρ Ἀναγνώστης, ὁ προεστός, δὲν ἦτο ἄνθρωπος μὲ ἀνοιχτὸ χέρι, βλέπεις, κι ἂν ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἔχανε τὰς αἰγὰς του, ἦτο κατεστραμμένος, καὶ πολλὰς ἐλπίδας δὲν εἶχε νὰ εὕρῃ σεραμαγιά διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἄλλας. Ἐπειτα ὅλοι θὰ τὸν ὠνόμαζαν ἀνάξιον. Ἐννόει αὐτὸς καλὰ ἀπὸ κόσμον, ἅς ἦτο καὶ αἰγοβοσκός. Καὶ τυχερὸς νὰ εἶσαι, κατάλαβες, καλὸ δὲν σοῦ λέγουν, μόνο «σοῦ κάνουν πρόσωπο», καὶ ἀπὸ πίσω σοῦ σκάβουν τὸ λάκκο· καὶ ἄτυχος νὰ εἶσαι πάλι «τύφλα»! σοῦ φωνάζουν ὅλοι. Καὶ οὔτε ὠνειροπόλει ἀμοιβὴν ἢ μισθὸν τινα, διότι κατὰ τὸ φαινόμενον προσέφερε μεγάλην ἐκδούλευσιν πρὸς τοὺς συμπατριώτας του, ἀναγγέλλων τὸν ἐπικρεμάμενον φοβερὸν κίνδυνον καὶ σώζων ἐκ φόνου καὶ διαρπαγῆς ὀλόκληρον χωρίον. Αὐτὰ εἶναι, — πῶς νὰ εἴπῃ τις; — «ἱερὰ πράγματα», καὶ ἂν ὑπάσχῃ ἀμοιβή τις, θὰ εἶναι ἄλλοῦ κάπου· εἶχεν ἀμυδρὰν τὴν συναίσθησιν ταύτην.

Τοιαυτὰ τινα ἀνελογίζετο ὁ πτωχὸς αἰπόλος, ὁ βόσκων ὀλίγας αἰγὰς εἰς τὸ κατάμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, καὶ ἀνήρχετο δρομαῖος τὴν ἰδίαν ἀτραπὸν, δι' ἧς εἶχε κατέλθει εἰς τὸ φρούριον.

Ἄλλ' ὅταν ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ κρημνοῦ, ὀπότεν ἀρχίζει ἡ ἀτραπὸς νὰ διαχαράττηται, τρεῖς ἄνδρες κεκρουμένοι εἰς τοὺς θάμνους ἀναπηδήσαντες τὸν συνέλαβον. Ὁ βοσκὸς ἀφῆκε πεπνιγμένην κραυγὴν. Οἱ ἔνοπλοι ἄνδρες ἐν ἀκαρεῖ τὸν ἐφίμωσαν καὶ τὸν ἔδεσαν. Τὸν μετέφερον δὲ πλησίον τῶν συντρόφων τῶν.

Ἦτο ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἀγαρηῶν, ἧτις, φθάσασα εἰς τὴν κοιλάδα τὴν ἐκτεινομένην κάτω τοῦ ζυγώματος τῶν Τριῶν Σταυρῶν, εἶρε καλὸν ἔρμαιον τὰς αἰγὰς τοῦ πτωχοῦ αἰπόλου. Οἱ βάρβαροι ἔσφαζαν πάραντα τρεῖς τράγους καί, ὅσα ἐρίφια ὑπῆρχον, τὰ ἐγδαραν καὶ τὰ ἐσούβλισαν.

Ἐπερίμεναν τὸ σημεῖον τῶν πέντε τουφεκισμῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε συμφωνηθῆ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν προπορευθέντων συντροφῶν των. Ἄμα ἐπατεῖτο τὸ Κάστρον, εἶχαν καιρὸν νὰ ψήσωσι τὰ σφάγια καὶ νὰ εὐωχηθῶσιν. Οὐχ ἦττον εἰς τούτων ἦναψε πῦρ καὶ κατεγίνετο νὰ ψήσῃ τὸ τουφερότερον τῶν ἐριφίων.

Τρεῖς ἢ τέσσαρες αὐτῶν εἶχον τοποθετηθῆ παρὰ τὸν κρημνὸν ἐπισκοποῦντες πρὸς τὸν Ἅγιον Σώστην. Ἐπερίμεναν ὁσονοῦπὸν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πλοίου των.

Αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ συλλαβόντες τὸν πτωχὸν αἰπόλον.

Τὸν ἐκράτησαν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ δὲν τὸν ἠνώχλησαν ἄλλως. Προφανῶς οὗτοι εὐρίσκοντο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς καθόδου τοῦ βοσκῶν πρὸς τὸ φρούριον, καὶ οὐδ' ὑπόπτευσαν ὅτι αὐτὸς εἶχε φέρεи εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὴν εἶδησιν τῆς ἀφίξεώς των.

Παρήλθε μακρὰ ὥρα καὶ οἱ πειραταὶ ἤρχισαν ν' ἀνησυχῶσι. Τὸ μὲν πλοῖον ἐφάνη πλέον δειλῶς πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἁγίας Ἐλένης καὶ ἐλθὼν προσωμίσθη οὐ μακρὰν τοῦ Ἁγίου Σώστη. Ἐκ τοῦ φρουρίου ὁμως οὐδὲν σημεῖον ἠκούσθη.

Τέλος, περὶ ὥραν τετάρτην τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ ἥλιος εἶχεν ἀνέλθει ἤδη πολὺ ὑψηλά, οἱ δώδεκα σύντροφοὶ των κάθιδροι καὶ πνευστιῶντες ἐφθασαν ἄπρακτοι πλησίον των.

Ὁ πτωχὸς Τσόμπανος, ὁ δεσμώτης, ἐννόει ἐκ τῶν ὀργίλων βλεμμάτων καὶ ἐκ τῆς θηριώδους ἐκφράσεως τοῦ προσώπου των — χωρὶς νὰ ἐννοῇ τίποτα ἐκ τῆς βαρβαροφώνου γλώσσης των — ὅτι εὗρον τὰς πύλας τοῦ φρουρίου κλειστάς καὶ τὴν γέφυραν ὑψωμένην. Ὁ Ἅγιος Σώστης εἶχε κάμει τὸ θαῦμά του. Αἴφνης εἰς τῶν βαρβάρων διασπέρτης καὶ μεγαλόσωμος, ὅστις ἐφαίνετο ἐξασκῶν ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ἀνατολάς, εἶπεν ἀραβιστί :

— Ὅμνῶ εἰς τὸν Ἀλλάχ, ἂν πέσῃ ὁ προδότης εἰς τὰς χεῖράς μου, νὰ τὸν θυσιάσω ὡς αὐτοὺς τοὺς τράγους !

— Ποῖος προδότης ; ἠρώτησεν εἰς τῶν συντροφῶν του.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πρῶτος λαλήσας, ὅστις ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τοῦ γέρο Σολμάν, τοῦ λαλοῦντος τὴν ἑλληνοβάρβαρον, εἶχεν ἐρωτήσῃ τὸ πρῶτὸν τὸν αἰπόλον περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ φρούριον, ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν σωρὸν, ὃν ἀπετέλει ὁ δέσμιος βοσκὸς κείμενος παρὰ τινὰ σχοῖνον.

— Τὶ εἶν' αὐτό ; εἶπε.

Καὶ κύψας ἐξήτασε τὸ πρόσωπον τοῦ αἰπόλου.

— Ἴδου ὁ προδότης ! σύντροφε, ἀπήντησε τότε ὁ μεγάλω-
σωμος βάρβαρος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα προηγουμένως.

Καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ ἐξηγῇ ἐν συντόμῳ πρὸς τοὺς πειρατὰς
ὅτι ἐκ τῆς κινήσεως, ἣν παρετήρησεν ἐντὸς τοῦ Κάστρου μὲ τὸ
ἐξησκημένον ὄμμα του, ἐκ τῶν βλεμμάτων τὰ ὁποῖα ἐμάντευεν
ὄπισθεν τῶν πολεμιστῶν ἐκ τοῦ ἀκροδόμου εἶχεν ὑποπτεύσει
ὅτι κάποιος ἔδωκεν εἶδησιν εἰς τοὺς ἀπίστους περὶ τῆς ἀφίξεως
τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατεύματος.

Ἀκολουθῶν τοὺς ἠρώτησε ποῦ ἦσαν τὸν ἀπίστον αὐτόν.
Οἱ σύντροφοί του τοῦ διηγήθησαν ὅτι τὸν συνέλαβον ἀναρριχώ-
μενον εἰς τὸν κρημνὸν ἐκεῖ κάτω, ὅπου τινὲς τῶν ἀνδρῶν εἶχον
κρυβῆ παραμονεύοντες.

Καὶ τότε ἠλήθευσε διὰ μυριοστήν φορὰν ἡ δεσποτικὴ πρόο-
ρησις, **«καὶ εἰς περιπλέον ἐνώμοτος βάρβαρος ἔδοξε λατρείαν
προσφέρειν τῷ Θεῷ».**

Ἀπήχθη μεταξὺ τῶν ἐρεικῶν καὶ σχοίνων, ὅπου δειλὰ ἀνθύλ-
λια ἐποίκιλλον τὸν πράσινον ἑαρινὸν τῆς γῆς τάπητα, ἐκεῖ τὸν
ἔσυραν οἱ Ἄγαρῆνοι ἀλαλάζοντες, καὶ ἐκεῖ ἔλουσε μὲ τὸ αἷμά του
τὰ ἄνθη καὶ τοὺς χλωροὺς κλάδους καὶ ζέον ρεῖθρον ἐκοκκίνησε
τὴν γῆν, ἥτις εὐμενῆς τὸ ἐδέχθη, ἡ δὲ αὖρα πρᾶεῖα ἀνέλαβεν
ἐπὶ πτίλων τὴν πνοήν του, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τὸν πα-
ραδείσιον ὁ πτωχὸς αἰπόλος μιμηθεὶς τὸν Ποιμένα τὸν καλόν,
τὸν τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Καὶ ὕστερόν πῶς νὰ μὴ μοσχοβολᾷ τὸ χῶμα ;

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΝ

Τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ εἰργαζόμεθα, ἦτο μικρὸν ἀνώγειον ἐκτι-
σμένον ὡς φωλεὰ χελιδόνος ὑψηλὰ μεταξὺ δύο θολοσκεπῶν
ἀφίδων, εἰς ἃς ἀπολήγουν αἱ περὶ τὴν αὐλὴν τῶν χανίων λιθό-
κτιστοι στοαί. Εἰς τὸ ἀνώγειον τοῦτο ἀνέβαινέ τις ἀπὸ τῆς στοᾶς
διὰ στενῆς κλίμακος στηριζομένης κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον εἰς αὐτὸ
τὸ δάπεδον, ἐφ' οὗ καὶ ἐκαθήμεθα ἐργαζόμενοι. Μόλις λοιπὸν
παρῆλθε μία στιγμή, ἀφ' ἧς ἤκουσα τὸ ὄνομά μου, καὶ ὄπι-
σθεν τῶν σαθρῶν κιγκλίδων τῆς κλίμακος ταύτης προέβαλε
πρῶτα πρῶτα ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀναβαίνοντος Θύμιου. Τὸ προαί-
σθημά μου ἐπηλήθευσεν, οἱ σοβαροὶ τοῦ Θύμιου ὀφθαλμοὶ ἀνε-
ζήτητον τινὰ μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν μου. Δὲν ἐπερίμενα νὰ μὲ
καλέσῃ· δὲν ἐπερίμενα ν' ἀναβῆ τὴν κλίμακα ὀλόκληρος, ὅπως
πεισθῶ ὅτι δὲν μὲ ἀπατῶσιν αἱ αἰσθήσεις μου. Ἐτινάχθην ἐκ
τῆς θέσεώς μου ὡς αἰχμάλωτον πτηνόν, τὸ ὁποῖον εὗρισκεῖ
ἀπροσδοκῆτως ἀνοικτὴν τὴν θύραν τοῦ κλωβίου του.

— Ὁ παπποὺς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελο ! εἶπεν ὁ Θύμιος, ἐνῶ
ἀνέβαινεν ἀκόμη καὶ χωρὶς τινος εἰσαγωγικῆς διατυπώσεως.
Ὁ παπποὺς ψυχομαχᾷ καὶ σὲ γυρεύει ἔλα, πᾶμε γρήγορα.
Γιατί, ἂν δὲν προφθάσῃς, θ' ἀποθάνῃ καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ
τὰ μάτια του.

Καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ κεφαλοσκάλου ὁ Θύμιος ἔδωκεν εἰς
τοὺς λόγους του μίαν πρόσθετον βαρύτητα, νεύσας πρὸς ἐμὲ ὡς
ἄνθρωπος, ὅστις δὲν εἶχε καιρὸν νὰ περιμένη.

Δὲν ἠξεύρω ἂν ἦτο ὁ τόνος τῆς φωνῆς, τὸ σοβαρὸν τοῦ βλέ-
ματος, ἢ τὸ περιεχόμενον τῶν λόγων του τὸ συντελέσαν περισσό-
τερον εἰς τὴν ταραχὴν μου. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι πολλὴν ὥραν,
ἀφοῦ ἐσιώπησεν ὁ Θύμιος, ἐγὼ ἰστάμην ἀκόμη ἀκίνητος καὶ
ἐνεός, εἰς ἣν θεοὶν εὐρέθην, καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόφερε τὰς πρῶ-
τας του λέξεις, καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν ἄλ-
λεπάλληλοι ριγηλαὶ φρικιάσεις ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου.

Ὁ παπποὺς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελον ! Αὐτὸ βεβαίως δὲν ἦτο
καλὴ δουλειά. Ἄλλ' ὁ παπποὺς γυρεύει καὶ μένα. Αὐτὸ ἦτο

ἀκόμη χειρότερον ! Αὐτὸ θὰ πῆ πὼς ὁ παπποὺς μοναχὸς του δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὸν ἄγγελο καὶ μὲ καλεῖ νὰ τὸν βοηθήσω.

Ἡ παιδικὴ αὐτῆ σκέψις μοὶ ἐπῆλθε, διότι ἄλλοτε ἐσυνήθιζον νὰ παλαίω μὲ τὸν παπποὺν ἀναροιχόμενος ἐπὶ τῆς ράχεως καὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ὤμων, πρὸ πάντων ὁσάκις τὸν κατελάμβανον καθήμενον ἐπὶ τοῦ μεντερίου του παρὰ τὴν ἐστίαν. Ὁ παπποὺς κατὰ τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους ἀγῶνας ἐκηρύττετο πάντοτε ἠττημένος καὶ πάντοτε μὲ ἀνεγνώριζεν ὡς ἰσχυρότερον, συνιστῶν με εἰς τοὺς παρατυγχάνοντας ἐπισήμως ὡς τὸν πεχλιβάνην του, δηλαδή τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος παλαιστὴν, ὃν οἱ πασάδες τρέφουν συνήθως, ἔτοιμον νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ὅστις ἤθελε καυχηθῆ ὅτι εἶναι ὁ δυνατώτερος τῆς χώρας, καὶ ἦ νὰ τὸν καταβάλλῃ ἢ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν νικητὴν τὴν θέσιν του. Ἀφοῦ λοιπὸν μετὰ τοσοῦτου κόπου ἔφερον ἄλλοτε τὸν τίτλον ἐκείνον, μοὶ ἐφάνη πολὺ φυσικόν, ἐὰν ὁ παπποὺς μὴ ἤξεύρων τώρα πῶς νὰ ξεκάμῃ μόνος του μὲ τὸν ἄγγελον προσεκάλει ἐμὲ τὸν πεχλιβάνην του, διὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ βροντήξῃ τὸν ἀντίπαλόν του χαμαί, διὰ νὰ ἀναλάβω ἴσως ἴσως ἐγὼ αὐτὸς τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα περὶ ζωῆς καὶ θανάτου !...

Καὶ πῶς θὰ τὰ καταφέρω ; Καὶ ποῦ θὰ παλαίσω μὲ τὸν ἄγγελον ; ἐπάνω εἰς τὸ μεντέρι τοῦ παπποῦ, ἢ μὲς στὸ μαρμαρόστρωτο τ' ἀλῶνι ;

Ἦχι, ὄχι, ὄχι ! Φοβοῦμαι ! Δὲν βαστῶ !

Καὶ συνεχροῦντο τὰ γόνατά μου ἐκ τοῦ τρόμου καὶ ἔκλινον νὰ καθίσω ἐπιστραφεὶς εἰς τὴν θέσιν μου. Ἄλλ' ἐκεῖ ἐσυλλογίσθη ἐξαίφνης ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη εὐνοϊκὴ περίστασις ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μαστόρου μου.

Ἄλλ' ὁ μαστορὸς ; Νὰ ἰδοῦμε τί λέγει ὁ μαστορὸς ! Θὰ μὲ ἀφήσῃ ἄρα γε νὰ ὑπάγω ; Καλέ, αὐτὸς πρὸ μιᾶς ὥρας διεβεβαίον ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἴμεθα ἀναπαλλοτριώτα κτήματά του, καὶ τώρα θὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ τοῦ ξεφύγω ; ὦ, συμφορὰ μου !

Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ πρῶτα πρῶτα !

Ὁ μαστορὸς, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνῆλθεν ὁ Θύμιος εἰς τὸ δωμάτιόν μας, ἀφῆκε τὸ ψαλίδιον αὐτοῦ μετὰ κρότου ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ τεζαχίου καὶ ὑψώσας τὰς μεγάλας αὐτοῦ διόπτρας ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τοῦ ρυτιδωμένου μετώπου του ἐστήριξε τὰς

χειρας προκλητικῶς ἐπὶ τῶν λαγόνων καὶ διετέλει ἐξακοντίζων ἀπειλητικώτατα βλέμματα κατὰ τοῦ τολμήσαντος νὰ εἰσχωρήσῃ οὕτως εἰς τὸ τυραννοκρατικὸν αὐτοῦ βασίλειον χωρὶς τινος προηγουμένης διατυπώσεως. Οἱ συμμαθηταὶ μου ἦσαν πάντες συγκινημένοι, οὐδείς ὅμως ἐτόλμησε νὰ κινηθῆ ἢ ν' ἀνακύψῃ. Ταῦτα πάντα ἦσαν κακοὶ οἰωνοί. Βεβαίως δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ν' ἀναχωρήσω.

— Ὁ παππούς του παλεύει μὲ τὸν ἄγγελο! εἶπεν ὁ Θύμιος τῶρα πρὸς αὐτὸν κρεμῶν ἔτι μᾶλλον τὰ κατεβασμένα του μοῦτρα. Ὁ παππούς του μᾶς ἀφήνει χρόνια κι ἐγύρευε νὰ δῇ τὸ παιδί. Ξέρεις, εἶναι ἡ ὑστερινή του θέλησι.

Ὁ μᾶστορος, τοῦ ὁποίου ἡ ὄργη ἐφαίνετο εἰς τὸ ἔπακρον κορυφωμένη, ἤνοιγεν ἤδη τὰ σπασμωδικῶς κινούμενα χεῖλη διὰ νὰ βλασφημήσῃ, ὡς ἐσυνήθιζε κατὰ τὰς βιαίας ἐκρήξεις τοῦ θυμοῦ του. Ἄλλ' ἡ τελευταία φράσις τοῦ Θύμιου, προφερομένη μετὰ τινος μυστηριώδους εὐλαβείας καὶ μὲ παρηλλαγμένον τόνον φωνῆς, ἐνήργησεν ὡς μαγεία ἐπὶ τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἀπανθρώπου ἐκείνου γέροντος. Τὸ ἐξημμένον αὐτοῦ πρόσωπον ἠμέρωσεν εὐθύς, τὸ προκλητικὸν τοῦ σώματος παράστημα κατέπεσεν ἐν ἀκαρεῖ, καὶ μετ' ἀγαθότητος, ἦν πρώτην φοράν ἔβλεπα παρ' αὐτῷ, ἔτεινε πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρά του νὰ τὴν ἀσπασθῶ. Τοῦτο ἦτο ἄδεια πρὸς ἀναχώρησίν μου.

*
* *

Η σύγχυσις καὶ ἡ ἀπειρία μὲ ἔκαμαν νὰ πιστεύσω ἐκείνην τὴν στιγμήν ὅτι ὁ Θύμιος, ὅπως ἤξευρε νὰ δαμάζῃ τοὺς ἀτιθάσους τοῦ πάππου μου ταύρους διὰ τῆς στεντορείας φωνῆς καὶ τῶν χαλυβδίνων χειρῶν του, οὕτως εἶχε τὴν μυστηριώδη δύναμιν νὰ ἐπάδῃ μακρόθεν ἐξημερῶν τὴν θηριωδίαν τοῦ ἀγριωτέρου μαστόρου. Ἐξ ὅσων ὅμως συμπεραίνω σήμερον, τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην μεταβολὴν προεκάλεσεν ἡ κοινῇ ὀφειλομένη πρὸς τοὺς ἀποθνήσκοντας θρησκευτικὴ εὐλάβεια.

Εἶναι ἀληθῶς θαυμαστὴ ἡ προθυμία καὶ ἡ εὐσέβεια, μεθ' ἧς καὶ ὁ δυστροπώτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπακούει παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν τῶν ἀποθνησκόντων. Δὲν ἠξεύρω ἢ πιστεύεται ὅτι οἱ μὴ συντείναντες πρὸς ἐκπλήρωσιν αὐτῆς προκαλοῦσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν τοῦ οὐρανοῦ δυσμένειαν. Ἴσως κατὰ

τὴν φιλοσοφικωτάτην ἠθικὴν τοῦ λαοῦ ἀποφεύγει ἕκαστος νὰ πράξῃ ὅ,τι δὲν ἐπιθυμῇ νὰ συμβῆ εἰς αὐτόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ, ἐφ' ὅσον ἔχει ἀκόμη ἐπιθυμίαν τινὰ ἀνεκπλήρωτον, δὲν δύναται νὰ ἀποσπασθῇ τοῦ ξένου πλέον αὐτῆ σώματος καὶ ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ τριγυρίζει γογγύζουσα καὶ παραπονουμένη ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ψυχορραγοῦντος, φορικτὸν δὲ θεωρεῖται καὶ στιγματίζεται ὡς ἀσέβεια, ἐὰν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι δὲν σπεύσουν νὰ πράξωσι πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὅπως ἐτοιμάσωσιν ἤσυχον καὶ εὐχαριστημένην τὴν ἀναχώρησιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ ἑνα κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀνήκει πλέον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁμως τὴν συνδέει ἀκόμη ἡ τελευταία τῆς ἐπιθυμίας. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως μάλιστα, ἣν λαμβάνει τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ἀφοῦ ἐκπνεύσῃ, δύναται νὰ ἀποφανθῇ τις ἀλανθιάστος, ἂν τοῦτο ἐγένετο ἢ ὄχι.

Ἐκ τούτου συμβαίνει νὰ λαμβάνωσι χώραν παρὰ τὴν κλίνην τῶν θανατιῶντων σκηναὶ συγκινητικώταται, σπαραξικάρδιοι ἐνίοτε. Ἐδῶ, ὁ ἄσπυτος υἱός, ἡ ἀπερίσκεπτος κόρη, ὧν ἡ ἐλαφρὰ διαγωγή ἐξοργίσασα τὸν αὐστηρὸν πατέρα ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐκ τῆς ὀλομελείας τοῦ οἴκου συνιστῶνται ὑπὸ τῆς ὀλιγοδρανοῦς πλέον μητρὸς τῶν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ πατρὸς, ὅστις ὀλολύζων τοῖς ἀνοίγει πάλιν φιλοστόργως τὰς ἀγκάλας ἐν μέσῳ τῶν θαλερῶν δακρῶν τῶν παρισταμένων. Ἐδῶ, ἡ ἀνέκαθεν μισητοτάτη παρὰ τοῖς Ἕλλησι μητροῦ ἀμπιστευομένη παρὰ τοῦ ψυχορραγοῦντος πατρὸς εἰς τὴν στοργὴν τοῦ ἐκ τῆς προτέρας συζύγου τέκνου του εὐρίσκει παρ' αὐτῷ τὴν θερμότεραν, τὴν μᾶλλον ἀφωσιωμένην περίθαλψιν. Ἐδῶ, συμβιβάζονται μακρὰ ὀικογενειακαὶ διχόνοια· ἐξαλείφονται ὑπουλα μεταξὺ ἀδελφῶν μίσση· διαλύονται ἔχθραι, καὶ αὐταὶ αἱ θανασιμώτεραι, μεταξὺ συγγενῶν καὶ οἰκεῖων. Ἐδῶ τέλος πάντων, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωτάτων συνέρονται ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐχὶ ἐκ χαιρεκάκου, ἐξ ἀσεβοῦς προσδοκίας ὑλικῆς κληρονομίας, ἀλλὰ διότι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνδεδεμέναι ὑπὸ τῆς φύσεως στενώτερον πρὸς τὴν ἀποδημοῦσαν ὑπαρξιν, ἔλκονται ὀρμεμφύτως νὰ συναντηθῶσιν ἔτι ἅπαξ μετ' αὐτῆς, ἐν ὅσῳ εὐρίσκεται ἀκόμη πλησίον των, ἐν τῷ ἐπιγίῳ κόσμῳ, ν' ἀνταλλάξωσι μυστηριωδῶς τὸ τελευταῖον αὐτῶν φίλημα. Διότι, ποῖος δὲν τὸ βλέπει; Ἡ ψυχὴ ἀνιπταμένη ἐν μέσῳ τῶν εὐχῶν

καὶ τῶν εὐλογιῶν των ὑπάγει ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκονται τὰ προαποθανόντα μέλη τῆς οἰκογενείας. Ὁ ἀποχωρισμὸς λοιπὸν οὗτος ὁ μερικὸς εἶναι γενικὴ συνάντησις μετὰ τῶν ψυχῶν ἐκείνων, εἶναι ἔμμεσος πρὸς τοὺς νεκροὺς συγκαινωνία τῶν ζώντων. Ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ θὰ εὐρεθῇ μετ' ὀλίγον ἐν τῷ μέσῳ τῶν φιλιτάτων αὐτῶν εἰς τὰς ὑπερκοσμίους χώρας καὶ θὰ περικυκλωθῇ ἐρωτωμένη, ἃν εἶδε καὶ πῶς εἶδε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαπητούς των. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ λείπῃ ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ ἀποθνήσκοντος οἰκείου ὁ μὴ ὢν ἄμοιρος καὶ τῆς ἐσχάτης πρὸς τοὺς νεκροὺς τοῦ εὐσεβείας καὶ στοργῆς. Ἐάν τις ἐκ τῶν οἰκείων, ἢ ἀσθενῶν βαρέως, ἢ εὐρισκόμενος πολὺ μακρὰν εἰς τὰ ξένα, δὲν ἠμπορῇ νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην συνάντησιν, οἱ παρόντες ἀποφεύγουσιν ἐπιμελῶς νὰ κάμνωσι μνεῖαν τοῦ ὀνόματός του, μὴ τυχὸν ἀκούσας ἐπιθυμήσῃ ὁ ἀσθενὴς νὰ τὸν ἴδῃ. Διότι τότε, ἐὰν ὁ ποθούμενος δὲν προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ, θὰ μείνουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νεκροῦ ἡμίκλειστοὶ προσδοκῶντες τὴν ἀφιξίν του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ ἐν αὐτοῖς ζωὴ πρὸ πολλοῦ ἀπεσβέσθῃ.

Ἴδου τὶ ἐννοεῖ κυρίως ὁ Θύμιος λέγων πρὸς ἐμὲ ὅτι, ἐὰν δὲν προφθάσω, θ' ἀποθάνῃ ὁ παππὸς καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

Διὰ τοῦτο, ὅταν παρῆλθεν ἡ πρώτη ἐκείνη συγκίνησίς μου, ὅτε λαβὼν τὴν ἄδειαν πρὸς ἀναχώρησιν ἐξήλαυνον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀπισωκάπουλα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θύμιου καμηλοῦψου ἐπλου τοῦ παπποῦ μου, καὶ σφίγγων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὴν ἐρυθρὰν τοῦ Θύμιου ζώνην, ἐκ φόβου μήπως ὀλισθήσας κατακορημισθῶ ἀπὸ τῶν ἰσχυοτάτων ὀπισθίων τοῦ ζώου, περὶ οὐδενὸς ἐφροντίζον, περὶ οὐδενὸς ἀνησύχων τόσον, ὅσον περὶ τοῦ μήπως δὲν προφθάσωμεν ἐγκαίρως εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀποθάνῃ ὁ καημένος ὁ παππὸς καὶ ἀπομείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

*
* *

⊙ μακροσκελέστατος ἐκεῖνος ἵπλος ἔτρεχεν, ὅσον ἐπέτρεπεν εἰς τὰ γηρατεῖά του τὸ διπλοῦν αὐτοῦ φορτίον ἀφ' ἑνός, ἢ ἐλευσινὴ τῶν ὁδῶν κατάστασις ἀφ' ἑτέρου. Ἐν τούτοις ὁ δρόμος, ὃν ἔπρεπε νὰ διανύσωμεν, ἦτο μακρὸς καὶ ὁ Θύμιος ἀφῆκε τὸν παππὸν ἀπὸ τῆς προχθῆς ἤδη ἐτοιμοθάνατον. Καθ' ὄλον αὐτὸ

τὸ διάστημα ὁ παπτοὺς δὲν ἠμποροῦσε βεβαίως νὰ ἀντέχη παλαίωv μὲ τὸν ἄγγελον. Τὰ ἐνεήκοντα ὀκτὼ χρονάκια τοῦ τοῦ εἶχαν κυρτώσει πρὸ πολλοῦ ἤδη τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα. Βέβαια, βέβαια! Ὁ ἄγγελος θὰ μοῦ τὸν ξαπλώσῃ τὸν καημένον χαμαί, πρὶν τὸν προφθάσω, καὶ θ' ἀποθάνῃ ὁ παπτοὺς καὶ θὰ μείνουν ἀνοιχτὰ τὰ μάτια του.

Ὁ Θύμιος, ὅστις δὲν μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον εἰ μὴ ὅσάκις ἐνθυμεῖτο νὰ μ' ἐρωτήσῃ ἂν κἀθημαι ἀκόμη εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ ἵππου φαίνεται ὅτι κατείχeto ὑπὸ τῶν αὐτῶν μετ' ἐμοῦ σκέψεων, διότι δὲν ἔπαυσε μαστίζων τὸν ἵππον διὰ νὰ τρέξῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐρωτήσῃ μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πλέον κανεὶς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου νὰ τῷ ἀπαντήσῃ. Ὁ Θύμιος τὸ ὑπωπτεύθη ἐγκαίρως κατ' εὐτυχίαν. Ἐξεζώθη λοιπὸν ἐν μέρος τῆς πολυγύρου ἐρυνθῶς τοῦ ζώνης καὶ τὸ ἐτύλιξε δύο τρεῖς φορὰς περὶ ἐμὲ καὶ περὶ τὴν μέσσην του συγχρόνως. Τοιοῦτοτρόπως προσηρηθέντος πλέον ἀσφαλῶς εἰς αὐτόν, ὡς ἂν ἦμην κανὲν ἄψυχον παράρτημα, ἔξ ὅσον φέρουν οἱ χωρικοὶ συνήθως ἐσφιγμένα περὶ τὴν ζώνην των, ἐξηκολούθησα τὸ φανταστικὸν ἐκεῖνο ταξίδιον, τοῦ ὁποίου τὰς ἐντυπώσεις δὲν ἔλησμόνησα.

Ἦτο φθινόπωρον καὶ ἤρχιζεν ἤδη νὰ καλονυκτώνῃ ψυχροὶ πλέον οἱ ἄνεμοι ἐσφρίζον διὰ τῶν ἀραιῶν τοῦ δάσους δένδρων ταράσσοντες τὸν σιγηλὸν ὕπνον τῶν ἡμιγύμων αὐτῶν κλαδίων, ἀφ' ὧν κλαυθμηρῶς γογγύζοντα ἐστροβιλίζοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀναρίθμητα φύλλα. Κατὰ τοιαύτας νύκτας ἢ ἐκ διαλειμμάτων ὀπισθεν θολερῶν συννέφων προφαίνουσα σελήνη αὐξάνουσα τὴν ἀγρίαν μελαγχολίαν τῆς φύσεως διὰ τῶν ὠχρῶν, τῶν νεκροχλόμων αὐτῆς ἀποχρώσεων, ἀντὶ νὰ παρηγορήσῃ, πληροῖ τὴν καρδίαν τοῦ ὀδοιπόρου ἀορίστων φόβων καὶ ἐπανειλημμένων φρικιάσεων. Τὴν ἀγριότητα τοῦ ἡμετέρου ταξιδίου ἐπηύξανεν ἢ ἀνώμαλος ταχύτης, μεθ' ἧς ὁ ὑψηλὸς ἡμῶν ἵππος παρήλαυνεν ἔμπροσθεν τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ἀντικειμένων, πρὶν ἢ προφθάσω νὰ διακρίνω τὰ ἀμφίβολά των σχήματα πρὸς καθυσύχασιν τῆς ὑπόπτου καρδίας μου. Ἡ διαρκὴς καὶ ἐπίσημος σιγὴ τοῦ Θύμιου, τὸ ἀπρομελέτητον τῆς ὀδοιπορίας, ὁ σκοπός, δι' ὃν ἐγίνετο, ὁ τρόπος τῆς φανταστικῆς ἐκείνης ἵππασίας, ἐν ἧ

κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ ἐκρεμάμην ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ Θύμιου, κατὰ δὲ τὸ ἥμισυ ἐλκινιζόμεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου, ταῦτα πάντα, ἐνῶ ἐκράτουν τὴν παιδικὴν μου καρδίαν εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν, ἐξῆπτον τὴν φαντασίαν μου μέχρι παραισθησίας.

Δὲν νομίζω νὰ ἠτένισα κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην παραδόξους συμπτώσεις νεφῶν τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ φερομένων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, χωρὶς νὰ τὰς συμπληρώσω τῇ βοηθείᾳ τοῦ σεληνιακοῦ φωτός καὶ τῆς προκατειλημμένης φαντασίας μου εἰς πελώριον σύμπλεγμα παλαιστῶν ἀγωνιζομένων τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον. Ὁ εἷς μὲ τὸ λευκὸν καὶ πολύπτυχον αὐτοῦ φόρεμα ἀνεμιζόμενον εἰς τὸν ἀέρα, μὲ τὰ εὐρέα, τὰ κεντητὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου του, ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ παππούς μου. Ὁ ἕτερος μὲ τὴν μακρὰν αὐτοῦ κόμην κυμαινομένην, μὲ τὰς λευκάς ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, μὲ τὸν φολιδωτὸν του θώρακα περὶ τὸ στήθος καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν εἰς τὴν γυμνὴν δεξιάν του, αὐτὸς ἦτο βεβαίως ὁ ἄγγελος. Τόσας φορὰς τὸν εἶχον ἰδεῖ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ Ἁγίου Βήματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου μας!

Ὁ καημένος ὁ παππούς! Πῶς θὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τόσον φοβερὸν ἀντίπαλον!

Ὅσακις ἀπηυδαμένοσ πλέον ἐκ τε τοῦ κόπου καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἐντάσεως τῶν νεύρων, ἔκλινον τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμούς, ὠνειρευόμεν τὸν παππὸν μακρὸν μακρὸν ἐξηπλωμένον χαμαὶ εἰς τὴν σάλαν τῆς γαγιᾶς μέσα εἰς τὸ ζωγραφισμένον σάβανον, τὸ ὁποῖον τῷ εἶχε φέρει ἐξ Ἱερουσαλήμ, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, μὲ τὰ κίτρινα κηρία κολημένα εἰς τὰ κοκκαλιασμένα δάκτυλα τῶν ἐσταυρωμένων χειρῶν του. Βασιλικός, θρύμβος καὶ ὅσα ἄλλα ἄνθη εἶναι ἔθος νὰ κοσμῶσι τοὺς γέροντας νεκροὺς ἐκάλυπτον τὸν παππὸν ἀπὸ τῆς μέσης καὶ κάτω. Τὰ θυμιατὰ καὶ δύο λαμπάδες ἕκαιον ἐστημέναι ὑψηλὰ ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς του καὶ μεταξὺ τῶν λαμπάδων τούτων ἔκυπτεν ἐπὶ σκαμνίου καθήμενον παιδίον τοῦ σχολείου ἀναγινῶσκον μεγαλοφώνως τὸ Ψαλτήριον καὶ φέρον ἐπιδεικτικῶς τὴν προκαταβεβλημένην αὐτῷ ἀμοιβὴν ἐπὶ τοῦ ὤμου, κόκκινον κεντητὸν μανδύλιον μὲ ἓνα κόμβον εἰς τὴν ἄκρην.

Τὸ προσκεφάλαιον τοῦ παπποῦ ἦτο τὸ ἥμισυ τοῦ μεταξωτοῦ προσκεφαλαίου, τὸ ὁποῖον τόσας φορὰς μᾶς ἔδειξεν ὑπερηφάνως

ἦ γιαγιά, λέγουσα ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ μαξιλάρι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρὸ ἐνενήκοντα περίπου χρόνων ἐπάτησεν αὐτὴ καὶ ὁ νοικοκύρης της, ὅταν ἐστεφανώνοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τὰ πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο γεμισμένον τὸ προσκεφάλαιον τοῦ παλποῦ, ἦσαν τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἀγνωρίστων πλέον τώρα ἀνθέων καὶ λουλουδιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἔβλεπαν οἱ παρευρεθέντες ὡς νεο-νύμφους μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Τὰ ὄξέα τῶν θρηνηδῶν μοιρολογία, ἱκανὰ νὰ κινήσουν εἰς δάκρυα καὶ αὐτὸν τὸν ἀπαθέστατον ἄνθρωπον, παρίστων τὸν πάππον μου ὡς τὸν μᾶλλον ἀγαθόν, τὸν μᾶλλον ἐνάρετον ἄνθρωπον. Διατὶ λοιπὸν ἡ κεφαλὴ του δὲν ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου ἐν ἡσυχίᾳ; Ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ διατὶ δὲν βασιλεύει ἡ ἀγία ἡμερότης, ἡ βαθέως ὄνειρευτικὴ ἐκείνη ἔκφρασις ἢ συνήθης ἐπὶ τῶν ἐν εἰρήνῃ διὰ παντὸς κεκοιμημένων γερόντων; ἐπὶ τῶν πελιδνῶν αὐτοῦ χειλέων ψιθυρίζει, νομίζεις, θλιβερώτερον παράπονον! Ὑπὸ τὰς λευκάς καὶ πυκνάς αὐτοῦ ὀφρῦς οἱ ὀφθαλμοὶ του χύνουσι λάμπιν θαμβοῦ κρυστάλλου, ἀνοικτοί, ἀτενεῖς πρὸς τὴν θύραν τῆς οἰκίας. Ποῖον περιμένει: ποῖον ἐκ τῶν ἀγαπητῶν του ἐπεθύμει λοιπὸν ἔτι νὰ ἰδῇ καὶ ἀπέθανεν ὁ καημένος ὁ παλποῦς καὶ ἔμειναν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

Καὶ ἐξύπνων τεταραγμένος ἐκ τῆς φρίκης τοῦ ὄνειρου καὶ ὄρθωνα ὀλίγον τὸν παγωμένον μου λαιμὸν καὶ ἔκκλινον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος ἀποκοιμώμενος ἐκ νέου.

Ἐκεῖ μοὶ ἐφαίνετο, ὡσὰν νὰ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀφ' ὅτου ἀπέθανεν ὁ παλπούς, ὡσὰν νὰ τὸν εἶχον θάψει πλέον εἰς ἓνα τάφον ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ τάφος αὐτὸς ἦτον νεοσκαφῆς, ἀλλ' ὁ παλπούς, ἔκειτο μέσα εἰς τὸ κιβώριον του· ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ χώματος ἀκουμβημένος εἰς τὸν λευκόν, τὸν λίθινον, σταυρὸν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Εἰς τὸν πόδα τοῦ σταυροῦ ἔκαε μικρὸς λύχνος καὶ ἐκάπνιζε θυμιατήριον· παρέκει ὑπῆρχε μικρὸν μελίχριστον τσουρέκιον καὶ πῆλινον ἀγγεῖον γεμᾶτον ἐκ μαύρου παλαιοῦ οἴνου. Ἄλλ' ὁ παλπούς μὲ τὴν κουλουροειδῆ αὐτοῦ σερβέταν χαμηλὰ περὶ τὸ μέτωπον, μὲ τὰ λευκά του ὀφρῦδια κατεβασμένα, δὲν ἐφαίνετο εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτά, δὲν εἶχεν ὄρεξιν νὰ τὰ ἐγγίση, ἀλλ' ἐκράτει τὸ θλιβερόν του βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔβλεπεν, ἔβλεπεν, ὡσὰν νὰ ἐπερίμενε κανένα νὰ ἔλθῃ μεθ' ὁλονὲν αὐξούσης ἀνυπομονησίας.

Ἐκεῖ ἔξαφνα, ὡσάν νά ἐξηντλήθη πλέον ἡ ὑπομονή του, ὁ παλπούς ἐτινάχθη ἐκ τῆς θέσεώς του, ὑψηλός, ὑψηλός, καί μαζί μέ αὐτὸν ἐσηκώθη καί ὁ σταυρός ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἦτο πλέον σταυρός, ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ λευκόν, τὸ καμηλοῦψές τοῦ παλποῦ ἄλογον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπέστρεφον ἐγὼ εἰς τὸ χωρίον, ἀσέλωτον, ἀχαλίνωτον, ὑπὲρ ποτε ἰσχνὸν καί ἀγριωμένον. Ὁ παλπούς ἐπήδησεν ἐπὶ τῆς ράχεώς του καί ὁ ἵππος ἐρρίφθη μανιώδης εἰς τὸν ἀέρα μέ φλογώδεις ὀφθαλμούς, τεταμένους ἀχνίζοντας ρώθωνας, μέ τὴν χαιτην ἀτάκτως κυμαινομένην.

Ἴππος καί ἀναβάτης ἐφαίνοντο τρέχοντες πρὸς ἐμὲ μετ' ἀπειριγράπτου ἐκφράσεως ὀργῆς καί ἐκδικήσεως. Ἄλλ' ἐνῶ ἀμφοτέροι ἐφέροντο εἰς τὸν ἀέρα, ἐγὼ ἤκουον τοὺς κρότους τοῦ καλπάζοντος ἵππου καί ὑφιστάμην τοὺς ἐκ τῶν βημάτων αὐτοῦ κλονισμούς, ὡς ἐάν ἐκαθήμεν ἐγὼ ἐπὶ τῶν νώτων του. Ἡ μεγάλη τοῦ παλποῦ σερβέτα, ξεσφιχθεῖσα κατὰ τὸ ἐν ἄκρον καί ἐκτυλιχθεῖσα, ἐσεῖετο ἀναπεπταμένη εἰς τοὺς ἀνέμους καί καθιστῶσα τὴν ἐμφάνισίν του τόσον φανταστικῶς φρικώδη, ὥστε ἐφ' ὅσον μέ προσήγγιζεν οὕτως ἐφιππος, ἐπὶ τοσοῦτον ἠῦξανεν ἡ στενοχωρία μου, συνσφιγγετο ἡ καρδιά μου, ἰλιγγία ὁ νοῦς, ἐξέλιπον αἱ αἰσθήσεις μου. Δύο τρεῖς φορές ἐδοκίμασα νά φωνάξω βοήθειαν, νά ζητήσω ἔλεος, ἀλλ' ἡ φωνή μου ἦτο κρατημένη. Ὅτε δὲ ὑπὸ τὸ κράτος καταπληκτικῆς ἀγωνίας ἐξέβαλον ἰσχυρὰν κραυγὴν φρίκης, τότε μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ σιῆθός μου μία μεγάλη μυλόπετρα. Διότι ἐξύπνησα. Περιττὸν νά εἴπω ὅτι μετὰ τοιαύτας συγκινήσεις δὲν ἐτόλμησα νά νυστάξω ἐκ νέου. Ἄλλως τε ἦτον ἤδη περὶ τὰ ἐξημερώματα καί ἐνόμιζον ὅτι θὰ εἰσέλθωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸ χωρίον.

*
*

Εν τούτοις ὅταν ἐξεπεξέυσαμεν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ παλποῦ, εἶχε παρέλθει καί ἡ μεσημβρία. Ὁ Θύμιος, χωρὶς νά προφέρῃ λέξιν, διηυθύνθη πρὸς τοὺς σταύλους διὰ νά περιποιηθῇ τὸν ἀποκαμόντα ἵππον. Ἐγὼ εἰσῆλθον εἰς τὸ πλακόστρωτον καιώγειον ἀνοίξας ἀθορούβως τὴν θύραν. Βαθεῖα σιωπὴ ἐπεκράτει ἀνά τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ τὰ πάντα περὶ ἐμὲ ἦσαν ἀμετάβλητα· ἡ αὐτὴ, ὡς καὶ ἄλλοιτε καθαριότης παντοῦ, ἡ αὐτὴ τάξις, ἡ αὐτὴ ἀκρίβεια περὶ τὴν τοποθέτησιν ἐνὸς ἐκάστου οἰκια-

κοῦ σκεύους, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ διὰ ποικιλοχρῶν τσοχίνων λωρίδων κεκοσμημένου σαρώθρου. Μόνον τὰ ὑποδήματα τοῦ παλποῦ, τὰ πάντα ξεσκοτισμένα καὶ λαμπερά, μόνον αὐτὰ δὲν εὐρίσκοντο μὲ τὰς μύτας αὐτῶν ἐστραμμένας πρὸς τὴν ἔξοδον, πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ συνήθως διημέρευεν ὁ γέρον. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἔκαμε τὴν οἰκίαν νὰ φανῇ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου κενή, ἔρημος, ἐγκαταλελειμμένη. Ὁ παλποὺς ἔλειπε ! Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω ὅτι ἔλειπεν εἰς κανὲν ταξίδιον, θλιβερόν προαίσθημα ἀνεβίβασε τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου.

Ἐξαφνα ἐκ τοῦ βάθους τοῦ κατωγείου πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κελarioύ ἀνοικτή, ἤκουσα γογγύζουσαν τὴν φωνὴν τῆς γιαγιάς μου. Παρέβαλον τὸ οὖς καὶ ἠχροάσθην. Ἡ γιαγιά ἐγόγγυζεν, ὡς συνήθως, καλοθέτουσα τὰ σκεύη καὶ μαλλώνουσα ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τινά.

— Ἐ, θέλεις νὰ σὲ θρέφω ; θέλεις νὰ σὲ θρέφω, μωρὲ τεμπέλη ; Ἄμ' τὰ κουλά σου γιατί σὲ τὰ δωσ' ὁ Θεός ; Γιὰ νὰ λογουρῆς καταπόδι μου ; Ἄντε, πάνε νὰ δουλέψης, γιατί τώρα σὲ τινάζω τὴ γούνα σου, ἄ !

Καὶ ἐκ τοῦ κρότου, τὸν ὅποιον ἔκαμνον τὰ ὑψηλότατα τσόκαρα αὐτῆς ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους, ἐσυμπέρανα ὅτι ἔτρεχε κυνηγοῦσα τινά πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης. Ἐκεῖ ἐξώρμησε τῆς θύρας τοῦ κελarioύ τρέχων πάσαις δυνάμεσι ὁ γάτος τῆς οἰκίας μὲ τὴν οὐρὰν ὑψηλὰ σηκωμένην καὶ μὲ μίαν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς εἰν ἤθελε νὰ εἶπῃ καὶ εἰς ἐμέ : « Ὁ σῶζων σωζέτω τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν » !

Ἦ—ἐσκέφθην κατ' ἑμαυτὸν—ὁ καημένος ὁ παλποὺς ἀπέθανε καὶ ἡ γιαγιά, ἀφοῦ δὲν ἔχει πλέον μὲ ποῖον νὰ τὰ βάλλῃ, μαλλοκοπιέται μὲ τὸ γάτο τῆς !

Ἐκεῖ ἐπρόβαλε καὶ ἡ γιαγιά γογγύζουσα μὲν, ὅπως πάντοτε, ἀλλὰ μὲ τὸν βραχίονα ὑψωμένον καὶ μὲ τὸ γλυτῆρι εἰς τὴν χειρᾶ τῆς.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου καὶ τὴν στάσιν τοῦ σώματος αὐτῆς, ὅταν μὲ εἶδεν οὕτως ἀπροσοδικῶς ἐν τῇ οἰκίᾳ.

— Ἐγού ! ἀνεφώνησεν ἡ γιαγιά μετὰ τινὰς στιγμὰς ἀφώνου ἐκπλήξεως καὶ ἀφῆκε τὸ γλυτῆρι νὰ πέσῃ χαμαὶ καὶ ἐκτύπησε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὰ γόνατά τῆς. Ἐλεῖτα οὕτω προσ-

κεκλιμένη μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων μὲ ἠτένισε ἐκ νέου διαποροῦσα, καί, ὡς ἔαν ἐκοινολόγει τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς : ἦλθε τὸ Ξιθερό μας ! εἶπε μετ' ἀληθοῦς ἀγαλλιάσεως.

Ἐγὼ ὄρισηα νὰ χυθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας της. Ἄλλ' ἢ γιὰ γιὰ συνοφρωθεῖσα αἴφνης καὶ παρατηροῦσα πρὸς ἐμέ, ὡς ἔαν ἀμφέβαλλε τώρα περὶ τῆς ταυτότητός μου.

— Ἄμ' ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι, μωρὲ πολλακαμένε ; εἶπεν ἐπιπληκτικῶς προσβλέπουσα ἔ : ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι ; Ἄπὸ τὸ φεγγάρι ἔρχεσαι ; Ἄ ! μήπως ἔφαγες ὄλο τὸ θειάφι τῶν Ἑβραίων καὶ ἦλθες νὰ μοῦ φέρης τέτοια μούτρα ; Ἐγὼ στήν ντροπή !... ἐγού, ἐγού ! Μῶρ' τί στέκεις αὐτοῦ σὰν κρεμασμένος ; Ἐ ; τί στέκεις αὐτοῦ ; Πιάσε νὰ φέρης λίγο νερὸ γρήγορα !

Καὶ λαβοῦσα ἢ γιὰ γιὰ μου, μοὶ ἐνεχείρισε μίαν λαγήναν εἰς ἑκατέραν τῶν ἀδρανῶς κρεμασμένων χειρῶν μου. Τὰς ἔλαβον μηχανικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐκινήθην.

Ἐγνώριζον ὅτι οὐδεὶς ποτὲ ὑπερέβη τὸ κατώφλιον τῆς γιὰ γιὰς χωρὶς νὰ ἀγγαρευθῆ παρ' αὐτῆς εἰς τίνα ὑπηρεσίαν. Ἡξίουσαν ὅμως ὕστερον ἀπὸ τὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἀνεκαλούμην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, νὰ πληροφορηθῶ τί ἀπέγινεν ὁ καημένος ὁ παλποὺς κατὰ τὸν μεταξὺ τοῦ ἀγγέλου καὶ αὐτοῦ ἀγῶνα. Ἰστάμην λοιπὸν αὐτοῦ κρατῶν τὰς λαγήνους ἀκουσίως καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ θίξω τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς συζύγου του καὶ τὴν ὑποδοχὴν, ἣτις ἐγένετο εἰς ἐμέ τὸν ἐπίκουρον. Ἄλλ' ἢ γιὰ γιὰ μὴ συνηθισμένη εἰς τοιαύτας ἀναβολὰς τῶν προσταγῶν της :

— Ἐ ! τί στέκεις ἔτσι ; ἐφώναξε. Φοβᾶσαι μὴν πέσουν τὰ νεφρά σου ; οὐ ; πὺ μοῦ ἠθέλες καὶ πουκάμισο μὲ κολᾶρο ! Ἀχρημάτιστε ! Πολλακαμένε !

Ἡ γιὰ γιὰ εἰς τοιαύτας περιστάσεις ὁμοίαζε μὲ τοὺς μηχανισμοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἀπαξ χορδισθῶσι, πρέπει νὰ παίξωσι πλέον τὴν μουσικὴν αὐτῶν μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου τόνου. Διαφορὰ ὑπῆρχε μόνον ἐν τούτῳ ὅτι τὴν μουσικὴν τῆς γιὰ γιὰς οὐδεὶς ὑπέμενε νὰ τὴν ἀκούσῃ ποτὲ μέχρι τέλους. Μόλις λοιπὸν προσελόγισεν ἐκείνη ὡς ἀνωτέρω, ἐγὼ ἔσφιξα τὰς λαγήνους καὶ ἔσπευσα ν' ἀπέλθω διευθυνόμενος πρὸς τὴν βρύσιν. Ἡ ὑπακοή μου ἐν τούτοις δὲν ἴσχυσε νὰ τὴν διακόψῃ. Ἡ γλῶσσα τῆς γιὰ γιὰς ἐξηκολούθησε τὸν σκοπὸν αὐτῆς, τίς οἶδε πόσῃ ὥρᾳ καὶ

μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, διότι, ὅταν ἐπέστρεψα ἐγώ, ἐκείνη ἐγόγγυζεν ἀκόμη πολὺ ἰσχυρότερον παρ' ὅ,τι ἔκαμνε συνήθως χωρὶς τινος αἰτίας. Διὰ τοῦτο, ὅταν λαβοῦσα τὰς γεμάτας λαγήνους ἐκ τῶν χειρῶν μου ἀντικατέστησεν αὐτὰς διὰ δύο κενῶν, δὲν ἐσκέφθην νὰ διατάσω ποσῶς, ἀλλ' ἔδραμον πρὸς τὴν βρῦσιν προθυμότερα τώρα, ἵνα τὴν ἐξιλεώσω.

— Ποῦ εἶναι ὁ παππούς, γιαγιά; ἠρώτησα εὐλαβῶς, ἐπιστρέψας μετ' ὀλίγον καὶ εὐρὼν αὐτὴν εἰς τὰ καλά της, πιθανῶς διότι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις ἐργασία πρόχειρος δι' ἐμέ.

— Ἄμ' ποῦ ν' τος γιά; ποῦ ν' τος! ἀνέκραξεν ἐκείνη χορδισθεῖσα τώρα ἐπὶ ἄλλου τόνου. Ἐπῆγε καὶ μὲ ἀφῆκε! . . . Ὁ τεμπέλαρος! Ὁ ἀχρημάτιστος! . . . καὶ οὕτω καθεξῆς ὄ... ὄ... ὄ... μέχρι τέλους.

Ἡ γιαγιά, ἐσκέφθην κατ' ἑμαυτὸν, θὰ ἔχη τὴν ἀπαίτησιν νὰ βγαίῃ ὁ παππούς ἀπὸ τὸν τάφον νὰ κάμνη τὰς ἐργασίας μὲ ὄσας τὸν ἐπεφόρτιζεν, ἐν ὅσῳ ἔζη, καὶ τὸ ἐσπέρας νὰ γυρίζῃ ὀπίσω εἰς τὸν λάκκον του!

— Τώρα, ποῦ δὲν ἔχει δουλειά, τί νὰ κάμνη ἄρα γε ὁ καημένος ὁ παππούς; εἶπον ἔπειτα χαμηλοφώνως καὶ τρόπον τινὰ πρὸς ἑμαυτὸν διαλεγόμενος.

— Ἄμ' λιάζεται! ὑπέλαβεν ἡ γιαγιά χορδισμένη εἰς ὑψηλότερον τόνου. Ὁ ψωμοκαταλύτης! Ὁ ἀνάξιος! ὄ... ὄ... ὄ... πάλιν μέχρι τέλους.

Περίεργον πρᾶγμα! ἐσκέφθην ἐγώ. Ὡς καὶ στὸν ἄλλον κόσμον τὸν παραφυλάγει τὸν ἀνθρώπο, γὰρ νὰ ξεύρη τί κάμνει!

— Καὶ ποῦ λιάζεται, γιαγιά; ἠρώτησα τώρα μετὰ δειλίας, διότι τὴν ὑπέθεσα ἱκανὴν νὰ ἠξεύρη καὶ ἂν ὁ παππούς λιάζεται εἰς τὸ θάλλος τοῦ Παραδείσου ἢ εἰς τὸν καύσωνα τῆς Κολάσεως.

— Ἄμ' πάνου στὴν Μπαήρα! ἐφώναξε ἐκείνη ἐξαφθεῖσα καὶ πάλιν. Πάνου στὴν Μπαήρα.

— Δὲν τὸν ξεύρεις; Τὸ σαχλό! Τὸν... τὸν... τὸν... Ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἐπερίμενα νὰ τελειώσῃ. Ἐξέδραμον τῆς οἰκίας χωρὶς νὰ εἶπω λέξιν.

*
* *

Η Μπαήρα εἶναι τὸ πρὸς βορρῶν τῆς οἰκίας τοῦ παπποῦ μέγα βραχῶδες ὕψωμα, ἐφ' οὗ ἄλλοτε ἦτον ἐκτισμένη ἡ ἀκρό-

λις τοῦ τόπου, νῦν δὲ ὑψοῦται ἐπὶ τῶν πελασγικῶν αὐτῆς τειχῶν τὸ τουρκικὸν διοικητήριον καὶ οἰκίαι τινὲς τῶν ἐγκρίτων ὀθωνανῶν, γραφικώτατον παρέχουσαι θέαμα ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν χρωμάτων καὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ τοῦ ρυθμοῦ αὐτῶν. Τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα προσιτατεύοντα τὴν μεσημβρινὴν τοῦ ὑψώματος πλευρὰν ἀπὸ τῶν βορείων καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀνέμων καὶ συγκεντροῦντα καὶ ἀντανακλῶντα τὰς ἐλευθέραις τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀκτῖνας παρέχουσι θαλλερὸν πρὸ αὐτῶν καταφύγιον καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν χειμῶνα.

Ὁ παππὸς, ὁσάκις ἐβαρύνετο πλέον τὰ συναξάρια τῆς γιαιγιάς, ὑπεξέκλεπτεν ἑαυτὸν ἐπιτηδεῖως καὶ ἀνερορχατὸ τὸ ἄντατες ἐκεῖνο βράχωμα, ὅπως καθίσῃ ἐπὶ τινὰς ὥρας ὑψηλὰ εἰς τὸν ἥλιον. Τὴν ἐκλογὴν τῆς θέσεως τὴν ἐδικαιολόγει διαβεβαιῶν ὁ παππὸς ὅτι μαζὶ μὲ τὸ θάλλος ἐκεῖ ἐπάνω ἀπελάμβανε καὶ τὸ μαγευτικὸν θέαμα τοῦ πανοράματος τῆς χώρας.

Ὁλος ὁ κόσμος ἐν τούτοις ἐγνώριζεν ὅτι ὁ παππὸς ἀνέβαινε τόσον ὑψηλὰ, διότι ἔνεκα τῶν ρευματισμῶν τῆς ἡ γιαιγιάς μόνον αὐτοῦ ἐπάνω δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀναβῇ διὰ νὰ τὸν περιμαζεύσῃ.

Ἐκεῖ ἐπάνω λοιπόν, εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς ἀκροπόλεως, ἔσπευσα ν' ἀναβῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τῆς συνήθους, τῆς γνωστῆς αὐτοῦ θέσεως, εἶδον τὸν παππὸν καθήμενον εἰς τὸν ἥλιον. Εἰς τὰς χεῖράς του ἐκράτει ὁ παππὸς μίαν κάλτσαν—τῆς γιαιγιάς ὑποθέτω—πλέκων αὐτὴν μὲ μεγάλας ξυλῖνας βελόνας, τὰς ὁποίας τόσον ἐπιτηδεῖως ἤξευρε νὰ κατασκευάζῃ καὶ νὰ χειρίζεται. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι ὄνειρεύομαι ἀκόμη.

Ἄλλ' ὑπὸ τοὺς σπεύδοντας πόδας μου κυλιόμενα τὰ χαλίκια καὶ τὰ χόματα τοῦ ἀνωφελοῦς ἐδάφους προεκάλεσαν τὴν προσοχὴν τοῦ γέροντος. Μόλις ἐσήκωσε τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ ἐργοχείρου του καὶ μὲ ἀνεγνώρισεν.

Αὐτὸ δὲν ἦτο πλέον ἀπάτη. Δὲν ἦτο φάντασμα. Ὁ παππούλης ἐβρόντηξε τὸν ἄγγελον χαμαὶ καὶ τὴν ἐσκαπούλησε! ἐσκέφθη κατ' ἑμαυτόν. Τί χαρά! τί ἀγαλλίασις! . . .

—Ἐπῆγες εἰς τὴν Πόλιν, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παππὸς, ὅταν ἐτελείωσαν αἱ περιπτύξεις καὶ τὰ φιλήματα καὶ ἐστέγγνωσαν τὰ δάκρυά μου. Ἐπῆγες εἰς τὴν Πόλιν: Εἶδες πολὺν κόσμον;

—Ναί, παππού. Εἶδα τὴν Σὺληβριὰ μὲ τὸ Παραπόρτι ἄψη-
Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ 3

λά ἀψηλὰ καὶ μὲ κάτι μύλους, πού ἔχουν φτερά καὶ γυρίζουν
μὲ τὸν ἄνεμο.

— Ἄστ' αὐτά! εἶπεν ὁ παππούς. Ἐπέρασες ἀπὸ τῆ χώρα
πού ψήν' ὁ ἥλιος τὸ ψωμί; Καὶ εἶδες τοὺς Σκυλοκέφαλους;

— Ὅχι, παππού! δὲν τοὺς εἶδα. Ποῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ Σκυ-
λοκέφαλοι;

— Νά, κομμάτι παρ' ἐδῶ ἀπ' τὴν χώρα, πού ψήν' ὁ ἥλιος
τὸ ψωμί, εἶπεν ὁ παππούς, σημειῶν τὸ «παρ' ἐδῶ» εἰς τὸν ὄρι-
ζοντα διὰ δεικτικῆς χειρονομίας, ὡς κάμνουν οἱ γεωγράφοι, ὅσο
ἐπεσκέφθησαν τὰ μέρη, περὶ ὧν διδάσκουσιν.

Ἄπ' ἐμπρὸς εἶναι ἄνθρωποι—ἐξηκολούθησεν ὁ παππούς—
καὶ ἀπὸ πίσω σκύλοι. Ἄπ' ἐμπρὸς μιλοῦν καὶ ἀπὸ πίσω γανγι-
ζουν. Ἄπ' ἐμπρὸς σὲ καλοπιάνουν καὶ ἀπὸ πίσω σὲ τρώνε! Γι-
αὐτό, ψυχὴ μου, καλύτερα πού δὲν ἐπῆγες.

— ὦ! βέβαια καλύτερα! εἶπον ἐγώ. Καλύτερα πού δὲν μ-
ἔφαγαν κι ἐπῆγα στὴν Πόλη μὲ τὸ καίκι. Νά ἰδῆς δά, παππού
καὶ τὴ θάλασσα! Ἔτσι ὡς πάνου γεμάτη νερό! καὶ μέσα στὸ νερό
τὰ καίκια. Φσσσ! Φσσσ! περπατοῦν μὲ τὰ πανιά φουσκωμένα

— Ἄστ' τ' αὐτά! εἶπεν ὁ παππούς πάλιν. Ἐπέρασες ἀπὸ τῆ
θάλασσας τὸν ἀφαλὸ καὶ εἶδες τὸ νερό, πού γυρίζει γύρω γύρω
καὶ γίνεται μιὰ τρύπα μὲς στὴν μέση:

— Ὅχι, παππού, δὲν τὸν εἶδα!

— Ὅχι! ψυχὴ μου! δὲν εἶδες τίποτε λοιπόν.

— Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ παππού;

— Αὐτὸ εἶναι ἔτσι κομμάτι παρ' ἐδῶ, εἶπεν ὁ παππούς
δεικνύων εἰς τὸν ὄριζοντα διὰ τῆς χειρὸς ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκει-
ται ἡ Φώκια, ἡ μάννα τ' Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴν τὴν εἶδες κά-
τὴν εἶδες;

— Ὅχι παππού! δὲν τὴν εἶδα!

— Ἄχ! ψυχὴ μου, ἀνεστέναξε βαθύτερον ὁ παππούς, τίπο
δὲν εἶδες! τίποτε!

— Καὶ πῶς εἶναι ἡ Φώκια παππού!

— Νά ἔτσι, εἶπεν ὁ παππούς, χειρονομῶν οὕτως ὡς ἔαν εἶ-
τὴν Φώκιαν ἐνώπιόν του καὶ μοὶ ὠρίζεν ἀνατομικῶς τὰ μέλη τῆ
Ἄπὸ τὸν ἀφαλὸ καὶ πάνου εἶναι ἡ ὁμορφότερη γυναῖκα ἀπ-
τὸν ἀφαλὸ καὶ κάτω εἶναι τὸ φοβερώτερο ψάρι. Κάθεται στὸ
πάτο τῆς θάλασσας. Μὰ κεὶ πού σκιαχθῆ κανένα καράβι, πα-

περνᾶ ἀπὸ πάνω, κάνει μία χόπ! καὶ βγαίνει στὴν ἐπιφάνεια, κάνει μιὰ χάπ! καὶ ἀρπάζει τὸ καράβι μὲ τὸ χέρι της καὶ τὸ σταματᾶ. Ἄπέ, φωνάζει τὸν καπετάνιο καὶ τὸν ἐρωτᾶ: Ἄλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ζῆ καὶ βασιλεύει; τρεῖς φορὲς τὸν ἐρωτᾶ, ψυχὴ μου, καὶ τρεῖς φορὲς ὁ καπετάνιος σὰν τῆς εἰπῆ πὼς ζῆ καὶ βασιλεύει, τὸν ἀφήνει καὶ πάγει στὴ δουλειά του. Σὰν τῆς εἰπῆ πὼς δὲ ζῆ, τὸν βουλᾶ καὶ τὸν πνίγει.

Καὶ ἀναποδίσας τὴν κάλτσαν τῆς γαγιαῖς καὶ σείσας αὐτήν, οὕτως ὥστε νὰ πέσῃ τὸ ἐντὸς αὐτῆς κουβάριον, μοὶ ἔδειξε πὼς ναυαγοῦν τὰ πλοῖα ὁ παππούς, καὶ γι' αὐτὸ ἐπρόσθησε, καλύτερα, ψυχὴ μου, πού δὲν τὴν εἶδες.

— Ὡ! βέβαια καλύτερα παππού! γιατί διὲς πὼς θὰ ἐπὴ-
γαινα στὴν Πόλη, σὰν ἐπνιγόμεον. Νὰ ἰδῆς δά, παππού, τί με-
γάλη, πού εἶναι ἡ Πόλη, καὶ τί λογιῆς λογιῆς ἄνθρωποι, πού
εἶν' αὐτοῦ, καὶ χανούμισσες καὶ βασιλοπούλ . . .

— Ἀσ' τ' αὐτά!! διέκοψεν ὁ παππούς πάλιν, ὡς ἐὰν ὠμί-
λουν περὶ πραγμάτων κοινῶν καὶ τετριμμένων. Εἶδες τὸν τόπο,
πού εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ μαρμαρωμένοι;

— Ὅχι, παππού, δὲν τὸν εἶδα!

— Ἀάχ! ψυχὴ μου. Τίποτε δὲν εἶδες στὴ ζωὴ σου, τίποτε!

— Καὶ πού εἶν' αὐτό, παππού;

— Αὐτό, εἶπεν ὁ παππούς ὡς ἄνθρωπος συγκεντροῦν τὴν
μνήμην του, αὐτὸ εἶναι βαθιὰ μέσα σ' ἓνα δάσος, μέσα σ' ἓνα
σπήλαιο. Ἔτσι καθὼς ἔμβης ἀπ' αὐτὴν τὴν μεριά, βλέπεις ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους, πού ἔγιναν μάρμαρα. Γιατί αὐτοῦ μέσα εἶναι
μιὰ μάγισσα, πού, ὅποιον διῆ πὼς περνᾶ, τὸν παραπλανᾶ νὰ
ἔμβῃ αὐτοῦ μέσα καὶ τὸν κάμνει μάρμαρο καὶ τὸν ἔχει αὐτοῦ
πέρα στημένο, γιὰ νὰ μὴ τῆς φύγῃ. Ὅποτε θέλει αὐτή, παίρνει
τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ τοῦ στάζει τρεῖς κόμβους ἐπάνω στὴν κορ-
φή καὶ στὴ στιγμή τὸ μάρμαρο μαλακώνει καὶ γίνεται ἄνθρω-
πος, ὁμορφότερος ἀπὸ πρῶτα. Τότε κάθεται καὶ τρώγει καὶ πί-
νει καὶ διασκεδάζει μαζί του· σὰν διασκεδάσῃ κι ὕστερα, μιὰ
τὸν βλέπει καλὰ καλὰ στὰ μάτια καὶ τὸν κάμνει πάλι μάρμαρο.
Γι' αὐτό, ψυχὴ μου, καλύτερα πού δὲν τὴν εἶδες!

* *

Ποτὲ δὲν ἀμφέβαλλον ὅτι ὁ παππούς μου ἦτο κοσμογυρισμένος ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὀπωσδήποτε ἐπέστρεφον καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ μακρότερον—μετὰ τὸν Ἅγιον Τάφον—ταξίδιον, ἀπὸ τὴν Πόλιν. Εἶχον ἰδεῖ τόσα καὶ τόσα πράγματα. Ἐνόμιζον λοιπὸν ὅτι ἔφερον μετ' ἐμαυτοῦ ἀφηγητικὴν ὕλην ἱκανὴν νὰ ἀπασχολήσῃ ἐπὶ τινὰς τουλάχιστον ἡμέρας τὴν προσοχήν, ἂν οὐχὶ τὸν θαυμασμόν τοῦ γέροντος. Ἄλλ' ὅτε τὸν ἤκουσα νὰ προφέρῃ οὕτως ἀκαταδέκτως καὶ περιφρονητικῶς ἐκείνο τὸ «ἄσ' τ' αὐτά», νὰ διακόπτῃ τὰ σπουδαιότερά μου θέματα, ὡς εἴαν ἦσαν μηδὲν δι' αὐτόν, καὶ νὰ ἀντικαθιστᾷ ταῦτα δι' ἰδίων τῶν θαυμαστίων, τόσων ἀγνώστων εἰς ἐμὲ διηγημάτων, ἔπτυσσά μ' ἐκταραχισμένος ὑπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀνεξαντλήτου κοσμογνωσίας αὐτοῦ καὶ δὲν ἐτόλμησα πλέον νὰ εἶπω τίποτε.

Μετὰ πολλὴν ὥραν σιωπῆς, καθ' ἣν ἠσθανόμην τὸν παπποῦν θριαμβεύοντα ἐπὶ τῆς ἀπειρίας μου ὑψώσα ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτόν.

—Πολλὰ ταξίδια θὰ ἔκαμες εἰς τὴν ζωὴν σου, τῷ εἶπον.

Καὶ ἐπρόφερα τὰς λέξεις μετὰ θαυμασμοῦ, πολλῆς μετέχοντος τῆς κολακείας.

Ὁ παππούς ἐξαφνίσθη. Προφανῶς ἡ ἐρώτησις τῷ ἦλθεν ἀπροσδόκητος. Ἐπὶ τινὰς στιγμὰς μὲ ἠτένισεν ὡς ἄνθρωπος σιγηλὰ διαμαρτυρόμενος κατὰ τινος συκοφαντίας. Εἶτα :

—Ἐγὼ ; εἶπεν. Ἐγὼ ταξίδια ; Ἡ γιὰ σὺ ἡ Χατζίδαίνα !

Ἐν τῇ προφορᾷ τῶν λέξεων τούτων ὑπεννοεῖτο ὀλόκληρος ἱστορία. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ δὲν ἔδειξα ὅτι ἐκατάλαβα τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὁ παππούς προσέθηκε τὴν ἱστορίαν χαμηλῇ τῷ φωνῇ :

—Μιὰ φορὰ—τότε δὲν ἦτο ἀκόμη Χατζίδαίνα—ψυχὴ μου, τῆς λέγω, ἐτάχθηκα νὰ πάγω στὴ Σαρακηνοῦ, στὸ πανηγύρι.

—Νὰ πᾶς, βέβαια, νὰ πᾶς, λέγει αὐτῇ.

—Ἐ, τί σὲ θέλω δῶ πέρα ; Τὶ σὲ θέλω νὰ κάθῃσαι νὰ μὲ φυλάγῃς ;—Καὶ χαμηλώνοντας ἔτι μᾶλλον τὴν φωνήν,—ὁ τέτοιος καὶ τέτοιος καὶ τέτοιος, προσέθηκεν ὁ γέρον ἐκφραστικῶς.—Πολὺ καλὰ, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα. Σοῦ κάμνω, ψυχὴ μου, ὅλες τίς ἐτοιμασίες. Ξουρίζουμαι, στολίζουμαι, σελώνω τ' ἄλογο, βάλλω τὸ σταυρό μου νὰ καθαλικέψω—νὰ σοῦ τὴν καὶ παρουσιάζεται.—

Καὶ χαμηλώσας τὴν φωνὴν οὕτως ὥστε μόλις ν᾽ ἀκούεται ὁ παππούς :

—Μωρέ, πὺ νὰ πάθης, πὺ νὰ δείξης, ποῦ θὰ πᾶς ; εἶπε μιμούμενος τῆς γιαγιάς τὰ σχήματα. ᾽Ε ; ποῦ θὰ πᾶς !

—Στὴν Παναγία, ψυχὴ μου, στὴ Σαρακηνοῦ.

—Μωρέ, θ᾽ ἀφήσης τὴν ἀγελάδα νὰ πᾶς στὴν Παναγία !

Μωρέ, τέτοιε καὶ τέτοιε καὶ τέτοιε, τὸ πανηγύρι τὸ συλλογιέσαι καὶ τὴν ἀγελάδα, τὴν γκαστρομένη τὴν ἀγελάδα, δὲν τὴν συλλογιέσαι ; ποῦ εἶναι στὴν ἐβδομάδα της, δὲν τὴν συλλογιέσαι ;

—Τώρα, θέλω νὰ τῆς συντύχω, εἶπεν ὁ παππούς ἀναλαβὼν τὴν στάσιν του, μὰ ποῦ δὲν σ᾽ ἀφήνει νὰ ρθῆς στὴν ἀράδα. Σὰν εἶδα ποῦ δὲν τὰ βγάζω στὸ κεφάλι.

—Καλό, ψυχὴ μου, τῆς λέγω ἐγώ, ἐβαροέστισα.

᾽Αμ᾽ ὁ κόσμος, ὁ κόσμος τί θὰ πῆ, ποῦ ἔκαμες ἐτοιμασίεσσι καὶ ἀγόρασεσσι τὰ κεριά καὶ τὸ λάδι καὶ τὸ θυμίαμα ; Καὶ τ᾽ ἄλλο γο τί θὰ πῆ, ποῦ τὸ καλίγωσεσσι καὶ τὸ σέλωσεσσι ;

—Τ᾽ ἄλλογο θέλει δρόμο ! εἶπεν ὁ παππούς κλείσας πρὸς ἑμὲ ἐκφραστικῶς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ περιμένων νὰ τὸν ἐννοήσω. Καὶ περιμένων εἰς μάτην :

—Δὲν καταλαβαίνεις ; ἀνεφώνησεν ἐπὶ τέλους, ὁ καυγὰς ἦταν γιὰ τὸ πάπλωμα ! Τὴν ἐσήκωσα, ψυχὴ μου, τὴν ἐκάθισα πάνω στ᾽ ἄλλογο, καὶ τὴν ἔστειλα στὸ πανηγύρι μὲ τὸν ἀδελφὸ της.

—Κι ἐσύ, παππού ;

—Ἐγώ, ψυχὴ μου, ἐφύλαγα μὲς στὸ σταῦλο νὰ γεννήσῃ ἡ ἀγελάδα. Καὶ ἄφησε σύ, ποῦ δὲν ἐγέννησε τὸ γδάρμα, προσέθηκεν ἔπειτα, ὡσὰν νὰ ἔπταιε τὸ ζῶον διὰ τὴν ἀποτυχίαν, μόνον ποῦ ἐσήκωσε τ᾽ ὄγουρι ἀπ᾽ τὰ ταξίδια, καί, ὅσες φορὲς ἐκίνησ᾽ ἀπὸ τότε γιὰ ταξίδι, ψυχὴ μου, βροθήκεν ἐμπόδιο μὲς στὸ δρόμο μου !

—Πῶς, παππού ;

—᾽Ε ! εἶπεν ἐκεῖνος, ἀμηχανῶν πῶς νὰ συνδυάσῃ τὰ ὀδοπορικά του ἀτυχήματα μὲ τὸν καθυστερήσαντα τοκετὸν τῆς ἀγελάδος. Αὐτὸ καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ξέρω. Μά, σὰν εἶναι μέσα ἀνακατωμένη ἡ γιαγιά σου, ἡ Χατζίδαίνα, πάνε σὺ πλιά νὰ βρῆς λογαριασμό ! Πῶς σοῦ τὸ κατάφερε, ψυχὴ μου, πῶς σοῦ τὸ μαστόρευε, εἶναι νὰ χάσῃς τὸ νοῦ σου ! Ὅσες φορὲς ἐτοιμάσθηκα νὰ ταξιθεύσω, πότ᾽ ἐγεννοῦσε κάνα πρᾶμα, τότε ξεπετοῦσε τὸ μελίσι,

πότ' ἄρρωστοῦσε κανένας, τότε ἤρχονταν μουσαφίρης, θαορεῖς, πού τὰ εἶχε παραγγελμένα, ψυχὴ μου, ἴσα ἴσα τὴν ὥρα, πού ἔκαμνα τὸν σταυρό μου νὰ καβαλικέψω!

Τόσα χρόνια πανδρεμένος ἐγὼ ἔκαμνα τὰς ἐτοιμασίας κι ἐκείνη πήγαινε στὸ ταξίδι! Ἔτσι στὴ Ραιδεστό· ἔτσι στὴ Σηλυβρία· ἔτσι στὴ Μήδεια, ἔτσι παντοῦ. Ἔνα ταξίδι, ψυχὴ μου, αὐτὸ τὸ μελετοῦσα κρυφά, τὸ φύλαγα γιὰ τοῦ λόγου μου. Καιροὺς καὶ χρόνους ἐμάζευα τὰ γρόσια καὶ τὰ ἔκρυβα ὅπου κι ὅπως ἤμποροῦσα. Σὰν ἐμάζωξα πενήντα χιλιάδες γρόσια, τὸ βάλλω μιὰ ἡμέρα στὸ κέφι καὶ φωνάζω τῇ γιαγιά σου—ὅταν τὸ εἶγα στὸ κέφι δὲν τὴν ἐγίόρταζα πολὺ πολὺ. —Τῆς λέγω λοιπόν, ψυχὴ μου, ἔτσι δὰ μ' ἀπόφασι, Χρουσῆ! ἐβάλληκα νὰ πάγω σὲ ταξίδι, κοίταξε μὴν εἶναι κανένα προῶμα ἐτοιμογέννητο ἢ ἄρρωστο ἢ χροιαζούμενο, καὶ κοίταξε μὴν ἔμβη κανένας μουσαφίρης στὸ σπίτι, γιατί, διές, τοῦ σπάζω τὰ πόδια του! Καὶ ὁ παπποὺς ἔκαμεν ὡς ἐὰν ἐθαύμαζε τὸν ἑαυτὸν του πῶς τὰ ἔκατάφερε. Σὲ ἤθελα, εἶπεν εἶτα πρὸς ἐμέ, νὰ τὴν δῆς πῶς τὰ ἐχρειάσθηκε! Τιμιουδιὰ δὲν ἔβγαλε! Κι ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Στέλνω, ψυχὴ μου, στὸν πνευματικὸ κι ἔρχεται καὶ ξεμολογοῦμαι· φωνάζω τῇ γιαγιά σου μπροστά του καὶ τῆς γράφω ὅλο τὸ βιδ ἐπάνω της. Φωνάζω τοὺς χωριανούς καὶ παίρνω συγχώρεσι ἀπὸ τὸν καθένα, γιατί, διές, ψυχὴ μου, τὸ ταξίδι εἶναι τὸ μακρύτερο ταξίδι τοῦ κόσμου κι ἐμεῖς ἔχουμε ζωὴ καὶ θάνατο!

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα τραβῶ τὸ ἄλογο καὶ κάμνω τὸ σταυρό μου νὰ καβαλικέψω. Ἡ γιαγιά σου—τότε δὲν ἦτο ἀκόμη Χατζίδαϊνα—ἔσκυψε ἀπὸ τὴ θύρα νὰ με δῆ· ἐγὼ τὸ εἶχα ἀποφασισμένο· κοίταξε! Μιὰ νὰ μ' ἔβγαζε τίποτε στὴ μέση, τὸ παιρνονε ἢ εὐχή!

Ἡ γιαγιά σου τὸ ἤξευρε· δὲν εἶπε λόγο. Καὶ ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Σὰν ἔκαμα τὸ σταυρό μου νὰ καβαλικέψω :

Ἔλα, Χρουσῆ, τῆς εἶπα, ἔχουμε ζωὴ καὶ θάνατο, συχώρε με καὶ ὁ Θεὸς συγχωρέσει σε! Ἐκεῖ, ψυχὴ μου, τὴν παίρνουν τὰ κλάματα, εἶπεν ὁ παπποὺς ταραγμένος, ὡς ἐὰν συνέβαινε τὸ προῶμα ταύτην τὴν στιγμὴν ἐνώπιόν μου. Καὶ προσπαθῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ νὰ παραστήσῃ τὴν μεγάλην τῆς συζύγου θλίψιν :

—Ἄχ! πού νὰ μὴν ἔσωνα! πού νὰ μὴν ἔδειχνα! εἶπεν ὁ

παππούς, μισοκλαίων. Ἡ ἄτυχη! ἡ κακόμοιρη, ἡ ἀριζική! πού θὰ χάσω τὸ ταίρι μου, τὸ νοικοκύρη μου, τὸν ἀφέντη μου!

Καὶ ἐκπεληγμένος ἐκ τῶν κοσμητικῶν τούτων ἐπιθέτων ὁ παππούς :

—Αὐτό, ψυχὴ μου, εἶπε, δὲν τὸ ἐπερίμενα. Ὅλος ὁ κόσμος νὰ χαλοῦσε· τὸ εἶχα ἀποφασισμένο. Μὰ σὰν εἶδα τὴ γιαγιά σου, τὴ γυναῖκά μου, νὰ κλαίῃ, ἐκόπηκαν τὰ ἥπατά μου! Πῶς νὰ τὴν ἀφήσω νὰ πάγω στὴν ἄκρια τοῦ κόσμου!

Εἶμαι ταμένος στὸν Ἅγιο Τάφο, τῆς λέγω, ψυχὴ μου, πῶς νὰ κάνω τώρα; Σὰν δὲν πάγω θὰ κριματισθοῦμε.

—Σὰν εἶσαι ταμένος, νοικοκύρη μου, ἀνδρόγυνο δὲν εἶμαστε; Εἶτε σὺ ἐπῆγες, εἶτ' ἐγώ, τὸ ἴδιο πρᾶμα κάνει.

—Τὰ δάκρυα στὰ μάτια τῆς! εἶπεν ὁ παππούς, ἀλλάξας τὸν τόνον τῆς φωνῆς του, τὶ νὰ πῶ; Τὴν ἀνεβάξω, ψυχὴ μου, στ' ἄλογο καὶ τὴν στέλνω στὸν Ἅγιο Τάφο μὲ τὸν ἀδελφὸ τῆς.

Ἀπὸ τότε καὶ νὰ πάγη, εἶπεν ὁ παππούς κροτῶν τὰς παλάμας, ὡς εἴαν τὰς ἐξεσκόνιζεν, ἀπὸ τότε καὶ νὰ πάγη, δὲν ἐδοκίμασα νὰ ταξιδεύσω.

—Καὶ τὸν κόσμο, πού ἐγύρισες, παππού, τὰ μεγάλα ταξίδια, πού ἔκαμες, θὰ τὰ ἔκαμες λοιπόν, πρὶν πάρης τὴ γιαγιά; Ὅρίστε;

Ὁ παππούς ἀνέλαβε πάλιν τὸ ἐργόχειρόν του· θλιβερόν μειδίαμα ἐκάθητο ἐπὶ τῶν χειλέων του.

—Πρὶν μὲ δώσουν στὴ γιαγιά σου, τὴ Χατζίδαίνα, εἶπε ταπεινώσας τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἤμουν ἀγόρι.

—Ἀμ' τί, παππού, κορίτσι ἦσουν;

—Πῆς πὼς ἤμουνα κορίτσι, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παππούς μὲ τὸ θλιβερόν του μειδίαμα, ἀφοῦ κι ἐγὼ τὸ θαρροῦσα πὼς ἤμουνα κι ὁ κόσμος τὸ ἐπίστευεν.

Αἱ λέξεις μοὶ ἐνεποίησαν παράξενον ἐντύπωσιν. Ὁ παππούς ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του γυναικεῖον ἐργόχειρον καὶ μ' ὄλον τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα, τὸ ἐπιμελῶς ἐξυρισμένον πρόσωπον, ὁ φιλαρέσκως ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους ψαλιδισμένος μύσταξ, ἡ ὅλη τῆς μορφῆς του ἔκφρασις μοὶ ἐφάνη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνέχουσα πολὺ τὸ θηλυπρεπὲς καὶ γυναικεῖον.

—Ναί, ναί, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παππούς ἀναστενάξας καὶ γενόμενος αἴφνης σύννους. Ἐσεῖς ζῆτε σὲ χρυσοὺς καιροὺς! τα-

ξιδεύετε σ' ὅ,τι ὥρα θέλετε, σ' ὅποια χώρα θέλετε. Καὶ τὸ κάτω κάτω, ψυχὴ μου, ξέρετε τί εἶστε. Ἐμεῖς ἐξούσαμε σὲ καιροὺς δυστυχημένους! Οἱ μάννες μας ἐγονάτιζαν ἐμπρὸς στὶς εἰκόνες, ψυχὴ μου, καὶ ἔκλαιαν στὴν Παναγιὰ ἢ νὰ τοὺς δώσῃ κορίτσι, ἢ νὰ σκοτώσῃ τὸ παιδί, πὺν εἶχανε στὰ σπλάχνα τους γιὰ νὰ μὴ γεννηθῇ ἀγόρι.

—Γιατί, παππού;

—Γιατὶ κάθε λίγο καὶ πολύ, εἶπεν ὁ παπποὺς ὄλονεν σκυθρωπότερος, ἔβγαине, ψυχὴ μου, τὸ Γενιτσαριὸ καὶ ἐγούριζαν στὰ χωριά κι ἐμάζευαν τὰ ὁμορφότερα, τὰ ἐξυπνότερα χριστιανόπουλα, ψυχὴ μου, καὶ τὰ τούρκευαν.

—Γιατί, παππού;

—Γιὰ νὰ τὰ κάμουν γενιτσάρους, εἶπεν ὁ γέρον ἀγανακτῶν γιὰ νὰ τὰ κάμουν σὰν τὸν ἑαυτὸ τους.

Ἐστέναξεν εἶτα ὁ παπποὺς καὶ ἀπέμαξε τὰ δάκρυά του.

—Γι' αὐτὸ, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα, ὅταν ἐγεννήθηκα ἐγώ, ψυχὴ μου, καὶ μ' ἐβάπτισαν, μὲ ἔβγαλαν Γεωργία, πὺν θὰ πῆ μοῦ ἔδωκαν θηλυκὸν ὄνομα καὶ μαζί μὲ τὸ ὄνομα, καθὼς ἔβγαζαν τότε Κωνσταντινιά, Θανασία καὶ Δημήτρω—ὄλο ἀρσενικὰ παιδιὰ, ψυχὴ μου, μὲ θηλυκὸν ὄνομα,—μ' ἐφόρεσαν καὶ κοριτσίστικα ροῦχα.

—Ὅσα χρονάκια πέρασαν, ψυχὴ μου, τόσες φορὲς ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ μας δὲν ἐβγῆκα, σὰν καφοκόριτσο πὺν θάρρενα νὰ εἶμαι. Σὰν ἔγινα καμιὰ δεκαριὰ χρονῶν, μὲ πιάνει μίαν ἡμέρα—ὁ Θεὸς σχωρέσ' τον—ὁ κύρης μου, μὲ καθίζει στὸ σκαμνί, μὲ κόφτει τὶς μεγάλες μου πλεξοῦδες, μοῦ βγάζει τὰ φουστανέλια καὶ :

—Διὲς ἐδῶ, μὲ λέγει, Γεωργία, ἀπὸ σήμερα καὶ νὰ πάγῃ εἶσαι Γεώργης, εἶσαι ἀγόρι ἀπὸ αὔριο καὶ νὰ πάγῃ εἶσαι ἄνδρας, ὁ ἄνδρας τῆς Χρουσῆς, πὺν παίζετε κάθε μέρα τὶς κοῦκλες καὶ τὰ πεντόβολα.

—Αὐτὸ ἦταν ὄλο κι ὄλο, πὺν μὲ εἶπε, καὶ μ' ἐφόρεσε τ' ἀγορίστικα ροῦχα.

—Τὴν ἄλλη ἡμέρα, ψυχὴ μου, ἦλθαν τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγοῦτα καὶ μ' ἐπῆγαν στὴν ἐκκλησιὰ καὶ μ' ἐστεφάνωσαν μὲ τὴν γιαγιά σου.

—Πῶς, παππού; Ἔτσι μικρός, πὺν ἦσουν;

—Ναί, ψυχή μου, εἶπεν ὁ παππὸς συναπορῶν κι αὐτός. Ἀκόμα δὲν ἔμαθα πῶς νὰ δένω τὸ καινούργιο μου καβάδι καὶ μ' ἔδωκαν καὶ γυναῖκα γιὰ νὰ κυβερνήσω! Μά, εἶπεν εἶτα συνωφροσύνη, ἔπρεπε νὰ γίνῃ, Περισσότερον καιρὸ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ μὲ κρούσουν· καὶ τὸ φερμάνι ἔλεγε πὼς μόνον τοὺς ἀνυπάρχοντες νὰ παίρνουν οἱ Γενίτσαροι. Μ' ἐπάρθρυσαν λοιπὸν ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει καὶ ἔτσι, ψυχή μου, ἀντὶ νὰ μὲ πάρῃ κανένας Γενίτσαρος, μ' ἐπῆρεν ἡ γιαγιά σου.

—Καὶ ποὺ θὰ πῆ λοιπὸν, παππού, ἐσὺ δὲν ἔκαμες κανένα ταξίδι στὴ ζωὴ σου! Μῆτε πρὶν παντρευθῆς, δὲν ἐταξίδευσες;

Ὁ παππὸς ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐφάνη ἀμηχανῶν πῶς πρέπει ν' ἀπαντήσῃ. Ἐπειτα χαμηλώσας αἰδημόνως τὸ βλέμμα:

—Τὶ νὰ σὲ πῶ, ψυχή μου, εἶπε. Πρὶν παντρευθῶ, ἔκαμα ἓνα ταξίδι, μὰ τὶ τὰ θέλεις, ἔμεινε κι αὐτὸ στὴ μέση. Ἐμειν' ἀτελείωτο . . .

—Πῶς, παππού; Πότε;

Ὁ γέρον παρήτησε τὸ ἐρογόχειρόν του χαμαὶ καὶ τείνας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ὀρίζοντα ἐφαίνετο ἑνασχολῶν σιγηλὰ τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὴν θέαν τῆς πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένης χωριογραφίας.

* *

○ οὐρανὸς ἦτο ἀνέφελος, ὁ ἥλιος χαμηλὰ εἰς τὸ ὀρίζοντα καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς θέσεως, ἐφ' οὗ εὐρισκόμεθα, παρεῖχεν εἰς τὸν θεατὴν λίαν ἀχανὲς καὶ ὅμως εὐπερίληπτον πανόραμα.

Περὶ τὰ κράσπεδα τῆς ἀκροπόλεως ἀμέσως ὑπὸ τὰ βλέμματά μας ἔκειντο κατὰ συγκεχυμένας ομάδας αἱ οἰκίαι τῆς πολίχνης, ἐν ταῖς ἀδελφαῖς τῶν ὁποίων ἔβλεπε τις ἄνδρας, γυναῖκας, παιδιὰ, ἑνασχολούμενους νὰ εἰσάγωσι τὰ φθινοπωρινὰ αὐτῶν προϊόντα εἰς τὰς ἀποθήκας. Ἀμέσως περὶ τὴν πόλιν ἐφαίνοντο οἱ λαχανόκηποι μὲ τὰ γηραλέα τὰ φυλλορροοῦντα δένδρα περὶ τοὺς λευκίμους φραγμούς των· καὶ τοὺς τελευταίους τριγυτὰς φορτώνοντας τὰ ὄψιμα λαχανικὰ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν των· αὐτοῦ πλησίον ἐκάπνιζον καιόμενα τὰ ἄχρηστα ἀπομεινάρια τῶν ἐρήμων πλέον ἀλωνίων. Παρέκει ἤρχοντο ἐκτεινόμενοι ἡμικυκλικῶς εἰς μεγίστην ἀκτῖνα οἱ καρποφορώτατοι τῆς χώρας ἀγροί, ἐν οἷς ὅμως δὲν

ἔσειοντο πλέον βαρεῖς τῶν δημητριακῶν καρπῶν οἱ στάχεις ὡς ἐπιφάνεια ξανθῆς κυμαινομένης θαλάσσης, ἀλλ' ἔβροσκον ἐλευθέρως δαπανῶντα καὶ τὴν τελευταίαν χλωρὰν βοτάνην τὰ βραδέως πρὸς τὴν πόλιν ἐπιστρέφοντα ποίμνια καὶ ἀγέλαι. Εἰς τὸ ἀπώτατον τοῦ ὀρίζοντος βάθος ἔκλειον, ὡς ὑψηλὸν περιθώριον, τὴν ἀχανῆ ταύτην εἰκόνα, οἱ ἀμπελῶνες τοῦ τόπου ἔρημοι καὶ οὗτοι μετὰ τὸν τρυγητὸν κι ἐγκαταλελειμμένοι. Ἡ λαμπρὰ ποικιλία τῶν τελευταίων φθινοπωρινῶν χρωμάτων, οἱ κατὰ συχνὰ διαστήματα διαυλακοῦντες τὴν χώραν ποταμίσκοι, τὰ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν γραφικῶς ἐγειρόμενα συμπλέγματα δένδρων καὶ οἰκοδομῶν, οἱ κατὰ τόπους ὡς μέγιστα κωνοειδῆ χώματα ὑψούμενοι τῶν Ὀδρυσῶν τύμβοι, ὄχι μόνον διέκοπτον τὴν συνήθη τῶν ἐπιπέδων χωρογραφικῶν μονοτονίαν, ἀλλὰ καὶ παρεῖχον εἰς τὴν ἀπέραντον ἐκείνην εἰκόνα ἑκτακτον, θαυμασίαν, ἐνότητα καὶ ποικιλίαν.

Καὶ ὅμως πρὸ τοῦ τερπνοτάτου τούτου θεάματος—τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη—μυστικὴ τις ἀνησυχία, θλιβερόν τι προαίσθημα συνεῖχε τὴν καρδίαν μου. Ἐνόμιζες ὅτι ἡ ζωὴ, ἡ ἄλλοτε τόσον σφριγωδῶς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐπανθίσασα, ὑπεχώρει τώρα βραδέως, ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τοὺς ἐνδομυχωτάτους μυχοὺς τῆς φύσεως· ἢ δ' ἐπὶ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἐναπομένουσα λαμπρότης δὲν ἦτο εἰμὴ τὸ τελευταῖον, τὸ ὕστατον μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ θανατιῶντος.

Ὁ παππούς, ἀφοῦ ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐνησχολήθη μὲ τὸ θέαμα τοῦτο, σιωπηλὸς καὶ ἀφηρημένος ἐστήριξε τὸ βλέμμα ἐπὶ ἑνὸς τῶν ἀπωτέρων κωνοειδῶν χωμάτων εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος καὶ δεῖξας διὰ τοῦ δακτύλου :

—Τὴν βλέπεις, ψυχὴ μου, εἶπεν, ἐκείνην τὴν τούμβα ;

Ποιὰν παπού ;

—Νὰ ἐκείνην τὴν ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες, πού φαίνεται ἐκεῖ, πού τελειώνει τῆς γῆς τὸ πρόσωπο.

—Τὴν βλέπω ἐγγίζει τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν κορφὴ της, παπού.

—Ἄι χάκ ! Εἶπεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως. Ὁ οὐρανὸς ἀκουμβᾷ πάνου της. Δὲν ἀκουμβᾷ ;

—Ναί, παπού ! Ἡ γῆ τελειώνει αὐτοῦ πέρα κι ἀρχίζει ὁ οὐρανός,

—Ἄι χάκ ! ἀνεφώνησεν ὁ γέρον ἐτι μᾶλλον εὐχαριστημένος. Εἶτα προσηλώσας ἐπ' ἐμοῦ ὑπερήφανον βλέμμα :

— 'Εκεῖ πέρα, εἶπε μ' ἐβάσταξε νὰ ταξιδέψω.

Καὶ ἐπρόφερε τὰς λέξεις μὲ τόνον τόσον ἑναβρυντικόν, ὥστε δὲν ἠννόησα εὐθύς, ἂν τοῦ παπποῦ τοῦ ἐβάσταξε νὰ ταξιδέψῃ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἢ μέχρι τῆς τούμβας, ἐφ' ἧς ἐφαίνετο ὁ οὐρανὸς στηριζόμενος.

Ἐο παπποὺς ἐξηκολούθησεν.

— Ἡ τούμβα φαίνεται ἀπὸ τὸ παράθυρό μας· ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἔβλεπα καὶ τὸ εἶχα μιὰ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἦτανε βολετὸ νὰ πῆγαινα ἐκεῖ κάτω ν' ἀνέβω στὴν κορφὴ τῆς τούμβας, νὰ μβῶ εἰς τὰ οὐράνια. Μὰ ἔλα, πού ἤμουνα κοριτσί! Πῶς νὰ βγῶ μέσα σοὺς δρόμους;

— Σὰν μ' ἔκοψε ὁ κύρης μου τὰ μαλλιά καὶ μ' ἔβαλε καβάδι καὶ μ' ἔκαμε διὰ μιᾶς ἀγόρι, ἐκεῖνοι ἐψαλλίδιζαν χαρτιὰ καὶ ἔπλεκαν τοῦ γάμου τὰ στεφάνια—ἐγὼ μιὰ κλωθογυρνῶ τὴν ἄκρη ἄκρη καὶ βγαίνω στὴν αὐλή. Τὸ ταξίδι εἶχα στὸ νοῦ μου, καὶ μόνο τὸ ταξίδι.

Μετά τινα σιωπὴν, καθ' ἣν ὁ παπποὺς ἐφαίνετο συγκεντρῶν τὰς ἀναμνήσεις του.

— Ἐξω ἀπ' τ' ὄρνιθαριό, εἶπεν, ἦταν ἓνα ξύλο στημένο μὲ κάτι ξυλάκια σταυρωτὰ πάνω σ' αὐτὸ καρφωμένα, γιὰ νὰ πατοῦν οἱ ὄρνιθες ν' ἀνεβαίνουν στὶς φωλιές των. Τὸ εἶχα ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς στὸ μάτι. Θὰ τ' ἀκουμβήσω στὸ γιαιλί τοῦ οὐρανοῦ, ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου, σὰν σκάλα, θ' ἀνεβῶ, θὰ τρυπήσω μιὰ τρύπα, θὰ μβῶ μέσα. Ἔτσι, ψυχὴ μου, σοῦ παίρνω τὸ ξύλον στὸν ὄμο, καὶ σὰν μὲ διοῦν ἃς μὲ γράψουν.

Βγαίνω ἀπὸ τὴν αὐλή, στρίβω δεξιὰ καὶ δρόμο! Ὁ κόσμος, πού μ' ἔβλεπε, ποῦ νὰ μὲ γνωρίσῃ πὼς ἤμουν ἡ Γεωργία ἡ θυγατέρα τοῦ Σύρμα! Ἦταν σὰν νὰ ἦρθα πρώτη φορὰ στὸν κόσμον.

Ὡς καὶ ἡ Χρουσῆ, ἡ γιαιγιά σου, πού μὲ εἶδεν ἔτσι μ' ἔβαλε μπροστὰ μὲ τὶς πέτρες. Ὅχι τάχα πὼς μ' ἐγνώρισε, μὰ ἔτσι τὰ κατάρτεχεν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τ' ἀγόρια. Ἐγὼ δρόμο. Ἀπὸ τέτοιο ταξίδι ποῖς μπορεῖ νὰ μ' ἐμποδίσῃ; Βγαίνω στοὺς κήπους, μβαίνω στὰ χωράφια, περνῶ τὸν πῦταμό· τὰ μάτια καρφωμένα στὴν τούμβα καὶ δρόμο. Πάγω ἓνα μίλι, πάγω δυό. Μὰ τί θαρρεῖς, ψυχὴ μου; Ἡ τούμβα, ὅσο προχωρῶ, τραβιέται μακρύτερα! Ὁ οὐρανός, ὅσο κοντεύω, σηκώνεται τ' ἀψηλότερα! Ἄ! αὐτό, ψυχὴ μου, μ' ἔκοψε τὰ γόνατα! Κουρασμένος ἤμουν ἀπὸ πολὺ πρωτύ-

τερα, μὰ δὲν μ' ἀποφάνηκε, παρὰ σὰν εἶδα πὼς ἡ ἄκρα τοῦ οὐρανοῦ ἐπήγαιν' ὀλοένα μακρύτερ' ἀπὸ τὴν τούμβα, πὸν λογά-
ριαζα νὰ τὴν εὔρω. Τότε ἔννοιωσα πὼς εἶμαι κουρασμένος, πὼς
πεινῶ, πὼς τὸ ξύλο, πὸν σηκώνω, βαραίνει σὰ μολύβι, πὼς ἄρ-
χισε νὰ βραδιάζῃ, καὶ τί τὰ θέλεις, ψυχὴ μου! τότε ἐγύρισα
πίσω καὶ ἀφῆκα τὸ ταξίδι, ἀτελείωτο!

—Γιατὶ διὲς ἐπρόσθεσεν εἶτ' ἀμέσως ὁ γέρον, ἐσυλλογι-
σθηκα κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καὶ τὸν κύρη μου. Αὐτὸς—Θεὸς σχω-
ρέσ' τον—δὲν ἔμοιαζε τῇ γιαγιά σου τὴν Χατζίδαينا.

—Πῶς, παππού;

—Χμ! εἶπεν ἐκεῖνος ἐκφραστικῶς μειδιάσας.

—Ἡ γιαγιά σου, ψυχὴ μου, μπουμπουνίζει, μὰ δὲν βρέχει.
Ἡ κύρης μου ἔβρεχε, μὰ δὲν ἐμπουμπουνίζει! Γι' αὐτό, ψυχὴ
μου, ἐγύρισα πίσω. Ἦταν τὸ μόνο ταξίδι τῆς ζωῆς μου, ἐπρό-
σθεσεν εἶτα σύννους ὁ γέρον, μὰ ἔμειν' ἀτελείωτο!

—Καὶ τὰ πράγματα, πὸν εἶδες, παππού, καὶ ξέρεις;—ἠρώ-
τησα ἐγὼ τότε ἐν μεγίστῃ ἀπορίᾳ.

Στὴ χώρα πὸν ψήν' ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, ἐκεῖ κοντὰ πὸν
ζοῦν οἱ Σκυλοκέφαλοι, πότε ἐπῆγες, παππού;

—Ὡ! εἶπεν ἐκεῖνος τότε. Αὐτοῦ, ψυχὴ μου, δὲν ἐπῆγα, μὲ
τ' ἀφηγήθηκε ἡ γιαγιά μου, ὅταν μ' ἐμάθαινε νὰ πλέκω.

—Καὶ στῆς θάλασσας τὸν ἀφαλό, παππού, πὸν βγαίν' ἡ
Φώκια καὶ πιάνει τὰ καράβια καὶ τὰ ρωτᾷ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο
τὸν βασιλέα; Κι ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες;

—Ὁχι, ψυχὴ μου! κι αὐτὸ μὲ τ' ἀφηγήθηκ' ἡ γιαγιά μου.

—Καὶ στὸ σπῆλαιο, παππού, πὸν εἶν' ἡ μάγισσα, πὸν
μαρμαρώνει τοὺς ἀνθρώπους, κι ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες;

—Ὁχι, ψυχὴ μου! Ἡ γιαγιά μου μὲ τ' ἀφηγήθηκε, ἡ
γιαγιά.

Ἀπερίγραπτος εἶναι ἡ αὔξουσα ἔντασις τῆς ἀπογοητεύσεώς
μου ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ ἀπόκρισιν. Ὅλη λοιπὸν ἡ μεγάλη ἐκείνη
ιδέα μου περὶ τῶν ταξιδίων τοῦ παπποῦ, ὅλη μου ἡ πρὸς αὐτὸν
υπόληψις καὶ ἐμπιστοσύνη διὰ τὴν κοσμογνωσίαν καὶ πολυπει-
ρίαν του περιορίζετο ἔξαφνα εἰς τὰς διηγήσεις, δηλαδὴ τὰ πα-
ραμύθια, τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ἀπὸ τὴν μάμμην του, καθ' ὃν χρόνον
εἶχε τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύῃ ὁ πτωχὸς ὅτι ἦτο θηλυκοῦ καὶ

οὐχὶ ἄρσενικοῦ γένους! Ἀπελπισία καὶ ἀγανάκτησις κατεῖχε τὴν καρδίαν μου.

Ἄλλ' ὅτε ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον τὸν παπποῦν μὲ τὸ ὄνειροπολοῦν αὐτοῦ βλέμμα διαρκῶς προσηλωμένον μακρὰν ἐπὶ τοῦ κωνοειδοῦς ἐκείνου χόματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤλπισέ ποτε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ οὐράνια, δὲν ἠξεύρω ποία μυστηριώδης δύναμις ἐδέσμευσε τὴν φωνὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης μου.

Ὁ ἥλιος εἶχε κατέλθει πολὺ χαμηλότερα πρὸς τὴν δύσιν.

Πᾶσα ὑπαρξις, πᾶσα ἐκδήλωσις ζωῆς ἀπεσύρετο σιγαλὰ καὶ βραδέως πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς πόλεως.

Ἡ ἔκφρασις τῆς χωριογραφίας μοὶ ἐφάνη τώρα μελαγχολικωτέρα, θλιβερωτέρα. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐκ γένου. Μεταξὺ τῆς φυσιγνωμίας τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ὄχρου καὶ μαραμμένου τοῦ παπποῦ προσώπου, ὅπως ἐφωτίζετο ὑπὸ τῶν τελευταίων τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, ὑπῆρχε τόση ὁμοιότης, τόση στενὴ συγγένεια!

Ὁ καημένος ὁ παππούς! ἐσκέφθην πρὸς ἑμαυτόν, ἐπάλαισε καὶ ἐνίκησε τὸν ἄγγελον χωρὶς τῆς βοηθείας μου, ἀλλὰ ἐξηντλήθη καὶ ἀδυνατίσει τόσο πολὺ, πὺ ἀν ξανακυλήσῃ ἔτσι, καθὼς εἶναι, κανεὶς δὲν τὸν γλυτώνει.

— Ἄρχισε νὰ κἀνῃ κρῦο, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ γέρον ἐξαφνα, ἔλα νὰ πᾶμε.

Τῷ ἔτεινα σιωπηλῶς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστηρίζων αὐτόν, ὅσον ἠδυνάμην, τὸν συνώδευσα εἰς τὴν οἰκίαν του.

* *
*

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔκαμε τῷ ὄντι πολὺ ψῦχος. Τῇ δὲ πρωῒα τῆς ἐπιούσης παχῆα πάχνη ἔκειτο λευκάζουσα ἐπὶ τῶν μαραμμένων φύλλων τῶν καλυπτόντων τὸ ἔδαφος τοῦ κήπου μας. Μόλις ἀφυπνίσθην καὶ ἔδραμον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαπητοῦ μου παπποῦ. Ἄλλ' ὁποία διαφορὰ ἀπὸ τῆς χθὲς μέχρι σήμερον!

Πλῆθος συγγενῶν καὶ οἰκείων συνωστίζοντο σοβαροὶ καὶ ἄφρωνοι εἰς τὴν αὐλήν, εἰς τὸ κατώγειον, εἰς τὴν σάλαν τῆς γιαι-

γιαῖς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔκειτο μακρὸς ὁ παππός. Ἐφαί-
νετο πὼς δὲν ἐξύπνησεν ἀκόμη.

Βαθεῖα εἰρήνη ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς μορφῆς του. Μία ὑπερ-
κόσμιος αἴγλη ἐν εἴδει μειδιάματος βαθμηδὸν ἀποσβεννυμένου
ἔπαιζε μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του.

Ἡ γιαγιά μὲ τὰς χεῖρας θηλυκωμένας περὶ τὰ γόνατά της,
μὲ τὸ ἀπηλπισμένον της βλέμμα ἀπλανές ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ παπ-
ποῦ, ἐκάθητο ὠχρά, βωβή, ἀκίνητος, ὡς ἀπολιθωμένη παρὰ τὸ
πλευρόν του. Ἡ ταλαίπωρος! Τί δὲν θὰ ἔδιδεν, ὅπως τὸν ἐμπο-
δίση ἀπὸ τοῦτο τὸ ταξίδιον! Διότι τὸ μειδιάμα τοῦ παπποῦ
ἦτον ἡ λάμψις, ἦν ἔσουρεν ὀπίσω της ἢ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπο-
δημοῦσα ψυχὴ του.

Διότι ὁ καημένος ὁ παππὸς συνελήρωσεν ἀληθῶς τώρα τὸ
μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον.

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΛΑΘΟΣ

Ηταν Μέγα Σάββατο, δυὸ ὄρες νὰ ξημερώσῃ εἰς τὸ μικρὸ προαύλι μιᾶς κατοικίας χαμηλῆς, εἰς τὴν ἄκρην καὶ ἀνάμερα τοῦ χωριοῦ, ἡ Μαρία ἐβοηθοῦσε τὸν ἄνδρα της νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλλογόν του μὲ λάδι ἀπὸ τὸ ὕστερο ἄλεσμα ἐκείνης τῆς καρποφορίας.

— Μὴν ἀνησυχῆς, ἂν νυκτώσω, τῆς εἶπεν· ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ τελειώσω εἰς τὴν πόλιν.

— Μὴ λησμονήσῃς τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὅπου σ' ἐκυνήγησε τόσον ἐφέτος, μὴν ἔχωμε πάλι βάσανα.

— Νὰ μὴν ἀνακατώνεσαι εἰς τὶς δουλειές μου, σοῦ τὸ εἶπα ἕκατὸ φορές.

Καὶ μὲ τοῦτο ὁ Πέτρος ἐκίνησε τὸ ἄλλογο φορτωμένο καὶ κατέβη προφυλακτικὰ τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι, πὺρ μέσ' ἀπὸ τὸ χωριὸ ἐβγαίνει εἰς τὸν δημόσιον δρόμον.

*
*
*

Οἱ πρώτες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου μέσ' ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἐφώτιζαν τὸ φτωχικὸ ἐκεῖνο χαμῶγι καὶ τὰ ὀλίγα σκεύη του, ἓνα μικρὸ βουτσί, ἓνα σκαφόρι, ἓνα τραπέζι καὶ δύο καθίσματα· εἰς τὸ ἓνα πλάγι εἶχαν τὸ κρεββάτι, καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὴν γωνίστραν. Ἡ Μαρία ἐβάλλθη ἀμέσως νὰ κάμῃ τὴν ἐργασίαν τῆς παραμονῆς· ἐσάρωσε, ἐξαράχνιασε τὴν σκέπην, ἔσεκόνισε ὅλα τὰ σκεύη, ἐγέμισε τὸ καντήλι τῆς Παναγίας, ἔβαλε καθαρὰ σεντόνια εἰς τὸ κρεββάτι καὶ ἐπάνω τὸ καλύτερον πάπλωμά της· κατόπιν ἄλλαξε καὶ αὐτὴ, ἐκάθισε εἰς τὸ κατόφλι καὶ ἔστεκε συλλογισμένη.

— Μᾶς λείπει, ἔλεγε, ἀπὸ τὸ Πάσχα· ἔφθασε ἡ Λαμπρὴ καὶ εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ ξένα καὶ ἔχουμε ἓνα μῆνα, ὅπου δὲν ἐπιάσαμε γράμματά του· ὅταν τὸ εἶχα κοντά μου, ἔβαζε τὸ χρυσὸ μου παιδὶ τὸν καλὸν του λόγον καὶ ἠμέρωνε ἡ παραξενιά

τοῦ πατρός του· ἅ! πόσο θὰ τοῦ πονῆ νὰ περνᾷ τὶς καλὲς τοῦτες ἡμέρες μακριὰ ἀπὸ τὴ μαννούλα του. Τὰ θηλυκὰ τί θὰ μοῦ κά-
νουν τὰ καημένα κακκοπανδρεμένες καὶ οἱ δυό. Ὑπομονή· ἔχει
ἀκόμη σαράντα μέρες νὰ κάμη στρατιώτης, ἅμα γυρίση θὰ εἶναι
ὅλα καλά. Πάσχασε μὲ τὴν εὐχή μου, παιδάκι μου.

Αὐτὰ ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν της ἡ Μαρία καὶ ἐδάκρυζε· εἰς τὸ
πρόσωπό της, ὅπου ἄλλοτε εἶχε βασιλεύσει τὸ κάλλος καὶ ἡ φαι-
δρότης, ἐφαίνοντο ἐκεῖνες οἱ στερεῆς καὶ αὐστηρῆς γραμμές, ὅπου
ἀγάλι ἀγάλι χαρακώνει τὸ πρότωμο γῆρας, ὁ κόπος, ὁ πόνος καὶ
ἡ χριστιανικὴ ὑπομονή.

Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς της ἔξαφνα τὴν ἐσήκωσε ὁ ἦχος ἀπὸ
ὅλα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωρίου· ἦταν ἡ Ἀνά-
στασις, διότι εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ Μέγα Σάββατο, τέσσερες ὥρες
ἀφοῦ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ἀπ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς πόλεως τὸ
χαρμόσυνο μήνυμα, ὡς ἠλεκτρικὴ σπῖθα, περνᾷ εἰς τὰ σιμοτινὰ
χωριά καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἕως τὰ ἀκρινώτερα τῆς νήσου, ὥστε ὅλοι οἱ
κάτοικοι τῶν ἐνενήντα χωριῶν σχεδὸν εἰς τὴν ἰδίαν στιγμήν πα-
νηγυρίζουν τὴν Ἀνάστασιν μὲ κωδωνοκρουσίες καὶ τουφεκισμούς.
Ἡ Μαρία ἐσφόγγισε τὰ δάκρυά της, ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ
ἐκίνησε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθῆ εἰς τὴν
ἀγίαν τελετήν.

*
* *

Τὸ ἐσπέρος ὁ ἄνδρας της ἔφθασε ἀπὸ τὴν πόλιν.
— Λάβε, τῆς εἶπε, τὰ χρυσάφια σου· τὰ σήκωσα ἀπὸ τὸ
κατάστημα νὰ τὰ φορέσης αὔριο· ἔστειλα καὶ δεκαπέντε δρα-
χμὲς τοῦ Ἀντωνάκη μας νὰ καλοπεράσῃ αὐτὲς τὶς ἅγιες ἡμέρες.
θὰ τὶς λάβῃ τὴν Νιὰ Δευτέρα· μᾶς γράφει ὅτι εἶναι καλά, καὶ
μᾶς εὐχεται καλὴν Λαμπρὴν· πάρε τὸ γράμμα νὰ τὸ φυλάξῃς μὲ
τὰ ἄλλα.

— Καλὴν φώτισιν σοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός· λέγω γιὰ τὸ παιδί
μας, ὄχι γιὰ τὰ χρυσάφια μου· εἰς περασμένες ἡμέρες, ὡσὰν
νέα κι ἐγώ, ἐξήλενα νὰ τὰ φορῶ ἀμὴ τώρα... καὶ ὕστερα ἔμαθα
ἀπὸ πολλὸν καιρὸ νὰ τὰ ἔχω εἰς τὸ Κατάστημα· κοίταξε πῶς
ἐμαίωρισαν τὰ μαραμμένα.

Καὶ ἀμέσως ἐβάλθη νὰ ξεσκονίσῃ τὸ μαῦρο βελουδένιο χρυ-

σοκέντητο πεσελί, νά τρίψη τῖς ἀσημοχρυσωμένες φρούμπιες, τὰ ἀσημένια σκουλαρίκια, τὸν χρυσοῦν λαιμόν, τῖς χρυσοὺς περόνες τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ δακτυλίδια. Καὶ ἐνῶ ἔκαμνε αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, αἰσθάνετο ὅτι ἐπιάνετο ἡ καρδιά της,

— Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, κάμε νά ἔχῃ καλὸ τέλος τούτῃ μου ἡ χαρά· δὲν ἐπερίμενα τόσην καλωσύνην ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου· θὰ τὸν ὠδήγησε ἴσως ὁ καλὸς μου πνευματικός, καὶ ὅμως ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἀνοιξα τὸ στόμα νά παραπονεθῶ γιὰ τῖς κακοτροπίες τοῦ συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα βάσανα ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύστυχοι οἱ ἄνδρες· εἶναι ἀναγκασμένοι εἰς τὴν ἀνέσοδῃ νά χρεωθοῦν γιὰ τὸ θεόψωμο καὶ συμβαίνει πολλές φορές, γιὰ τῖς ἁμαρτίες μας, εἴτε ἡ ὄστρια νά χαλάσῃ τὸν καρπὸν, εἴτε τὸ κρῦο τὸ ἀπριλιάτικο νά κάψῃ τὰ σταφύλια μὲς στὸ ἀνθισμὰ τους· καὶ τότε ὁ τοκογλύφος τοὺς φοβερίζει μὲ φυλάκισι γιὰ νά τοὺς βιάσῃ νά τοῦ γράψουν τὸ ἕνα δέκα, εἴκοσι, πενήντα — ὦ! οἱ μαῦρες ψυχές, διάδικον νά χουν τὸν Θεὸν—καὶ ὕστερον οἱ ἄνδρες ἀγριεύουν, μᾶς μαλλώνουν ἄδικα γιὰ τὸ παραμικρό· ἔ! ἡ φτώχεια γεννᾷ τὴν γρίνια. Πόσες φορές αὐτὰ τὰ χρυσάφια, αὐτὸ τὸ πεσελί μου, τούτῃ ἡ καημένη ἡ προῖκα, ἐχρησίμειυσε γιὰ νά σηκώσωμε ἀπὸ τὸ Κατάστημα καμιὰ πενήντα δραχμῆς, διὰ νά μὴ σαπῇ ὁ ἄνδρας μου εἰς τὴν φυλακὴν. Ἄ! νά περᾶσουν γρήγορα αὐτὲς οἱ σαράντα ἡμέρες, νά γυρίσῃ τὸ παιδάκι μου νά μᾶς βοηθήσῃ.

Ἡ καημένη της προῖκα! Ὅποιος δὲν γνωρίζει τὴν ἔξοχὴν τῆς Κερκύρας θὰ παραξενευθῇ ν' ἀκούσῃ ὅτι οἱ γυναῖκες συνήθως φέρουν μόνην τους προῖκα καμιὰ διακοσαριά δραχμῆς χρυσάφια καὶ κάποτε δύο ἢ τρία ἐλαιόδενδρα ἢ ἕνα δυὸ τσαπιῶν ἀμπέλι, εἰσόδημα δέκα δραχμῶν τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἡ θαυμαστὴ χωριανὴ φέρνει μὲ τὸ σῶμα της τὸ εὖρωστο καὶ μὲ τὴν εὐγενικὴν ψυχὴν της θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὅπου ἐρχεται νύφη καὶ ἀγογγύτως ἐργάζεται καὶ κοπιᾷ καὶ ὅταν συμβαίῃ νά χηρέσῃ μὲ ἀνήλικα παιδιά, τότε μὲ τὸ προνομιακὸ της πνεῦμα, μὲ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα κυβερνᾷ τὴν οἰκογένειαν, καὶ ἅπειρα ἔχομεν παραδείγματα, ὅπου γυναῖκα χήρα ἀνάστησε σπιτί ξεπατωμένο.

* *

Επέρασε τὸ Νιοβδόμαδο ἤσυχα κι ἐξημέρωσε ἡ Δευτέρα. Ὁ Πέτρος ἀναχώρησε γιὰ τὴν πόλι νὰ φέρῃ τρόφιμα γιὰ τοὺς ἐργάτες εἰς τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπέλων· οἱ πολλὲς καὶ οἱ συχνὲς βροχὲς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς καὶ κατόπιν οἱ ἐσορτάσιμες ἡμέρες εἶχαν ἐμποδίσει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία γίνεται τακτικῶς τὸν Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον.

Τὸ μεσημέρι ἡ Ἑλένη ἦλθε νὰ εὔρη τὴν μητέρα της.

— Μάννα, τῆς εἶπε, νὰ λυτρώσῃς τὸ σπίτι μου· τὸ παιδί μου ἐξημέρωσε χειρότερα, ὅλο τὸ κορμάκι του εἶναι φωτιά, παραλογαί· ἔχομεν ἀνάγκη ἀπὸ ἰατρὸν καὶ φάρμακα.

— Τί νὰ σοῦ κάμω, παιδί μου· τὸ γνωρίζεις πῶς περνᾶμε· ὁ καρπὸς ἐσώθηκε· ἂν μᾶς ἔμειναν ὀλίγα λεπτά, αὐτὰ μᾶς χρειάζονται νὰ πλερώσωμε ἐργάτες γιὰ τ' ἀμπέλια· μᾶς λείπει τὸ μονάκριβό μας παλικάρι καὶ ὁ Πέτρος δὲν προφθάνει νὰ σκάψῃ μόνος του, ἂν καὶ τὸν βοηθῶ κι ἐγώ· ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου τὰ παιδιά μας πηγαίνουν στρατιῶτες, πιάνομε κι ἐμεῖς οἱ γυναῖκες τὸ τσαπί.

— Μάννα σπλαχνίσου μας· δὲν ἔχομε πεντάρα καὶ μᾶς χρειάζονται αὔριο ἀμέσως δεκαπέντε δραχμὲς γιὰ τὸν ἰατρὸν καὶ δέκα γιὰ τὸ ἀμάξι χωρὶς τὰ φάρμακα καὶ ὅ,τι ἄλλο διορίσῃ.

— Καὶ ποῦ νὰ τὰ εὔρω, παιδί μου; Ὁ πατέρας σου εἰς τούτην τὴν ἐσοδειάν, ἐξ ἀφορμῆς ὅπου ἦταν ὀλίγη καρποφορία, δὲν μοῦ ἄφησε τὰ ὑστερομαζώματα, καθὼς ἦταν ἡ παλαιὰ συνήθεια νὰ τ' ἀφήνουν τῶν γυναικῶν γιὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτὲς ὀλίγα λεπτά εἰς τὴν κασέλα τους.

— Ἄμῃ σοῦ ἔφερε ἐφέτος τὰ χρυσάφια σου· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ τὰ δώσῃς γιὰ κανένα μῆνα νὰ τὰ βάλω μ' ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα τὰ δικά μου εἰς τὸ Κατάστημα, νὰ οἰκονομήσουμε αὐτὲς τὶς δραχμὲς· ἕως τὴν Ἀνάληψιν δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκη νὰ τὰ φορέσῃς· μάννα, κάμε το, ἂν μ' ἀγαπᾷς.

— Δὲν τὸ ἔλεγα ἡ δύστηνη ὅτι αὐτὰ τὰ χρυσάφια θὰ μοῦ γίνουν φαρμάκι; Εἶσαι βέβαιη, Ἑλένη μου, ὅτι ἕως τὴν Ἀνάληψιν θὰ τὰ ξαγοράσῃς;

— Βεβαιότατη θὰ πουλήσῃ τὸ δαμάλι, ὅπου ἔχει μισιακό· θὰ πουληθῇ ἴσια ἴσια τὶς παραμονὲς τῆς Ἀναλήψεως.

— Θὰ εἶναι ἐδῶ ὁ Ἀντωνάκης μου, εἶπε μέσα της ἡ Μαρία, καὶ τότε ὅ,τι καὶ ἂν τύχῃ, ὅλα διορθώνονται. Καὶ πῶς νὰ μὴν

τὴν σπλαχνισθῶ ; εἶναι ἀκόμη ἀδύνατη ἀπὸ τὴν ὕστερή της ἀρρώστια, καὶ μὴ μοῦ πάθῃ.

—Κάμε το, μητέρα, νὰ χαρῆς τὸν Ἀντώνη μας' θὰ γυρίσῃ γλήγορα, ὡς ἀκούω.

—Ναί' θὰ εἶναι ἐδῶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

Ἐσηκώθη καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ χρυσάφια.

—Πάρε τα, παιδί μου, καὶ βάλε εἰς ὄρκον τὸν ἄνδρα σου νὰ μὴ μὲ ὁμολογήσῃ· ἂν τὸ μάθῃ ὁ πατέρας σου ἐχάθηκα.

* *
*

Ἡμένα ζῶνι δυστυχημένην, ὁποῦ περναῖμε ἐδῶ εἰς τὸ χωριό! ἔλεγε μόνη της ἡ Μαρία νὰ μὴν εὐρίσκειται ἰατρός νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ ἐδῶ νὰ κἀνῃ χριστιανικὰ τὴν ἐπιστήμην του· ἀμὴ νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρωστήσῃ κανένα παιδί μας, ἢ νὰ τὸ φέρωμε εἰς τὴν ἀγκαλιά μας εἰς τὴν πόλιν θερμομασμένο, τρεῖς ὥρες δρόμον, μὲ τὸ ἡλιοπύρι γιὰ νὰ τὸ ἰδῇ μίαν μόνην φορὰν ὁ ἰατρός, ἢ νὰ ἐξοδεύωμε φοῦκτες φράγκα γιὰ νὰ τὸν φέρωμεν ἐδῶ, καί, ἂν πουλῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κινίνο, νὰ τὸ πλερώνωμεν ὡσὰν χρυσόχωμα. Ἔτσι ἐχάθη τὸ σπίτι τοῦ πατρός μου· ἀπὸ ἀρρώστιες ἐξεγίνηκε· γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ μονάκριβό του ἀρσενικό—ἐνδεκα μῆνες ἀρρώστια—ἐπούλησε ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ τὸ ἐχάσαμε, διατι δὲν ἔφερε τὸν ἰατρὸν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἀπὸ τοῦτο ἐξέπεσε τὸ σπίτι μας· προῖκα δὲν εἶχε νὰ μοῦ δώσῃ ὁ πατέρας μου παρὰ αὐτὰ τὰ εὐλογημένα στολίδια τῆς μητρὸς μου· καὶ ὅμως μ' ἐπῆρε τοῦτος ὁ χριστιανός, καλός, ἀμὴ, ὁ Θεὸς φυλάξοι, ἂν τοῦ ἔλθῃ τὸ νευρικό. Σ' ὀλίγον καιρὸν ἔθαψα τὸν καλὸν μου πατέρα καὶ ἡ χήρα ἡ μάνα μου ἔμεινε κορμός· καὶ Θεὸς τὸ ἠξεύρει τί γεράματα περναῖ εἰς τὸ ἐρμόσπιτό της. Ἡμένα, δὲν ἠξεύρω γιὰτί σήμερα ὅλα τὰ παλαιά μου δυστυχίματα μοῦ ξαναφανερώνονται εἰς τὸ πνεῦμα, ὡς νὰ ἦσαν χθεσινά. Ἐπέρασα τόσο ἥσυχα αὐτὲς τὶς ἄγιες ἡμέρες· καὶ τώρα μοῦ ἀρρώστησε αὐτὸ τὸ μικρὸ μου ἐγγόνι· δὲν μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀρρώστια· καὶ πῶς νὰ μὴ δώσω τῆς Ἑλένης τὰ χρυσάφια ;

Μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς ἀνέβη εἰς τὴν σιμοτινὴν ράχιν

νά μάση ἀγριολάχανα γιά τὸ δεῖπνον καί, ἀφοῦ τὰ ἔβαλε νὰ βράσουν, ἔπесе γονατιστὴ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὅπου εἶχε ἐπάνω εἰς τὸ προσκέφαλον τῆς νυμφικῆς τῆς κλίνης.

— Παναγία μου, εἶπε δακρύζοντας, τί εἶναι αὐτό, ποῦ αἰσθάνομαι μέσα μου; βοήθησέ με, μὴν πεθάνω πρὶν ἰδῶ τὸ παιδί μου.

* *

Ηταν δύο ὄρες νύκτα καὶ ἄρχισε ἡ Μαρία ν' ἀνησυχῆ. — "Ἄν ἔχη ἄλλα κακά, ὅμως δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ χάνονται εἰς τὴν χώραν μέσα εἰς τὰ καπηλειὰ ἢ χασομεροῦν εἰς τὸν δρόμον μέσα εἰς τ' ἀργαστήρια.

Καὶ ἔστειλε ἀκίνητη χωρὶς νὰ βγάλῃ ἄχνα καὶ ἐφαντάζετο ν' ἀκούσῃ τὰ πέταλα, καθὼς τ' ἄκουε πάντοτε κάμποσα λεπτὰ πρὶν φθάσῃ, ὅπως τὸ ἄλογο ἐτετραπόδιζε εἰς τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι,

— Ἦλθεν, ἐφώναξε· εἶναι τὸ πάτημά του· πῶς ἔρχεται μὲ τὰ πόδια; καὶ μὲ αὐτὸ ἐπετάχθη εἰς τὸ μονοπάτι καὶ σ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ἐφανερώθη ὁ ἄνδρας τῆς.

— Καλησπέρα, τῆς εἶπε μουγκόφωνα.

— Καλῶς ὄρισες· τί ἐγένηκε τὸ ἄλογό μας, τοῦ ἔχω ἔτοιμον τὸν σανό.

— Τὸ ἄλογό μας ξενουχτάει ἀλλοῦ· ἄφησέ με ἤσυχον νὰ ξανασάνω· ὁ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς παιδεύσῃ· ἐλάβαμε γράμμα ἀπὸ τὸν Ἀντωνάκη μας.

Ἡ Μαρία ἐρρίγωσε,

— Τί γράφει;

— Ἐγύρισα βιαστικά καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ εὔρω κανέναν φίλον νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃ· πάρε το νὰ σοῦ τὸ διαβάσῃ ὁ πνευματικός μας.

Ἡ Μαρία ἐπῆρε τὸ γράμμα καὶ τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα· τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφο τῆς καὶ ἐβγήκε.

— Τί νὰ γίνω ὁ δύστιχος; ἔλεγε μόνος του· εἶμαι πάλιν ἀναγκασμένος νὰ τῆς τὰ πάρω· τὸ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ κάμῃ τὴν παραμικρὴ δυσκολία, αἶμα γνωρίζῃ τί περιστατικὸ μοῦ ἔτυχε, ἀλλὰ τὸ ἔχω σ' ἐντροπὴν ὕστερ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες.

Εὔρηκε ἡ Μαρία τὸν πνευματικόν της εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου κατὰ τὸ σύστημά του ἀνεγίνωσκε πρὶν πάη νὰ πλαγιασῇ τὶς ἐσπερινές του εὐχές. Εἰς ὅλον τὸν ναὸν τὸ τέμπλο μοναχὰ μὲ τὰ δεσποτικά εἰκονίσματα καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐφωτίζετο ὀλίγο ἀπὸ τὸ καντήλι ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ ἀπὸ ἓνα κερὶ στηλωμένο στὸ ἀναλόγι' αὐτοῦ ὁ ἀσπρομάλλης ἐφημέριος χωρὶς τὸ καλυμμαῦκι ἐπροσεύχετο μὲ ταπεινὴν φωνήν, μὲ καθαρὴν προφορὰν γεμάτην χριστιανικὴν κατάνυξιν. Ἡ Μαρία ἐμπῆκεν εἰς τὸν νάρθηκα, ἐστάθη εἰς τὴν θύραν καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο ἔλεγε μέσα της τὰ πατέρημά της· ὅταν ὁ παππὰς ἔκλεισε τὸ εὐχολόγι, ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι.

— Γιὰ καλὸ, Μαρία, τέτοια ὦρα ;

— Δέσποτά μου, συχώρεσέ με· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ διαβάσῃς τοῦτο τὸ γράμμα τοῦ Ἀντωνάκη μου.

— Ἄ ! τὸ καλὸ παιδί ! γρήγορα σώνεται ὁ καιρὸς του.

Ἡ παπὰς ἀνοίξε τὸ γράμμα.

« Καλέ μου πατέρα. Ἔλαβα τὸ γράμμα σου καὶ τὰ δεκαπέντε φρογάκα καὶ σὰς εὐχαριστῶ· ἀλλὰ γιατί νὰ στερηθῆτε σεῖς οἱ καημένοι γονεῖς μου ; ἐδῶ χάρις εἰς τὸν Θεὸν δὲν μοῦ λείπει τίποτε· ὁ λοχαγὸς μου μὲ ἀγαπᾷ καὶ μ' ἐπῆρε καὶ εἰς τὴν ἰδιαίτεραν ὑπηρεσίαν του, ἀλλὰ τὸ βῆρος τῆς ξενιτειᾶς τὸ αἰσθάνομαι περισσότερο αὐτὲς τὶς ἅγιες ἡμέρες· εἶναι ἡ πρώτη φορά, ὅπου δὲν εὐορτάζω εἰς τὸ σπιτάκι μας. Ἄλλὰ καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε ὑπομονήν· μάθετε ὅτι ἦλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Ἐπιτολεῖον νὰ μᾶς κρατήσουν καὶ ἄλλους τρεῖς μῆνες, ὥστε μόνον τὸν τρύγον θὰ μ' ἔχετε κοντά σας· γιὰ τοῦτο ἄργησα νὰ σᾶς γράψω γιὰ νὰ μὴ σᾶς πικράνω μίαν ὥρα πρωύτερα. Πόσο θὰ βαρυφανῆ τῆς καημένης μάνας ! Πατέρα μου, ἂν μὲ ἀγαπᾷς, μὴ τὴν λυπήσῃς, καθὼς συμβαίνει κάποτε νὰ θυμῶνης. Σᾶς φιλῶ τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια. Θὰ σᾶς γράψω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου θὰ μετατεθῆ τὸ τάγμα, ἀπὸ τὰ σύνορα. Ὁ ἀγαπητὸς σου υἱός »,

Ἄμα ἐτελείωσε ὁ παπὰς, ἡ Μαρία, ὅπου ἔκλειε ὅλην τὴν ὥραν, ἐρώτησε :

— Δέσποτά μου, τί εἶναι τὰ σύνορα ;

— Τὸ βασιλείον μας εἶναι τὸ περισσότερον μέρος ζωσμένο ἀπὸ θάλασσα καὶ ἀπὸ τὴν στερεὰν γειτονεῦει μόνον μὲ τὸ βασιλείον τῶν Ἀπίστων· αὐτοῦ εἶναι τὰ σύνορα.

—Μήπως θὰ ἔχωμε πόλεμο ;

—Μὴ βάζῃς αὐτὸ στὸ νοῦν σου, Μαρία. Ἐσύχασε· δὲν εἶναι κίνδυνος τώρα νὰ αἵματωθοῦμε.

—Αὔριο πρωτὶ θὰ ἔλθω, παπὰ μου, νὰ μ' ἐξομολογήσης.

—Ἄμαρτίες πού θὰ ἔκαμες, καημένη, ἀπὸ τὴν μεγάλην Πέμπτην· λέγε τα μιὰ στιγμή τώρα.

—Εἶναι ἀργά, Δέσποτά μου, καὶ μὲ περιμένει ὁ Πέτρος· ἔρχομαι αὔριο.

—Αὔριο πηγαίνω εἰς τὴν πόλιν· μὲ προσκαλεῖ ὁ Δεσπότης γιὰ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν· ἔλα τὸ βράδυ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, ἢ τὴν τετράδη τὸ πρωτὶ.

Ἡ Μαρία τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι καὶ αὐτὸς τὴν εὐλόγησε καί, ἐνῶ ἐκείνη ἀναχωροῦσεν, ἔλεγε μόνος του :

«Ἁγία γυναῖκα ! δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ἐξομολογήσω ὅχι ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλός, ἀλλὰ οὔτε ὁ Πατριάρχης· θὰ τῆς φαίνεται πὼς ἔχει κανένα ἄχυρο ἐπάνω εἰς τὴν συνείδησίν της καὶ δὲν βλέπει τὴν ὥρα νὰ ξαλαφρωθῇ· ἄλλοι καὶ πόσοι ! ἔχουν δύο λίτρες βολύμι καὶ δὲν τὸ αἰσθάνονται. Ὡ Παντοδύναμε, ἂν ὅλοι εἶχαν τὴν καρδιά της, τοῦτος ὁ κόσμος θὰ ἦταν Παράδεισος. Φοβοῦμαι μὴ πάθῃ κάποτε αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν περισσὴν ἀγάπην της».

* *

Η Μαρία εἶπε τοῦ ἀνδρός της ὅ,τι περιεῖχε τὸ γράμμα. —Ἐπομονή, Μαρία, καὶ γι' αὐτὸ καὶ γιὰ κάτι ἄλλο, πού θ' ἀκούσης τώρα. Μάθε ὅτι, καθὼς ἔμπαινα εἰς τὴν πόλιν, ὁ κλητῆρας μου ἔπιασε τὸ ἄλογο καὶ ἤθελε νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν φυλακὴν. Τοῦ χάρισα δέκα φράγκα γιὰ νὰ μοῦ ἀφήσῃ καιρὸν νὰ ἡμερώσω τὸν δανειστήν μου· φαίνεται τοῦτος ὁ ἀθεόφοβος ἔμαθε ὅτι ἐξαγόρασα τὰ χρυσάφια κι ἐσυμπέρανε ἀπὸ αὐτὸ πὼς ἔχω ὁ δύστιχος νὰ τὸν ἀποπλερώσω καὶ δὲν θέλω. Ἐτοίμασέ τα λοιπόν, αὔριο ἔνωρίς θὰ πάω νὰ τὰ ξαναβάλω σημάδι, νὰ δώσω τοῦ δανειστοῦ μου, ὅσα ἐσυμφώνησα· διαφορετικὰ θὰ χάσωμε τὸ ἄλογό μας, θὰ μὲ βάλουν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ θὰ μείνουν χέρσα τ' ἀμπέλια.

Ἡ ἡσθάνθη ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα εἰς ἐκείνην τὴν στιγμήν δὲν λέγεται· καὶ πὼς νὰ περιγραφῇ ἡ ψυχικὴ κατάστασις, εἰς

τὴν ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ ἄθῳος, ἀγνός, δοκιμάζει πρῶ-
την φορὰν ὅλην τὴν ὀδύνην ἐνόχου συνειδήσεως ; Ἡ Μαρία
δὲν ἐπρόφερε λέξιν· ἔπεσε χάμου καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ τὰ δά-
κρυά της δὲν εἶχαν κρατημὸν.

—Μὰ τὴν ἀλήθειαν, καλὴ καὶ προκομμένη νοικοκυρά ! ἐφώ-
ναξεν ὁ ἄνδρας της, κοίταξέ την ! κλαίει καὶ μύρεται σὰν νυφού-
λα, πού θὰ τῆς πάρουν τὰ στολίδια της. Μάθε, κυρά μου, ὅπου,
θέλεις καὶ μὴ θέλεις, αὔριο τ' ἀποταχιά θὰ μοῦ δώσης τὸ κλειδί
τῆς κασέλας νὰ τὰ πάρω· ἐγὼ εἶμαι ὁ κύριος ἐδῶ.

—Ἄ ! Πέτρε, σκληρὸς ὅπου εἶσαι, ἄδικος· νὰ ἤξευρες —
αὔριο, αὔριο τ' ἀποταχιά—.

Ὁ Πέτρος τὴν ἄφησε αὐτοῦ σωριασμένην κατὰ γῆς, ἄναψε
τὸ τσιμπούκι του, ἐκάθισε εἰς τὸ προαύλι κι ἔβαζε εἰς τὸν νοῦν
του χίλιες ὑποψίες.

* *

Πνεῦμα ἀνθρώπινον δὲν θὰ ἦταν ἱκανὸ νὰ ξανοίξῃ καὶ πολὺ
ὀλιγώτερο νὰ ἐννοήσῃ, τί συνέβαινε ἀπὸ ἐκείνην τὴν στι-
γμὴν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Μαρίας· χωρὶς νὰ ἤξεύρῃ πῶς εὐ-
ρίσκεται, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προσηλώσῃ τὸ πνεῦμα της εἰς τὰ
ἐρχόμενα ἢ νὰ τὸ στρέψῃ εἰς τὰ περασμένα, ἐρρίφθη, ὅπως ἦταν
εἰς τὸ κρεββάτι καὶ τὴν ἔπιασε λυγικὸ ὡς νὰ ἐψυχομαχοῦσε,
ἀλλὰ τὸ ἔπνιγε μὲ τὸ προσκέφαλο μὴ τὴν ἀκούσῃ ὁ ἄνδρας της
καὶ τὴν ἀναισχυντήσῃ πάλιν. Ὑστερῶς ἀπὸ κάμποσιν ὥραν λά-
λημα πετεινοῦ ἀκούσθη καὶ ἀποκορώθη καὶ ἐπέρασε ἀμέσως εἰς
τὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς φαντασίας· ἡ Μαρία ἔβλεπε συχνὰ
ὄνειρατα, πάντοτε φαιδρὰ καὶ ξάστερα καὶ πολλὰ φορὰς ξυπνών-
τας ἔλεγε ὅτι δὲν ἐγνώρισεν ὥραν καλὴν παρὰ μέσα εἰς τὸν ὕπνον
της. Θαυμασία οἰκονομία τῆς φύσεως, εὐλογημένον δῶρον τῆς
θείας εὐσπλαχνίας !

* *

Εὐρίσκετο εἰς ἓνα μέρος γνωστό της κι ἀγαπημένο ἀπὸ τὰ
μικρὰ της χρόνια· πλαγιὰ μεγάλη ἐγλυκοκατέβαιναν ἀπὸ
τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἕως τὴν ἄμμον εἰς τὸ ἀκρογιαλί· τὸ
ἐπάνω της μέρος ἕως εἰς τὴν μέση μὲ μεγαλόδενδρον φουντωτὸν

έλαιωνα και από την ζώνην ἕως κάτω ἀμπελόφυτο πλάγι· ἀντίκρου θάλασσα ἀπέραντη σμίγει μόνο με τὸν οὐρανόν· οἱ χωρικοὶ τὴν ὀνομάζουν ἀγριοπέλαγο, ὅτι αὐτὴ τις περισσότερες φορὲς εἶναι ἀφρισμένη και φαίνεται πὼς τελείως ἀπομονώνει τὴν νήσόν μας ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἐνῶ ἡ ἄλλη θάλασσα, ὁ κόλπος, ὁποῦ βρέχει τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸ τῆς νήσου και τὴν ἀντίκρου ἠπειρον, ὁμοιάζει τις περισσότερες φορὲς ἤσυχη λίμνη.

Ἡ τοποθεσία εἶναι μαγευτικὴ ἐκεῖ· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ βαθειὰ πρασινάδα τῶν ἐλαιοδένδρων και ἡ τρυφερότερη τῶν ἀμπέλων, και ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ καταγάλαξη ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ γιὰ τὴν Μαρίαν πρὸ πάντων ἡ οἰκουμένη δὲν εἶχε τόπον νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ περισσότερο· ἐκεῖνη ἡ πλάσις με ὄλην τῆς τὴν φυσιογνωμίαν εἰς τὴν στερεὰν και εἰς τὸ πέλαγο ἔκαναν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἓνα με τὰ ἀθωότερα και φαιδρότερα αἰσθήματα τῆς παιδικῆς και νεανικῆς ἡλικίας τῆς· καθὼς συμβαίνει, ὅταν παίζεται μουσικὴ, ὁποῦ πρωτακούσαμεν εἰς τὴν νεότητά μας· ὁ ἦχος τῆς μᾶς συγκινεῖ, μᾶς μαγεύει και ἀποροῦμεν πὼς ἐκεῖνος ὁ ρυθμὸς δὲν προξενεῖ εἰς τοὺς νέους ὅτι ἐμεῖς αἰσθανόμεθα, διότι ἐκεῖνη ἡ μουσικὴ, ἂν και ἀκούωνται ἄλλες μελωδικώτερες, ἔγινε ἀπὸ πολὺν καιρὸν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας· εἶναι ὁ μακρινός, γλυκὸς ἄμα και λυπητερός ἀντίλαλος τῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν μας· παρομοίαν μουσικὴν ἔχει μιὰ γνωστὴ μας φυσικὴ τοποθεσία· ἓνας ξερός βράχος, ὁποῦ ἐφύτρωσε και ἐμεγάλωσε μοναχικὸ κυπαρίσσι, ἔχει τὴν ἀγάπην μας, ὅσον δὲν τὴν ἔχει κάθε ἄλλο ὠραιότερο θέαμα· φαίνεται ὅτι ἐκεῖνοι οἱ χαρακτῆρες φυλάγουν μέσα εἰς τὴν φαντασίαν και εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν ποθητὴν ἀλησμόνητον εἰκόνα τῆς ζωῆς μας, ὅπως ἦταν, πρὶν τὰ πάθη και τὰ παθήματα τῆς ἀφαιρέσουν τὴν φυσικὴν ἀθωότητα και τὴν γαλήνην.

* *
*

Αὐτοῦ ἀκολουθοῦσε μικρούλα, πέντε ἢ ἕξι χρόνων κόρη, τοὺς γονεῖς τῆς, εἰς ὅλους τοὺς μῆνες, διότι δὲν εἶναι μῆνας, ὁποῦ ὁ καλὸς γεωργὸς νὰ μὴν εὐρῆ νὰ κάμῃ ἐργασίαν εἰς τὸ ἀμπέλι και εἰς τὸν ἐλαιῶνα, και ἐκεῖνο τὸ κτῆμα ἦταν ἀληθινὸ περιβόλι.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ φανταστικὴ και μεγαλοπρεπὴς ἐκεῖνη πλα-

για με κάθε φυτό, με κάθε δένδρο ήμερο ή άγριο, με κάθε χειροόκιστην λιθιά ή ριζόπετραν, με κάθε δέμα, με κάθε φρούδι, με κάθε μονοπάτι, με κάθε παρακλάδι, με κάθε στένωμα, είχε μείνει βαθιά χαραγμένη εις τὸ νεανικό της πνεῦμα, ὥστε ἂν ἦταν ζωγράφος θὰ ἠμποροῦσε νὰ μορφώσῃ ἀπὸ ἐκείνην τὴν θέσιν πολλές καὶ ὠραιότατες εἰκόνες νὰ μὴ παραλλάζουσιν παντάπασιν ἀπὸ τὸ φυσικό τους. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνο τὸ πέλαγο εἶχεν ἀνοίξει τὸν νοῦν της, εἶχε φτερώσει τὴν φαντασίαν της, καθὼς εἰς ὅλες τὶς ἐποχὰς τοῦ χρόνου καὶ ὅλες τὶς ὥρες τῆς ἡμέρας, ἐνῶ ἐδιάβαινε ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἐθεωροῦσε πότε θειωμένο καὶ μελανό, πότε ἡμερο καὶ ἀσπρογάλαζο καὶ κάποτε εἰς τὸ βασίλειμα σύννεφα νὰ καθίζουσιν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μέσα εἰς αὐτὰ νὰ ἀνοίγωνται σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ χρυσοὶ ποταμοὶ νὰ χάνωνται εἰς τὰ βάθη. Ἴδου πῶς ἀδελφώθη ἡ τρυφερὴ ψυχὴ της μὲ ἐκεῖνο τὸ μέρος καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην συμπάθειαν ἦλθε εἰς τὴν νεανικὴν της ἡλικίαν νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κλείσῃ διὰ πάντοτε εἰς τὴν καρδίαν της ὁ πόνοσ' πόσο ἔκλαψεν, ὅταν ὁ πατέρας της ἀναγκάσθη νὰ πουλήσῃ ἐκεῖνο τὸ περὶφανο κτῆμα, ὅπου ἀρκοῦσε νὰ ζωοθρέψῃ τὴν οἰκογένειάν του, καὶ ὅπου εἶχε προσδιορίσει ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη μιὰν μικρὴν λουριίδα, προῖκα τῆς ἀγαπητῆς του Μαρίας !

*
* *

Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι εὐρίσκετο εἰς τ' ὄνειρό της τὴν πρῶτη φορά, ἀφοῦ δὲν εἶχε πατήσει αὐτοῦ εἴκοσι χρόνια. Εἶχε φθάσει ἐκεῖ με τοὺς γονεῖς της καὶ με μισθωμένους τρυγητρες τὴν ὥραν, ὅπου ὁ ἥλιος, ὡς ἐσηκώνετο ὀπισθεν ἀπὸ τὸ βουνό, μόλις ἐχρῦσωνε τὶς ἄκρες τῶν ἐλαιοδέγδρων, ἐνῶ ὄλ' ἡ πλαγιὰ ἔμενεν ἀκόμη ἠσκιωμένη καὶ ἡ ἀντίκρου θάλασσα ἐλαχτάριζε πέρα πέρα ἀπὸ τὶς ἀργυρῆς προῦνές ἀκτῖνες. Ἐστάθησαν ὅσο νὰ πέσῃ ἡ δροσιὰ τῆς νυκτὸς γιὰ νὰ κόψουν στεγνὰ τὰ σταφύλια· ἔπειτα ἄρχισεν ὁ τρύγος καὶ σ' ὀλίγην ὥραν, διότι κάθε κλῆμα τὰ εἶχε πολλά, αὐτὴ με τὴν σύντροφόν της ἐγέμισε δύο τερτικά· ἡ μητέρα της τὶς ἐβόηθησε καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὸ κεφάλι τους καὶ δύο μικρῆς τρυγητρες ἐπῆραν καὶ αὐτὲς δύο κάνιστρα γιὰ νὰ γίνῃ σωστὸ τὸ φόρτωμα. Ἐπειτα ἐκίνησαν καὶ οἱ τέσσερες, ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, τὸ ἀμπέλι ἀμπέλι, καὶ ὅστερ' ἀπ' ὀλίγο

διάστημα ἐδιάβηκαν πάντοτε ἀλύγιστες καὶ ἀτάραχες τὸ στένωμα, ὅσο μιὰ δρασκελιὰ μόνο πλάτος καὶ μᾶκρος τριάντα βήματα, ὅπου δεξιὰ ἔχει κορμαστοὺς βράχους καὶ ἀριστερὰ τρομάζει ὁ ἄνθρωπος νὰ βλέπη ἀπὸ ἑκατὸ μέτρα ὕψος τὰ κοντροῦκια καὶ παρακάτω τὰ φύκια, ὅπου ξερονᾶ ἀκατάπαντα τὸ ἀγριοπέλαγο τὸ τρομακτικὸ ἐκεῖνο πέραμα ὀνομάζεται **κακὴ σκάλα**. Ἐκεῖ ποὺ ἔπαυε τὸ στενὸ μονοπάτι εὗρηκαν τὸν ἀγωγιάνην, ὅπου μόλις εἶχε φθάσει· ἐφορτώθη τὸ ἄλογο καὶ ὁ ἀγωγιάνης, ἐνῶ ἀναχωροῦσε : «Κοπέλες, τοὺς εἶπε, μὴν ὀκηρεύεσθε νὰ εὗρω, ὅταν γυρῶσω, ἔτοιμα τὰ τερτικά· τὸ ἄλογό μου εἶναι παλικάρι».

— Ἄς καθίσωμε ἐδῶ Αὐγερινή, εἶπεν ἡ Μαρία, νὰ ξανασάνωμε ὀλίγο· τὰ σταφύλια τὰ εὐλόγησε ὁ Θεὸς ἐφέτος καὶ δὲν ἀργοῦμε νὰ τὰ παστρεύωμε.

Κι ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς ἓνα ὄχθον, ἡ Αὐγερινὴ ὀλίγο παραπάνω· τὰ κορίτσια ἔτρεχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ κι ἐπαιγνίδιζαν τριγύρω.

— Πόσο μοῦ ἀρέσει, Αὐγερινή μου, τούτη ἡ θάλασσα ! Λέγουν πὼς εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἢ ἄλλη θάλασσα εἶναι σκεπασμένη μὲ καράβια μικρὰ καὶ μεγάλα· ἐδῶ σπάνιες φορὲς διαβαίνει καὶ νένα βιπόρι πολὺ μακριά, πέρα πέρα, ὡσὰν ἦσκιος, καλύτερα εὐχαριστοῦμαι εἰς τὸ πέλαγο τοῦτο· ἐδῶ δὲν φαίνονται παρὰ βάρκες μὲ τὰ πανάκια τους, δελφίνια ὅπου κοπαδιαστὰ παίζουν καὶ θαλασσοπούλια. Ὡ ! ἰδὲς, Αὐγερινή, πόσοι γλάροι στριφογυρίζουν ἐπάνω εἰς τὸ νερό· δείχνει ὅτι θ' ἀλλάξη ὁ καιρὸς. Τὶ λὲς ἐσύ ;

Ἀκούσθη ἓνα χασκόγελο· ἡ Μαρία ἐγύρισε καὶ δὲν εἶδε οὔτε τὴν Αὐγερινὴν οὔτε τὰ κορίτσια· καὶ ἐπάγωσε ὅλη καὶ ἄκουσε τὴν καρδίαν της, ὅπου ἔβροντοκοποῦσε· ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια πρὸς τὴν θάλασσαν· αὐτοῦ, ὅχι μακρὰν ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι σηκώνεται βράχος ὑψηλός, ὅπου τὸν λέγουν **ὄρθολίθι**· ἐπάνω εἰς τὸν θεόκτιστον ἐκεῖνον πύργον ἦταν ὄρθη στηλωμένη ἡ Αὐγερινὴ μὲ τὰ μαλλιά ἀπλωμένα εἰς τὶς πλάτες· μὲ τὸ ἓνα χέρι ἐκρατοῦσε τ' ἀσημοχρύσαφα τῆς Μαρίας, ὅπου ἄστραφταν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔγνευε, ὡσὰν νὰ τῆς ἔλεγε :

«Κατέβα ἐδῶ κάτω νὰ τὰ πάρῃς, εἶδεμὴ τὰ ρίχνω εἰς τὴν θάλασσαν.»

Ὅπως ἡ Μαρία ἐπετάχθη νὰ ριχθῆ ἀπὸ τὸ φρούδι τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν ἄμμον νὰ πάῃ νὰ πάρῃ τὰ χρυσάφια της, ἐκόπη τὸ

ὄνειρό της, ἐξύπνησε καὶ ἐνῶ ἀγκομαχοῦσε κι ἔκλαιε ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀνδρός της.

—Ποῦ εἶσαι τώρα, σήκω, σιγύρισε τὰ χουσάφια καὶ τὸ πεσελὶ νὰ φύγω.

* *
*

Επεσεν ἡ δύστυχη Μαρία ἔμπροσθέν του καὶ μὲ κομμένην μιλιὰ τοῦ ὠμολόγησε ὅ,τι ἔκαμε.

—Σοῦ ἔπταισα πολὺ, ἀφέντη· σοῦ ἔπταισα πολὺ, ἀλλὰ στο-χάσου, ἀφέντη, πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ὕστερη φορὰ, ποῦ σοῦ πταίω, μὴ μὲ σκοτώσης καὶ κολαστῆς καὶ σὺ ἄδικα θὰ εἶχες τὴν ἁμαρτίαν· τούτη εἶναι ἡ ὕστερη ἡμέρα τῆς ζωῆς μου.

—Μ' ἐπῆρες, μωρὴ, στὸ λαιμόν σου· σ' ἀφήνω εἰς τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ· καὶ μὲ τοῦτο κατέβη τὸ μονοπάτι.

* *
*

Η ὄρφανὴ Μαρία ἔμεινεν αὐτοῦ λυποθυμισμένη ἀναίσθητη· ὅταν συνῆλθεν, ὁ ἥλιος εἶχε μεσουρανήσει. Ἐσηκώθη, ἄλλαξεν ὄλη, ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφον της τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ της, ἔπες· ἐπίστομα ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας κι εἶπε μέσα της :

«Καὶ αὐτὸ ἠθέλησε ὁ Θεός, νὰ μοῦ λείπη σήμερα ὁ ἅγιος ἄνθρωπος».

Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ πατερημά της, ἐπῆρε τ' ἀκρινὸ μονοπάτι τοῦ χωριοῦ καὶ σ' ὀλίγα λεπτά ἔφθασε εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρὸς της. Ἡ γραῖα ἦταν καθισμένη εἰς τὸ κατώφλι καὶ εἰς τὰ πόδια της ἡ ἐγγονή της, κόρη τῆς Ἑλένης. Ἄμα τὴν εἶδε, ποῦ ἀνέβαινε τῆς εἶπε :

—Τί σοῦ ἐστάθηκε Μαρία! τὰ συνηθισμένα σας, θὰ σὲ ἐβάρεσε ὁ Πέτρος.

—Μαννούλα μου, ἦλθα νὰ πεθάνω κοντά σου. Καὶ τῆς διηγήθη τὸ δυστύχημά της.

—Κακὰ ἔκαμες, Μαρία· εἰς τὸν καιρὸν μας οἱ γυναῖκες δὲν ἔκαναν τὸ παραμικρὸ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός· τώρα ἔκάκωσαν καὶ τὰ θηλυκά.

— Όχι, μάννα. Ό,τι έκαμα, δέν τὸ έκαμα γιά νά ἀδικήσω τὸν ἄνδρα μου· μάρτυς μου ὁ Θεός· σπλαγνίσου κάνε σύ· δέν μὲ βαστᾷ ἡ καρδιά νά γυρίσω πίσω σπίτι μου.

— Αὐτὸ εἶναι ἀκόμη χειρότερο, νά φύγης ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ ἀνδρός σου· ὁ κόσμος θὰ εἰπῇ πὼς ἔπραξες ἄτιμα πράγματα.

— Μητέρα, θὰ πάω νά πνιγῶ.

— Σῦρε, τῆς εἶπε ἡ γραῖα.

— Α ! μάννα, μάννα.

Καὶ κατέβη τρέχοντας τὸ στενὸ μονοπάτι, ὅπου κατόπιν ἐσχίζετο εἰς δύο, τὸ ἓνα κατέβαιναν εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ χωριοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀντίστροφα ἐπήγαιναν εἰς τὴν ἀκροθαλασσιά.

Ἡ γερόντισσα ἔμεινε μὲ τὸ κεφάλι κάτω ἀνήσυχη καὶ ὕστερ' ἀπ' ὀλίγην ὥραν εἶπε τῆς μικρῆς ἐγγονῆς της :

— Τρέχα, παιδί μου· πρόφτασέ την, εἰπέ της νά γυρίση ὀπίσω, νά περάσῃ ἐδῶ τὴν νύκτα.

* * *

Ὡστόσο ἡ Μαρία εἶχε πάρει τὸν κατήφορο ὄχι μέσα εἰς τὸ μονοπάτι, ἀπ' ὅπου ἐπερνοῦσεν ὅλος ὁ κόσμος, ἀλλὰ εἰς ἓνα παλαιὸ παρακλάδι, ὅπου καὶ αὐτὸ ἔβγαιναν εἰς τὸ περιγιάλι. Καθὼς αὐτὴ ἐροροβολοῦσεν ἀπὸ τὸ βουνό, ὁμοίως σ' ἐκείνην τὴν ὥραν ὁ ἥλιος ἐκατέβαινε πρὸς τὴν ἄκρην τῆς θαλάσσης, μίαν ὀργυιὰ ἀκόμη ὑψηλά· τὸν εἶχε πλαγινὰ καὶ ἔβλεπεν ἔμπροσθέν της τὸ ἄπειρον φῶς, πὸν ἐπλημμυροῦσε τὸ ἀπέραντο πέλαγο εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡσυχώτατα καὶ ὡσὰν ἀσημοχρυσωμένο, ἔρημο· πουθενὰ βαρκούλα, οὔτε εἰς τὰ πανιά οὔτε δεμένη εἰς τὸ ἀκρογιάλι· μόνον αὐτοῦ τὸ **δρθολίθι**, μαύρη θαλασσοδαρτη πέτρα, ὅπου ἀπὸ τὸ μέρος τῆς γῆς ἔχει ρηχὰ τὰ νερὰ καὶ ἀπὸ μέρος τῆς θαλάσσης ἄπατα, γεφύρι ἀπὸ τὴν στεριὰν εἰς τὴν ἄβυσσον. Ἐκοντοστάθη ἡ Μαρία καὶ προσήλωσε ἐκεῖ τὰ μάτια της, ὡς εἶχε πάντοτε ἔμπροσθέν της τὸ ἀποταχινὸ της ὄνειρο· καὶ ἅμα εἶδε τὸ **δρθολίθι** τὴν ἔπιασε χαροτρομάρα, κατόπιν ἀκολούθησε βιαστικά τὸν δρόμον της, ὅσο πὸν ἔφθασεν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ἔξυπολύθη, ἐδιάβηκε τὴν θάλασσαν, ἐσκαρφαλώθη μὲ κόπον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, καὶ ὡσὰν φρενιασμένη τὸν ἐξέταζεν ὅλον τριγύρω, τὸν ἐπασπάτευε καὶ ἔχωνε τὰ χέρια εἰς ὅλες τὶς μεγάλες καὶ

μικρὲς χαραμάδες· κατόπιν συχνοκινώντας τὴν κεφαλὴν ἀνέβη ἕως εἰς τὴν ζώνην τοῦ βράχου· ἐκεῖθε ἐγύρισε τὰ μάτια της ὡσάν γιὰ νὰ ὑστεροκοιτάξῃ τὴν πλάσιν, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κατάχλωρα πλάγια μὲ τὰ ἔλαιόδενδρα, ὅπου εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτρεμαν ὅλα μὲ τὰ φύλλα τους καταχρυσωμένα ἀπὸ τὶς πορφυρῆς ἐτοιμόσβηστες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου καὶ τότε ἔξαφνα εἰς τὸν ἀσυγγέφιαστον γῦρον, ὅπου ἀνταμώνονται θάλασσα καὶ οὐρανός, ἐφανερώθηκαν σπίτια, ἐκκλησίες, κωδωνοστάσια, πύργοι, ὅλα λευκότερα, ὡς νὰ εἶχεν αὐτοῦ σηκωθῆ θεόπλαστη παραθαλάσσια πολιτεία νὰ δώσῃ ζωὴν καὶ ὄρια εἰς ἐκεῖνα τὰ ἔρημα καὶ ἀτελεύτητα πλάτη τῆς θαλάσσης.

Ὡστόσο ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου εἶχε βουλήσει καὶ εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐφαίνετο τὸ ὀλοστρόγγυλο ὁμοίωμά του μεγαλωμένο, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκτῖνες ὀρφανό, ὥστε ἡ δυστυχημένη ἠμπόρσεσε ὑστερηφορὰ ν' ἀναπαύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς της εἰς ἐκείνην τὴν σκιὰν τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας, ἐνῶ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν οὐράνιον θόλον ἐλαμποκοποῦσαν τ' ἀστέρια. Τὰ ἡμερινὰ πουλιὰ εἶχαν ὅλα ἠσυχάσει εἰς τὶς φωλιές τους καὶ εἰς τὰ δένδρα τὰ νυκτοπούλια ἔσχιζαν πανταχοῦ τὸν σκοταδερὸν ἄερα μὲ τὸ νεκρό τους φτερούγισμα καὶ μόνον ἀκούετο ὁ ἀδιάκοπος τακτικὸς ἀναστεναγμὸς τῆς θαλάσσης. Ἡ Μαρία ὀλόρθη εἰς τὸν βράχον ἔβγαλε μέσα ἀπὸ τὸν κόρφο της τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ της, τὸ ἐφίλησε καὶ ἔκαμε τρεῖς φορὲς τὸ σταυρό της· ἀκούσθη ἓνα τρελλὸ χασκόγελο καὶ εὐθὺς κατόπι κάτω ἀπὸ τὸ **ὀρθολίθι** ἔνας βρόντος.

Εἰς τὴν ἀκόλουθην αὐγὴν ψαράδες εὐρῆκαν βγαλμένο εἰς τὴν ἄμμουδιὰ τὸ σῶμα τῆς Μαρίας.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΙΚΑΡΙΟΥ

Κανείς δὲν ἔπεσε νὰ κοιμηθῆ, ὅλοι ἀγρυπνοῦσαν· τοῦ νὰ κλείσουν μάτι τέτοια χρονιάρα νύχτα; Νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὅτι ἐπέρασαν τὰ μεσάνυχτα, βουβὲς οἱ καμπάνες καὶ στὶς τρεῖς ἐκκλησοῦλες τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σωπαίνουν κι οἱ καμπάνες γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, σὰν νὰ χουν κι αὐτὲς ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ δὲν μποροῦν ἀπ' τὸ βαθὺ καημό τους οὔτε νὰ ξεφωνήσουν. Μόνον τὰ ξύλινα τριτσόνια ξεκουφαίνουν τὸν κόσμον στῶν παιδιῶν τὰ χέρια· τρέχουν τὰ παιδιά, κι ἀπὸ γειτονιά σὲ γειτονιά, κι ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, καὶ τὰ χτυποῦνε μὲ κακὸ καὶ μὲ φωνές. «Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησιά! Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησιά!» Κι οἱ λίγοι, ποὺ ἀπομένουν βάρυπνοι, πετιοῦνται ξαφνιασμένοι καὶ τρέχουν στὸ παράθυρο, θαρρώντας πὼς γλυκοχαράζει καὶ πὼς περνάει κάτω ὁ ἐπιτάφιος. Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, βουβαίνοντ' οἱ καμπάνες τοῦ θαλασσοχωριοῦ, ἐκεῖνες μόνο· γιατί ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ Θαλασσοχώρι σηκώνεται στὸ πόδι γιὰ τὴν ἀγάπη πάλι τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸν χρόνο, τὴ νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Ἔτσι κι ἐκείνη τὴ νύχτα· γυναῖκες κι ἄντρες, ἄλλοι χώρια κι ἄλλοι μαζωχοί, ἔβγαιναν ἀπ' τὰ σπίτια, ἀπὸ τοὺς καφενέδες καὶ σκορπιζόνταν ἐδῶ κι ἐκεῖ κατὰ τὶς ἐκκλησίες. Οἱ περπατησιὲς βαρυχτυποῦσαν στὰ καλντερίμια κι ὀλοένα ἐμάκρανε τοὺς ἦχους ὁ ἀντίλαλος τῆς νύχτας. Κι ἡ νύχτα δροσοστάλαχτη ἀπριλιάτικη μ' ἓνα φεγγάρι νυσταμένο, ποὺ πάει νὰ βασιλέψη καὶ χύνει ἀχνότερη γι' αὐτὸ τὴ λάμψη του στὰ μαῦρα καὶ ξασβέστωτα παλιόσπιτα καὶ στὰ στραβὰ σοκάκια, ποὺ λίγη ἢ περισσὴ ποτὲ κι ἡ λάσπη δὲν τοὺς λείπει. Οἱ ἐκκλησιεῖς ὀλόφωτες μὲ πόρτες ὀρθάνοιχτες. Κάπου κάπου ξεχύνονταν ὡς ἔξω ἡ φωνὴ τοῦ ἀναγνώστη πρὶν ἀρχίσουν οἱ θρηνοί. Ἄλλὰ τὸ μεγάλο πανηγύρι γίνεται ἀπ' ἔξω ἀπ' τὶς ἐκκλησιεῖς. Γύρω σὲ φωτιὲς μεγάλες θρεμμένες μὲ ρετσίνια, μὲ κληματόξυλα, μὲ σανίδια, μὲ σκαφίδια καὶ μὲ κοφίνια τῆς μπουγάδας καὶ κάπου κάπου μ' ὀλόκληρο

παραθυρόφυλλο, — ἀλίμονο στὰ χαμηλὰ σπιτάκια καὶ στὶς ἀσυλ-
λόγιστες νοκοκυρὲς τῆ νύχτα ἐκείνη! — γύρω σὲ φωτιές, τοῦ
κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παλιόπαιδα καὶ μέσα στὰ παιδιὰ κι
ἄντρες μὲ μουστάκια πηδοῦν, τρέχουν, ἀλαλάζουν, δαιμονίζονται.

Δὲν ἦταν μόνον οἱ ἐκκλησιῆς ἀνοιχτὲς τὴν ὥρα ἐκείνη. Ἐδῶ
κι ἐκεῖ πρόβαλλε μισανοιγμένο κανένα μαγειρειό, κανέννας καφε-
νές. Ὅσο νά ρθῆ ἡ ὥρα, πού θὰ βγῆ ὁ ἐπιτάφιος, ὡς τὶς τρεῖς
τὸ πρωῖ, ὅλος ὁ κόσμος δὲ μποροῦσε νὰ περνᾷ τὴν ὥρα του
ὀλόρθος μὲς στὴν ἐκκλησιά! Μ' ἓνα βαρὺ γλυκό, μ' ἓνα μεζὲ καὶ
δυσὸ ρουφιξιὲς πυργιώτικο κρασί, καταπιάνεται κανεὶς ὕστερ' ἀπὸ
τὴ νηστεία καὶ παίρνει δύναμη γιὰ νὰ συντροφέψῃ τὸν ἐπιτά-
φιο. Κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ οἱ παρέες τραβιοῦνται κατὰ τὶς ἐκκλη-
σιῆς. Τελευταία εἶχε ξεχαστῆ στὸ οἰνοπωλεῖο τοῦ Ψημένου μιὰ
συντροφιά χαρούμενη· ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ Γιαννάκος
ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ τὸ παιδί τῆς Χαρί-
ταινας, πού κανεὶς δὲν τό κραζε μὲ τ' ὄνομά του, ὅσο πού καὶ
τὸ ἴδιο τὸ ξέχασε κι ἄκουγε μόνο σὰν τὸν φώναζαν «ἡ Ταρία
Ταρέλα». Κι οἱ τέσσερες θαλασσινοί· ὁ πρῶτος εἶχε ψαροκάϊκο·
ὁ δεῦτερος δούλευε στὸ ψαροκάϊκο τοῦ πρώτου· ὁ τρίτος ταξί-
δευε μὲ τὶς μαοῦνες καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα ἦταν ψαράς. Καὶ οἱ
τέσσαρες εἰκοσιπέντε χρόνων κι ἀδερφωμένοι ἀπὸ τὰ μικρὰ τους
χρόνια. Τὸ κρασί κι ἡ κουβέντα τοὺς ἄναψαν τὸ κεφάλι, κι ἄν
δὲν ἦτανε Μεγάλῃ Παρασκευῇ, θὰ τό σκουζαν. Τὸ τραγούδι μι-
σογαλινὸ ἀπαλὰ ἀπαλὰ κι ἀθέλῃτα ξεφύτρωνε στὰ χεῖλη τους
τέτοια νύχτα. Στὰ ὕστερνὰ κατάλαβαν πὼς ἄργησαν. Στὸν Ἄη
Νικόλα, λίγα ποδάρια παρέκει, ἄρχισαν κι ἔψελναν : «Αἰ γενεαὶ
πᾶσαι». Ὁ Ψημένος ἔστεκε στὸ φτερό γιὰ νὰ κλείσῃ. Πεταχτή-
κανε στὴ στιγμή. Βρεθῆκανε στὸ δρόμο.

— Μωρέ, ξέχασα τὰ βεγγαλικά! φωνάζει ὁ Κανίνιας.

Τὰ βεγγαλικά τὰ εἶχαν γιὰ νὰ τ' ἀνάψουνε στὸν ἐπιτάφιο.

— Στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τ' ἀτίθωσα ζερβὰ στὴν ἀγκωνή,
λέει ὁ Μῆτρος· στάσου καὶ τὰ φέρω.

Καὶ βιαστικὸς ἔκανε νὰ γυρίσῃ στὸν καφενέ.

Μὰ γυρίζοντας γλιστρᾷ στὸ πεζούλι ἀπάνω καὶ ξαπλώνε-
ται μακρὺς πλατὺς καὶ γκόπ! ἀκούστηκ' ἓνας κρότος.

Τρία ξεροσκαστὰ γέλια ξέφυγαν ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Μάρκου,

τοῦ Γιαννάκου καὶ τῆς Ταρίας καὶ μιὰ φωνή, ἓνα «σκοτώθηκα» ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μῆτρου.

— Καλά, ἀδερφέ, πὺ σκοτώθηκες! σήκω τώρα· μήπως χτύπησες;

— Μωρὲ, σκοτώθηκα! δὲ μπορῶ νὰ σηκωθῶ δὲ μὲ πιστεύετε;

Καὶ μ' ἓνα βογγητὸ τελείωσεν ὁ λόγος του κι ἡ φωνὴ χύθηκε παραπονιάρρα, ραγισμένη, σὰ νά γε πάθει ἀπὸ πέσιμο κι αὐτὴ. Κι ἔφτασε στ' αὐτιά τους ἡ φωνὴ του τόσο λυπητερή, βαθιὰ βγαλμένη ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, τόσο ἔξαφν' ἀλλαγμένη ἀπὸ τὸν πόνο, ξεψυχισμένη, πὺ τοὺς περὶχυσεν ἴδρωτας καὶ τοὺς τρεῖς. Εἶδαν πὺς δὲν ἦταν χωρατά.

«Μωρὲ Μῆτρο!» μπόρεσαν μόνο νὰ ξεφωνήσουν κι ἔτρεξαν νὰ τὸν πιάσουν, νὰ τοῦ δώσουν χέρι νὰ σηκωθῇ.

— Ἔτσι γιὰ τὸ τίποτα... γλίστρησα... νά, σὲ μιὰ φλούδ' ἀπάνου· λεμονοκόμματο θὰ ἦταν... νὰ πάθω τέτοιο κακό...

— Ἄχ, σκοτώθηκα!

Καὶ πιὸ σιγὰ καὶ πιὸ παραπονετικὰ ἔλεγεν ὅ,τι ἔλεγε. Πάλεψε νὰ σηκωθῇ μόνος του, δὲν μποροῦσε· τὸν ἀνασήκωσαν οἱ ἄλλοι.

«Κουράγιο Μῆτρο».

Ὁ Μῆτρος δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του, τό να του πόδι, τὸ δεξί, δὲν τὸ νοιώθει πιά γιὰ πόδι· τοῦ φαινόταν σὰν ἀπὸ σίδηρο, τοῦ στεκόταν ἀσάλευτο. Τὸν κρατοῦσαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Ὁ Ψημένος εἶχε κλείσει τὸ μαγαζὶ κι ἔστεκόταν κι αὐτὸς γιὰ νὰ βοηθήσῃ. Παραπέρα οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σκορπιοῦνται καὶ βουίzzουν· ξεσποῦν στὸν ἀέρα τὰ χαλκούνια· κι ἡ νύχτα ἀστράφτει, βροντᾶει καὶ σφυρίζει καὶ ρίχνει βροχὴ ἀπὸ σπίθες. Ἀπὸ τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τ' Ἄη Νικόλα τ' ἀναμμένα κεριὰ κι οἱ λαμπάδες τοῦ ἐπιταφίου φαντάzzουνε σὰν ἀστέρια· δροσερὰ παιδιάτικα ψαλίσματα ξεχύνονται:

»^Ω γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τὸ κάλος;»

— Νὰ τὸν πᾶμε στὸ σπίτι.

— Κράξε τῆς μάννας μου, Κανίνια· εἶναι στὴν ἐκκλησιὰ.

— Καλὰ λές. Κανίνια, τράβα ἀπ' τὴν πίσω πορτούλα, μίλα τῆς κλησάρισσας νὰ τῆς πῆ πὺς τὴ γυρεύουν, ἔτσι μὲ τρόπο.

Μὴν τὴν τρομάξῃς, βρε ἀδερφέ, τὴ γυναῖκα· πὺς τῆς πὺς τὴ γυρεύει ὁ Μῆτρος.

Η χήρα ἡ Δήμαινα, ἡ μάνα τοῦ Μῆτρου, ἦτανε στὴν ἐκκλησιὰ βροσκοῦνταν ἀποβραδῆς ἐκεῖ μὲ τὶς ἄλλες τὶς γυναῖκες· εἶχε ξενοχτήσει τὸν ἐπιτάφιο. Ἔχασε τὸν ἄνδρα τῆς προτοῦ νὰ φτάσῃ στὰ μισοκολίσματα. Κι ἀπὸ τότε ἀντίο χρυσὸ κοντογούνι καὶ φέσι κατακόκκινο μὲ τὸ φουντωτὸ παλάζι! Μέσα στὸ σπίτι δὲν κάθονταν παρὰ μόνον γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ Μῆτρο, τὸ γυιό τῆς τὸ μονάκριβο, καὶ δὲν ἄφηνε τὸ σπίτι παρὰ γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ ἀμπελάκι, πὸν τῆς ἄφηνεν ὁ μακαρίτης. Γιὰ νὰ πάῃ στὸ ἀμπελάκι περνοῦσε ἀπὸ τὰ μνήματα καὶ κάπου κάπου ἀναβεν ἓνα κερὶ κι ἔκαιγε λίγο λιβάνι στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη. Κι ἦταν γυναῖκα τῆς δουλειᾶς, ἄξια γυναῖκα. Κι ὅταν μεγάλωσε ὁ γυιὸς τῆς καὶ ταξίδεψε μὲ καΐκια—τὴν τέχνη τοῦ πατέρα του—κι ἀγάλια ἀγάλια, μὲ τῶν γονέων τὴν εὐχὴ καὶ τὴ δική του τὴν προκοπή, ἀπόχτησε δικό του καϊκάκι, τότε ἡ χήρα ἡ Δήμαινα σὰ νὰ τὸ συλλογίσθηκε πὸ πολὺ πὸς ἦταν χριστιανὴ· τὸ ξεπεταροῦδι τῆς τὸ γνοιάστηκε, ἔπρεπε νὰ γνοιαστῇ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς. Κι ἀπὸ τότε ζύγωνε συχνότερα στὴν ἐκκλησιὰ· κι ὅσο πὸν ἔφευγαν τὰ χρόνια—τὰ εἶχε πατήσει τὰ ἐξήντα—τόσο θεοφοβούμενο τὸν ἔνοιωθε τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ὅμως, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, περισσότερο ἔτρεμε τὰ μάγια καὶ τὰ ξωτικά χωρὶς κι αὐτὴ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνη.

—Κυρὰ Δήμαινα, σὲ γυρεύουν ἔξω, τὸ παιδί σου . . . τραβώντας τὴν ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς ψιθύρισε στ' αὐτὴ ἡ κλησάρισσα.

—Τὸ παιδί μου! καὶ τί νὰ μὲ θέλῃ; Δὲν πρόφτασε νὰ συλλογιστῇ καὶ νὰ, μπροστὰ τῆς ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας ξεσκούφωτος καὶ λαχανιασμένος.

—Τίποτα, κυρὰ Δήμαινα, τὸ πόδι του στραγγούλισεν ὁ Μῆτρος.

Ξεπετάχτηκεν ἡ γριὰ· σούσουρο γίνηκε τριγύρω τῆς, ἄρχισαν οἱ γυναῖκες τὰ ψιθυρίσματα. «Σιωπὴ, γυναῖκες», ἔκραζαν μὲ θυμὸ οἱ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ σωπάσουν! Κάτι ἔτρεχε· τί στραγγούλισμα ἦταν αὐτό; κάποιος θὰ κάηκεν ἀπὸ τὰ χαλκούνια, κάποιος θὰ μαχαιρώθηκε. Στὴ στιγμὴ μαθεύτηκε τὸ πρῶμα· στὴ στιγμὴ ἡ μισὴ ἐκκλησιὰ εἶχεν ἀδειάσει! Ποῦ νὰ κρατηθῇ ὁ κοσμάκης; Τὴν ἐκκλησιὰ του τὴ βρίσκει πάλι, μὰ τέτοια, Θεὸς νὰ μᾶς γλυτώνῃ, δὲν γίνονται κάθε μέρα.

—Μάτια μου, μάτια μου, ὁ Χριστός! ὁ Χριστός! φώναζε

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικὰ Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ' 5

τρέχοντας ή γριά! Κι άπ' έξω άπ' τήν εκκλησιά βλέπει εκεί μπροστά της τò παιδί, όρθò και άκουμπιστò στòν τοίχο. Τòν παρòστεκαν οί σύντροφοι κι άλλοι πέντ' έξι.

— Δέν είναι τίποτε, μάννα, παραπάτησα κι έπεσα και χτύπησα λιγάκι στò γόνατο. Πάμε στò σπίτι νά βάλω άπάνου τίποτε. Μιά μεγάλη πέτρα ξεπλάκωσε τὰ στήθη τής φτωχής. Έβανε με τò νοϋ της χειρότερα και, σάν τòν είδε μπροστά της έτσι όρθò στò μισοσβησμένο φώς τοϋ φεγγαριοϋ, ξανάσανεν.

— Ο Χριστός! ó Χριστός! κακή ώρα, παιδί μου!

Και δέν ήξερε πòς ó Μήτρος δέν μπορούσε νά κρατηθῆ στα πόδια του και πòς ó ίδιος είχε πει στα παιδιά :

— Βάλτε με ν' άκουμπήσω στòν τοίχο για νά μη με ιδῆ άξαφνα ή μάννα μου και φοβηθῆ.

Κι εκεί πòυ τó λεγεν αυτό, μέσα στò νοϋ του είπε και κάτι άλλο πòυ δέ βγήκε άπό τὰ χείλη του : « Πòς θά με ιδῆ ή Φροσύνη ! »

Ή Φροσύνη ήταν ή άρραβωνιαστικιά του.

Κρατώντας και ξεσέρνοντας κι άνασηκόνοντας τòν πήγανε στò σπίτι. Έκείνη τή χρονιά ή χήρα ή Δήμαινα, ó Μάρκος ó Κανίνιας, ó Γιαννάκος Ταρνάναμιας κι ή Ταρία Ταρέλα δέν χάρηκαν επιτάφιο. Ξημερώθηκαν στò κρεβάτι τοϋ Μήτρου. Δέν έκλεισε μάτι, πονοϋσε, μούγγριζε σάν ταϋρος. Τò πόδι του έπριζόταν, έπριζόταν, γίνηκε μιὰ κολώνα!

Έφεραν τòν καλύτερο γιατρò τοϋ Θαλασσοχωριοϋ. Σπουδασμένος γιατρòς με τ' όνομα. Πολλοϋς είχε γλυτώσει άπ' τὰ χέρια τοϋ Χάρου. Άλήθεια πòς οί Θαλασσοχωρίτες τòν έπαιρναν πάντα τήν τελευταία στιγμή, άφοϋ άπελπίζονταν άπ' τούς κομπογιαννίτες κι άπό τισ γιατρισσες. Γι αυτό κι εκείνος δείχνονταν όλο θυμωμένος· όχι γιατί έχανε τίποτε, πòυ δέν τòν γύρευαν πρωτύτερα, καθòς έλεγεν, αλλά γιατί κινδύνευαν χάρισμα τή ζωή τους, πòυ πίστευαν τούς τσαρλατάνους. Έκανεν όμως κι έτσι τή δουλειά του· κι άφοϋ τòν γλύτωνε τòν άρρωστο, ξεθύμαινε στò βρισίδι, τòν πλήρωνες δέν τòν πλήρωνες. Τòν φοβήθηκαν οί άνθρωποι, τούς έπαιρνε τòν άέρα· στα στερνά τòν συνήθισαν και δέν μπορούσαν νά κάμουν χωρίς αυτόν. Έδειχνε πιότερο σάν καπετάνιος παρὰ σά γιατρòς. Αυτή τή φορὰ ó Μάρκος ó Κανίνιας, ó Γιαννάκος ó Ταρνάναμιας κι ή Ταρία Ταρέλα φέρθηκαν φιλό-

τιμα και φρόνιμα· στοῦ γιατροῦ ἔτρεξαν ἀμέσως και δὲν ἄκουσαν τὴ Δῆμαινα, πού γύρευε νὰ πάρουν τὴν κοκόνα Μαριγιή, τὴν πολίτισσα, πού ξόρκιζε τὸ μάτιασμα, πρόφταινε τὴ βεντερούγα, ἔσαζε τὰ βγαλμένα κόκκαλα κι ἦταν καλὴ γιὰ κάθε τι.

* *
*

Τὸ εἶδεν ὁ γιατρὸς τὸ πόδι. Μωρέ, τί διαβολουμένο χτύπημα ἀπάνου στὴν κούπα, μὲς στὴ θηλειὰ τοῦ ποδαριοῦ! Τὸ κοίταξε καλὰ κι ἀμέσως τὸ ἔδεσε σφιχτὰ μέσα στὰ καλάμια· τὸ καλάμωσε, καθὼς λέν, και τοῦ λέει : «Μὴν τὸ κουνήσης· τὸ πόδι σου θὰ γίνῃ καλὰ, μὰ χρειάζεται κάμποσον καιρὸ και πολλὴν ὑπομονή. Μὲ τὸν καιρὸ θὰ στρίψῃ τὸ νεῦρο και θὰ γίνῃ καλὰ τὸ πόδι σου. Μόνο τὸ καλό, πού σοῦ θέλω, μὴν τὸ πειράξης». Καὶ ἔλεγε και ξανάλεγε : «Μὴν τὸ πειράξης!» Γνώριζε τὴ κεφάλια ἀγύριστα εἶναι οἱ Θαλασσοχωρίτες.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης εἶχε πλατεῖα καρδιὰ και μεγάλη ὑπομονή. Ἀλλὰ τὸ κακό, πού τὸν ἤρεε ἦταν κατάρα θεοῦ. Οἱ Θαλασσοχωρίτες εἶχαν χίλιες γνώμες γιὰ τὸ ἴδιο πράμα· γιὰ τὸ Μῆτρο μιά γνώμην εἶχαν : Ὁ Μῆτρος εἶναι παλικάρι ! Οἱ Θαλασσοχωρίτες τ' ἀναγελοῦσαν τὰ γράμματα τὴν παλικαριά τὴν προσκυνούσαν. Ὁ Μῆτρος δὲν πάτησε τὸ πόδι του στοὺ σκολειό. Στὸν ἥλιο, στὸν ἀέρα και στὰ κύματα δασκάλεψε κι ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε. Συνηθισμένην εἶχε θωριά. Τὰ στήθη του δὲν ἦταν χορταριασμένος πύργος οὐδὲ σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του. Οὔτε ψηλός, οὔτε κοντός, λιγνὸς παρὰ παχύς, μελαχρινὸς μ' ἓνα λιανὸ μουστάκι και φουντωμένα σγουρόμαλλα· στραβὰ τὴ σκούφια του, κι ἓνα ζουνάρι κόκκινο χιλιόδιπλο στὴ μέση του· μ' ἓνα φανελένιο πουκάμισο περνοῦσε τοὺς χειμῶνες και τὰ καλοκαίρια του. Κι ὅμως κι ἀπὸ τὴ συνηθισμένη αὐτὴ θωριά ξεχύνονταν ἢ λεβεντιά στὸν ἀέρα, πού εἶχε, στὴν περπατησιά, σὲ κάθε του ματιὰ, σὲ κάθε κούνημα. Καὶ ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης μὲ τὰ εἰκοσιπέντε χρόνια του, τὸ κορμί, πού δὲν ἐφάνταζε, τὴ ντροπαλὴ ἀπάνου κάτου ὄψη, κόσμο μποροῦσε νὰ χαλάσῃ και κόσμο νὰ χτίσῃ. Κανεὶς δὲν τοῦ ἔβγαινε στοὺ δρόμο· μὲ τὴ γροθιά του ἔρορχνε κάτου βούβαλο. Κάρφωνε τὰ πόδια του στὴ γῆ και κανεὶς δὲ μποροῦσε νὰ τὸν ταρακουνήσῃ. Μιὰ μέρα ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρ-

νάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ἡ Ταρία Ταρέλα πολεμοῦσαν ὦραν δλόκληρη νὰ τὸν ξετοπίσουν κουλουριασμένοι στὰ πόδια του· τίποτε βράχος ἄσειστος· ὅσο πὺν στὸ τέλος ἀπ' τὸν ἴδρωτα κι ἀπ' τὸν ἀγῶνα ζαλίστηκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ κόντεψε νὰ τοὺς ἔρθη κόλπο. Μὰ τὰ ποδάρια ἐκεῖνα τὰ σιδερένια, τ' ἀλύγιστα, πετοῦσαν, ξετινάζονταν καὶ στριφογύριζαν σὰν ἀπὸ φτερὸ κι ἀπὸ φλόγα κι ἀπὸ ἄνεμο πλασμένα, τὴν ὥρα πὺν ἔσερνε τὸ χορὸ τὸ παιδί τῆς Δήμαιας. Κάθε χρονιά στὸ πανηγύρι τ' Ἄη Λια, στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ, ἐκεῖ πὺν τρέχει τὸ κρῦο νερὸ καὶ τὰ πλατάνια ἀπλώνουν μὲ τὰ φύλλα τους μιὰ σκέπη ξεκουραστικὴ πλασμένη ἀπὸ δροσιές, ἥσκιους καὶ γλυκοφιθυρίσματα, ἐκεῖ στὰ κλέφτικα λημέρια μιὰ φορὰ ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ φουστανελοφορεμένος, ὅπως πῆγαιναν κι ἄλλοι πανηγυριῶτες, μὲ τὴν χρυσοῦν ἀρματωσιά τοῦ παπτούλη του, πρωτοπαλικάρου τοῦ ξακουσμένου Μακρῆ, πῆγαινε καὶ χόρευε· λὲς καὶ τὸ εἶχε τάμα. Κι οἱ πανηγυριῶτες ἄφηναν τὸ δικό τους τὸ γλέντι κι ἔκαναν κύκλο γύρω του κι ἀγάντευαν καὶ ξεχνιούνταν. Κάθε του βῆμα στὸ χορὸ, γοργὸ γοργὸ κι ἀνάλαφρο, ἔσταζε γλύκα καὶ σκορποῦσε λεβεντιά. Σ' ἔφερε σ' ἄλλον κόσμο· στὸν κόσμο τῶν παραμυθιῶν καὶ τῶν ἀντρωμένων, πὺν χόρευαν στὸν κόσμο μὲ τοὺς νιοὺς κι ὕστερα παρατοῦσαν τὸ χορὸ καὶ παλεύανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια μὲ τὸ Χάρο. Κι οἱ γυναῖκες, πὺν τὸν ἔβλεπαν ἐκεῖ, μῆνες ὕστερ' ἀπ' τὸ πανηγύρι τὸν εἶχαν μὲς στὸ νοῦ τους καὶ τὸν καμάρωναν· κι ἔρχονταν συντροφιὲς ἀπ' τὰ χωριά τὰ πλαγινά, ἀκόμα κι ἀπ' τὶς ἄλλες πολιτεῖς, κάθε χρονιά στὸ πανηγύρι τ' Ἄη Λια, ὄχι τόσο γιὰ τὸ πανηγύρι, ὅσο γιὰ τὸ χορευτή.

Ἐκεῖ τὸν εἶδεν ἡ Φροσύνη τοῦ Σεβδᾶ, πρώτη νοικοκυροπούλα στὸ Μελίσσι, τρεῖς ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι. Τὸν εἶδε καὶ τὴν εἶδε. Κι ὕστερ' ἀπὸ μῆνες κατὰ τὴν ἀνοιξὴ ἔστειλε ὁ γέρο Σεβδᾶς προξενιά στὴ Δήμαινα κι ἡ προξενιά τελείωσε μὲ τὸ καλὸ κι ἔγιναν τ' ἀρρεβωνίσι στὸ Μελίσσι. Στ' ἀρρεβωνίσι πῆγεν ὁ Μῆτρος μὲ τὴ μάννα του, μὲ τὸ Γιαννάκο τὸν Ταρνάναμα, μὲ τὸ Μᾶρκο τὸν Κανίνια καὶ τὴν Ταρία Ταρέλα, τοὺς ἀχώριστους, καὶ μ' ὅλο τὸ συγγενολόγι. Κι ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες ξαναπῆγε πάλι μὲ τοὺς ἴδιους γιὰ νὰ δώσουν στὴν ἀρρεβωνιαστικιά τὰ χαρίσματα κατὰ τὴ συνήθεια. Καὶ γλέντησαν δυὸ μέρες μὲ τὰ βιολιά καὶ τὸ στεφάνωμα θὰ γίνον-

ταν απόλαμπρα· μά, πριν να ρθῆ ἡ Λαμπρή, τὸν ἦρε τὸ με-
γάλο τὸ κακό. Δὲν πρόφτασε νὰ ξαναπάη στὸ Μελίσσι

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης ἦταν ἀλιθινὸ παλικάρι κι εἶχαν
ὄλα τὰ χαρίσματα τοῦ παλικαριοῦ· τὰ λόγια, τὴν ὀρμή, τὸ φι-
λότιμο, τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν περηφάνεια, τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς
καὶ τὴν καταφρόνια τοῦ θανάτου. Πέρασεν ἀπὸ θαλασσοδαρμούς,
γλύτωσεν ἀπὸ θαλασσοπνιξίματα. Μέσα στὸ πέλαγος ἀμέτρητο
ἦταν τὸ κουράγιο του. Στὰ καλὰ καθούμενα δὲν ἔδινεν ἀφορμὴ
σὲ κανένα. Μὰ νὰ μὴν τὸν πειράξῃς, νὰ μὴν τὸν γγίξῃς, ἐκεῖ πού
δὲν πρέπει. Ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας
κι ἡ Ταρία Ταρέλα, στοιχημάτιζαν μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ πὼς ἦταν
ἀντρειωμένος, πὼς γεννήθηκε μὲ οὐρά· τὴν εἶδαν ἔλεγαν. Ἄν-
τρειωμένος ἦταν· τὸν κίνδυνο δὲν τότε συνερίζονταν, τὴν ἀρρώ-
στια δὲν τὴ λαχτάριζε, τὸ Χάρο δὲν τὸν ἔτρεμεν. Ἐνας μόνον
στοχασμὸς τοῦ ἔκοβε τὰ ἦπατα, τοῦ πάγωνε τὸ αἷμα, τότε μαρ-
μάρωνε. Δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ σημαδεμένος. Τοῦ ποδαριοῦ του τὸ
χτύπημα τοῦ κόστιζε πιότερο ἀπὸ κάθε συμφορὰ. Κάλλιο νὰ ἔχα-
νε βίος, κάλλιο νὰ τὸν εὗρισκαν χίλιων λογίων ἀρρώστιας παρὰ
ν' ἀπομείνῃ σημειωμένος. Καλύτερα ὁ θάνατος. Ἄν εἶναι νὰ
γιατρευτῆ, νὰ γιατρευτῆ χωρὶς νὰ τ' ἀπομείνῃ σημάδι. Κι ἂν
εἶναι νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὸ κρεβάτι, νὰ μὴ σηκωθῆ στραβοπόδης·
ὄλα κι ὄλα! Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ
τὸ νοιώθῃ, μονάχα ἓνα θεὸν ἐλάτρευε, τὴν Ἐμορφιὰ, τὴν ἄγια
Ἐμορφιὰ τῆς λεβεντιᾶς καὶ τῆς υἰείας, πού ἔχει ἐκκλησιά της τὸ
κορμί. Καὶ ἄς τὰ βαναν μὲ τὸ κορμί του ὄλα τοῦ κόσμου τὰ
κακά· φτάνει νὰ μὴ τοῦ ἄφηναν τ' ἀχνάρια τους σὰ βρисиὰ καὶ
σὰ λέρα· κορμί σημαδιακό, κορμί ντροπιασμένο. Γιὰ παλικάρια
σὰν τὸ παιδί τῆς Δήμαινας εἶν' ἀτιμία ἢ ἀσχημά.

Κι ἔτσι τῆς καλῆς του ἡ ἐνθύμηση τοῦ ξάναψε τὸν καημὸ.
Ποῦ νὰ πάη στὸ Μελίσσι καὶ τί νὰ τὸν κάμουν σὰν πάη; Νὰ
τὸν μπαλσαμώσουν καὶ νὰ τὸν καμαρώνουν; Νὰ τὸν κρεμάσουνε
στὸν τοῖχο γιὰ κόνισμα; Καὶ φαντάζονταν γαμπρὸ τὸν ἑαυτό
του· νὰ τὸν τριγυρίζουν τὴν ὥρα τοῦ Ἡσαΐα κουτσὸ μὲ τό να
πόδι· νὰ μὴ μπορῆ νὰ σύρῃ τὸ χορό, νὰ τρέξῃ, ν' ἀντρειευτῆ,
νὰ παλέψῃ, νὰ χωρατέψῃ, νὰ γλεντήσῃ. Κι ἔβλεπε τὸν ἑαυτό
του καραβοκύρη στὸ καϊκάκι του, νὰ μὴ μπορῆ νὰ βασταχτῆ στὰ

πόδια του ν' άκουμπή σέ ραβδί, νά κρατιέται άπό τά σχοινιά, νά καρτερῆ άπό τούς άλλους τό κάθε τι. Τῆς νύφης τῆς έταξαν λεβέντη καί θά τῆς έδιναν τώρα σημειωμένον άνθρωπο! Δέν τό καταδέχονταν κι ό ίδιος νά τῆ σκλαβώση· κι άν δέν τό δείξη αὐτή κι άν κάνη τὴν καλόκαρδη, μέσα της θά τὴν τρώη κρυφὸ μαράζι. Ἔτσι εἶν' ό κόσμος· κι αὐτός τό ἴδιο θά κανε· κάλλιο νά φορτώνονταν τὴν πανούκλα παρὰ σημαδιακὴ γυναῖκα

—Θά τό χάσω τό παιδάκι μου, ἔλεγε παραπονετικὰ ἡ Δήμαιο· ὄχι άπό τό πόδι του· άπ' τό ντέρτι, πού νοιώθει γιά τό πόδι του·

Κι ἔκλαιγε κι ἔκανε τό σταυρό της. Κι οἱ τρεῖς οἱ άχώριστοι δούλευαν καί τὸν εἶχαν πάντα στό νοῦ τους τὸν Ἄφεντομητρο, κι άφηναν τὴ δουλειά γιά νά τρέξουν στό πλάγι του καί τὸν συντρόφευαν καί τὸν παρηγοροῦσαν. Τοῦ κάκου· δέν ἤθελε ν' άκούση τίποτε· τρεῖς μῆνες ὑπόμενε· δέν μπορούσε πιά νά τό νοιώθῃ ξεραμένο άπάνω του, κορμί κι ἐκεῖνο άπ' τό κορμί του. Θ' άδραχνε τό προῖο καί θά τό προῖοιζε. Θ' άρπαζε τό τσεκούρι καί θά τό πελέκαγε !

* *
*

Η ρθεν ό Αὔγουστος. Ὁ βαρεμένος μπορούσε νά πάρῃ τό πόδι του, μὰ νά τὸν πάρῃ άνθρωπου μάτι δέν ἤθελε κι ἔμενε στό σπίτι του κλεισμένος. Ἀπό τό παραθύρι του κανεῖς αντίκρυζε τὸν ἡμερο γιालὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ ν' αλλάζῃ χίλια χρώματα, σὰ χίλια ὄνειρα σέ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἡλιοῦ άπ' τό πρωτ' ὡς τό βράδυ· αντίκρυζε κανεῖς τό πέλαγο ροδογάλο τὴν αὐγή, τό μεσημέρι άσημοχρυσωμένο, μαυροπράσινο σέ λιγάκι, μενεξεδένιο μιὰ στιγμὴ στό βασίλειμα· καί κάποτε τρεμούλιαζε μ' ὅλα μαζί τὰ χρώματα σάν κόσμος δλόκληρος μὲ κάθε λογιῆς ἔγνοιες καί πάθη. Κι οἱ άνεμοι τὸν ἔσπρωχναν τὸν ἡρεμο γιालὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ πότε βαθιὰ στό κανάλι, πότε τὸν ἔξεναν περίσσιο πρὸς τὴ στεριά κι ἄλλην ὄψη τοῦ δινε ό βοριάς, ἄλλη γλυκάδα ό μαῖστρος, ἄλλη μυρουδιὰ ό πονέντες! ἄλλα κύματα ἡ νοτιὰ. Κι ό βαρεμένος άπ' τό παραθύρι του, κάλλιο άπ' τὰ χρώματα ὅλα κι άπ' τὰ μουμουρίσματα κι άπ' τὶς πνοές κι άπ' τὰ κάλλη ὅλα ἐκεῖνα, ἔνοιωθε τὰ μονόξυλα, πού ἔσχιζαν ἀνάλαφρα τὰ ἡσυχά νερὰ μὲ τό λευκὸ πανάκι πρίμα, καί δύσκολα τὰ ξεχώ-

ριζε ἀπὸ τὶς μαῦρες φαλαρίδες κι ἀπ' τὰ γλαρόνια τὰ βαμπακόφτερα. Κι ἔβλεπε τὰ ψαροκάϊκα νὰ πηγαινοέρχωνται φορτωμένα στὸ μῶλο· παραπέρα οἱ μαοῦνες ἔπαιρναν τὰ πριμαρόλια τῆς σταφίδας γιὰ τὴ μεγάλη χώρα, Κι ἀπὸ τὴν πίσω μεριά τοῦ σπιτιοῦ ξεχώριζεν ἡ πράσινη γραμμὴ τοῦ κάμπου. Κεκριμαρῆνια γυάλιζαν τὰ σταφύλια στὰ κλήματα κι οἱ σταφίδες μαυρολογούσανε σι' ἁλώνια. Πῶς μοσχοβολοῦσεν ὁ κάμπος ὁ πολυκαρπος! Κάθε νοικοκύρης μὲ τὸ γλυκοχάραμα καὶ μὲ τὸ σουρούπωμα βρισκότανε σὲ σῦρε κι ἔλα ἀδιάκοπα. Κι ἡ ἀργατιά, Κεφαλλονίτες μὲ τσαπιά κι Ἀμπλανίτισσες μὲ καλάθια, περνολογοῦσαν ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι. Κι ἡ θάλασσα τοῦ ἔστελεν τὴν ἄρμη της κι ὁ κάμπος τὴ μοσχοβολιά του. Κι ὅσο τὸν ἔνοιωθε τὸν ἑαυτό του σακατεμένο, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος ὡραιότερος· κι ὅσο τὰ βλεπε μαραζωμένα τὰ νιάτα του, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος πῶς ξανάνιωσε. Ποῦ θ' ἀρμένιζε καὶ ποῦ θὰ δούλευε; Ζωὴ κι αὐτή, νὰ τήνε ποῦμε!

Οἱ σύντροφοι δὲν τὸν ἐστένευαν, κοίταζαν μόνο νὰ τὸν καλοκαρδίσουν καὶ ὄλο τοῦ λεγαν πῶς θὰ σιάξῃ τὸ πόδι του μὲ τὸν καιρὸ καί, καθὼς δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε γιὰ τοὺς γιατροὺς τοὺς διαβασμένους, πὺν ἔβγανε ἡ Ἀθήνα, τοῦ μιλοῦσαν ὄλο γιὰ κομπογιαννίτες τοῦ χωριοῦ, πὺν γιάρρευαν κάθε λογῆς ἀρρώστια μὲ τὰ δικά τους γιατροσόφια. Καί, καθὼς τυχαίνει πάντα, καθένας εὔρισκε στὰ βάρη τοῦ μυαλοῦ του μιὰν ἱστορία μ' ἕναν ἀρρωστο ἀποφασισμένο ἀπ' τὸ γιατρὸ καὶ γλυτωμένο ἀπ' τὸν κομπογιαννίτη. Μὰ καὶ νέοι καὶ γέροι ψαράδες, καραβοκύρηδες, πραγματευτάδες, ξωμάχοι, γραφιάδες, ὁ δάσκαλος, ὁ παπὰς καὶ ὁ δήμαρχος ἀκόμα κι ὄλοι ὅσοι ἔρχονταν καὶ τὸν ἔβλεπαν, ὄλοι τοῦ διναν γνώμη νὰ μὴ τὸ βάλῃ κατάκαρδα, νὰ κἀνῃ ὑπομονή, μὰ καὶ νὰ φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ γιατροῦς. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς· δὲ χάθηκαν οἱ πρακτικοί· αὐτοὶ κάνουν σωστὴ δουλειά.

Μιὰ μέρα τὸ δεκαπενταῦγουστο τρεχάτος ἦρθε ἀποβραδῆς ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας. Ἔφτασεν ἀπ' τὸ χωριὸ τῆς Λυγαριᾶς ἕνας περίφημος γιατρολόγος, ὁ Κοπανίτσας καλεσμένος ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Μελέτη γιὰ νὰ τοῦ γιαιτρέψῃ τὴ φάγοσα. Ἦταν ἀκουσμένος σ' ὅλη τὴ Ρούμελη καὶ πέρα ἀκόμα στὸ μισὸ Μωριά. Καὶ καθὼς τὸν παίρνουν μυρουδιὰ στὸ Θαλασσοχώρι, κόσμος καὶ κόσμος τρέχει νὰ τόνε βρῇ. Γιὰ κάθε ἀρρώστια ξέρει καὶ

ὄλες τὶς γιαιτρεῖναι· χειροῦργος μοναδικός. Ὅσους κι ἂν ρώτησε γι' αὐτὸν ὁ Γιαννάκος, τοῦ εἶπαν πὼς κάνει θάματα. Γιατὶ νὰ μὴν τὸν φέρουν νὰ ἰδῆ τὸ Μῆτρο; Τί θά χαναν;

Μὲ τὸν καημό, πού τραβοῦσε ὁ Μῆτρος, τοὺς ἐκατάφεραν ἀγάγια ὅλους ἐκείνους, πού τὸν ἀγαποῦσαν, πού τὸν ἐσυγύριζαν καὶ τὸν παραστέκονταν, τοὺς ἐκατάφερε καὶ πίστευαν πὼς τὸ χειρότερο κακὸ δὲν ἦταν πὼς χτύπησε τὸ πόδι του, ἀλλὰ πὼς θά μενε κουτσὸ τὸ πόδι του. Νὰ τὰ δοκιμάσουν ἔπρεπε ὅλα γιὰ νὰ προλάβουν τέτοια συμφορὰ! Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ τὸν ἔφεραν τὸν Κοπανίτσα. Τὸν ἤθελε τὸ παιδί, τὸν ἤθελε ἡ μάννα, τὸν ἤθελαν οἱ τρεῖς τους κι ὅλο τὸ συγγενολόγι. Καὶ ὅσους ρώτησαν τοὺς εἶπαν: «Νὰ τὸν πάρετε».

Φουστανελάς, ἐπάνω κάτω πενηντάρης, ψηλός, ξερακιανός, μυταρός καὶ σπανός, καί, μωρὸ παιδιὰ, σημειωμένος. Σὰ νὰ τοῦ ξυνοφάνηκε τ' ἄρρώστου, καθὼς τὸν ἀντίκρουσε· μὰ τί νὰ κάμῃ πιά; Στραβὸς μ' ἓνα μάτι, πού ἔβλεπε γιὰ δυὸ ἀποκάτου ἀπ' τὴ μαυρίλα τῶν μαλλιαρῶν του φρυδιῶν· μὰ μπῆκε στὸ σπίτι μ' ἓναν ἄερα, μ' ἓναν ἄερα! Τὸ κοίταξε τὸ πόδι, τὸ ζούπιξε, τὸ γύρισε.

—Θὰ σοῦ τὸ γιαιτρέψω, εἶπε· θὰ σοῦ τὸ κάμω κατὰ πὼς ξέρω γώ.

—Ἄπ' τὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου, γιαιτρέ,

—Νὰ περάσουν πρῶτα τρεῖς τέσσερες μέρες.

Θὰ πᾶμε κατὰ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Τώρα εἶναι ἡμέρες ἀχαμνές· θὰ βροῦμε τὴν καλὴ τὴ μέρα. Γιατὶ εἶναι ἡμέρες πού καὶ ἀπλὸ αἶμα νὰ πάρης ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, μπορεῖ νὰ τοῦ φέρης μεγάλην ἀρρώστια, μπορεῖ νὰ τὸν χαλάσης. Ἔχομε τώρα δεκατρεῖς τοῦ μηνός· θὰ ἰδοῦμε στίς δεκάξι.

Κι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα προστάζοντας γοργά:

—Πέντε δράμια συναμική, δέκα δράμια μαστίχα, ὄχτῳ δράμια ρεβέντι, πέντε δράμια ἄρσενικὸ λιβάνι, δύο δράμια πιπερόριζα, δυὸ δράμια κανέλα· κοπάνισέ τα. Πάρε μία ὀκτὰ μέλι, βγάλε τὸν ἀφρό του, βράσε τα λιγάκι μὲ τὸ μέλι, ὕστερ' ἀνακάτωσέ τα καλὰ καὶ δίνε του νὰ τρώῃ· αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ δυναμωτικὸ ματζούνι μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ βαστάῃ κάθε τι· ἔχει ἀνάγκη νὰ δυναμώσῃ.

Κι ὅσο πού νὰ ρθοῦν οἱ δεκάξι, τὸ στρωσε βαριά στὸ σπίτι· μήτε ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν ἄφηναν νὰ φύγῃ· ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχαρι-

στήσουν με τὸ παραπάνω τὸ γιατρό· μήτε κι ὁ γιατρός εἶχεν ὄρεξη νὰ γυρνᾷ στὰ μαγειριά τοῦ Θαλασσοχωριοῦ καὶ νὰ ξενυχτᾷ στὰ χάνια του. Κι ἦταν ὅλο λόγια καὶ ἱστοροῦσε τὰ πράγματα καὶ τὰ θάματα τῆς γιατροσύνης του. Κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα δὲν τὸν ἄφηναν ἄπ' τὸ πλάϊ τους καὶ τὸν ἄκουγαν με στόμα ὀλάνοιχτο.

Καὶ ξημέρωσεν ἡ μέρα, πὺν τὴν περιμέναν με καρδιοχτύπι. Στὶς δεκάξι τοῦ τρυγητῆ με τοὺς μούστους καὶ τὰ πρωτοβρόχια, με τὰ στερνὰ τὰ χελιδόνια καὶ τὰ στερνὰ σταφύλια, λέει ὁ Κοπανίτσας τοῦ Μῆτρου :

—Καρδιά κομμάτι· θὰ πονέσης λιγάκι κι ὕστερα ὅλα θὰ περάσουν.

—Ἀπὸ πόνους βαστάω, γιατρέ· μόνο τὸ πόδι μου...

Ὁ Κοπανίτσας ἔκαμε νόημα στὸ Μᾶρκο τὸν Κανίνια καὶ στοὺς ἄλλους δυό :

—Νὰ τὸν κρατήσετε καλά, μὰ καλά... Κυρά, τὰ τοίμασες;

Στὴ μέση τοῦ ὄντι στρώσανε χράμια καὶ παπλώματα κι ἄπάνω ἐκεῖ τὸν ξάπλωσαν τὸν Μῆτρο.

—Ἐτοιμο τὸ ρακί ;

—Ἐτοιμο.

—Πιέ, Μῆτρο !

Κι ὁ Μῆτρος τὸ ρούφηξε, ὡς πενήντα δράμια.

—Γιὰ σου θηρίο !

Καὶ πιάνει καὶ τὸν βάνει ἀνάσκελα κι ἀρπάζει τὸ πόδι τὸ δεξι τὸ πονεμένο καὶ τὸ σταυρώνει ἄπάνου στὸ ζερβὸ τὸν ὄμο· κι ἀδράχνει καὶ τὸ ζερβὶ καὶ τὸ σταυρώνει ἄπάνου στὸ δεξιὸ τὸν ὄμο. Κι ἔπειτα δίνει μιὰ καὶ πατάει, ναί, πατάει ἄπάνου στὸ χτυπημένο πόδι. Ἐνα κρᾶκ ἀκούστηκε κι ἕνα μούγγρισμα, ἕνα λιονταρίσιο μούγγρισμα τοῦ βασανισμένου. Τὸ σπίτι ἐσειστηκε· κι οἱ τρεῖς δὲ μποροῦσαν νὰ τὸν κρατήσουν, ὅπως ἀνατινάζονταν καὶ σπαρτάριζε.

—Βοήθα, Χριστὲ καὶ Παναγία ! ἔκραξεν ἡ Δήμαινα.

—Μωρέ, μὴ λιγοψυχᾷς, Μῆτρο ! ἔκαναν οἱ ἄλλοι.

—Μ' ἔφαγες, ὄχ ! μούγγριζεν ὁ Μῆτρος.

—Τώρα εἶσαι παλικάρι ! σὲ δεκατέσσερες μέρες θὰ βγῆς ὄξω ! εἶπεν ὁ Κοπανίτσας καὶ πάλι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα προστάζοντας γοργά :

—Μολύβι κοπανιστό βάλε το στο ξίδι νά κάμη δυο μέρες·
έπειτα κάψε το καλά με τὸ θειάφι νά γίνη στάχτη· κι αὐτὴ τὴ
στάχτη ἀνακάτωσέ την με χῶμα κόκκινο, κερὶ, λιβάνι, μαστίχα
κι ἀγουρόλαδο καὶ βάλε την ἀπάνου στο πόδι τὴν ἀλοιφή πρὸ
βράδου.

Κι ἄλλα λόγια δὲν ξανάειπεν, οὔτε πρόσταξεν. Ἐξω στὴν
πόρτα τὸν περιέμενε τὸ μουλάρι του. Ἐχωσε στο σιλάχι του τὰ
δυο εἰκοσιπεντάρικα, πὸν πῆρε κατὰ τὴ συμφωνία· στὸν ἄρ-
ρωστο καὶ στοὺς γερούς ἄφησε γειὰ καὶ κανεὶς δὲν τὸν ξανάειδε.

Ἀπὸ τότε κι ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης δὲν ξανάειδε προ-
κοπή. Πέρασαν οἱ δεκατέσσερες μέρες κι αὐτὸς δὲν εἶχε σηκωθῆ
ἀπὸ τὸ στρῶμα του καὶ οὔτε ξανασηκώθη. Τὸ πόδι πλήγιασε κι
ἀφόρμισε· κι ὁ Μῆτρος μὲς στο στρῶμα σὰν παράλυτος, ἔρ-
ρεβεν ἀπ' τὴν ἀρρώστια καὶ ἔλυωνεν ἀπὸ τὸν πόνο. Καὶ πέρασαν
δυο μῆνες. Μπῆκεν ὁ χειμῶνας· νοτιά· σαράντα μερονύχτια
ἀδιάκοπη βροχή· χορτάρισαν οἱ τοῖχοι κι ὁ μολυβένιος οὐρα-
νὸς ἐβάραινε τὴν καρδιά καὶ ἡ νοτιὰ τρυποῦσε τὰ κόκκαλα· ἀλί-
μονο στὸν ἄρρωστο.

Ἐτυχε τὸ χειμῶνα ἐκεῖνο νά διαβῆ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι κι
ἄλλος γιαιτρολόγος. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ μαντάτα τὰ φερειν ὁ Μᾶρκος
ὁ Κανίνιας. Ἐπесе μιὰ φορὰ στὰ χέρια τῶν γιαιτρολόγων· ἦταν
φαίνεται, γραφτὸ νά μὴ γλυτώσουν ἀπ' τὰ χέρια τους. Μέσα
στὴ μαύρη στάχτη τοῦ καημοῦ φτάνει μιὰ τιποτένια ἀφορμὴ,
παραμικρὸ ἄκουσμα, μιὰν ἔλαφρὴ πνοὴ κι ἡ σπίθα τῆς ἐλπίδας
τινάζεται ἀπ' τὴ στάχτη. Κι ἄλλος γιαιτρὸς ἦρθε· Λαχτάρησεν
δλόκληρο τὸ σπῆτι γύρω στὸν ἄρρωστο. Νὰ τὸν πάρωμε κι αὐτόν.
Χειροῦργος ἦταν κι αὐτός. Μωραῖτης, Κουζονόπουλος ἐκφρά-
ζονταν. Φάνηκε με φούμαρα. Δικὴ του ὑπόθεση τὸν ἔφερε στὸν
τόπο ἐκεῖ· βιαστικὸς ἦταν· δὲν τὸν ἐσύμφερε νά μείνη γιὰ ἕναν
ἄρρωστο· μιὰ φορὰ πάλι νά τὸν ἰδῆ, δὲ βγαίνει τίποτε. Ἐπρεπε
νά πάρη δουλειὰ ξεχωριστὴ καὶ νά κάμη τακτικὴ κούρα· μῆνες
χρειάζονται, καιρός, ὑπομονή. Ἐχουν λεπτὰ νά τοῦ μετρήσουν·
ἔτσι καλά· εἰ δὲ μὴ, δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο νά τοὺς πῆ. Κι ἡ
μάννα τοῦ Μῆτρου καὶ τ' ἀχώριστα συντροφία τὸ πῆραν ἀπό-
φραση. Μάζωξαν ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, ξεπουλήματ' ἀπὸ δῶ,
δανεικὰ ἀπὸ κεῖ, ἀνοίχτηκαν καμποδέματα, βοήθειες ἐδόθησαν

—γενναῖα φέρονταν κι οἱ Θαλασσινοὶ γιὰ τὸν κατακαημένο τὸ Μῆτρο—κι ἔτσι τοῦ εἶπαν τοῦ Κουζουνόπουλου :

—Πεντακόσιες δραχμὲς θὰ σοῦ δώσουμε· μὰ νὰ τὸν γιατρέψης πρῶτα. Τίς βάζουμε σὲ δεύτερο χέρι. Θὰ τίς πάρης ἀπὸ τὸν Παπαθύμιο.

—Ἄς εἶναι κι ἔτσι, εἶπεν αὐτός, καὶ θροναίστηκε στὸ σπίτι τοῦ βαρεμένου.

Καὶ δὸς του μαντζούνια στὸν ἄνθρωπο, δὸς του βεντουῖζες στὸ πόδι καὶ βιζιγάντια κι ἀλοιφές· καὶ σήκωναν καντῆλες οἱ ἀλοιφές· καὶ οἱ καντῆλες ἔσπταναν κι ἔτρεχε ὕλη κι ἄνοιξε πληγὴ τὸ πόδι κι ἔβαζε μέσα φυτίλι καὶ τὴν ἄλλαζε κάθε μέρα καὶ τὴν ἄνοιγε κάθε αὐγὴ καὶ τὴν ἄρμεγε. Πενήντα μέρες τὸ ἐπιχειρίστηκε μὲ τέτοιο τρόπο. Καὶ τίς πενήντα ἔτρωγε κι ἔπινε κι ἐκοιμότουν στὸ σπίτι σὰν πασὰς καὶ ξόδευε ἡ Δήμαινα. Καὶ πάει καλύτερα κι ὄλο καὶ καλύτερα ἔλεγε σ' ὅσους τὸν ἐρωτοῦσαν. Στὰ στερνὰ ζήτησε καὶ καμιὰ πενηνταριά δραχμὲς. «Πάει καλύτερα, κι ὄλο καὶ καλύτερα!» Καὶ τίς πῆρε κι οὔτε πού ξαναφάνηκε.

* *

Κι ὁ βαρεμένος μέρα τὴ μέρα κι ὦραν τὴν ὦρα πῆγαινε χειρότερα. Καὶ ξαναφάνηκε στὸ σπίτι ὄχι πλέον ὁ γιατρολόγος τῆς Λυγαριάς, οὔτε ὁ Μωραΐτης, ἀλλ' ὁ γιατρός τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, ὁ πρῶτος πού τὸν εἶχε κοιτάξει. Πάλι στὰ πόδια τοῦ ἔπεσαν. Ἄλλ', ὅταν τὸν ξανάειδεν ὁ γιατρός τὸν ἄρρωστο ὕστερα ἀπὸ ἑφτὰ ὀχτῶ μῆνες, πού τὸν ἄφησε, τόσο τὸν λυπήθηκε, πού ξέχασε καὶ νὰ θυμώσῃ ἀκόμα καὶ νὰ φωνάξῃ, καθὼς ἐσυνήθιζε· λιγάκι καὶ θὰ κλαιγε, μὰ δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ μάτια του δάκρυα.

—Ἀκόμα στὸ στρῶμα εἶσαι ; τοῦ εἶπε· κάτι θὰ καμες. Ἄμ' δὲ μ' ἀκοῦτε, δὲ μ' ἀκοῦτε ! Δὲν σοῦ εἶπα νὰ μὴν τὸ κουνήσης τὸ πόδι ;

Τὸ κοίταξε τὸ πόδι, τὸ ξανακοίταξε, καὶ καθὼς τὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἔτσι ἀμίλητο καὶ ἀποσωμένο :

—Ἐ δὲν ἔχεις τίποτε, τοῦ ξαναλέει, θὰ γίνης καλά.

Ἄλλὰ κρυφὰ στὴ μάννα του καὶ στίς ἄλλες, πού παρᾶστεκαν, εἶπε ξερὰ καὶ παστρικά :

— Ἀδύνατον νὰ γιαιτρευτῆ. Οἱ τσαρλατάνοι, πού φέρατε, τότε σκότωσαν τὸν ἄνθρωπο· κόπηκαν τὰ νεῦρα κι ἔμασαν γάγγραινα δουλεύει βαθιά· δὲ γλυτώνει, ἂν δὲν τοῦ κοπῆ τὸ πόδι. Κοιτάχτε τὸ γρηγορώτερο νὰ τὸν πᾶτε στὴν Ἀθήνα· προφθάστε τον.

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ἡ χήρα Δήμαινα, τὰ δυὸ της τ' ἀδέρφια, ὁ γυρολόγος καὶ ὁ σιδεράς, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κι ἡ Ταρία Ταρέλα, ὁ Παπαθύμιος, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ Δήμαρχος πολεμοῦσαν νὰ τὸν καταφέρουν. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ὅλα τ' ἄκουγε κι ἔδινε πάντα μίαν ἀπόκριση, τὴν ἴδια κι ἀπαράλλαχτη :

— Κάλλιο θάνατος παρὰ νὰ περπατῶ μ' ἓνα πόδι !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς κι ὁ δήμαρχος καὶ ὁ δάσκαλος κι ἡ Ταρία Ταρέλα κι ὁ Ταρνάναμας κι ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ὁ σιδεράς κι ὁ γυρολόγος κι ἡ χήρα ἡ Δήμαινα τὸν εἶχαν ἀποφασίσει· δὲν πίστευαν σ' ἀνθρώπου τέχνη πιά· γραφτό του ἦταν ἔλεγαν, κι ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα περιμέναν. Δὲν ἤθελαν νὰ τὸν στενοχωρήσουν καὶ πολὺ κι οὔτε νὰ τὸν ξεγελάσουν, οὔτε νὰ τὸν πᾶνε στὴν Ἀθήνα στανικά. Τὸ κάτω κάτω ἄς μὴν τὸ κρύβουμε, ὅλοι τους ἀνατρίχιαζαν βαθύτερα ἀπὸ κάθε τι, σὰν ἐφαντάζονταν τὸ Μῆτρο μονοπόδαρο. Τί πεθαμένος, τί σακατεμένος ! Καλὰ καλὰ δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ξεχωρίσουν τὸ ν' ἀπὸ τ' ἄλλο, καὶ τὰ δυὸ κακά.

Ὅσο γιὰ τὴ χήρα Δήμαινα ἀπὸ μῆνες τώρα εἶχε λίγα λόγια καὶ πολλὴ συλλογή. Ἕνας στοχασμὸς λίγο λίγο ἀνέβαινε κι ἀπλώνονταν ὅσο πού ξεχείλισε μέσα στὸ νοῦ της. Τὸ παιδί τὸ εἶχαν μαγεμένο ! Ἡ ἀρρώστια του δὲν ἦταν ἀρρώστια τοῦ Θεοῦ, τὸ κακό του δὲν ἦταν ἀνθρώπινο κακό· ἐδῶ δὲν παίζει τύχη, ἐδῶ εἶναι μάγια, τοῦ ἄλλου κόσμου σύνεργα.

[Περίληψη στὸ ἐπόμενο :

Ἡ Δήμαινα πιστεύει πὼς ἡ Γαρουφαλιά ἡ Θαλασσοχωρίτισσα καὶ ἡ κόρη της ἡ Μόρφω ἔχουν μαγεμένο τὸ Μῆτρο, γιὰτὶ δὲν τὸν ἔκαμαν γαμπρό].

Ἡ χήρα ἡ Δήμαινα ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς γιαιτροὺς μὲ τὰ γιαιτροσόφια τους κι ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸ παιδί νὰ τρεῖξῃ στὴν Ἀθήνα τ' ἄφησ' ἓνα πρωτὶ στὸ στρῶμα καὶ τράβηξε κατὰ τὴν Πάτρα. Πῆγε κι ἠῦρε τὴ γοιὰ τὴ μάντισσα, πού ζοῦσ' ἐκεῖ ξακουσμένη σ' ὅλη τὴ Ρωμιοσύνη· πού μάντευε γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἔχτρα, γιὰ τὸν ἀπάνου καὶ γιὰ τὸν κάτω κόσμο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ

για τὸ θάνατο· πὺν γιάτρευε τὸ μάτιασμα, πὺν εἶχε γνωριμία μὲ τὶς νεράιδες κι ἔπιανε κουβέντες μὲ τὰ ξωτικά. Τὴν ἤθερε στὴν ἐπάνω χώρα, μέσα σ' ἓνα καλύβι σκυμμένη ἀπάνου σὲ χαλκωματένια πέταλα, σὲ ντύματα φιδιοῦ, σὲ λύκον δόντια, σὲ χαρτιά καὶ σὲ κόκκαλα, σὲ μπαλασαμωμένα κοράκια, σὲ μαγικά βοτάνια, σὲ μύρια σύνεργα. Καθὼς τὴν εἶδε τὴ Δήμαινα, κούνησε τὸ κάτασπρο μαντηλωμένο κεφάλι της καὶ εἶπε :

Ξέρω γιὰτ' ἦρθες· γιὰ τὸ παιδί σου. Σημάδια του ἔφερες ;

Κι ἡ Δήμαινα, πὺν ἦταν ὀρμηνημένη, τῆς ἔδωσε σημάδια ἀπὸ τὰ μαλλιά του.

—Καλά Αὔριο τὴν αὐγὴ νὰ ρθῆς νὰ πάρης ἀπόκριση.

Καὶ γύρισε τὴν αὐγὴ κι ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μάντισσας :

—Ἀδύνατο νὰ γιάτρευτῆ· τό χουν κάμωμα φοβερό! Τὴν ὦρα πὺν ἔπεσε καὶ χτύπησε,—πρὶν πέση, δώδεκ' Ἀρμένισσες ἔτρωγαν καὶ γλεντοῦσαν· πάτησε ἀπάνου στὸ τραπέζι τους—Καὶ τῆς ἔδειξε μιὰ φλούδ' ἀπὸ λεμόνι—Ἡ μιὰ, καθὼς τὸν εἶδε, τὸν ζηλοφθόνεσε, τὸν ἔσπρωξε, τὸν ἔρριξε, τὸν τσάκισε. Τὸν ἔχουνε στὸ μάτι οἱ Ἀρμένισσες,—Θεὸς φυλάξει ἀπὸ τέτοια στοιχειὰ—γιατὶ ἦταν ἀπὸ καιρὸ μαγεμένο τὸ παιδί σου καὶ ἦταν γραμμένο μὲ τοὺς πεθαμένους !

Καὶ τῆς ἔδωσε βοτάνια μαγικά νὰ τοῦ δίνη τὸ ζουμί τους, ὅταν τότε θυμῶνῃ ὁ πόνος, νὰ τοῦ περνᾷ. Κι ἔννοιωσεν ἡ Δήμαινα πὺς γιὰ παρηγοριὰ τῆς τὰ δινε κι ὄχι γιὰ γιατρεία.

Καὶ γύρισε στὸ Θαλασσοχώρι καὶ στὸ γυιό της ἔφερε μόνου τὰ βότανα τῆς μάντισσας, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσῃ καὶ τὰ λόγια της. Καὶ ὁ γυιὸς τὴν περίμενε σὰν τὸ χελιδόνι τοῦ Μαρτιοῦ. Δὲν ἄκουγεν ἀπὸ γιατρούς, ἀλλὰ τὰ μάγια τὰ πίστευε. Γιὰ τοῦτο κι ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ, σὰν ἔφεραν ἀπὸ τὸ Μελίσσι γιὰ νὰ τὸν ἰδῆ μιὰ μάγισσα, μιὰ Ὀβριά, ὁ Μῆτρος τὴν ἐδέχτηκεν ἐκεῖ στὸ στρῶμα καρφωμένος, ὅπως δέχονταν καπετάνιος τὸ πρῖμο τ' ἀεράκι στὰ ταξίδια του. Στ' ἀχνό του πρόσωπο ἄστραψαν τὰ μάτια του κι ἓνα χαμόγελο σὰν ἄστρο σὲ φουρτουνιασμένον οὐρανὸ τοῦ γλύκανε τὰ χεῖλη. Μονάχα μιὰ φορὰ τὸν εἶδεν ἔτσι ἡ Φρόσω του, ἡ ἀρρεβωνιαστικιά του, κι ὄχι ἄλλος κανεὶς. Ἡ Ὀβριά λίγες μέρες εἶχε, πὺν φάνηκε στὸ Μελίσσι ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Τὴν εἶχε κλέψει ἓνας Γιαννιώτης καὶ τὴν ἔφε-

ρεν ἐκεῖ, βαφτίστηκε καὶ στεφανώθηκε. Νεοφώτιστη, νιόπαντρον, καὶ μάγισσα ! Καθαρομελάχρονη, λυγερή, μορφοκαμωμένη καὶ γλυκόλογη· τί χρειαζόταν ἡ μαγική της μπρὸς στή ματιά της ! Ἐσκυψε καὶ τὸν κοίταξε ἡμερα καὶ σπλαχνικά κι ὁ Μῆτρος φαντάστηκε πὸς τελείωσαν τὰ βασανά του καὶ δὲν ἀπόμεινε ἄλλο παρὰ νὰ τόνε πάρῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ : «Σήκω καὶ περπάτησε !» Κι αὐτὸς νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσῃ. Τὰ πίστευε τὰ μάγια, τόνε μάγευεν ἡ ὁμορφιά.

Ἡ Ὀβριὰ ζήτησε τὸ δεξί του πόδημα· καὶ τὸ πῆρε κι ἔρριξε κάτι μέσα σ' αὐτὸ κάτι, ποῦ ἔμοιαζε σὰν ὑδράργυρο καὶ πρόσταξε νὰ τὸ βάλουν ἔξω πάνω στὰ κεραμίδια νὰ ξενυχτήσῃ.

— Ὅ,τι κι ἂν ἀκούσετε τὴν νύχτ' ἀπόψε, τοὺς εἶπε, νὰ μὴ μιλήσετε. Καὶ πάλι ξανάειπε στοὺς ἄλλους τοῦ σπιτιοῦ :

— Για νὰ ἰδῆτε πὸς κινδυνεύει τὸ παιδί ἀπὸ τὸ κάμωμα ! τὸ τσάκισαν οἱ νεοαἰδὲς τὸ παιδί.

Καὶ διώρισε κι αὐτὴ κάτι χόρτα νὰ τὰ πίνῃ βρασμένα μὲ κρασί.

Τὸ βράδυ ἔπεσαν νὰ κοιμηθοῦν. Χειμῶνας ἦταν ἀκόμη, μὰ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιάτικη, κατάστερη. Ἡ Δήμαινα μονάχη ξενυχτοῦσε τὸ Μῆτρο· στὸ πλάγι του ἔστρωνε κι ἔπεφε· πολλὲς φορὲς ξημερώνονταν στὸ πόδι· Τὴν νύχτα ἐκείνη, κι ὅλη τοῦ κόσμου τὴν ὑγεία καὶ τὴν ξεγνοιασιά νὰ κρύβαν μέσα τους, πάλι δὲ θὰ κλειοῦσαν μάτι μάννα καὶ παιδί. Θυμοῦνται τὰ λόγια τῆς Ὀβριᾶς : «Ὅ,τι κι ἂν ἀκούσετ' ἀπόψε, νὰ μὴ μιλήσετε !» Καὶ τοὺς δυὸ ἕνας φόβος τοὺς ἐτάραζε καὶ μιὰ ἐλπίδα τοὺς ἔξέσταινε. Στὸν πλατὺ ὄντὰ τὸ κρεμαστὸ καντήλι λαμποφωτᾷ κι ἄλλο δὲν ξεχώριζαν μέσα ἐκεῖ παρὰ τὸ εἰκονοστάσι μὲ τὸ μαυρισμένο τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἀσημωμένο Ἄη Νικόλα κι ἕνα τρομπόνι μ' ἕνα κουπί καὶ τὰ δυὸ παραρριχτὰ σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ τοίχου. Καὶ ὁ Μῆτρος κάρφωνε ἄγρυπνος τὸ μάτι ἀπ' τὸ καντήλι στὰ εἰκονίσματα κι ἀπὸ ἐκεῖ στὴ γωνιά, σὰν κάτι τι νὰ καρτεροῦσε νὰ βγῇ ἀκόμα κι ἀπ' αὐτὰ, ποῦ ξάνοιγε μονάχα στὸ σκοτάδι ἐκεῖ, κάτι μυστικὸ κι ἀνέλπιστο· καὶ μέσα στὸ σκοταδερὸ τὸ φῶς ὁ ἦσκιος πού ριχνε ὁ Χριστὸς καὶ τ' ἀσημένιο φέγγος τ' Ἄη Νικόλα καὶ τοῦ κουπιοῦ τὸ μακρὸς καὶ ἡ θωριά τοῦ τρομπονιοῦ σμίγανε καὶ φάνταζαν καὶ γίνονταν μαυράδια ἀλλόκοτα καὶ σχήματα, ποῦ σειόνταν, σὰ νὰ κρυφομίλαγαν, καὶ πλάσματα ἀλλόκοτα, ποῦ λίγο

μόνον ἔλειπε γιὰ νὰ ξεσκεπαστοῦν καὶ νὰ φανερωθοῦν ξωτικές καὶ μοῖρες καὶ ψυχές... ποῖος ξέρει τὶ θὰ φανερόνταν ; Κι εἶχε χτυπόκαρδο ὁ καημένος κι ὁ νοῦς του ἦτανε γεμάτος ἀπὸ ἱστορίες ἄλλου κόσμου καὶ παραμύθια ἄλλου καιροῦ καὶ πρόσμενε σὰν κατάδικος νὰ ἰδῇ θὰ τότε κόψουν ἢ θὰ τοῦ δώσουν χάρη ; Καὶ σὰν ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα, ἐκεῖ πού ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιάτικη, κατάστερη, γεμάτη σιγαλιά, ψηλὰ στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ ξεσπάει μεγάλη ταραχή· χαλίγια πέφτουνε σὰ νὰ στησαν πετροπόλεμο τοῦ σπιτιοῦ· χαλάζι, λές, καὶ ρίχνει ὁ οὐρανὸς ἀπάνω στὴ σκεπή· σφυρίγματα γροικιοῦνται, μιλήματα ἀκούγονται. Ταράζεται τὸ πάτωμα, βογγοῦν τὰ παράθυρα, τρίζουν οἱ πόρτες, μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ χοροπηδοῦν παράξενα καντήλια καὶ κονίσματα καὶ φῶτα καὶ σκιές. Πιάνει τ' ὁ ἀνασασμὸς του· δὲ μπορεῖ, ἀλλ' οὔτε πού θέλει νὰ μιλήσῃ· θυμᾶται τῆς Ὀβριᾶς τὰ λόγια, τρέμει μὴν τοῦ πάρουν νεράϊδες τὴ μιλιὰ· μὲ τὸ μακρὸ ραβδί, πού κρατοῦσε στὸ πλευρό, κουνάει τὴ μάννα του μήπως κοιμᾶται καὶ δὲν ἔνοιωσε τὶ ἔτρεχε· κι ἡ μάννα δίχως νὰ μιλήσῃ χτυπάει τὸ πάτωμα γιὰ νὰ τοῦ πῆ πὼς ἦταν ἔξυπνη καὶ τὰ κατᾶλαβε. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη μάννα καὶ παιδί στέκονταν ἄσειστοι κι ἀμίλητοι καὶ καρτεροῦσαν καὶ κάθε κρότος εἶχε πάψει κι ἡ σιγαλιά ξαναχύθηκε κι οἱ δύο τους ἄκουγαν, ὄλο κι ἄκουγαν σφυρίγματα, πετροβολιές, φωνές, ὡς τὰ ξημερώματα.

Καὶ ξημερώνοντας, νὰ κι Ὀβριᾶ! Τῆς λὲν τὶ ἔτρεξε τὴ νύχτα· ζητάει τὸ πόδημα, πού ξενύχτησε στὰ κεραμίδια, τὸ κοιτάει καλὰ καλὰ, λιγάκι συλλογίζεται, γλυκογελάει τοῦ Μήτρου καὶ λέει χωριστὰ τῆς Δήμαινας :

— Δὲ σᾶς τὸ εἶπα ἐγώ ; τὸ παιδί εἶναι μαγεμένο· τῶν ἀδυνατών νὰ γιαιτρευτῇ. "Αν πιάνονταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ μαντολόγια καὶ δὲν ἔμπλεξε μὲ γιαιτρούς, θὰ γλύτωνε· αὐτὸ εἶν' ἡ ἀλήθεια !

* *
*

Κι ὅσο τοὺς ἀπέλιζαν κι οἱ μάντισσες, τόσο στὰ μαντολόγια ἔροιναν τὶς ἐλπίδες τους. Κι ἡ Δήμαινα μὲ τ' ἀδέφφια τῆς, τὸ γυρολόγο καὶ τὸ σιδερά, πῆραν στερονὴ μεγάλη ἀπό-

φαση. Στὸν Ἐπαχτο ζοῦσεν ἕνας μάντης. Διάβαζε τὴ σολομονική· δὲν ἦταν παῖξε γέλασε· μέσα σ' αὐτὴ μάθαινε πὼς γιατρεύεται κι ἡ πιὸ κακὴ ἀρρώστια. Εὐόριζε τὰ δαιμόνια, μέσα σὲ ἄσκια τὰ κλειοῦσε καὶ μέσα σὲ ἀγγελιὰ τὰ φυλάκωνε, γιὰτ' εἶχε τὴ σφραγίδα τοῦ Σολομώντα καὶ μ' αὐτὴ τὰ σφράγιζε. Γνώριζε ποῦ φύτρωνε τὸ τετράφυλλο τριφύλλι καὶ μ' ἐκεῖνο ἔκανε ὑποταχτικούς του τὰ ξωτικά. Κι ἔστείλανε σὸν Ἐπαχτο τὴν Ταρία Ταρέλα μὲ χρήματα, μὲ γράμματα, μὲ σημάδια καὶ μὲ χίλια παρακάλια. Ὁ μάντις πιά θά λεγε τὸν τελευταῖο λόγο· τὸ πῆραν ἀπόφαση· δὲν εἶχαν πλέον νὰ ἐλπίσουν ἀπὸ πουθενά.

Καὶ μ' ἕνα ψαροκάϊκο κίνησε ἡ Ταρία Ταρέλα ἴσα κατὰ τὸν Ἐπαχτο. Κι ἔφτασεν ἀποβραδῆς καὶ δίχως νὰ ξανασάνη, νὰ ξεκουραστῆ, δίχως νὰ πῆ κανενὸς τίποτε, ρωτώντας καὶ γυρεύοντας, τὸν ἠῦρε τὸ μάντη τὸ ἴδιο βράδυ. Κι ὁ μάντης ἦταν ἕνας παλιοντυμένος κιτρινάρης μὲ κάτι μακριὰ γένεια δλόμαυρα· μιλοῦσε σιγαλὰ καὶ ποτέ του δὲ γελοῦσε. Τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ἡ Ταρία Ταρέλα ἕνα δεκάρικο καὶ τοῦ λέει :

—Νὰ κοιτάξης, ἕναν ποὺ δὲν μπορεῖ, καὶ νὰ τὸν κάμης καλά.

Κι ὁ μάντης ζήτησε κι αὐτὸς σιμάδι, τρίχες ἀπὸ τὰ μαλλιά τοῦ Μήτρου, κι ἀποκρίθηκε εὐθύς.

—Αὔριο τὸ πρωῖ, στὶς τέσσερες, νὰ βρεθῆς ἐδῶ.

Καὶ τὸ πρωῖ, στὶς τέσσερες, ὁ μάντης ἔλεγε στὸ σύντροφο τοῦ Μήτρου :

—Μῆτρο τότε λὲν τὸ βαρεμένο, στὸ Θαλασσοχώρι κάθεται, τὸ σπίτι του εἶναι ἀντίκρυ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία· χήρα ἡ μάνα του, Δήμαινα τήνε κρᾶζουν.

Καὶ τὰ χάσεν ἡ Ταρία Ταρέλα κι ἀνατριχίασε· δὲν τοῦ εἶχεν εἰπεῖ τίποτε, μήτε καὶ μὲ κανέναν ἄλλο εἶχε μιλήσει ἐκεῖ σὸν Ἐπαχτο. Καὶ νὰ τώρα ποὺ τὰ ξερεν ὅλα ὁ μάντης ! Κι ἔκαμε τὸ σταυρὸ του.

Καὶ γρήγορα γρήγορα ὁ μάντης τοῦ εἶπε τότε :

—Νὰ μαυροφορέσετ' ἀπὸ τώρα ! Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον νὰ ἰδῆ προκοπή. Ὅλα τὰ μάζωξα κι ὅλες τὶς πρόσταξα. Κι ἀπὸ παντοῦ ἀγροίκαια : Ὅ,τι μέλλει δὲν ξεμέλλει, κι ὅ,τι γράφει δὲν ξεγράφει, **Τὰ χ' ἡ Μοῦρα στὸ χαρτί πελέκι δὲν τὰ κόβει.** Τὸν ἔφαγαν τὰ μάγια τῆς ἀγάπης· κακὰ στοιχειὰ τότε χτύπησαν. Σύντεκεν πάρ' το ἀπόφαση.

Πέρασε κι ὁ χειμῶνας. Ἐλυώσαν τὰ χιόνια τοῦ ζυγοῦ, μόνο ἡ κορυφή του πρόβαλεν ἀκόμα τυλιγμένη σὰ μέσα σὲ ψιλὸ κατάλευκο γιασμάκι. Στὸ Μισόκαμπο λουλούδιζαν οἱ μυγαλιές καὶ στὰ σπιτάκια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ μέσ' ἀπὸ κάθε χαγιάτι καὶ κάθε λιακωτὸ μέσα σὲ λογιῆς λογιῆς γαστροῦλες καὶ κασελάκια πρασίνιζεν ὁ βασιλικός, τὸ δυόσμο, τὸ δεντρολίβανο κι ἀνθίζαν τὰ ρόδα, τὰ γαρούφαλα, τὰ μανουσάκια κι οἱ βιολέτες. Καὶ τὸ πιὸ φτωχόσπιτο τὸ ἔβλεπες πλούσιο σὲ μυριστικά καὶ τὰ κορίτσια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, πὺν τὸ εἶχαν ξεχωριστὴ δουλειὰ τὴν ἀνοιξη νὰ τὰ ποτίζουν καὶ νὰ τὰ ξεδιαλέγουν τὰ λουλούδια τους. Κι ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὰ χαγιάτια κι ἀπ' τὰ λιακωτὰ σὲ πόρτες καὶ σὲ παράθυρα κι ἀνάμεσα στὶς γάστρες ἔχιζαν καὶ τὰ χελιδόνια τὶς φωλιές· τί εὔκολα πὺν εὔρισκαν τόπο γιὰ νὰ χτίσουν τὶς φωλιές τους ἐκεῖ πέρα' ὅσο φτωχότερα ἦταν χτισμένο τὸ σπίτι, τόσο πλουσιώτερα, τόσο ἀφωβότερα ζοῦσαν τὰ χελιδόνια τὰ καημένα καί, θαρρεῖς, τὸ γνώριζαν κι αὐτὰ.

Στὸ σπιτικὸ τοῦ Μῆτρου τοῦ Ρουμελιώτη κανένα λουλούδι δὲν εἶχε ἀνοίξει· δυὸ τρεῖς γαστροῦλες ἐστέκονταν ἐπάνω στὸ μπαλκόνι γυμνές, σὰ νὰ διάβηκε ἐπάνω τους ἀράπικο ποδάρι. Στὸ μυαλὸ τῆς Δήμαινας φροντίδες γιὰ λουλούδια δὲ χωροῦσαν. Τὸν περασμένο χειμῶνα ἔρριξε τ' ἀνεμόβροχο τὶς γάστρες μὲ τὶς τάβλες, πὺν τὶς κρατοῦσαν καὶ στόλιζαν τὴν μπροστινὴ τὴν ὄψη τοῦ σπιτιοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὶς φωλιές, πὺν καρτερούσανε τὰ χελιδόνια. Καὶ δὲ συλλογίστηκε νὰ τὶς ξαναστυλώσῃ. Καὶ σὰν ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ γύρισαν καὶ τὰ πουλιά της, δὲ σταθῆκανε στὸ σπίτι κι ἔφυγαν τὸ χαλασμὸ ἀνήσυχια χτυπώντας τὰ φτερά.

Πέρασαν οἱ Ἀποκριές κι ἡ μεγάλη Σαρακοστὴ μὲ τὸ καλὸ ἦτανε στὰ τελευταῖα. Κι ἡ ἑβδομάδα τῶν παθῶν ξαναγύρισεν. Ὁ Ἀπρίλης νεόφερτος ξανάνιωνε τὴ ζωὴ καὶ νέα δύναμη σκορποῦσε γιὰ τῆς ζωῆς τὸν ἀγῶνα. Νέες χαρὲς ἐννοιωθεν ἡ ψυχὴ, νέες φροντίδες ξεφυτρώσανε στὸ νοῦ· τ' ἀνθη ξάνοιγαν, οἱ ἐκκλησιές ἀνοιχτὲς μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ ἐλπίδες. Τέτοια ἐποχὴ γλυκάνεται κι ὁ βασανισμένος κι ἀπελπισμένος παίρνει ὄρμη κι αὐτός, πὺν εἶν' ἔτοιμος νὰ ξεψυχήσῃ, τὴν ἀγκαλιάζει σφιχτότερα τὴ ζωὴ, κοιτάει νὰ τὴν πουλήσῃ ὅσο μπορεῖ ἀκριβότερα.

Ὁ Μῆτρος δὲν εἶχε πλέον γλυτωμό. Μετρημένες ἦσαν οἱ μέρες
Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικὰ Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου, ἔκδοσις Δ' 6

του. Πάνε κι οἱ γιατροὶ μὲ τὰ γιαιτρικά, πάνε κι οἱ μάγισσες μὲ τὰ μαντολόγια. Γαγγραΐνιασε τὸ πόδι. Τὸ φαρμάκι ἀνέβαινε ὀλοένα κι ἀπλωνόταν στὸ αἷμα. Κι ἐκεῖνος ἀμίλητος, ἄσειστος, μόνον τὰ μάτια του μιλοῦσαν γοργοκίνητα, γυαλιστερά, λές, καὶ περιμένε τὸ Χάρο γιὰ νὰ λογαριαστοῦν. Ἡ δόλια ἢ Δήμαινα εἶχε καταντήσει ἀγνώριστη ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια καὶ ἀπὸ τὴ λύπη, σωστό σαράβαλο. Ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας κι ἡ Ταρία Ταρέλα, οὔτε μιλοῦσαν, οὔτε τὸ κουνοῦσαν ἀπ' τὸ πλευρό του. Τὴ μεγάλη Πέμπτη ἔφεραν τὸν παπα Θύμιο καὶ τὸν μετέλαβε.

Ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ ξημέρωσε ὄχι σὰν τὶς ἄλλες χρονιές μὲ μαῦρον οὐρανό. Ξημέρωσε καταγάλανη κι ὀλόξανθη. Μὲ τὴν πρώτη ἀχτίνα τοῦ φωτός, ποὺ γλύστηρεν ἀπὸ τὴ χαραμάδα στὸ στῶμα τοῦ Μήτρου, ὁ Μῆτρος ἐσπαρτάρησε κι ἔβγαλε φωνὴ τρανὴ κι ἔκραξε :

— Μάννα, ἥλιο θέλω, ἄερα θέλω, ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Κι ἀνοίγει τὸ παράθυρο κι ὁ ἥλιος πλημμυρίζει τὸ σκοταδιασμένο, τὸ ἔρμο σπίτι. Σὰν πανηγύρι χύνεται τὸ φῶς του σὲ πάτωμα, σὲ τοίχους καὶ σὲ κάθε τι.

Τὸν περιχύνει τὸν ἄρρωστο καὶ θά λεγες πὼς ἦταν ὁ ἥλιος ὁ μόνος γιατρός κι ὁ μόνος μάγος. Τὰ μακριὰ κι ἀχτένιστα μαλλιά του τ' ἀναταράζει τὸ πρωῖνὸ τ' ἀγέρι, ποὺ μὲ βία χύθηκεν ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο. Κι ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο τὰ μάτια του τραβᾶνε ἴσια ὀλοῖσα κι ἀνταμώνονται μὲ τὸν ἥρεμο γιαιλὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, τὸν ἴδιο τὸ γιαιλό, ποὺ ἀλλάζει χίλια χρώματα σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χρυσοφίλημα τοῦ ἥλιου ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ βράδυ. Μόνον πὼς ὁ Αὐγουστος δὲν μποροῦσε τότε νὰ τοῦ δώση τὴ μυστικὴ ἐμορφιά, ποὺ σήμερα τοῦ δίνει ὁ Ἄπριλης. Πλασμένη ἀπ' ὄλες τὶς πνοὲς κι ἀπ' ὄλες τὶς λαχτάρεις τῆς ζωῆς. Καὶ σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ μάλου τὰ μάτια του ξανοίγουν ἕνα καϊκάκι, τὸ ἴδιο καϊκάκι του, ξαρωματωμένο ἐκεῖ, παραρριμμένο. Καί, σὰ νὰ φώτισεν ὁ ἥλιος τὸ λογισμό του πὶὸ βαθιὰ κι ἀπὸ τὸ σπίτι του, κατάλαβε κι αὐτὸς πὼς ἦρθεν ἡ στερονή του ὥρα, πὼς ὁ Χάρος πλάκωσε καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ παραδοθῆ σὰν ἄξιο παλικάρι μὰ τὸν κύρ ἥλιο, ποὺ τοῦ φώτιζε τὸν ὕστερό του δρόμο. Κι ὁ μάγος ὁ ἥλιος τὸν ἐμάγεψε, τὸν ἐμέθυσε μ' ἕνα παράξενο κι ἀπάντεχο κρασί, καμωμένο ἀπὸ ζωὴ κι ἀπὸ θάνατο.

— Έναν καθρέφτη, μάννα, έναν καθρέφτη !

Τοῦ ξάναψεν ἔξαφνα ἡ ἔγνοια τοῦ στολιδιοῦ· ἠθελε νὰ συγυρίσῃ τὴ λεβεντιά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Κάτου κόσμου. Τοῦ φαινόταν πὼς εἰτοιμάζονταν νὰ πάῃ στὸ πανηγύρι τοῦ Ἁγίου Λιαστὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ. Κι ἡ μάννα, πού ἀλάλιασεν ἀπὸ τὴ συμφορά, πού ἀγροικοῦσε καὶ δὲν ἔνοιωθε, πού ἔνοιωθε χωρὶς νὰ συλλογίζεται, τοῦ φέρνει τὸν καθρέφτη.

Ἐπῆρε τὸν καθρέφτη κι ἄρχισε νὰ κοιτάζεται μέσα σ' αὐτόν, ὄχι νὰ κοιτάζεται, μὰ νὰ κοιτάξῃ μέσα σ' αὐτὸν χίλιες ἐνθύμησες, χίλιες εἰκόνες ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ὡς τὰ τωρινά· εἰκόνες κι ἐνθύμησες, θαφτὲς μέσα στὸ νοῦ του, πού ξεθάφτονταν γιὰ ὑστερνὴ φορὰ κι ἀναστραίνονταν καὶ σὰν πουλάκια γοργόφτερα τὶς ἔβλεπε μὲ τὰ σβησμένα μάτια του νὰ σπαρταροῦνε μέσα στὸ γυαλί. Κι ἔλεγε πὼς ἦταν ὁ καθρέφτης σὰν ἐκεῖνον τὸ μαγικό, τὸν περίφημο, πού μέσα του ξάνοιγες ὅλα τὰ μακρινὰ τὰ περασμένα καὶ ὅλα τὰ μακρινὰ τὰ μελλόμενα.

Κι ὕστερα μὲ μιᾶς δὲν ἀντίκρουσε ἄλλο τίποτε μέσα στὸν καθρέφτη παρὰ τὸ κατάχλομο πρόσωπό του καὶ τὸ σωμένο του κορμί. Καὶ πάλι ἀκούστηκε νὰ λέῃ μ' ἐκεῖνον τὸν ἀλάλητο καημὸ τῆς λεβεντιάς :

— Ἄχ ! ὦραϊα νιάτα, πού θὰ φάῃ ἡ γῆς !

Καί, καθὼς εἶπεν «ὦραϊα νιάτα», ἔτσι τὸν πῆρε γιὰ στερνὴ φορὰ ἡ φροντίδα τῆς νιότης, τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς ἐμορφιάς, ἡ φροντίδα, πού δὲν τ' ἀφήνει τὰ παλιὰ καὶ μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ χάρον. Κι ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζει, νὰ τὰ χτενίζει τὰ σγουρὰ μαλλιά, τὰ φουντωμένα κι ὀλόμακτρα, πού εἶχαν ρουφήξει, θαρροῦσες, ὅλη τὴ φρεσκάδα καὶ τὴ δύναμη τοῦ κορμιοῦ καὶ γι αὐτὸ φούντωσαν ἔτσι καὶ μάκρυναν. Κι ἔστριβε τὸ μουστάκι του σὰ νὰ ἦταν εἰσιμος γιὰ δευτέρ' ἀρρεβωνίσι. Κι ὅταν ἀπόκαμε πιά, σὰ νὰ τοῦ φώτισεν ἄξαφνα φῶς τὸ νοῦ του, ἔτσι καθὼς ἦταν ἀκουμπιστός, εἶπε στὴ μάννα του :

— Τώρα, δυστυχησμένη μάννα, τόσον καιρὸ ἔκανα κουράγιο, ἔλεγα πὼς δὲ θὰ πεθάνω.. Μιὰ χάρη τώρα σοῦ ζητάω : Κλάψε με, νὰ σ' ἀκούσω.

— Μπὰ ! παιδί μου, τί λόγια εἶν' αὐτά ; Νὰ σὲ κλάψω ; Ἰσαμ' αὐτοῦ ἦρθες ; τραύλιζεν ἀλαλιασμένη ἡ μάννα.

—“Αχ! καὶ πάλι ἄχ! Κλάψε, μάννα, κλάψε!”

Τὰ νιάτα χῶμα γίνονται κι ἡ λεβεντιὰ χορτάρι
Καὶ τὸ λεβέντικο κορμὶ χῶμα καὶ τὸ πατοῦνε.

“Ὅπου πᾶς καὶ σταθῆς, μάννα, νὰ τὸ λές.

Σώπασε λιγάκι κι ἔξαφν’ ἀνατινάχτηκε ἀπελπισμένα καὶ φώναξε :

—Δὲ θέλω νὰ πεθάνω μοναχικά’ κόσμο θέλω. “Ἀνοιξε, μάννα, τὴν πόρτα νὰ μπῆ κόσμος μέσα.

* *

⊖ ἂ κόντευε μεσημέρι. Γύριζαν οἱ Θαλασσοχωρίτες ἀπ’ τὴν ἐκκλησιά. “Ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, κρατοῦσαν ἄνθη στὸ χέρι, τ’ ἄνθη τοῦ ἐπιταφίου. Ὅταν ἄξαφνα φτάνη στ’ αὐτιά τῶν ἀνθρώπων, ὄλων ἐκείνων, πὸν ἔβγαϊναν ἀπ’ τὸν “Ἀη Νικόλα κι ὄλων ἐκείνων, πὸν περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ—κι ἦταν ἀδιάκοπο τὸ διάβα κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη — φτάνη ἕνας ἦχος ἀργός, βραχνός, λυπητερός· λυπητερός, πὸν σήκωνε τὶς τρίχες καὶ σὲ σπάραζεν, ἦχος βγαλμένος σὰν ἀπὸ ζωντόβολο, σὰν ἀπὸ ἄνθρωπο, ἦχος, πὸν κατέβαινε καὶ ὑψώνονταν κι ἐπνίγονταν καὶ χύνονταν καὶ δέρονταν· ἦχος, πὸν ἦταν καὶ μίλημα καὶ οὐρλιασμα καὶ θρηῆνος καὶ παράπονο καὶ κλάψιμο καὶ γέλιο καὶ τραγοῦδι· τραγοῦδι τρομαγμένης, ξετρελλαμένης, ἀπελπισμένης ψυχῆς. Κι οἱ διαβάτες ἄκουγαν, στέκονταν, ἀνατρίχιαζαν, αὐτιάζονταν, ἔνοιωθαν, κουνοῦσαν τὰ κεφάλια κι ἔλεγαν ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου :

—Μοιρολόι! ποῖος νὰ πέθανε ;

Κάποιος ἔδειξε τότε τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας κι ἔκραξε.

—Δὲν τὸ ξέρετε ; ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας βγαίνει τὸ μοιρολόι. Πέθανε ὁ Ἄφεντομῆτρος.

Πέθανε ὁ Μῆτρος! ὁ Μῆτρος ὁ λεβέντης, πὸν βασανίζονταν ἕνα χρόνο στὸ στρῶμα. Ὁ Μῆτρος ὁ χτυπημένος, ὁ ζηλοφτονεμένος, ὁ μαγεμένος, ὁ ἀδικοσκοτωμένος! Σὰ χαλαζὶ ἔπεσε τὸ μαντάτο στὸ Θαλασσοχώρι, Κι ὅσοι τ’ ἄκουγαν, ἀναστέναζαν, ἔσμιγαν μὲ βία τὶς ἀπαλάμες, κι οἱ γυναῖκες τραβοῦσαν τὰ μάγουλα, σὰ νὰ μὴ τὸ περίμεναν ἀπὸ τόσους μῆνες. Δὲν μπορούσαν

νά τὸ χωνέψουν. Ὄταν πεθαίνει παλικάρι σάν τὸ Μῆτρο, πεθαίνει ὀλόκληρη ζωὴ, σβίεται ὁ ἥλιος! Καὶ τότε στάθηκεν ἕνα προῶμα, πού δὲν θυμοῦνται οἱ γεροντότεροι νὰ ξαναστάθηκε κι ἄλλη φορὰ στὸ Θαλασσοχώρι. Καθένας πού ἄκουγε τὸ νέο, τὸ ἔλεγε τοῦ ἄλλου καὶ ἀμέσως, ὅπως ἦταν κι ὅπου βρίσκονταν, τραβοῦσε γοργὰ κατὰ τὸ σπίτι τοῦ Μῆτρον. Ποῦ μαζεύτηκαν ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος; γυναῖκες ὁμορφοσυγυρισμένες μὲ τὰ μαῦρα φακίλια· γυναῖκες ἀνάλλαγες, ὅπως βρίσκόντανε στὰ σπίτια τους· κάθε λογιῆς ἄντρες, νοικοκυραῖοι, δουλευτάδες τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριάς· παιδάκια, πού τὰ κρατοῦσαν ἀπ' τὸ χέρι καὶ παιδάκια στὸ στήθος τῆς μάννας· ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά τραβοῦσαν ἴσια ἐκεῖ. Ἐλεγε πὼς μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο γίνονταν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πολλοὶ κρατοῦσαν ἀκόμα στὰ χέρια τους ἄνθη ἄνθη ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο, κι ἔλεγε πὼς πῆγαιναν νὰ τὰ ρίξουν ἐπάνω στὸ σιρῶμα τοῦ πεθαμένου, μ' αὐτὰ νὰ τοῦ εὐωδιάσουν τὸν τελευταῖο ὕπνο, νὰ τὸν ἀγιάσουν τὸ νεκρό.

Τὸ σπίτι ἐπρόβαλε μ' ἀνοιχτὰ παράθυρα, μὲ πόρτα ὀλάνοιχτη. Τό λουζεν ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ. Νὰ μὴν ἤξερε κανεὶς τίποτε, νὰ μὴ γροικοῦσε τὸν ἦχο θὰ στοχάζονταν, ὄχι πὼς διάβαιναν ὁ Χάρος ἀπὸ ἐκεῖ, μὰ πὼς εἶχε στηθῆ μεγάλο πανηγύρι. Κανεὶς δὲν τὸν κρατοῦσε τὸν κόσμο ἐκεῖνο. Ὅσοι ἔτρεξαν πρῶτοι, δρασκέλησαν τὸ κατώφλι, ἀνέβηκαν, τράβηξαν ἴσια μέσα σκοπίσανε σ' ὅλα τοῦ σπιτιοῦ τὰ χωρίσματα. Οἱ ἄλλοι καρτεροῦσαν ἀπ' ὄξω. Κι ὄλο ἔρχονταν. Κι ἔξαφνα πάλι, ὅσοι πρόφτασαν καὶ πρωτανεβήκανε στὸ σπίτι, προβάλανε στὰ παράθυρα, κατέβηκαν πάλι λαχανιασμένοι, ἀποσωμένοι κίτρινοι καὶ ἔφερναν νέο μαντάτο.

— Δὲν πέθανε ἀκόμα, δὲν πέθανε. Ψυχομαχάει κι ἔβαλε νὰ τὸν μοιρολογήσουν ζωντανό! Μωρέ, ἀκοῦς δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο προῶμα!

Κι ἀλήθεια ἦταν· ὅσοι μπαίνανε μέσα στὸ σπίτι μαρμάρωναν. Ἐκεῖ πού περιμέναν νὰ τὸν ἰδοῦν πεθαμένο καὶ νὰ τὸν νεκροφιλήσουν, τὸν ἀντίκουζαν ἀνακαθισμένο στὸ σιρῶμα ἀπάνου, μ' ὠρογιμένη ὄψη, μὲ γουρλωμένα μάτια, μὲ τεντωμένα αὐτιά,

σάν ἄτι ἀνυπόμονο νὰ τρέξη στὸν κάμπο, σάν παλικᾶρι, πὺν καρτεροῦσε νὰ τοῦ φορέσουν τ' ἄρματα γιὰ νὰ χυθῆ. Καὶ σὲ μιὰ γωνιὰ μαζοχτὴ ἢ γριὰ Δήμαινα καὶ ἀσάλευτη, μὲ λείψανο κορμιοῦ μονάχα, μὲ δίχως ψυχή, μὲ δίχως δάκρυα· ὅλη της ἢ ζωὴ εἶχε γίνε φωνή, μὰ ὄχι φωνὴ γυναικάς, ἢ φωνὴ τῆς ἴδιας τῆς ἀπελπισιάς.

Καὶ τραγουδοῦσε σ' ἓνα σκοπὸ δικό της, πὺν δὲν ξανακούστηκε κι ἔλεγε :

Ὅμορφονιὸς ψυχομαχάει, ὁμορφονιὸς πεθαίνει,
ἀνάπτε πράσινα κεριά καὶ κίτρινες λαμπάδες
νὰ φέξουνε τ' ὁμορφονιοῦ νὰ κατεβῆ στὸν Ἄδη.
Σκαλί σκαλί κατέβαινε, σκαλί σκαλί ἀνεβαίνει.

Ἡ Βασίλω ἢ συμπεθέρα της, πὺν δὲν μποροῦσε νὰ βαστάξῃ, κάτι θέλησε νὰ τῆς εἰπῆ :

—Καημένη Δήμαινα, δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο προᾶμα σὴν οἰκουμένη, τὸ παιδί σου νὰ ζῆ καὶ νὰ τὸ μοιρολογᾷς !

Ἄλλ' ἀντὶ ν' ἀποκριθῆ ἢ μάννα, τὸ παιδί ἀποκριθῆκε :

—Πήγαινε σὴ δουλειά σου· τώρα θέλω νὰ μὲ κλάψῃ.

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὴν μικροπαντρομένη Λόλω, τὴν ξαδέρφοῦλα του, πὺν ἔστεκε γονατιστὴ κι ἔκρυβε τὰ σιγαλά της δάκρυα μέσα στὸ μαντίλι της, τὴν ἀγριοκοίταξε καὶ τῆς λέει :

—Λόλω, γιατί δὲν κλαῖς καὶ σύ ;

Κι ἀκολουθοῦσε τὸ μοιρολόι :

Κι ἤδρεν τον ἓνας σκώληκας, μὰ καὶ τὸν ἐρωτάει

Ποῦ πᾶς, ἀσήμι, νὰ χαθῆς, μάλαμα νὰ θολέψῃς ;

Ποῦ πᾶς, ἀργυροκούδουνο, νὰ χάσῃς τὴ λαλιά σου ;

Κι ἀπὸ τὰ χεῖλη της μάννας τὸ μοιρολόγι ξεφύτρωσε στὰ χεῖλη τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων, καθὼς τὰ δάκρυα φέρνουν δάκρυα καὶ τὰ γέλια γέλια, καθὼς τὸ κερὶ ἀνάπτει ἀπὸ ἄλλο κερὶ, καθὼς ἀπλώνονταν ἄλλοτε καὶ ἢ πλημμύρα τοῦ γιγαλοῦ καὶ σκέπαζε τὸ Θαλασσοχώρι. Καί, μέσα σὲς γυναικες, πὺν μοιρολογοῦσαν, ἄλλες γυναικες πρόβαλαν μ' ἀνθοστέφανα καὶ μὲ χλωρὰ μπου-

κέτα κι άλλες παραπέρα στ' άλλα χωρίσματα κασέλες άνοιγαν κι έτοιμάζανε ρουχα για τὸ νεκρό, πὸν ἀκόμ' ανάσαινε κι ὀλοένα κόσμος, κόσμος ἀτελείωτος, ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε. Καὶ μέσα στὸν κόσμο ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ἡ Ταρία Ταρέλα, ἀποσωμένοι ἀπὸ τὶς ἀγρούπνιες κι ἀπὸ τὸν πόνο συντριμμένοι, εἶχαν στυλώσει τὰ μάτια σὰν τυφλοὶ καὶ τίποτε, λές, δὲν ἔβλεπαν, τίποτε δὲν ἔλεγαν. Ἐντίκρου ἀπὸ τὸ σπίτι ὁ μαραγκὸς κάρφωνε μὲ δακρυσμένα μάτια τὰ ξύλα τῆς κάσας κι ἀπάνω ἢ Βασίλω μὲ τὴν Γυφτογιάνναινα ξεδίπλωναν τὸ σάβανο· σ' ἓνα τραπέζι ἔστεκεν ἡ κεντιστὴ κι ὀλόχρυση σκούφια, στερνὸ χάρισμα τῆς ἀρρεβωνιαστικιάς στὸν ἄκληρο, πὸν τῆς ἔφυγε γιὰ πάντα· μ' ἐκείνη θὰ τότε στολίζανε στὸ νεκροκρέββατο.

Ἐπὸ τὸ μεσημέρι κι ἐκεῖθε ἄρχισεν ὁ χαροπόλεμος. Τὸ ψυχομαχητὸ κράτησεν ὅλο τὸ δειλινὸ. Καὶ τὸ παλικᾶρι βογγοῦσε βαθιὰ κι ἀναταράζονταν σὰ χώρα, πὸν κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὴν ἀνατίναζεν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ ἔγκατα σεισμὸς δαιμονισμένους. Καὶ μέσα στὸ ψυχομαχητὸ, στερνὰ ξεσπιθίσματα τοῦ καντηλιοῦ τῆς ζωῆς, τέτοια λόγια ξεπετιόνταν ἀνάγια ἀνάγια.

— Ἄχ! τί ἔπαθα!... Μάννα... Τόπο! τόπο!...

Ἐἄρα θέλω!... Γλυκειὰ ζωὴ... Μὴ μοῦ κρύβῃς τὸν ἥλιο...
Παραδόθηκα.

Καὶ μὲ τὸ παραδόθηκα παράδωσε στὸ Χάρο τὴ ζωὴ. Ξεψύχησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου μέσα στοῦ Θαλασσοχωριοῦ τὴν ἀγκαλιά, σὰ λεύκα, πὸν τὴ ρίχνει ὁ ξυλοκόπος ἕστερ' ἀπὸ βαρὴν ἀγῶνα στ' ἀνοιχτά, μπροστὰ στὴν ὄψη ὀλόκληρου τοῦ λόγγου τοῦ ἀνήμπορου. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁ ἀνθρώπινος ἐκεῖνος λόγγος, πὸν ἀπλώνονταν ἀπὸ τὸ στρῶμα τοῦ νεκροῦ ἴσα στὸ δρόμο ἔξω σκόρπισε μιὰ βοή, πὸν τὴν εἶχε γεννήσει βαρὺς κημὸς κι ἑλαφρὸ ξανάσαμα: Κρῖμα στὸ παλικᾶρι, πὸν πάει ἄδικα! Δόξα σοι, κύριε, πὸν τὸν ἀνάπαψες!

Τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα πέρα στῆς θάλασσας τὴν ἄκρη ξανοίγονταν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ κι ὁ ἥλιος, πὸν βασιλεύεν ὀλοπύρινος. Τὸ ἤρεμο ἀκρογιαλὶ δὲν τὸ σούφρωνε πνοή.

Τί γλύκα, πού εἶχεν ἡ φύση ! Στεριά καὶ πέλαγο ἡσύχα-
ζαν νὰ μὴν ταράξουν τὸν ὕπνο τὸν αἰώνιο τοῦ πρόσκαιρου
ἀνθρώπου...

ΤΟ ΖΑΚΥΘΙΝΟ ΜΑΝΤΗΛΙ

Πέντε ολόκερα χρόνια τὸ κεντοῦσε ἡ Κλάρα τοῦ κόντε Να-
δαλῆ, ἡ πεντάμορφη, γραμματιζούμενη καὶ χρυσοχέρα.

"Ἐλεγαν πὼς ἤξερε ἑφτά γλώσσες, μπορεῖ τώρα νὰ μὴν ἤξερε οὔτε τρεῖς, ἀλήθεια ὅμως ἦταν κοπέλα σοφὴ, πὺν ἔπαιξε στὰ δάχτυλα τὴν Ἱστορία καὶ τὴ Μυθολογία. "Ἐλεγαν ἀκόμα πὼς μὲ τὸ βελόνι της μποροῦσε νὰ παραστήσῃ στὸ πανί ὡς καὶ τὸν καπνὸ τοῦ τσιγάρου, ὡς καὶ τὸ χνούδι τοῦ ροδάκινου. Κι αὐτὸ βέβαια ὑπερβολικό, μὰ τὸ βέβαιο εἶναι πὼς δὲν ὑπῆρχε πιὸ ἄξια κεντίστρα στὸν τόπο της, οὔτε σ' ἄλλους πολλούς. Καὶ τό δειξε μὲ τὸ μαντήλι ἐκεῖνο, πὺν ὅποιος τό βλεπε, δὲν μποροῦσε νὰ πιστέψῃ πὼς τό χαν κάνει χέρια ἀνθρώπου. Τόσο τέλειο, τόσο ταχτικό ἦταν τὸ κέντισμα, πὺν ἄσπριζε σὰν τὸ χιόνι στὸ διάφανο καὶ πιὸ σκοῦρο φόντο τῆς μπατίστας. Καί, χωρὶς νὰ εἶναι πιὸ μεγάλο ἀπὸ ἓνα συνηθισμένο γυναικεῖο μαντήλι, εἶχε ἀπάνω του ἓνα πληθὸς ζωγραφιῆς. Στὴ μέση τὸ δωδεκάθεο, σ' ἓνα ὁμορφο σύμπλεγμα μὲ τὴν Ἰριδα, μὲ τὴν Ἥβη καὶ μὲ τὸ Γανυμήδη κι ὀλόγουρα ἀνάμεσα στὶς ἀμπελόβεργες μιᾶς γιρλάντας, πὺν σχηματίζανε τόσες κορνίζιτσες, ἄλλα πρόσωπα μυθολογικά, Πᾶνες, Σειληνοὺς, Σάτυρους, Νύμφες, Ἐρωτες, Τρίτωνες. Ἡ κεντίστρα εἶχε μιμηθῆ σχέδια Ἱταλῶν ζωγράφων τῆς Ἀναγέννησης, μὰ τὸ μαγικὸ βελόνι της τὰ εἶχε ξεσηκώσει τόσο πιστὰ καὶ τόσο ζωντανὰ ἀπάνω στὸ πανί, ὥστε, ὅσοι κοίταζαν τὰ χαριτωμένα ἐκεῖνα προσωπάκια τῶν θεῶν ἔλεγαν πὼς θὰ μιλήσουν.

"Ὅσο τὸ δούλευε ἀκόμα ἡ Κλάρα, ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἰδιοτροπία δὲν ἔδειχνε τὸ μαντήλι σὲ κανένα. Οὔτε καλὰ καλὰ στοὺς σπιτικούς. Σὰν τὸ τέλειωσε ὅμως κι ἔμεινε εὐχαριστημένη πρώτη πρώτη ἐκείνη, χωρὶς δυσκολία τὸ ἔβγαζε νὰ τὸ θαυμάζουν οἱ ἀρχόντισσες καὶ οἱ ἀρχοντοπούλες, πὺν σύχναζαν στὸ ἀνοιχτὸ Ναδαλέϊκο. "Ἐτσι ἡ φήμη τοῦ μαντηλιοῦ ἄρχισε νὰ ξαπλώνεται στ' ἀρχοντικά καὶ πολλῆς, πὺν εἶχαν καιρὸ νὰ κάμουν βίζιτα στὴ

Ναδαλίνα, πήγαν τώρα μόνο και μόνο για να ἴδουῦν τὸ θαυμαστὸ χειροτέχνημα τῆς κόρης της· κι ὡς ἔκαναν πὼς οὔτε τὸ ξεσαν. Παλιές ψυχρότητες, ἔχθρες ἀκόμα, ξεχάστηκαν γι' ἀγάπη τοῦ μαντηλιοῦ. Κι ὄχι μόνο γυναῖκες πήγαιναν νὰ τὸ βλέπουν παρὰ κι ἄντρες. Ξέβγαινε ἀπὸ τὰ ὄρια ἑνὸς ἀπλοῦ γυναικείου ἐργόχειρου, ἑνὸς κεντίσματος ἀπ' τὰ συνηθισμένα. Ἦταν σωστὸ καλλιτέχνημα, ἄξιο νὰ τὸ ἰδῆ, νὰ τὸ θαυμάσῃ μαζὶ μὲ τὴν εὐκολη κοντέσσα του, κι ὁ κόντες ὁ δύσκολος, ὁ σοβαρός, πού εἶχε δίπλωμα ἀπὸ τὴν Πάντοβα κι εἶχε γυρίσει ὅλα τὰ Μουσεῖα τῆς Ἰταλίας . . .

Τί θὰ γινόταν ὁμως τὸ περίφημο αὐτὸ μαντήλι ; Γιὰ ποιὸν δουλεύτηκε πέντε ὀλάκερα χρόνια ; Θὰ τὸ κρατοῦσε ἡ Κλάρα στὴν προῖκα της ; Θὰ τὸ στελενε ἀφιέρωμα σὲ καμιὰ Ἐκκλησία ; σὲ καμιὰ Παναγία γιὰ νὰ τὸ βλέπῃ κάτω ἀπὸ ἕνα γυαλί ὁ κόσμος στοὺς αἰῶνες ; . . . Κανεὶς δὲν ἤξερε, οὔτε ἡ ἴδια ἡ Κλάρα. Ὅταν τὴ ρωτοῦσαν, ἔλεγε πὼς τὸ εἶχε κάνει γιὰ δική της μόνο εὐχαρίστηση καὶ χωρὶς κανένα σκοπὸ. Κι ὅταν τὴν συμβούλευαν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, κοκκίνιζε κι ἀπαντοῦσε « Ἀφήστε . . . νὰ ἴδουµε ».

Ἄλλὰ κείνον ἴσα ἴσα τὸ χρόνο πῆγε στὴ Ζάκυθο νὰ περᾶσῃ τὸ καλοκαίρι της ἡ Μεγάλῃ Κυρία, πού ἦταν Ζακυθινιά. Ἐπειδὴ στὰ σαλόνια ἄλλος λόγος δὲ γινότανε παρὰ γιὰ τὸ μαντήλι γρήγορα ἔμαθε γι' αὐτό, ἐνδιαφέρθηκε καὶ γύρευε νὰ τὸ ἰδῆ. Μιά συγγένισά της, φιληνάδα τῆς Ναδαλίνας, τὴν πῆγε στὸ ἀρχοντικὸ καὶ τὸ εἶδε. Καὶ τόσο τῆς ἄρεσε, ὥστε φώναξε :

— Μ' αὐτὸ εἶναι γιὰ τὴ Βασίλισσα !

— Μὰ κι ἐγὼ ἔλεγα νὰ τὸ χαρίσω τῆς Βασίλισσας, εἶπε ἀμέσως ἡ Κλάρα κοκκινίζοντας διπλὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες φορές, πού τὴ συμβούλευαν οἱ κυρίες.

Μὰ ἦταν, ἀλήθεια, τὸ μυστικὸ της, ὁ κρυφὸς της πόθος ;

Μὰ κι ἂν δὲν ἦταν, πρέπει νὰ τῆς γεννήθηκε κατόπι. Γιατί, τὸν καιρὸ πού εἶχε ἀρχίσει νὰ κεντᾷ τὸ μαντήλι, Βασίλισσα δὲν ἦταν ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα καὶ μόλις πρὶν ἀπὸ ἕνα χρόνο ὁ Γεώργιος εἶχε φέρει τὴ νύφη ἀπὸ τὴ Ρωσία.

Ἡ Μεγάλῃ Κυρία ἄρπαξε τὸ λόγο μὲ χαρὰ.

— Τότε νὰ μοῦ τὸ δώσης, τῆς εἶπε σὰ θὰ γυρίσω στὴν Ἀθήνα, νὰ τῆς τὸ πάω. Ἡ Μεγαλειότητ' εἶπε σὲ ταξίδι. Μὰ τὸ Σεπτέμβρη θὰ γυρίσῃ. Τότες θὰ πάω κι ἐγώ. Καὶ πὼς θὰ τὸ

χαρῆ ἕνα τέτοιο δῶρο. Ἄ! εἶναι μεγάλη εὐτυχία νὰ κάνη κα νένας μιὰ εὐχαρίστηση στὴ Βασίλισσά μας. Εἶναι τόσο καλή, τόσο ὁμορφη. Σωστός Ἄγγελος.

— Μάλιστα, ἀποκρίθηκε ἡ Κλάρα. Ὅταν θὰ φύγετε, θὰ σᾶς τὸ δώσω.

* *

Aμέσως σπάρθηκε αὐτὸ στὸν τόπο κι ἡ φήμη κι ἡ αἴγλη τοῦ μαντηλιοῦ μεγαλώσανε. Ἦταν πιά τὸ Μαντήλι. Τὸ βασιλικὸ Μαντήλι. Δῶρο στὴ Βασίλισσα τὴν ἀγγελόμορφη καὶ τὴν ἀγγελόκαρδη, πού τῆς ἄξιζε.

Μὰ θὰ φευγε ἀπὸ τὸν τόπο τὸ καλλιτέχνημα κι ἔπρεπε νὰ τὸ ἰδοῦν ὅσοι κι ὅσες δὲν εὐτύχησαν νὰ τὸ ἰδοῦν ἀκόμα. Ἦταν κάτι γριῆς ἀρχόντισσες, πού δὲν ἔβγαιναν ποτὲ ἀπὸ τὰ παλάτια τους, ἦταν κάτι γέροι κόντηδες καρφωμένοι στὶς πολυθρόνες ἀπὸ ρευματισμούς. Κι ἡ Κλάρα γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ κι ἐκεῖνες κι αὐτοὺς ἀποφάσισε νὰ βγάλῃ τὸ Μαντήλι σὲ περιοδεία.

Ἡ μετριοφροσύνη δὲν τὴν ἄφηνε νὰ τὸ συνοδέψῃ ἡ ἴδια, ἂν καὶ μὲ μεγάλο κόπο καὶ φόβο θὰ τὸ ἐμπιστευόταν σὲ ξένα χέρια. Τὰ χέρια ὅμως τῆς μικρῆς ἀδελφῆς της Γιούλιας κι ἐπιτήδεια ἦταν καὶ προσεχτικά. Ἐβαλε λοιπὸν τὸ Μαντήλι σ' ἕνα μεγάλο μακρουλὸ καρυδένιο κουτί, ντυμένο μέσα μὲ γαλάζια μεταξωτὴ βάτα — μὲ τὸ ἴδιο κουτὶ θὰ τὸ στέλνε καὶ τῆς Βασίλισσας — καὶ τὸ παράδωσε στὴ Γιούλια, πού κι αὐτὴ τὸ παράδωσε στὴ Διαμαντίνα, μιὰ μεσόκοπη δουλεύτρα τοῦ Ναδαλεΐκου, νὰ τῆς τὸ κρατῆ μόνο στὸ δρόμο.

Ἔτσι ἔκαμε τὸ Μαντήλι τὴν καλλιτεχνική του περιοδεία. Ἡ Διαμαντίνα στὸ δρόμο τὸ κρατοῦσε κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη της, μισοσκεπασμένο μὲ τὰ χρόσια τοῦ μποξᾶ της. Κι ἡ Γιούλια μὲ τὸ κοντὸ της φουστάνι, τὸ μικρὸ της καπέλο καὶ τὸ κάπως ἀγορίστικο ὕφος της, πήγαινε ἀπὸ δίπλα καὶ δὲν τό χανε ἀπὸ τὰ μάτια της στιγμῆ. Κάπου κάπου μάλιστα τὸ ἄγγιζε καὶ μὲ τὸ γαντωμένο της χεράκι, σὰ νὰ τὸ ὑποστήριζε, κι ἔλεγε σιγὰ τῆς Διαμαντίνας: «Βάστα το καλά... Τὸ νοῦ σου...» Ὅταν ἔφθαναν ἔτσι ὡς τὸ ἀρχοντικὸ, ὅπου θὰ τὸ δειχναν, ἡ Γιούλια κτυποῦσε

ζωηρά τὸ κουδούνι τῆς βαρειᾶς ξώπορτας μὲ τ' ἀνάγλυφα στολίδια, ἄφηνε τὴ Διαμαντίνα ν' ἀνεβῆ πρώτη τὶς πλατιῆς μαρμαρένιες σκάλες, αὐτὴ τὴν ἀκολουθοῦσε σὰ φύλακας καί, ἅμα βρισκόταν στὸ κεφαλόσκαλο, τῆς ἔπαιρνε τὸ κουτὶ ἀπὸ τὰ χέρια κι ἔμπαινε στὸ σαλόνι, ὅπου περιέμεναν τὸ θάμα.

Ἐκεῖ ξεκλείδωνε τὸ κουτὶ, ξεδίπλωνε μ' εὐλάβεια τὸ Μαντήλι, διπλωμένο στὰ δύο, καὶ τὸ κρατοῦσε ἀπὸ δυὸ ἄκρες μπροστὰ στὸ θαυμασμό καὶ στὴν ἔκσταση τῶν σπιτικῶν. Ὅταν κανένα πρόσωπο τὸ πλησίαζε πάρα πολύ, ἡ Γιούλια ἀπομάκρυνε τὸ κέντισμα ἀμέσως μ' ἓν αὐθόρμητο κίνημα τῶν χειρῶν, μὰ ὅταν ἀπλωνόταν καὶ κανένα χέρι, κανένα δάχτυλο, τότε πισθοχωροῦσε ὀλάκερη κι ἐφώναζε : « Ἄ ! μὴ τ' ἀγγίζετε ». Καὶ τὸ τολμηρὸ χέρι, τὸ αὐθάδικο δάχτυλο, συμμαζευόταν εὐθὺς μὲ τὴ συναίσθηση, μὲ τὴ ντροπὴ σχεδὸν μιᾶς ἱεροσυλίας. Ὡστόσο ἡ Γιούλια ἀπαντοῦσε πρόθυμα στὶς ἐρωτήσεις καί, χωρὶς νὰ τὴ ρωτοῦν ἀκόμα, ἐξηγοῦσε τὶς παραστάσεις τοῦ Μαντηλιοῦ.

— Αὐτὸ εἶναι ἡ θεὰ ἡ Ἄφροδιτη... Ἐδῶ ὁ Ἡφαιστος . . . Ἐδῶ ὁ Γανυμήδης, πού κερνᾷ νέκταρ τοὺς θεοὺς... Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἥβη... Αὐτὸς μὲ τὰ τραγίσια πόδια εἶναι ὁ Σάτυρος... Οἱ Κένταυροι, μισοὶ ἄλογα καὶ μισοὶ ἄνθρωποι, βλέπετε ;... Ὁ Ζάκυνθος, ὁ γιὸς τοῦ Δαρδάνου, πού πρωτόχτισε πόλι στὸ νησί μας... Τὸν ἔβαλε κι αὐτὸν ἐδῶ στὴν ἄκρη ἔτσι σὰ σφραγιδα γιὰ νὰ φαίνεται πὼς τὸ Μαντήλι εἶναι Ζακυνθινὸ . . . Πέντε χρόνια, μάλιστα πέντε χρόνια, σωστὰ τὸ κεντοῦσε... Ἡ Μεγάλῃ Κυρία θὰ φύγῃ σὲ τρεῖς μέρες καὶ θὰ τὸ πάρῃ μαζί της νὰ τὸ χαρίσῃ ἀπὸ μέρους τῆς Κλάρας στὴ Βασίλισσά μας, πού εἶναι νύφη... Ἔ, τὸ εἶδατε ;... Νὰ τὸ φυλάξω τώρα ; Μὲ συγχωρεῖτε πολὺ... ἔχω νὰ πάω κι ἄλλοῦ...

Κι ἡ Γιούλια δεχόταν τοὺς θαυμασμοὺς τῶν σπιτικῶν καὶ τὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴν ἀδελφή της, πού « τιμοῦσε τὸν τόπο », εὐχαριστοῦσε εὐγενικά, ἀποχαιρετοῦσε διαχυτικά μαζί καὶ περὶ φανα, εἰτοίμαζε στὸ ἀναμεταξὺ τὸ πολύτιμο κουτὶ γιὰ τὸ δρόμο, τὸ παράδινε στὴ Διαμαντίνα, πού περιέμενε ἀπέξω κουβεντιάζοντας μὲ τὶς δουλεῦτρες τοῦ ἀρχοντικοῦ, πού κι αὐτὲς ἔβγαζαν κάπου κάπου τὸ κεφάλι τους ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ νὰ ἰδοῦν, ἂν ἦταν, βολετό, λίγο θάμα, ἔτσι ἀπὸ μακριὰ σὰν ὄνειρο, κι ἔφευγε βιαστικά γιὰ νὰ πάῃ κι ἄλλοῦ... Πήγαινε σ' ὅσα σπίτια πρό-

φθαινε ὡς τὸ βράδυ. Ἔπειτα τὴν ἄλλην ἡμέρα τὰ ἴδια. Καὶ τὴν ἄλλη. Τρεῖς μέρες βάσταξε αὐτὴ ἡ περιφορὰ τοῦ Μαντηλιοῦ ἀπὸ ἀρχοντικὸ σ' ἀρχοντικὸ τῆς χώρας γι' ἀγάπη ἐκείνων, πού δὲν ἔβγαιναν ἔξω. Κι εἶχε καταντήσει θέαμα συνηθισμένο στὸ Φόρο, στὴν Καινούργια, στὴν Κάτω καὶ στὴν πλατεῖα Ρούγα, ἡ Διαμαντίνα τῶν Ναδαλήδων μ' ἓνα μακρουλὸ κουτὶ κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, μισοσκεπασμένο ἀπὸ τὰ κρόσια τοῦ μποξᾶ της, κι ἡ μικρὴ Γιούλια μὲ τὸ ἀγορίστικο ὕφος δίπλα τῆς προσεχτικῆ. Ὅλοι ἔμαθαν σὲ λίγο πὼς μέσα στὸ κουτὶ ἐκεῖνο ἦταν τὸ περίφημο Μαντήλι τῆς Κλάρας, δῶρο νυφιάτικο γιὰ τὴ Βασίλισσα. Κι ὅσοι δὲν τὸ εἶχαν ἰδεῖ καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ ἰδοῦν, ἐνῶ ἄκουγαν τόσα καὶ τόσα, ζήλευαν ἐκείνους, πού τὸ εἶδαν...

Ἔτσι τὶς τρεῖς ἐκείνες μέρες τὸ εἶδαν, ὅσοι μπόρεσαν, ὅσοι πρόφτασαν, στ' ἀρχοντικά, πρῶτα καὶ δεύτερα, πού τριγύριζε ἡ Γιούλια. Καὶ τὴν ἄλλη ἡ ἴδια ἡ Γιούλια μὲ τὴ Διαμαντίνα, πάλι πῆγε στὸ ἀρχοντικὸ τῆς Μεγάλῃς Κυρίας καὶ τῆς τὸ παράδωσε μαζὶ μ' ἓνα γράμμα σὲ περγαμηνή, γράμμα τῆς κοντεσίνας Κλάρας, γιὰ τὴ Βασίλισσα Ὁλγα.

Καὶ τὸ ἴδιο φθινοπωριάτικο δειλινό, τὸ Ζακυθινὸ Μαντήλι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυθο γιὰ πάντα μὲ τὸ βαπόρι, πού εἶχε πάρει ἡ μεγάλη Κυρία νὰ γυρίσῃ στὸ παλάτι τῆς Ἀθῆνας.

* *

Εφυγε, μὰ δὲν ξεχάστηκε. Ὅπως στὸν τόπο ἐκεῖνο δὲν ξεχνιέται κανένα καλὸ, περασμένο ἢ ξενιτεμένο.

Χρόνια τώρα οἱ Ζακυθινοὶ μιλοῦσαν γιὰ τὸ μαντήλι τῆς Κλάρας τοῦ Ἰαδαλῆ. Συχνὰ ξαναρχόταν στὶς ὀμιλίες τους τὸ θέμα, πού εἶχαν ἰδεῖ λίγοι καὶ εἶχαν ἀκούσει πολλοί. Τὸ χειροτέχνημα μὲ τὸν καιρὸ γινόταν θρυλικό. Ἀπὸ τ' ἀρχοντικὰ σπίτια, πρῶτα καὶ δεύτερα, ἡ φήμη του εἶχε περάσει στὰ νοικοκυρόσπιτα, εἶχε κατεβῆ στὰ χαμόσπιτα, εἶχε ἀπλωθῆ στὰ μαγαζιά, στὰ ἐργαστήρια, στοὺς καφενέδες, στὶς ταβέρνες, παντοῦ. Τὸ Ζακυθινὸ Μαντήλι τὸ εἶχε πάρει ὁ Λαός.

Ἐκεῖνοι πού τὸ εἶδαν, οἱ ζηλευτοί, τὸ παράσταιναν, ὅπως μποροῦσαν σ' ἐκείνους, πού δὲν τὸ εἶδαν καὶ πού δὲ χόρταιναν ν'

ἀκοῦνε γι' αὐτό. Κι ὅπως συμβαίνει πάντα σὲ τέτοια, οἱ καλοφάνταστοι κι οἱ ψευτάκηδες πρόσθεταν κάτι στὶς ζωγραφιές του. Ἐκεῖνοι μάλιστα, ποὺ δὲν εἶχαν ἰδεῖ καθόλου τὸ Μαντήλι παρὰ τὸ ἤξευραν ἀπὸ περιγραφές, πρόσθεταν τὰ περισσότερα. Ἄλλος ἔλεγε πὼς εἶχε καὶ τὴ Γιγαντομαχία, ἄλλος τὸν Προμηθεά στὸν Καύκασο, ἄλλος τὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸν Παρθενῶνα κι ἄλλος τὴν Πόλη μὲ τὴν Ἁγία Σοφιά. Κάποιος βεβαίωσε πὼς στὸ φόντο τῆς εἰκόνας τοῦ Ζακύνθου διακρινόταν ἀνάερα κι ὅλη ἡ πόλη, ποὺ εἶχε χτίσει. Κάποιος ἰσχυρίσθηκε πὼς στὶς ἄκρες ἦταν κεντισμένα καὶ τὰ ἐμβλήματα τῶν Ἑφτά Νησιῶν.

Οἱ γυναικοῦλες πάλι ἀντικαθιστοῦσαν πρόθυμα τοὺς μυθολογικοὺς θεοὺς μὲ τὶς δικές τους λατρεῖες. Ἀπὸ τὸ δωδεκάθεο δὲν ἔμενε παρὰ ἡ Ἀφροδίτη κι ὁ Ἔρωτας μὲ τὴ σαίτα του. Ὁ Ζεὺς ὅμως εἶχε γίνει Παντοκράτορας, ὁ Ἀπόλλων Χριτὸς κι ἡ Ἥρα Παναγία. Στὶς γωνίες τοῦ Μαντηλιοῦ δὲν ἦσαν παρὰ Ἐξαπέτρουγα, Σεραφεῖμ καὶ Χερουβεῖμ, ἐνῶ στὴ μέση του φάνταζε ἡ τετραπλῆ εἰκόνα τῆς Γέννησης, τῆς Βάφτισης, τῆς Σταύρωσης καὶ τῆς Ἀνάστασης... Ἔτσι μὲ τὴν προσθήκη τοῦ καθενὸς ἀνάλογα πρὸς τὴ φαντασία καὶ τὴν κλίση τὸ Ζακυνθινὸ Μαντήλι, τὰ εἶχε ὅλα. Οὐρανό, Γῆ καὶ . . . Ζάκυνθο. Κανένας ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς δὲ ρωτοῦσε πὼς ἦταν δυνατὸ νὰ χωρῇ ὅλ' αὐτὰ ἓνα γυναικεῖο νυφιάτικο μαντηλάκι. Τὸ παίρναν γιὰ θᾶμα κι ἓνα θᾶμα τὰ χωροῦσε ὅλα.

Καὶ τὸ πολὺ πολὺ ποῦ μπορούσαν νὰ σκεφθοῦν γιὰ νὰ συμβιάσουν κάπως τὸ ἀσυμβίβαστο, ἦταν καὶ τὸ βεβαίωσαν πολλοὶ — πὼς οἱ ζωγραφιές στὸ Μαντήλι ἦταν τόσο μικρούτσικες, ψιλοκεντισμένες, ποὺ ἔπρεπε κανεὶς νὰ τὶς κοιτάξῃ μὲ φακό.

Οἱ περισσότεροι ὅμως προτιμοῦσαν τὸ θᾶμα. Αὐτὸ τὰ ξεγοῦσε καλύτερα . . .

Καὶ περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ τὸ θρυλικὸ Μαντήλι ξαναρχόταν στὶς ὀμιλίες τῶν Ζακυνθινῶν. Τὸ θυμοῦνταν ὀλοένα πιὸ σπάνια, μὰ κι ὀλοένα πιὸ φανταστικά. Εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ τὸ σκεπάζῃ σὰν ἓνας πέπλος μυστηρίου. Ἐλεγαν πὼς ἡ Βασίλισσα στὴν Ἀθήνα τὸ εἶχε βάλει σὲ ὀλόχρωση κορνίτζα καὶ τὸ εἶχε κρεμάσει στὴν καλύτερη σάλα τοῦ Παλατιοῦ γιὰ νὰ τὸ βλέπουν ὅλοι οἱ παλατιανοὶ κι οἱ μεγαλοσιάνοι· κι ἄλλοι πάλι πὼς τὸ

είχε στην Ἐκκλησιὰ τοῦ Παλατιοῦ καὶ τοῦ ἀναβε ἀκοίμητο καντήλι.

* * *

Η μουν μικρὸ παιδί, ὅταν τὸ Μαντήλι τῆς Ναδαλοπούλας ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο. Θυμοῦμαι ἀμυδρὰ πὼς ἦλθε μιὰ μέρα καὶ στὸ σπίτι μας νὰ τὸ ἰδῆ ἢ μητέρα μου, πού καὶ αὐτὴ στὰ νιάτα της ἦταν φημισμένη κεντίστρα, κι ἀπ' τὴ μητέρα μου κρατῶ τὴν περιγραφή του, μὰ δὲν μπορῶ νὰ ὀρκισθῶ πὼς τὸ εἶδα κι ἐγὼ ἢ, κι ἂν τὸ εἶδα, δὲν θὰ μπόρεσα βέβαια νὰ καταλάβω τίποτα.

Μεγάλωσα ὅμως κι ἀκόμα στὴ Ζάκυνθο μιλοῦσαν γιὰ τὸ Μαντήλι. Κι ἄξαφνα μιὰ μέρα, δέκα χρόνια τουλάχιστο μετὰ τὴν ἀναχώρησή του, στὴν αὐλὴ τῆς γειτονικῆς μας ταβέρνας ἀπὸ ἓνα παράθυρο τοῦ σπιτιοῦ μου ἄκουσα τὸ ραψωδῶ, πού τὸ τραγουδοῦσε.

Ἦταν ἓνας τυφλὸς σὰν τὸν Ὅμηρο, ὄχι ὅμως ζητιάνος, παρὰ νεροκουβαλητῆς. Ἦξερε νὰ κάνη στίχους δικούς του καὶ νὰ τοὺς λήη μὲ δικό του τρόπο, εἴτε στὴ βρῦση τὴν ὥρα, πού γιόμιζε τὸ βαρέλι του, εἴτε στὶς εἰσόδους τῶν σπιτιῶν, ὅπου πήγαινε νὰ τ' ἀδειάση, εἴτε στὴν ταβέρνα. ὅπου κολάτιζε μὲ λίγο ψωμοτύρι καὶ κρασί.

Πολλὲς φορὲς ἀκούγοντας τὸ Ζακυνθινὸ αὐτὸ ραψωδῶ, κι ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ, πού πρωτογνωρίζομουν μὲ τὰ ὀμηρικὰ μέτρα καὶ τὰ ὀμηρικὰ ζητήματα, συλλογίσθηκα πὼς ἔτσι ρυθμικὰ καὶ μισοτραγουδιστὰ θὰ ζωντάνευε κι ὁ Ὅμηρος τὶς ραψωδίες του. Ἦθελα νὰ μοροῦσα νὰ σᾶς δώσω ἐδῶ μὲ νότες μιὰ ἰδέα τῆς τραγουδιστῆς αὐτῆς ~~καὶ~~ ἀγγελίας. Ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ κάμω χωρίζοντας τὸ δεκαπεντασύλλαβο στὶς συλλαβές, πού ἐτίονιζε περισσότερο ὁ Ζακυνθινὸς ραψωδός.

Νὰ π.χ. πὼς ἔλεγε τοὺς στίχους αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Ἑρωτόκριτο :

[Τὰ μαθες Ἀρετούσα μου τὰ θλιβερά μαντάτα,
πού ὁ κύρης σου μ' ἐξώρισε στῆς ξενιτειᾶς τῆ στρατά]

Τὰ μαθες Ἀ-
ρέτουσα μου
τὰ θλιβερά
μαντά—τα

Που ὁ κυρη σοῦ
μ' ἐξωρισέ
στής ζενιτειάς
τη στρά—τα

Ἡ μελωδία δὲ γράφεται, ὁ ρυθμὸς ὁμοῦς ἦταν αὐτός. Καὶ τόσο μοῦ εἶχε καρφωθῆ, ὥστε, χωρὶς νὰ θέλω, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μοῦ ἄρесе ν' ἀπαγγέλλω τοὺς ὀμηρικοὺς στίχους, ποὺ πήγαιναν λαμπρὰ σὰ δεκαπεντασύλλαβοι :

[Ἦμος δι ἠριγένεια φάνη ροδοδάκτυλος Ἥως
Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ρῦσαι ὑπ' ἥερος υἱας Ἀχαιῶν]

Ἦμος δ' ἠρί-
γένεια φανή
ρόδοδακτύ-
λος ἠ—ως

Ζεῦ πατερ ἄλ
λά συ ρυσαί
ὑπ' ἠερος υἱ
ας Ἀχαι—ων.

Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μοῦ βγῆ πὼς ὁ βυζαντινὸς πολιτικὸς στίχος ὁ σημερινὸς δεκαπεντασύλλαβος, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἠρωϊκοῦ ἐξάμετρου, ἀπαράλλαχτα ὅπως κι ὁ λαϊκὸς ραψωδός, ποὺ ἤξερε νὰ ψάλλῃ ἔτσι τὰ σπουδαῖα τοῦ τόπου του καὶ τῆς ἐποχῆς του, δὲν ἦταν παρὰ ἡ συνέχεια τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξή μου, τὴ χαρὰ μου, ὅταν τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ τυφλοῦ νεροκουβαλητῆ, ἄκουσα τὸ τραγούδι τοῦ Ζακυθινοῦ Μαντηλιοῦ, ποὺ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ μικρογραφία τοῦ Σ τῆς Ἰλιάδος, μιὰ περιγραφή τῆς Ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλέα.

Ἦχι μόνο λοιπὸν τὸ ἴδιο μέτρο, ὁ ἴδιος ρυθμὸς, ἡ ἴδια μουσική, πᾶρά κι ἡ ἴδια ἔμπνευσις, ἡ ἴδια φαντασία. Καὶ βέβαια ποὺ ὁ Ζακυθινὸς ραψωδὸς οὔτε τὴν Ὀμηρικὴ Ἀσπίδα εἶχε διαβάσει ποτέ του, οὔτε τίποτ' ἄλλο παρόμοιο εἶχε ἀκούσει. Τὸ μοντέλο τὸ βρῆκε μέσα στὴν ψυχὴ του κρυμμένο, φυλαγμένο βαθιὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά. Ὅπως βρίσκουν μέσα τους τόσ' ἄλλα μοντέλα τόσοι ἄλλοι ραψωδοὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ κάνουν τὸ δημοτικὸ τραγούδι νὰ μοιάζῃ μὲ τ' ὀμηρικὸ σὰν ἀδελφί καὶ τοὺς πιὸ αὐστηροὺς κριτὲς νὰ κηρύττουν

πὼς ἡ Ποίηση δὲν εἶχε χαθῆ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, οὔτε τὴν ἐποχὴν
ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμα νὰ δείξῃ παρὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ
Σολωμό.

Ἄλλες φορὲς εἶχ' ἀκούσει τὸ ραψωδὸν μας νὰ λήῃ τὸ τρα-
γούδι τοῦ Ἄναπολεοῦ (Μεγάλου Ναπολέοντα), τοῦ Καποδίστρια,
τοῦ Ὄθωνα, τοῦ Γιάννου τοῦ Ἀντρείωμένου καὶ τοῦ Λομπάρ-
δου. Μὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη κάποιος στὴν ταβέρνα τοῦ εἶπε :

— Δημητρό, ἄσ' τ' αὐτά. Τὸ Μαντήλι νὰ μᾶς πῆς, τὸ και-
νούργιο σου, καὶ θὰ σὲ κεράσω.

— Μὰ αὐτὸ δὲν τὸ λέω ἀκόμα, χαμογέλασε ὁ ραψωδός, γιατί
δὲν τό χω ἀκόμα βγαλμένο οὔλο.

— Καὶ πῶς τό πες ψὲς στὴ βρούση; Πές το ἀτέλειωτο, δὲν
πειράζει.

— Ἐ, ἀφοῦ τὸ θέλετε. Ἐβίβα, παιδιά!

— Γειά σου, Δημητρό, χρυσόστομε.

Κι ὁ τυφλὸς νεροκουβαλητῆς ἄρχισε καὶ τελείωσε τὸ τρα-
γούδι τοῦ Μαντηλιοῦ, ποῦ πολλοὺς του στίχους τοὺς αὐτοσχε-
δίαζε ἕως ἐκείνη τὴ στιγμή

Ἄρχοντοπού-
λά πανσοφή
κέντιστρα ξά-
κουσμέ—νη...

Ἄλλὰ νὰ το δλάκερο τὸ τραγούδι αὐτό, τὸ κορύφωμα τῆς
λαϊκῆς δόξας τοῦ Μαντηλιοῦ, ὅπως τοῦλάχιστο κατάφερα νὰ τὸ
θυμηθῶ ὕστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ νὰ τὸ συμπληρώσω.

Ἄρχοντοπούλα πάνσοφη, κεντίστρα ξακουσμένη,
Τῶν γονικῶν της καύχημα, τοῦ Τζάντε μας καμάρι,
Παίρνει πανάκι καὶ κλωνά, βελόνι καὶ ψαλίδι
Καὶ κλειέται στὸ παλάτι της νὰ φτειάσῃ ἓνα μαντήλι
Νιστορισμένο, πλουμιστό, ποῦ ἄλλο νὰ μὴν ὑπάρχη,
Γιὰ νὰ τὸ κάμη χάρισμα τῆς Ρήγισσας τῆς Ὀλγας,
Ποῦ ἀφ' τῆ Ρουσία κατέβηκε στὸ θρόνο τῆς Ἀθῆνας
Καὶ κάθεται καμαρωτῆ στοῦ Γεώργιου τὴν μπάντα.

Καὶ στὸ μαντήλι της κεντᾶ χίλιω λογιῶν ξομπλίδια,
Χίλιω λογιῶν στορίσματα, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα,
Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικὰ Ἄναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ'

Τὸν ἥλιο, τὸν αὐγερινό, τὴν πούλια, τὸ φεγγάρι.
Καὶ κάτωθες κεντάει τὴ γῆς μ' οὐλές τὶς πολιτεῖες :
Τὴ Φράντσα, τὴν Ἀούστρια, Ρουσία κι Ἰγγλιτέρα,
Τὴ Μπαρμπαριά, τὸ Τούνεζι, πὺ εἶναι οἱ Ἀραπάδες,
Καὶ τῆς Ἀθήνας τὸ βουνὸ καὶ τὸ νησί τῆς Κρήτης,
Καὶ τὴν Κωνσταντινόπολη μὲ τὴν Ἀγία Σοφία.
Κεντάει καὶ τὴν Παράδεισο, τὴν Κόλαση κεντάει,
Τούτῃ μὲ τοὺς Πρωτόπλαστους, ἐκείνη μὲ τὸν Κᾶη,
Καὶ τὸ Χριστὸ τὸν Ἀναστά, πὺ πάει νὰ τὸν γλυτώσῃ.

Μὰ μὲς στὴ μέση του κεντᾶ τὸ ξακουσμένο Τζάντε :
Χώρα, χωρία καὶ βουνά, μὲ θάλασσα ἓνα γῦρο,
Κάστρο, Ἀκρωτήρι καὶ Σκοπὸ καὶ τὴν πλατεῖα Ρούγα
Καὶ τὶς μεγάλες Ἐκκλησιές μὲ τὰ καμπαναριά.
Τὴ λιτανεῖα τοῦ Ἀγίου μας καὶ τοῦ Νιπιταφίου·
Ἀκόμα καὶ τὴν Γκλόρια τοῦ Μεγαλοσαββάτου.
Κεντάει τὴν ἐπίδειξη τοῦ Κωνσταντῆ Λομπάρδου,
Ὅπου ἄφησε μεμόρια στὸ μέσα κι ὄξω κόσμο !
Κι ἐκεῖνα πὺ γινήκανε τότες μὲ τὸ Γαρζώνη,
—Πρῶτο Δεσπότη, πὺ ἔβλεπε τὸ Τζάντε ἀπὸ τὸ Τζάντε—
Τὸ κιάσο πὺ τοῦ κάμανε στὸ προαπαντισμά του
Παντιέρες, ζαχαρόκουκα, φιόρα καὶ περιστέρια.

Κι ἂν κεντισμένα τοῦτα δῶ, σὰ ζωντανὰ ἐφαίνονταν,
Τὰ φιόρα μοσκοβόλαγαν, μίλαγαν οἱ ἀνθρώποι.
Ἀχοῦσαν τὰ καμπαναριά καὶ τὰ πουλιά πετάγαν.
Τόσο πὺ ἢ Ὀλγά ἢ Ρήγισσα, τόμου εἶδε τὸ μαντήλι,
Ἔκαμε δεκαχτῶ σταυροὺς κι ἔκραξε σαστισμένη :
Δὲν εἶναι χειροτέχνημα, Θέ μου, τοῦτο εἶναι θάμα·
Χίλια καλὰ στὴ ζήση τῆς καὶ στὰ χρυσόχερά τῆς,
Τς ἄρχοντοπούλας τῆς καλῆς, πὺ τό φτείασε γιὰ μένα !

Β'. ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο μὲ ζῆ καὶ μὲ προσμένει.

(Τὰ «Παράκαιρα». Τὸ σπίτι πού γεννήθηκα).

Γεννήθηκα στὴν Πάτρα στὰ 1859. Πέμπτη, ἀπομεσήμερο, στὶς δύο ἢ ὥρα, δεκατρεῖς τοῦ Γενάρη. Τὰ νούμερα κρατῶ ἀπὸ τὸν ἀδερφό μου. Ἄν καλὰ θυμοῦμαι, τὰ γνωρίζε ἀπὸ κάποιο καταστιχάκι τῆς μητέρας μου ἢ τοῦ πατέρα. Μέσα σ' αὐτὸ σημειωμένα ἔτσι, χρόνος, ἡμέρα, ὥρα, οἱ ἐρχομοὶ στὸν κόσμο καὶ γιὰ τ' ἄλλα δυὸ ἀδέρφια μου.

Τὸ σπίτι μας πατρικὸ δίπατο· στὸ δρόμο ἢ πρόσοψή του ἀπὸ καμαρωτὲς κολῶνες, καθὼς τὸ συνήθιζαν τότε τὰ πατρινὰ σπίτια, σύμφωνα μὲ κάποιο ἀρχιτεκτονικὸ τύπο τοῦ συρμοῦ, παραδομένο, ἀνίσως δὲ λαθεύω ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Τὸ σπίτι μας τὸ βλέπω τώρα στὴ φωτογραφία του· εἶχανε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ τὴν προσφέρουν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια! δυὸ πατρινὲς ἀξιαγάπητες κοπέλες· σιγουρισμένο κάπως καὶ πιασαλειμμένο φανταχτιά· μὰ στὸν κύριο ρυθμὸ του πάντα τὸ ἴδιο. Τὸ σπίτι μας ἔστεκε σὲ δρόμο πλατὺ κάπως, πὺν τραβοῦσε ὄλο ἴσια, καθὼς ὄλοι τῆς κάτω χώρας οἱ δρόμοι· σταματοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά—δηλαδὴ γιὰ μένα σταματοῦσε· πιὸ μακριὰ δὲν ἤξερα ποῦ πάει ὁ δρόμος—ἔσταματοῦσε ἐκεῖ σ' ἓνα ἄλλο σπίτι χαμηλότερο, μικρότερο. Τὸ κατοικοῦσε μιὰ οἰκογένεια φιλική. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά ὁ δρόμος ἔβγαине πρὸς τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας· ἔτσι λέγονταν μὲ τ' ὄνομα τῆς πρώτης βασίλισσας ὁ κῆπος ὁ δημόσιος, πὺν μὲ πῆγαιναν καμιὰ φορὰ παιδάκι. Δὲ θυμοῦμαι τοῦ περιβολιοῦ γνωρίσματ' ἄλλα· μοναχὰ τὰ δενδρολίβανα· πυκνὰ συμπλέγματ' ἀραδιαστά, μαυρολογούσανε μπροστά μου. Δὲ βλέπω καὶ δὲ μυ-

ρίζομαι δεντρολίβανο, χωρίς να μου φανῆ σὰ μάτια τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας. Σὰν ἓνα ἠσκιομένο δασάκι, περιποιημένο, ἤσυχο· δὲν ξέρω ἂν κάπου μέσα ἐκεῖ ἀνάβρῳζε κανένα συντριβάνι· σὰ νὰ μοῦ ἔρχεται στὸ νοῦ κάτι· μὰ καλὰ καλὰ δὲν καταλαβαίνω ἂν εἶναι γέλασμα μνημονικὸ ἢ ἂν εἶναι τοῦ θυμητικοῦ μου μιὰ μισοσβησμένη εἰκόνα. Ἔτσι φέρνω στὸ πρῶτο τῶν «Πατρίδων» μου σονέτο μέσα στὴν «Ἀσάλευτη Ζωή» τὴν εἰκόνα τῆς μητέρας μου κι αὐτὴ μισοσβησμένη. Ὅσα θυμοῦμαι θέλω νὰ σημειώσω ἐδῶ καὶ ὅπως τὰ θυμοῦμαι. Τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας, ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπλά, τὰ πιὸ παλιά, τὰ πιὸ μονότονα ἐνθυμήματα· κάτι σὰν ἐξοχὴ καὶ σὰν καταφυγὴ. Καὶ εἶναι ἡ πρώτη γνωριμά μου μὲ ὅ,τι λέμε φύση· πόσο πάντα τὴ λαχτάρησα καὶ πόσο λίγο μοῦ δόθηκε νὰ τὴ χορτάσω καὶ μ' ὅλη μου τὴν πείνα. Θυμοῦμαι ζωηρά· ἐκεῖ πού μὲ πηγαιναν παιδάκι, τὸ φῶς ἔπεφτε σὰν ἀριὸ καὶ σὰν ἀνάμεσ' ἀπὸ μιὰ σκεπή· καὶ μένει μέσα μου ἀπὸ τὸ περιβόλι κάποιο ἀχνόφεγγο σὰ δειλινοῦ τὴν ὥρα, πού ὁ ἥλιος γέρνει. Καὶ ἴσως ἀπὸ τότε θὰ κρατῶ, καὶ μ' ὅλη μου τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἥλιο, κάτι χλομὸ καὶ κάτι σκοτεινὸ, πού κρύβει, λένε, ἡ σκέψη μου. Τῆς Πάτρας ἐκείνης δὲν ἔχω στὸ νοῦ μου ἄλλες μεριές. Μονάχα κάπως τὸ Γηροκομεῖο, τὸ ἐξοχικὸ τὸ μοναστήρι, πού μονάζουν ἐκεῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ καλογέρους οἱ χαροκόποι τῆς χώρας καὶ τὰ κοσμικὰ τὰ πανηγύρια. Μὰ τὰ θυμοῦμαι πιὸ πολὺ σὰν ἓνα ὄνομα παρὰ σὰν τόπο. Καὶ τὰ Ψηλαλώνια· ὁ κεντρικὸς πλατὺς τετράγωνος περίπατος, πού ἀντίκριζες ἀπὸ τὰ ὕψη του τὸ ἡλιοβασίλεμα, θαρρῶ, σὲ ὅλη του τὴ δόξα. Καὶ ζωηρότερα πάντα κι ὕστερα καὶ μαζί μὲ τὸ περιβόλι, πού σὰς εἶπα, τὸ μῶλο. Τὸ μῶλο μὲ τὴ θάλασσα τὴν ἄγρια, τὴν πολύβοη, τὴν ἀκοίμητη. Καὶ τὸ φανάρι τοῦ μώλου στὴν ἄκρη ἄκρη. Τίποτε δὲν αἰσθάνομαι πὼς ἀγάπησα καὶ ἀπ' ὅλα τὰ πρόσωπα, πού παίρνει ἀράδα ἀράδα ἢ φύση, τίποτε πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅμως ἀγάπη κι αὐτὴ, σὰν ὅλες μου τὶς ἀγάπες, ἰδεατὴ καὶ ἀπὸ ἓνα κάποιο μάκρμα, πάντα μὲ τοῦ ὄνειρου τὸν παραδαρμὸ παρὰ μὲ τὸ σπαρτάρισμα τῆς ἀπολαβῆς.

Κολλητὰ μὲ τὸ σπίτι μας ἔν' ἄλλο σπιτάκι μ' ἓνα μπαλκόνι ξύλινο καὶ μ' ἓνα φοῦρνο κάτου. Ὁ φοῦρναρης κράζονταν Τριαντάφυλλος. Θυμοῦμαι κι ἓνα μαραγκό. Ἐδῶ θολώνει ἡ μνήμη, ὅσο δὲν παίρνει ἄλλο, καὶ ὁ μαραγκὸς χωρὶς ὄνομα καὶ τίποτε

ἀπὸ τὸ μαγαζὶ δὲν ξεχωρίζει. Θυμοῦμαι καὶ κάποιον ἄλλον ἀντι-
κρύ· δὲν ξέρω τί καὶ ποιὸς νὰ ἦταν. Ξέρω πὼς εἶχεν ἓνα κορι-
τσάκι· κι αὐτὸ τὸ κοριτσάκι, ἡ Φωτεινὴ. Τὸ σπῆτι μας ἀπλό-
νονταν ἀπὸ τὴν πίσω τοῦ τὴν ὄψη σ' ἓνα περιβολάκι. Τὸ βασι-
λειο τοῦ μεγάλου μου ἀδερφοῦ. Τὸ καλλιερογοῦσε τὸ περιβολάκι,
ποτιστῆς του, σκαλιστῆς καλοσυγυριστῆς· ἔκανε μέρα ἐκεῖ καὶ
τὸν ξυλουργό· μαστόρευε πάντα. "Ἡμουνα πολὺ μικρὸς γιὰ νὰ
δουλεύω μέσα ἐκεῖ καὶ γιὰ νὰ τὸ κρατῶ στὸ λογισμό μου καθαρὰ
κάπως τὸ περιβολάκι.

* *
*

Καὶ ὕστερα καὶ ἡ πρώτη μου γνωριμιὰ μετὰ τὸ φεγγάρι. Στὸ
σπῆτι. Θυμοῦμαι τὴν πλατεία τῆ χειμωνιάτικη. Στὸ πά-
τωμα μιὰν ἀπλόχωρη στρωματαριὰ ἔτοιμη νὰ μᾶς δεχτῆ γιὰ
ὑπνο τὰ παιδάκια. Καλοκαίρι. Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο θὰ
χύνονταν οἱ μοσχοβολιὲς τοῦ κήπου. Δὲν κρατῶ στὰ βαθιὰ τοῦ
νοῦ μου τίποτε ἀπὸ τὸ χαϊδεμα καμιᾶς μοσχοβολιάς. Κρατῶ ἀπὸ
τότε μέσα μου κάτι, ὅμοια γλυκά, μυστικά, χαϊδευτικά καὶ ἀπα-
ρασάλευτα. Βαστῶ τὸ ἀγνάντεμα μέσ' ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο,
τοῦ φεγγαριοῦ τὸν ἐρχομό· τὸ ξάπλωμά του, πὸν πλημμύ-
ριζε στὸ στρῶμα ἀπάνου, στὸ κορμί μου ἀπάνου· κάτι δλό-
λαμπρο μαζί κι ἐρωτικὸ καὶ παθητικὸ καὶ καθάριο καὶ λαγαρὸ
καὶ δλόχυτο· κάτι σὰν προμήνυμα ζωῆς, πὸν θὰ τὴν περνοῦσα
ἔτσι, σὰν ἀπὸ κάτου ἀπὸ φεγγάρι, γιομίζοντας τὴν ψυχὴ μου
στάλα στάλα ἀπ' τ' ἀνάβρουσμά του μετὰ τὴν ἀνέκφραστη μελαγ-
χολία τῆς δλόαχνης γλύκας του. Ἡ ποίηση μοῦ ἔκαμε ἀπὸ τότε
τὴν πρώτη της ἐπίσκεψη, ἀφανέρωτη ἀκόμα καὶ χωρὶς ὄνομα·
ἴσα ἴσα γιὰ νὰ με προετοιμάσῃ νὰ τὴ δεχτῶ ὕστερα ἀπὸ λιγάκι,
στὴν ὥρα τὴν ἐπαγγελμένῃ, μετὰ τ' ὄνομά της καὶ μετὰ τὴ δόξα της.

Ἡ πρώτη μου γνωριμιὰ μετὰ τὸ φεγγάρι. Μοῦ μίλησε ἀπὸ
τότε βαθύτερα· μὰ ποτὲ δὲ μετὰ χαϊδεψε, σὰν τότε, μετὰ τέτοια μη-
τρικὴ ἀπαλωσύνη. "Α ! ἔπρεπε νὰ περάσουν ἔτσι χρόνια καὶ και-
ροὶ γιὰ νὰ φυτρώσῃ τώρα μέσα σ' αὐτὰ κακόβαλτα λόγια μου αὐτὰ
τὸ ἀπὸ συγκίνηση τραγούδι, πὸν ἔσπειρε στὴν παιδικὴ μου τὴν
καρδιά τὸ φεγγάρι τὸ λαμπρὸ, τὸ τραγούδι, πὸν ἔκλεισα ἀπὸ τότε

μέσα μου σὰν ἀσυνείδητα καὶ σὰν ἀνίκανος τότε νὰ καταλάβω τὴ θησαύριζα. Γιὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τότε κάθε φορά, πού γιομίζει τὸ στίχο μου τὸ φεγγάρι, σὰ νὰ ξαλαφρώνομαι εἶμαι ἀπὸ τὸ φόρτωμα τοῦ καιροῦ, παίρνω τὴ χορευτικὴ ἀλαφροσύνη τοῦ παιδιοῦ.

Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

α'. Αἱ ἀναμνήσεις μου.

Εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας μου ἔχω δύο παλαιὰ καθίσματα (πολυθρόνας). Τὸ ἓνα εἶναι τοῦ πατέρα μου καὶ τὸ ἄλλο τῆς μητέρας μου· ὅταν ἡ λογοτεχνικὴ καὶ μουσικὴ γοητεία καταλαμβάνει τὴν ψυχὴ μου κάθομαι εἰς τὸ πατρικόν μου κάθισμα καὶ ὅταν ἡ λαογραφικὴ καὶ ἱστοριοδιφικὴ εἰς τὸ μητρικόν μου.

Οἱ γονεῖς μου κάθε βράδυ ἐπήγαιναν εἰς τὸ θέατρον, μὴ θέλοντες δὲ νὰ ἀφήσουν τὸν μοναχογιόν των εἰς τὸ σπίτι μόνον μετὴν ὑπηρεσίαν μὲ παρελάμβανον μαζί των, μοῦ εἶχαν μάλιστα εἰς τὸ κεντρικόν καὶ μεγάλον θεωρεῖον τοῦ θεάτρου Μπούκουρα—τὸ θεωρεῖον τῆς διευθύνσεως—ἓνα κρεββατάκι καὶ ἐκεῖ τὸν ἔπαιρνα δίπλα. Ἐνῶ ὅμως μὲ ἐνανούριζεν ἡ μουσικὴ εἰς τὸ μελόδραμα, μὲ ἐξυπνοῦσαν κάθε τόσον αἱ τελευταῖαι δυναταὶ φωναὶ τοῦ βαρυτόνου ἢ αἱ ὀξεῖαι τοῦ τενόρου καὶ αἱ στριγγαὶ τῆς πρίμας καὶ τότε οἱ παρακαθήμενοι μὲ ἐθώπευαν εἰς τὴν ῥάχιν διαβεβαιοῦντές με ὅτι δὲν συνέβη τίποτε δικαιολογοῦν τὸν τρόπον μου καὶ πάλιν τὸν ξανάπαιρνα. Ἀλίμονόν μου ὅμως ὅταν ἠκούοντο αἱ ἄγριαι κραυγαὶ δραματικοῦ τινος ἤρωος ἑλληνικῆς τραγωδίας. Ἐπεταγόμενον σύσσωμος καὶ ἔμενα ἄυπνος μέχρι τέλους τῆς παραστάσεως.

Τὸ πρῶγμα διέφερον, ὅταν μ' ἐξυπνοῦσαν τὰ γέλια τοῦ κόσμου διὰ κάποιαν φράσιν τοῦ κωμικοῦ. Τὴν ἀπελάμβανα δὲ πολλαπλῶς, διότι οἱ δικοί μου τὴν ἐπαναλάμβαναν εἰς ἐμὲ διὰ νὰ εὐθυμήσω.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ ψυχὴ μου κατὰ τοὺς θεατρικοὺς

ὑπνους μου—μελοδραματικούς καὶ δραματικούς—ἀπηλλαγμένη τῆς ἀντιδράσεως τοῦ σώματος ἤρχισε νὰ μοῦ ἐπιβάλλῃ ἔμπνευσεις μουσικὰς καὶ σκηνικὰς. Ἐξ ἄλλου τὰ Ἀθηναϊκὰ παραμύθια τῆς μητέρας μου καὶ αἱ ἀμίμητοι παραλλαγὰὶ τῶν Ἀθηνῶν μοῦ ἐνέπνευσαν ἄρρητον λαογραφικὴν γοητείαν.

β'. Ὁ σύλλογος «Βύρων» μὲ βραβεύει.

Κάποιος — ὁ ἀποθανὼν δὲν ἀναφέρεται — εἶχεν ἰδρῦσει ἓνα Σύλλογον μὲ εὐρύτατον φιλολογικὸν σκοπὸν, νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον, καὶ μὲ στενώτατον, νὰ τὸν βραβεύσῃ, ἀφοῦ οἱ κριταὶ τοῦ Βουτσιναίου ἀπεδοκίμαζαν ἐκάστοτε τὰ ἔργα του. Ἡ βράβευσις ὅμως τοῦ ἔργου μου εὔρε τὸν «Βύρωνα» ἰδρυμένον ἤδη καὶ ἐμὲ πρωτοεῖσακτον εἰς συλλόγους μέλος καὶ ἄγοντα τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ὑπῆρξε δὲ ἡ βράβευσις μου ἀποκλειστικὴ ἔμπνευσις τοῦ Νικολάκη Παπαλεξανδρῆ, φίλου καὶ συμφοιτητοῦ μου.

Περὶ τοῦ πρώτου ἔργου μου αὐτοῦ, τῆς κωμωδίας «Εὐσυνειδησία καὶ ἀσυνειδησία» (!) ὠμίλησα ἤδη ὡς πρὸς τὸν λόγον ὅστις ἐνέπνευσεν, ἢ μᾶλλον ἐπέβαλεν εἰς ἐμὲ τὴν ἐκπόνησίν της, τὴν ὑποβολὴν της εἰς τὸν Βουτσιναῖον, τὸν ἐξάψαλμον, πὺ ἤκουσεν ἀπὸ τούς κριτάς, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐχαρκτήρισαν εἰς τὸ τέλος αὐτὴν ὡς ἀξίαν λόγου, παρέθεσα δὲ καὶ μίαν σκηνὴν τοῦ ἔργου μου ὑποδειγματικῶς.

Οἱ κριταὶ εἶπαν πολλὰ καὶ σωστά, ὥραϊα τὰ εἶπαν μάλιστα, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου καὶ τὴν δημιουργικὴν του σύστασιν δὲν τὴν κατενόησαν. Ποῦ νὰ καθίσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ μελετήσουν ἐπισταμένως 28 δραματικὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶχαν ὑποβληθῆ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐργαζόμενοι κοντὰ στ' ἄλλα καὶ δωρεάν!

Ὁ Παπαλεξανδρῆς ὅμως, πὺ ἐμελέτησε καλὰ τὸ ἔργον μου, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ συλλόγου τὸ ἀνέγνωσεν ὀλόκληρον—ἀπετελεῖτο ἀπὸ στοιχείους 2.200!—εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοιαῦτα πρὸς

(!) Ἔργου ἀπορριφθέντος εἰς τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν τοῦ 1872.

τὸ πυκνότετον ἀκροατήριον, ποὺ οὐδέποτε λείπει ἀπὸ τὰς συναθροίσεις τοῦ εἴδους αὐτοῦ :

— Ἄν καὶ πάντες ἀντελήφθητε ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἔργου τὸν σκοπὸν καὶ τὴν οἰκονομίαν του, ἐν τούτοις ἄς συνοψίσω ἐν ἐπιλόγῳ ταῦτα ! Σμῆνος ὀλόκληρον κηφῆνων περιεκύκλωσαν ἓνα ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ μίαν φιλάρεσκον γυναῖκα πρὸς χρηματικὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ καὶ ἔρωτικὴν ἐκείνης. Ἡ οἰκογένεια ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσυνειδήτων αὐτῶν ἀνθρώπων ἦτο ἐν διαλύσει τελείᾳ πλέον, ὅταν ἓνας παλαιὸς φίλος τοῦ ἀτυχοῦς οἰκογενειάρχου, ὁ εὐσυνειδήτος, προσέρχεται ὡς ἀπὸ μηχανῆς καὶ σώζει τὸ ζεῦγος ἐκδιωκόμενον ἐκ τοῦ οἴκου του. Καὶ ἦτο εἷς καὶ μόνον εὐσυνειδήτος καὶ πολλοὶ οἱ ἀσυνειδήτοι, ὅπως συμβαίνει ἀτυχῶς εἰς τὴν κοινωνίαν.

Τοιαῦτα εἶπεν ὁ φίλος μου· ἐν τούτοις τώρα, ποὺ δὲν εὐρισκόμεθα πλέον εἰς τὸ ἔτος 1872, ζητῶν συγγνώμην ἀπὸ τὴν σκιάν του ὁμολογῶ ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου μου—γλῶσσα κωμωδίας!—μοῦ εἶναι πλέον εἰς τὸν διάλογον ἀνυπόφορος. Καὶ οἱ χαρακτῆρες δὲ τῶν σκηνῶν τοῦ ἔργου εἶναι μὲ περισσὴν ἀδρότητα διαγεγραμμένοι, αἱ δὲ ἰδέαι μετὰ τῶν γεγονότων ἐμφανίζονται εἰς φρασεολογίαν καὶ εἰς δρᾶσιν τσικουράτην.

Ἄλλὰ δὲν ὑπῆρξε τὸ κριτικὸν συμπέρασμα τοῦ Παπαλεξανδρῆ, ὁ ἐπίλογος τῆς εἰδικῆς ταύτης συνεδριάσεως τοῦ Συλλόγου Βύρωτος.

Τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Προεδρείου—ὁ Πρόεδρος καὶ δύο Γραμματεῖς—ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸ παραπλεύρως τῆς αἰθούσης δωμάτιον ἀποκομίζοντες πελώριον στέφανον δάφνης, τὸν ὁποῖον καὶ μοῦ ἐπέρασαν εἰς τὸν λαιμόν. Ἄλλὰ εἰς τὴν πρώτην μου κίνησιν, λόγῳ τοῦ μεγέθους του, μοῦ ἔγινε ζωνάρι. Εὐθὺς τότε φοβηθεὶς μήπως πάρῃ τὸν κατήφορον ἔπιασα τὸν στέφανον μὲ τὰ χέρια μου καὶ τὸν ἐπέρασα ὡς ταινίαν μεγαλοσταύρου...

Η ΖΩΗ ΜΟΥ — ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Πῶς σκηναί τινες μένουν ἀνεξάλειπτοι εἰς τὴν μνήμην! Ἐπεριμέναμεν τὴν μάμμην μου καὶ τὰ νεώτερά της τέκνα, τὸ δὲ ἱστιοφόρον πλοῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρχοντο, ἔμελλε ν' ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ χωρίου μας. Ἀλλὰ τὰ ἱστιοφόρα δὲν ἔρχονται, καθὼς τὰ ἀτμόπλοια, εἰς ἡμέραν ἐκ τῶν προτιέρων γνωστήν, πολλὰ δὲ τὰ κατερχόμενα ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης πλοῖα, ὅταν πλέη βορρᾶς, καὶ ὄχι ὀλίγα τὰ προσορμιζόμενα εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης. Ἐκ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας μας καὶ ἐκ τῆς παραλίας, ὅπου τότε καθ' ἑκάστην μᾶς ὠδήγει ἡ μητέρα μου, οἱ ὀφθαλμοί της παρηκολούθουν ἀτενῶς πᾶν πλοῖον κατερχόμενον τὸν Βόσπορον. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐνῶ ἐβαδίζαμεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐν δικάταρτον ἱστιοφόρον ἔστρεφε τὴν προῦραν πρὸς τὴν Στένην. Τὸ προῦτον συναντηθὲν καίκι μᾶς ἔφερεν ἀμέσως, τὴν μητέρα μου καὶ ἡμᾶς, τὰ δύο μεγαλύτερά της τέκνα, πρὸς τὸ πλοῖον. Ἐρριπτε τὴν ἀγκυραν, ὅτε ἐπλησιάσαμεν. Τὸ προαίσθημα τῆς μητρός μου δὲν ἦτο ἀπατηλόν. Ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. Χαρά, δάκρυα, ἐναγκαλισμοί! Πόσον ἠγάπα ἡ μήτηρ μου τοὺς γονεῖς της, τοὺς ἀδελφούς της, καὶ πῶς μὲ ἔμαθε νὰ τοὺς ἀγαπῶ!

Ἐκτοτε ὁ εἰς Κωνσταντινούπολιν βίος μας μετεβλήθη. Ἡ μήτηρ μου εἶχε τὴν μητέρα της καὶ ἐγὼ εἶχα καὶ πάλιν συντρόφους καὶ συμπαίκτορας τὸν Μιχαλάκη (¹) καὶ τὴν Φρόσων. Οἱ περίπατοί μας ἔγιναν φαιδρότεροι καὶ ζωηρότεροι. Ὁ συνηθέστερος παρεκτός τῆς παραλίας ἦτο εἰς τὸ δάσος ὀπισθεν τοῦ χωρίου, δάσος πυκνῶν δρυῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐβλάστανε ἀφθονος καὶ ἀκμαία ἡ πτέρυξ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δάσους ὑπῆρχεν ὀμαλὴ ἔκτασις ἀδενδρος, ὅπου ἰδίως ἐγίνοντο τὰ παίγνιά μας. Ἐκεῖθεν ὑפוῦντο εἰς τὸν ἀέρα οἱ χάριτινοι ἀετοί, εἰς τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν ἐπετηδεύετο ὁ Μιχαλάκης· ἐκεῖ ἐπαίζαμεν τὰ **Σκλαβάνια** μὲ τὰ παιδιὰ ἄλλων οἰκογενειῶν. Τὸ δάσος ἀνήρχετο

(¹) Τέκνα τῆς μάμμης τοῦ Βικέλα.

μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ὅπου ἔκειτο ἀνεμόμυλος, τέρμα πολλάκις καὶ αὐτὸς τῶν περιπάτων μας. Ὁ λόφος ἐκεῖθεν κατήρχετο ἀποτόμως πρὸς κοιλάδα γλοερὰν διασχιζομένην ὑπὸ δι-
αυγοῦς ρύακος. Ἐκεῖ κατεβαίναμεν ἐνίστε, ὅταν ἔδεν ἔβροσκαν ἵπποι ἀδέσμευτοι. Ἡ κοιλὰς στενεύουσα πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκαλύπτετο εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπὸ βαθισκίους πλατάνους ριζοβολοῦν-
τας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ρύακος. Ὑπὸ τοὺς πλατάνους προχωροῦν-
τες εὐρισκόμεθα καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς προκυμαίας.

Μετὰ δύο ἔτη διήλθαμεν ἐκ νέου τὸ θέρος εἰς τὸ αὐτὸ ἀγα-
πητὸν χωρίον. Τῶν δύο χωριστῶν ἐκεῖ διαμονῶν αἱ λεπτομέρειαι
συγγέονται εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου. Κατὰ τὴν δευτέραν, νομίζω,
ἐπεδόθημεν εἰς τὴν στρατηγικὴν ἀρχηγούντος τοῦ Μιχαλάκη
καὶ ἐδημιουργήσαμεν πρὸς πόλεμον τάγματα ὀλόκληρα χαρτίνων
πετεινῶν, ἕκαστον τάγμα διαφόρου χρώματος. Ὀλιγώτερον ἀνώ-
δυνος ἀπέβη δι' ἐμὲ ἄλλη τοῦ Μιχαλάκη ἔμπνευσις. Ἡθέλησε
νὰ μεταβάλλωμεν τὸ σχέδιον τοῦ κήπου. Ἐπεχειρήσαμεν λοιπὸν
μίαν Κυριακὴν τὴν ἐκρίζωσιν καὶ μεταφύτευσιν τῶν θάμνων,
λησμονοῦντες ὅτι οὐδὲν δικαίωμα εἶχομεν πρὸς τοῦτο. Ἐν ἑκ
τῶν πρώτων διδαγμάτων τῆς μητρός μου ἦτο νὰ σέβωμαι τὴν
ξένην ἰδιοκτησίαν. Ποτὲ δὲν ἐπέτρεψε νὰ κόψω ἄνθος εἰς ξένον
κῆπον, καὶ τώρα νὰ ἐκρίζωνω φυτὰ! Ἡ ἐγκληματικὴ μας πρά-
ξις ἐτιμωρήθη αὐστηρῶς. Τότε πρώτην καὶ μόνην φορὰν ἐχει-
ροτονήθην. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπικειμένης ποινῆς ἔτρεχα ἐντὸς
τοῦ κήπου κυνηγούμενος ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν μ' ἐτιμώ-
ρησεν ὅμως ἐκεῖνος, ὅτε μὲ συνέλαβε. Μὲ ὠδήγησε μετανοοῦντα
εἰς τὴν μητέρα μου καὶ παρ' ἐκείνης ἔλαβα τὰ ἐπίχειρα τῆς
κακίας μου.

Δύναμαι, νομίζω νὰ καυχηθῶ ὅτι τοῦτο ὑπῆρξε τὸ βαρύ-
τερον παιδικὸν ἁμάρτημά μου. Ἡ πρὸς τὴν μητέρα μου ἀγάπη
μὲ ἀνεχαιτίζεν ἀπὸ πράξιν δυναμένην νὰ τὴν δυσαρεστήσῃ, ἐπί-
στευα δὲ ἐνδομύχως ὅτι καὶ μὴ παροῦσα μὲ βλέπει. Τόσον βα-
θεῖα ἦτο ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις, ὥστε παρέμεινε καὶ ὅτε μετέβην
εἰς τὰ ξένα. Ἡ ἰδέα ὅτι μὲ παρακολοῦθεϊ πάντοτε τὸ βλέμμα
τῆς, ἰσχυροτέρα καὶ τῆς σκέψεως τοῦ «τί θὰ ἔλεγε, ἂν μ' ἔβλεπε»,
ἐμπόδισεν ἴσως ἐνίστε πράξεις, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ
ὁμολογήσω πρὸς αὐτήν. Διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ κἄν
ὡς δυνατὴν τὴν ἀπόκρυψιν τῆς ἀληθείας πρὸς ἐκείνην. Ὅχι πρὸς

ἐκείνην μόνην. Βάσιν τῆς ἀγωγῆς μου ἡ μήτηρ μου ἐθεώρει τὴν ἀποστροφὴν τοῦ ψεύδους. Μοῦ τὴν ἐνέπνευσεν ἄνευ κόπου καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος καὶ διὰ διδαγμάτων εὐστόχων. Ἐνθυμοῦμαι εἰς τὸ πρῶτόν μου Ἀναγνωσματάριον τὴν ἱστορίαν τοῦ «Νέου Πέρσου», ὃ ὁποῖος δὲν ἔλεγε ποτὲ ψεῦματα. Συλληφθεὶς ὑπὸ ληστῶν δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν ἀρχιληστήν, ἐρωτῶντα ποῦ εἶχε τὰ χρήματά του. Ὅτε δὲ ὁ ἀρχιληστής ἠπόρησε διὰ τὴν ἀφέλειάν του, ὃ νέος Πέρσης ἀπεκρίθη ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ παρήγγειλε ποτὲ νὰ μὴ εἴπῃ ψεῦμα. Τοῦτο συνέκινησε τὸν ἀρχιληστήν, τὸν ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν, εἰς μετάνοιαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὴν ἱστορίαν ἐκείνην ἐστόλιζε τόσον διὰ τῶν σχολίων της ἡ μήτηρ μου, ὥστε οὐδέποτε τὴν ἐλησμόνησα.

Ἐπὶ τοῦ ὅλου δὲν ἦτο κακὴ ἡ παιδικὴ μου φύσις. Ἡμῆρ ἥσυχος, εὐάγωγος, εὐτακτος. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀπολαοῦν δημοτικότητος μεταξὺ τῶν ζωηροτέρων δημῶν των. Συντελεῖ πρὸς τοῦτο τὸ ἀτύχημα ὅτι φέρονται ὡς παράδειγμα εἰς τοὺς ἀτάκτους ἢ τοὺς ἀμελεῖς. Ἡ φιλομάθειά μου ἰδίως μὲ ἐξέθετεν εἰς τὰ σκώμματα τῶν συντρόφων μου. Χάρις εἰς αὐτὴν ἀπέκτησα τὸν τίτλον τοῦ φιλοσόφου, ἔφερα δὲ βαρέως τὸν ὄνειδισμόν, τὸν ὁποῖον ὑπέκρυπτεν ἡ προσωνυμία. Ἄλλ' ἡ ἀδημονία καὶ ἡ ἀγανάκτησίς μου, ὅταν μὲ προσηγόρευαν ἐμπαικτικῶς ὡς φιλόσοφον ἀντὶ νὰ ἀφοπλίσουν τοὺς συμπαίκτοράς μου, ἐπηύξαναν ἀπεναντίας καὶ ἐπέτειναν τὴν ἐπίθεσιν. Τὸ κακὸν ἐκορυφώθη, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐκάρφωσαν εἰς τὴν ράχιν μου τεμάχιον χάρτου μὲ τὴν λέξιν «Φιλόσοφος» καὶ γελῶντες καὶ φωνάζοντες ἔστησαν χορὸν γύρω μου. Ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψα τὴν αἰτίαν τῆς εὐθυμίας των καὶ μὲ κατέλαβε θρῆνος καὶ κοπετός. Ἐμεσολάβησεν ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη μου, οἱ ἔνοχοι ἐτιμωρήθησαν καὶ ἔπαυσεν ἡ καταδρομὴ. Δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ προΐδουν ἐκεῖνοι, οὔτε ἐγώ, ὅτι ἡ φιλομάθεια, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ἐνέπαιζαν, θὰ ἦτο ἡ σωτηρία μου. Τί θὰ ἐγινόμην εἰς τὸν μετέπειτα βίον, πόσον δυσχερεστέρα θὰ ἀπέβαιεν ἡ ὑπαρξις μου, εἰάν δὲν μὲ ὑπεστήριζε καὶ δὲν ἔφερε παραμυθίαν ἡ ἔμφυτος κλίσις μου πρὸς τὰ γράμματα! Εὐτυχῶς δὲν τὴν ἐξερορίζωσαν οὔτε οἱ τότε ἐμπαιγμοὶ τῶν δημῶν των, οὔτε βραδύτερον εἰς τὸ Λονδῖνον ἢ εἰρωνεῖα καὶ αἱ προτροπαὶ τοῦ θεοῦ μου Βασιλείου.

Ἄλλ' ὃ ἀλάμῳ μου προτρέχει τῆς χρονολογικῆς τάξεως . . .

διεύθυνσιν τοῦ καπνοῦ, ἀλλὰ παραδόξως καὶ τὸ σκάφος ἐκεῖνο, ἀντὶ νὰ φεύγῃ, σπεύδει πρὸς ἡμᾶς.

Ἄνθρακες ὁ θησαυρός! Δὲν εἶναι ἡ «Σῦρος». Εἶναι φορητόν, τὸ ὅποῖον μετὰ ἡμίσειαν ὥραν διασταυροῦται πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς χαιρετᾷ διὰ τριῶν ὑποστολῶν τῆς σημαίας του. Ἡμεῖς ἀπαντῶμεν μὲ μίαν μόνην ὑποστολήν. Οὕτω θέλουν οἱ διεθνεῖς κανονισμοὶ τῆς ναυτικῆς φιλοφροσύνης. Τὰ πολεμικὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι κατὰ τὸ τρίτον μόνον τῶν ἐμπορικῶν ἀβρόφρονα.

Πάντοτε ἐν τῷ πελάγει, ὥρα 3 μ. μ.

Ὁ πουνεντογάμπης μαίνεται καὶ μετ' αὐτοῦ μαίνεται καὶ ἡ βροχή. Εἰς τὸν μολύβδινον ὀρίζοντα διαφαίνεται μακρὰν καὶ πάλιν καπνὸς πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Αὐτὴν τὴν φορὰν εἶναι τέλος πάντων ἡ «Σῦρος» κλυδωνιζομένη. Μετ' ὀλίγον διακρίνεται καὶ οἱ ἴστοί της διαγράφοντες ὡς ἐκ τοῦ κυλινδῆματος εὐρύτατα τόξα ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος. Μετὰ δύο ὥρας θὰ πλεύσωμεν ἐπὶ τέλους πλησίον της καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συνεννοηθῶμεν.

Πρὸς νότον θολά, ἀμυδρὰ διαφαίνονται βουνὰ χιονοσκεπῆ. Τὸ πρῶτον τὰ βλέπω τὰ βουνὰ ταῦτα καὶ παλμοὶ συγκινήσεως συνέχουν τὴν ψυχὴν μου. Εἶναι ἡ Ἰδη καὶ ὅλη αὕτη ἡ μακρὰ ὄροσειρὰ εἶναι εὐρύτατα ἐξηλωμένη ἐπὶ τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν ἄκρων τοῦ ὀρίζοντος ἐσχατιῶν. Πόσον εἶναι ἐγγὺς τῶν ἐλληνικῶν ἀκτῶν! Νομίζει τις ὅτι τὸ φρούριον τῆς Γραμβούσης, τὸ κατάφορτον τόσων ἀναμνήσεων τῶν τουρκοενετικῶν πολέμων, εἶναι πρὸ τῆς παλάμης ἡμῶν· τόσον εὐκρινῶς διαγράφεται ἡ κατατομή του. Ναί· εἶναι πολὺ ἐγγὺς ἡ Κρήτη εἰς τοὺς βραχίονας τῆς μητρὸς της.

Προσεγγίσαμεν ἤδη ἐπαρκῶς τὴν κλυδωνιζομένην ἡμιολίαν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ σημάτων συνεννόησις. Οὕτω τουλάχιστον φρονοῦν ἀπὸ τῆς «Μυκάλης». Ἐπαίρονται λοιπὸν ἐπὶ τοῦ ἴστοῦ διάφορα σήματα. Ἐννοια τούτων: «Καταπλεύσατε Πόρον». «Ρυμουλκήσατε φορητήγίδα Ποταμὸν Ἀντικυθήρων».

Ἡ «Σῦρος» ὅμως δὲν ἐνόησε τίποτε ἐξ ὅλων τούτων τῶν σημάτων. Εἶναι πεπρωμένον νὰ εἰσπλεύσωμεν ὁμοῦ εἰς Ἀντικυθήρα. Ἄλλὰ τί καιρὸς! Πῶς συρίζει ὁ πουνεντογάμπης καὶ πῶς μᾶς πλήττει ἡ βροχή. Ἄναντιρρήτως δυσμενέστερος καὶ

ἀντιαρχαιολογικώτερος καιρὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ εὐρεθῆ. Θὰ εἰσπλεύσωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Ποταμοῦ. Τοῦτο μὲ ἀτμόπλοιον τοῦ ὄγκου τῆς «Μυκάλης» εἶναι ναυτικὸν πραξικόπημα, ἀληθὲς κατόρθωμα. Ἄλλ' ὁ κ. Θεοχάρης, δὲν εἶναι ἐκ τῶν πλοιάρχων, οἱ ὁποῖοι ὀπισθοδρομοῦν πρὸ τῶν δυσχερειῶν.

Φαίνεται ἤδη ἐντὸς τοῦ ὄρμου ὁ τροχαντῆρ τῶν τιμίων σπογγαλιέων, τῶν ἀφελῶν Συμαίων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀρχαιολογία καὶ τὸ ἔθνος δὲν ἔχουν ἐλαφρὰν ὀφειλὴν.

Ἐσπέρα τῆς Πέμπτης 8 Φεβρουαρίου, ὥρα 9 μ. μ.

Ἐφθάσαμεν ἐν τῷ λιμένι «Ποταμῷ Ἀντικυθέρων» περὶ ὥραν 5ην μ. μ.

Εὐρομεν ἐκεῖ τοὺς φιλοπάτριδας, τοὺς τιμίους Συμαίους. Δὲν γνωρίζω τί ἐπώνυμον νὰ δώσω εἰς τὸν χαρακτῆρά των, χαρακτῆρα, διὰ τὸν ὅποιον καὶ αὐταπάρνησις καὶ ἀφιλοκέρδεια καὶ αὐτοθυσία εἶναι λέξεις ἀνεπαρκεῖς καὶ ὤχραί. Εἶναι ἀκατάληπτος τῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν ἡ φιλοπατρία, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ὀλόκληρον ἀδέσποτον ἀρχαιολογικὸν θησαυρὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ μόχθους καὶ κινδύνους, τῶν ὁποίων τὴν φρίκην τίποτε δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ, ἀποσποῦν ἀπὸ βάρους μέχρι 35 ὄργυιων καὶ προσφέρουν εἰς τὸ Ἔθνος. Μόνον τὸν μικρὸν ἐκεῖνον χάλκινον κεκηνότα, τὸν ἀδέσποτον ἐν τῷ βυθῷ τοῦ πελάγους, ὅπως οἱ σπόγγοι, ἐὰν ἐπώλουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, θὰ ἤρκει νὰ ἀπαλλαγοῦν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου των τῶν βασάνων καὶ τῶν κινδύνων τοῦ φοβερωτέρου τῶν ἐπαγγελμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ὀδόντες τοῦ καρχαρίου δὲν εἶναι ὁ τρομερώτερος ἀπέναντι τῶν αἰμορραγιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου, τῶν κεραυνοβόλων ἐν τῷ βυθῷ ἀποπληξιῶν καὶ τῆς γενικῆς παραλύσεως.

Εἶναι ὅλοι φυσιογνωμίαι ἄδολοι, εἰλικρινεῖς, ἀνδρικά· κεραμόχροοι μορφαί, τὰς ὁποίας ἔψησεν ἡ ἄλμη καὶ ὁ ἥλιος.

Ἄμα τῇ ἀφίξει μας ἐπεδόθημεν εἰς τὴν ἀνέλκυσιν ἀγαλμάτων, ἅτινα οἱ Συμαῖοι δύναντο νὰ φέρουν ἐκτὸς τῆς ἰσάλου καὶ εἶχον ρυμουλκήσει ὑποθαλασσίως εἰς ὕδατα ἀβαθέστερα ἐν τῷ ὄρμῳ.

Ἐνὸς τούτων τὴν κεφαλὴν, θαυμασίαν κεφαλὴν νεανίου, σωζομένην κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκεραίαν ἐνεχείρισαν εἰς τὸν ὑπουργόν, ὅστις τὴν ἀπεθαύμαζεν ἐν ἐξάλλῳ χαρᾷ. Ἐπέβημεν τοῦ σπογγα-

λιευτικοῦ καὶ κατέβη κάτω ὁ δύτες, διὰ τὴν πρόσδεσιν τοῦ κορ-
μοῦ· βάθος ὀκτὼ περίπου ὄργυιων.

Μὲ τὴν ὑελίνην διόπτραν παρακολουθοῦμεν τὰς ἐν τῷ βυθῷ
ἐργασίας. Πρηνὴς ἐν αὐτῷ ὁ σκαφανδροφόρος δύτες φαίνεται
ὡς μυθικὸν θαλάσσιον τέρας ἐναγκαλιζόμενον ἐν πτώμα. Τὸ
ἄγαλμα προσεδέθη, ἢ θάλασσα ἐκόχλασε καὶ ἡ μεταλλίνη κεφαλὴ
τοῦ δύτευ μὲ τοὺς κρυσταλλίνους τερατώδεις ὀφθαλμοὺς ἐπε-
φάνη. Ἡ ἄκρα τοῦ κάλου προσεδέθη εἰς τὸν γέρανον τῆς «Μυ-
κάλης» καὶ τὸ ἀτμοκίνητον ἱπάριον ἤρξατο τῆς ἀνελεύσεως.
Κατεστραμμένον δυστύχως τὸ θαυμάσιον ἄγαλμα, ἀλλὰ διατηρεῖ
τὸ σχῆμά του τὸ θεσπέσιον, τὴν σιάσιν τοῦ ἀπαραμίλλου κάλλους,
καὶ ἡ κεφαλὴ, ἢ μόνη διασωθεῖσα ἀπὸ φθορᾶς, διότι ἦτο βυθι-
σμένη ἐν τῇ ἀμώδει ἰλύϊ, ἐπιτιθεμένη δίδει εἰς τὸ ὄλον θαυμα-
σίαν ἔκφρασιν ζωῆς.

Ἐνελεύονται καὶ ἄλλα ἀγάλματα· ἅπαντα δυστυχῶς κατε-
στραμμένα. Τὸ μάρμαρον δὲν ἀντέχει ἐν τῇ θαλάσσῃ. "Ω! ἂν τὰ
ἀριστουργήματα ταῦτα ἦσαν χαλκᾶ!

Αὔριον θὰ μεταβῶμεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυαγίου, ἀφοῦ
προηγουμένως ἀνελεύσωμεν ταῦρον βυθισμένον εἰς ἀβαθῆ ὕδατα.
Ἄλλ' οἱ δῦται διηγοῦνται εἰς ἡμᾶς περιεργότατα καὶ ἀκατάλη-
πτα περὶ τοῦ πυθμένος καὶ τῆς θέσεως, ἐν ἧ εὐρίσκονται τὰ
ἀγάλματα. Ταῦτα λέγουν εἶναι ὡς κρυμμένα ἐντὸς βαθειῶν σχι-
σμῶν τοῦ βυθοῦ, ἄλλα δὲ καλύπτουν ὀγκόλιθοι πελώριοι, μόλις
διαφαινόμενα κάτωθι αὐτῶν. Ταῦτα εἶναι ὄντως ἀνεξήγητα. Ἡ
πρωία ἴσως λύση τὸ αἰνίγμα τοῦτο, μετὰ τοῦ ὁποίου ἕτερον
αἰνίγμα ὄχι ὀλιγώτερον ἀνεξήγητον ἐπιπλέκεται: τί ἔγιναν οἱ
κορμοὶ καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν εὐρεθέντων μεταλλίνων ποδῶν, οἱ
ὁποῖοι μάτην ἀνεζητήθησαν πανταχοῦ.

Παρασκευῆ, 9 Φεβρουαρίου, ὥρα 9η τῆς πρωίας.

Ἐξεπλεύσαμεν μὲ τὰ δύο ἀτμόπλοια εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυα-
γίου. Ἦδη ἐξηγεῖται ἡ παράδοξος διάθεσις τῶν ἀγαλμάτων ἐν
τῷ πυθμένι: Διατὶ ἄνωθεν τῶν ἀγαλμάτων ἐπικάθηται βράχου·
διατὶ εὐρίσκονται μόνον συντρίμματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· διατὶ ἄλλα
εἶναι ἐνσφηνωμένα εἰς βαθυτάτος σχισμὰς βράχων. Σεισμικὴ δό-
νησις τεραστία ἄνωθεν τοῦ τόπου τοῦ ναυαγίου, εἰς ἄγνωστον
ἐποχὴν, ἔχει ἀνοίξει δύο μεγάλας χαράδρας ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς

μῆκος ἑκατοστίος μέτρων· παρὰ τὴν θάλασσαν δὲ κατακόρυφοι βράχοι ἔχουν κυλισθῆ ἐπὶ τοῦ ναυαγίου, τοῦ ὁποίου ἢ ἀπὸ τῆς ἀπορροῶγος ἀκτῆς ἀπόστασις δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 25 ὄργυιων. Διὰ τοῦτο συντριβέντες κατεχώσθησαν οἱ κορμοὶ τῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων, οὐδαμοῦ τοῦ βυθοῦ δυνάμενοι ν' ἀνευρεθοῦν. Εἰς δύτες κατῆλθεν εἰς βάθος 22 ὄργυιων. Μετὰ δέκα λεπτά ἀνελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι προσέδεσεν ἓν κατεστραμμένον ἄγαλμα, ὅλα δυστυχῶς τὰ μαρμάρια κατεστραμμένα. Ἦρξατο ἡ ἀνέλκυσις· ἐπὶ δίωρον ἐξηκολούθει ἀγὼν δεινός, χωρὶς νὰ κατορθωθῆ ν' ἀνέλθῃ τῶν βυθῶν πλέον τῆς ὄργυιας.

Ἄλλ' ὁ κ. Θεοχάρης ἔκαμε προᾶξιν δεινῶς παρακεκινδυνευμένην· κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ τὴν «Μυκάλην» ἐγγὺς τῶν ἀπορροῶγων βράχων παρ' ὄλον τὸν δεινὸν κίνδυνον τοῦ πλαγιάσματος καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὸν κάλον ἐπὶ τοῦ βαρούλκου τοῦ ἀτμοπλοίου. Τὸ ἱπάριον ἤρξατο κινούμενον. Ἦδη ἤρξατο νὰ πραινίζῃ ἡ θάλασσα· ἡ συγκίνησις κορυφούται· πελώριος ὄγκος ἀναδύεται· εἶναι κολοσσιαῖον ἄγαλμα καθημένου ἀνδρὸς ἐπὶ θρόνου. Ἀλλὰ μόνον τὰ γενικὰ σχήματα· οὐδεμίαν λεπτομέρεια· ἢ χάρις μόνον τῶν γενικῶν γραμμῶν. Ἡ θάλασσα ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὑπῆρξεν ἐχθρὸς ἄσπονδος τοῦ παρίου μαρμαροῦ.

Ἡ ἐργασία ἐξακολουθεῖ. Πελώριος βράχος ἐπικάθηται ἄλλων μαρμάρων. Οἱ φιλότιμοι δῦται κατορθώνουν νὰ τὸν περιδέσουν διὰ παχυτάτου κάλου. Ἡ ἄκρα αὐτοῦ φέρεται διὰ λέμβου εἰς τὴν «Μυκάλην» καὶ μετ' ὀλίγας στροφᾶς ὁ βράχος κατακυλίεται εἰς τὴν ἄβυσσον.

Ἀμέσως νέα κατάδυσις τῶν ἡρωικῶν δυτῶν· πολλαπλασιάζουν τὰς καταδύσεις ἀπὸ τὰς παρορμήσεις τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχεδὸν ἡμιθανεῖς. Νέοι κορμοὶ ἀναβιβάζονται· νέα παραμορφωμένα ἀριστουργήματα. Δυστυχῶς ἡ συλλογὴ τῶν συλητῶν πλουσιωτάτη εἰς μάρασμα, ἦτο πτωχὴ εἰς χαλκᾶ, τῶν ὁποίων οὐδὲν νεώτερον εὑρέθη. Εἰς νεαρώτατος δύτες καταδύεται μὲ τὸν τράχηλον περιτετυλιγμένον διὰ χρυσοκεντήτου μανδηλίου διακοσμήτου μὲ «ἀργυρᾶς πούλιες». Τὸ ἐκέντησε, λέγει, ἡ μνηστὴ του καὶ διὰ τοῦτο τὸ φέρει εἰς τοὺς βυθοὺς ὡς περίπτων· βαθύτατος ἔρως καταδύομενος μέχρι βάθους 35 ὄργυιων! Κατὰ τὴν ἀνάδυσιν εἶχεν ἐνηγκαλισμένην θαυμασίαν λάγηνον.

Ἐνεικύσθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς κορμοί, ὅλως κατεστραμμένοι. Ἐν ὅμως ἀγαλμα σώζει ὅλην τὴν χάριν τῆς στάσεως, πλαστικότητα ἀνεκφράστου κάλλους. Εἶναι τὸ φάντασμα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, ἡ σκιά του, ἡ σιλουέτα του. Τὸ ὅλον, πλαστικότητα ἀγάματα λαβόντα ἐν τῇ θαλάσῃ τὴν μορφήν νεκρῶν τῆς Πομπηίας.

Παρασκευῆ ὥρα 9η μ. μ.

Κατεπλεύσαμεν εἰς Αὐλέμονα Κυθήρων πρὸς προσόρμισιν διὰ τὸ ἀλίμενον τῶν Ἀντικυθήρων. Παρὰ τὴν παραλίαν πολύγωνον ἐνετικὸν φρούριον μὲ θολωτὰς κανονιοθυρίδας καὶ ἄνωθι αὐτῶν ὁ στερεότυπος περωτὸς λέων τοῦ Ἀγίου Μάρκου. Ἐπὶ ὑψηλῆς κορυφῆς ἡ «Ἁγία Μόνη» μοναστήριον ἀποτελοῦν λαμπρὰν οἰκοδομήν. Ἦτο, λέγουν, ἠρειπωμένη πρὸ ταῦ ἀγῶνος, ὅτε φυγὰς μετέβη ἐκεῖ ἐκ Ζακύνθου ὁ Κολοκοτρώνης. Λέγουν ὅτι εἶπε τότε: «Παναγία μου βοήθησέ με νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα μου καὶ νὰ σὲ χτίσω μεγάλη». Ὅπερ καὶ ἔπραξε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑθνους.

Ὡρα 10η τῆς πρωΐας.

Ἐπεστρέψαμεν μετὰ τῆς «Μυκάλης» εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυαγίου. Οἱ δῦται εἰργάζοντο ἀπὸ τῆς πρωΐας.

Σωρὸς ἀγαλμάτων κατεστραμμένων ἔχει ἀποπετρωθῆ εἰς μίαν ἐνιαίαν μᾶζαν μετὰ τῶν βράχων.

Ἀνέλκομεν καὶ σήμερον ὄγκους ἀγαλμάτων ὄγκοι μόνον δυσστυχῶς ἀπέμειναν. Ὁ κ. Θεοχάρης τῆς «Μυκάλης» ὁ ἀκάματος κυβερνήτης, καὶ πάλιν δι' ἀγγαρειῶν τοῦ πληρώματος, διὰ τῶν λέμβων καὶ διὰ τῆς ἐπικινδύνου προσεγγίσεως τοῦ πλοίου βοήθει τὴν ἀνέλκυσιν.

Ἐσπέρα τοῦ Σαββάτου.

Ἐπάθομεν ἀνεπανόρθωτον ἀτύχημα.

Ἐπὶ ὥρας πολλὰς ἀγωνιζόμενοι οἱ δῦται εἶχον προσδέσει μετ' ἀνηκούστους κόπους πελώριον κορμὸν ἵππου ἀκεφάλου. Ἦδυνήθημεν ν' ἀναρτήσωμεν τὸν κάλον ἐπὶ τῆς «Μυκάλης», ὅτε ἦτο ἔτι ἱκανὸν βάθος. Ἄλλ' οἱ κόμβοι τῆς προσδέσεως ἐλύθησαν καὶ ὁ πελώριος κορμὸς κατεκλύσθη εἰς τὴν ἄβυσσον. Κάλλιον

N. Κοντοπούλου. Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ' 8

ἐν τοῦτοις τοῦτο διότι, ἂν ἐλύετο, ὅταν θὰ ἠωρεῖτο ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς «Μυκάλης», αἱ ζημίαι θὰ ἦσαν δυσυπολόγιστοι.

Μετ' ὀλίγον ἡ «Μυκάλη» ἀποπλέει, ὅπως κομίσῃ τὰ κατὰ-ληλα μηχανήματα πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν ὑπολοίπων, ἅτινα κατὰ τὰς παραστάσεις τῶν δυτῶν εἶναι πελώρια.

Ἐπιστημονικὴν ἢ μᾶλλον καλλιτεχνικὴν ἀξίαν δὲν ἔχουν πλέον ταῦτα. Ἄλλ' ἡ αἴθουσα, (1) ἐν ἣ θ' ἀποτεθοῦν, θ' ἀποτελῆ τὴν ζωντανωτέραν καὶ τὴν πενθιμωτέραν συγχρόνως παράστασιν τοῦ καταποθέντος ὑπὸ τῆς θαλάσσης καλλιτεχνικοῦ θησαυροῦ. Ἄν δὲ εὗρεθῶν καὶ τὰ λοιπὰ χαλκᾶ ὑπὸ τὸ βάθος τῆς χονδρᾶς ἄμμου, τὸ κέρδος θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστον, διότι ταῦτα δὲν ἐφθάρησαν.

Ὁ ὑπουργὸς παραμένει ἐνθαρρύνων πάσῃ δυνάμει τοὺς δύτας, ὅπως ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργον αὐτῶν, τοῦ ὁποίου αἱ συνθήκαι ἀπέβησαν ἤδη πολὺ **δυσχερέστεραι**.

Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΟΥ

(Ἀλεξάνδρεια—Αἴγυπτος 1905)

Ὅταν ἤμουν μικρὸς δὲν εἶχα συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μου, δὲν εἶχα περιοδεύσει σ' ὅλα τοῦ σώματός μου τὰ μέρη, σ' ὅλες τῆς ψυχῆς μου τὶς φαντασίες γιὰ νὰ ἀνακαλύψω τὸν ἑαυτό μου ὅλον, γιὰ νὰ τὸν νοιώσω, γιὰ νὰ τὸν καταλάβω. Τώρα, πού γύρισα τὸν ἑαυτό μου, τὸν γνωρίζω ἀρκετὰ καλὰ καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά μου πιά, ἀπὸ τὸ φρούριό μου, ἀπὸ τὸ κάστρο μου. Τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ τριγυρῶ στὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου, νὰ περπατῶ ἐπάνω στὸ σῶμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, νὰ πάγω ὡς στὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα ἄκρα του γιὰ νὰ

(1) Ἐχουν ἤδη ἀποτεθῆ εἰς τὸ δεξιὸν ἐστεγασμένον μέρος, τὰ Προπύλαια, κατὰ τὴν κυρίαν εἰσοδὸν τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν.

τὰ γνωρίσω. νὰ τὰ νοιώσω καὶ νὰ νοιώσω τὴ σημασία ἔχουν σχετικὰ μὲ ὁλόκληρο τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου.

Πρῶτα ἐγνώρισα τὸ σῶμα μου, *τὸν ἑαυτόν μου*. Τώρα γνωρίζω τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου, *τὸν Ἑλληνισμό μου*. Πρῶτα ταξίδευνα *στὸ σῶμα μου* ἐπάνω, τριγυρίζα καὶ περιώδενα. Τώρα ταξιδεύω *στὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου* καὶ τριγυρίζω καὶ περιοδεύω.

Ἄραγε θὰ ταξιδέψω ἀργότερα στὸ σῶμα τῆς γῆς; Ὅχι δὲν εἶναι ἀνάγκη, γιατί μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ μὲ τὸ ἔθνος μου ὅλα τὰ μαθα. Ἡ γῆ δὲν εἶναι ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἔθνος μου ὅ,τι εἶναι ὁ ἑαυτός μου ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἔθνος μου. Ἡ γῆ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ γεωγραφία, δηλαδὴ μία ἀπὸ τις πολλές τις ἐπιστῆμες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ζωντανὸ γιὰ μένα, εἶναι ψόφιο. Ζωντανὰ πράγματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι μόνο δύο· ὁ *ἑαυτός του* καὶ τὸ *ἔθνος του*. Μ' αὐτὰ τὰ δύο ὑπάρχουν ὅλα τ' ἄλλα. Μ' αὐτὰ τὰ δύο ὁ ἄνθρωπος εἶναι ΑΝΘΡΩΠΟΣ. Ἄλλὰ πρέπει νὰ τὰ νοιώσῃ καλά, βαθιά, δυνατά, πάρα πολὺ δυνατά, ὅσο μπορεῖ δυνατότερα, *τόσο δυνατά, πὸν νὰ τὰ ξεχάσῃ καὶ νὰ ζήσῃ*.

18

Θέλω νὰ εἶμαι ὠραῖο δεῖγμα ἀνθρώπου Ἑλληνος. Νά, σκοπὸς μιᾶς ζωῆς! Χαίρομαι ἂν εἶμαι κέντρον μερικῶν Ἑλλήνων (πυρὴν — νεῦρο).

21

Μιά κόρη Ἑλληνίδα, πὸν εἶχε γεννηθῆ καὶ ἀνατραφῆ στὴν Ρωσία, ἔλεγε μὲ πάθος: Ἄχ! πὸς μ' ἀρέσουν τὰ τραγούδια, πὸν μᾶς τραγουδοῦσε ἡ μητέρα μας, ὅταν ἤμασταν μικροί. Καὶ τραγούδησε αὐτὰ τὰ τραγούδια. Εὐγνωμονῶ ἐκείνη τὴν μητέρα, πὸν μέσα στὰ βάθη τῆς Ρωσίας ἐσύνδεσε τις παιδικὲς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ τοῦ κοριτσιοῦ μὲ τραγούδια ἑλληνικά. Σοφὴ μητέρα, γνήσια μητέρα, πὸν ἐνοιωσε πὸς ἡ παιδικὴ ἡλικία ἀφήνει τις περισσότερες καὶ ζωηρότερες ἐνθυμήσεις στὸν ἄνθρωπο καὶ ἐγέμισε τὴν ἡλικία αὐτῆ τῶν παιδιῶν της μὲ τραγούδια ἀπὸ τὴν πατρίδα. Τὰ ἀποτελέσματα τὰ εἶδα ἐγὼ σήμερα στὴν Ἀλεξάνδρεια σ' αὐτὸ τὸ κορίτσι

Πόλη, 20 Ἰουλίου 1907.

Μερικά τραγούδια ἑλληνικά τὶ παράπονο ἀτέλειωτο ἔχουν μέσα τους! Καμιὰ φορὰ, πὺν τὰ θυμοῦμαι ἢ μ' ἔρχεται στὸ νοῦ μιὰ μονάχα στροφή κανενὸς τέτοιου τραγουδιοῦ, τὶ λύπη πὺν ἀναβρεῖ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου!

Περήφανος γιὰ τὴ γενιά μου τὴν ἑλληνικὴ καὶ χαρούμενος, γιὰτὶ ἔβλεπα ξάστερα τὸ ἔθνος μου τυραγνισμένο καὶ δυνατὸ καὶ λεπτὸ καὶ ἐφτάψυχο, ὅμορφο στὴ μοναξιά του καὶ στὴν ἐγκατάλειψη. Μ' ἀρέσει νὰ χώνωμαι στὶς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του. Βλέπω ἀπὸ τὶ πέρασε, κι ὅμως ζῆ καὶ θέλει ἀκόμη νὰ ζήσει. Εὐγενικὴ ἢ γενιά μου· εὐγενικὴ ὅσο καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων καὶ εὐγενικώτερη μάλιστα. Τὶ μιμοῦνται οἱ Ἕλληνες τὶς εὐρωπαϊκὰς συνήθειες καὶ ἰδέες! Μεῖς ἔχομε στὸ αἷμα μας μέσα ἕναν πολιτισμὸ καλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἐπρεπε νὰ εἴμαστε πὺν διαγνωστικοὶ καὶ νὰ γινώμαστε πὺν περήφανοι γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας.

Κοσμοπολιτισμός.

Μόνον εμεῖς, ὅσοι νοιώθομε τὴ δικὴ μας τὴν πατρίδα, μποροῦμε νὰ νοιώσωμε καλὰ καὶ τῶν ἄλλων τὶς πατρίδες, ὅσο καὶ νὰ μᾶς εἶναι ἀληθινὰ ἀδιάφορες. Γιατὶ εἶναι, ἀλήθεια, ἀδιάφορο καὶ γνωστὸ τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδας. Ἀλλὰ μέσον του μπορῶ νὰ καταλαβαίνω τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη καὶ ὕστερα τὸν ἄνθρωπο. Μονομιᾶς δὲν μπορῶ νὰ φτάσω στὴν ἔννοια τῆς ἀνθρωπότητος, χροιάζονται στάδια διάφορα. Πρῶτα πρέπει νὰ νοιώσω τὸν ἑαυτὸ μου καλὰ, ἔπειτα καὶ τὸ ἔθνος μου καὶ ἔτσι φτάνω στὰ ἄλλα ἔθνη καὶ στὴν ἀνθρωπότητα. Ὅσοι λένε πὺς εἶναι κοσμοπολίτες καὶ δὲν περνοῦν ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια, πολὺ λαφροῖα τὸ παίρνουν τὸ ζήτημα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοιώθουν τὴν ἀνθρωπότητα. Μονάχα εἶναι κουρασμένοι ἀπ' ὅλα, ἀπὸ κάθε σκέψη καὶ πράξη καὶ ἀπὸ τεμπελιὰ καὶ ἀδιαφορία λέγονται κοσμοπολίτες· πρέπει νὰ ἔξερη κανένας ἐκεῖνο, πὺν ἀρνιέται.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΝ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

[Πρὸς τὸν κ. Ch. Dietrich καθηγητὴν Παν/μίου Μονάχου].

Ἀθήνα, 8 Γεναριοῦ 1897

Ἀξιότιμε κύριε,

Απὸ τὸν κ. Πασαγιάννην ἔμαθα τὴν πάρα πολὺν κολακευτικὴν ἰδέαν, πὸν ἔχετε γιὰ τὸ ἔργον μου. Σᾶς εὐχαριστῶ κι εὐχόμεαι τὸ μέλλον νὰ σᾶς δεῖξη ἀληθινόν, ἂν καὶ δὲν τὸ πιστεύω. Ἡ φιλολογία μας, ὅπως καὶ ὄλον τὸ Ἔθνος, βρίσκεται ἐπὶ μεταβατικῆς τῆς ἐποχῆς. Δὲν εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ βγάλῃ μεγάλους ἐργάτες σὲ κανένα κλάδον. Ὅλοι οἱ σύγχρονοι καὶ πολλοὶ ἀκόμη μέλλοντες, ὑποθέτω, δὲν κάνουμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ συνάζουμε ταπεινὰ λιθαράκια, τὸ ὑλικόν, πὸν θὰ εὕρῃ *ἐκείνος* καὶ θὰ χρίσῃ ψηλὸν καὶ πανώριον τὸ παλάτι τῆς μεγαλοφυΐας του. Ὅπως δὴποτε ἐγὼ σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν κρίσιν σας καθὼς καὶ γιὰ τὴν μετάφραση τῆς *Κακοσημαδιᾶς* (1). Σᾶς στέλνω ἐξηγημένους τὶς λέξεις, πὸν ἐσημειώσατε. Σᾶς στέλνω ἀκόμη τὴν *Δυγερὴν*, διήγημα, πὸν ἐξέδωκα πρὸ μικροῦ σὲ τόμον, καθὼς καὶ δύο τελευταῖα μου διηγήματα, πὸν ἐδημοσίευσα τώρα τὶς ἐσορτές. Ἐμαθα ὅτι μετὰ τὸ *Ἀπ' Ἀνατολῆ σὲ Δύση* δὲν εἶδατε ἄλλο ἔργο μου. Θὰ φροντίσω ἐὰν ἠμπορέσω, νὰ σᾶς στείλω ἀργότερα τὸν *Ζητιάνον*, ἐκτεταμένον διήγημα, πὸν ἐδημοσίευσα τὸν περασμένον χρόνον ὡς ἐπιφυλλίδα ἐπὶ τῆς «Ἐστίας» καθὼς καὶ τὰ *Ἡρώων Τέκνα*. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἠμπορῶ καὶ νὰ σᾶς τὸ βεβαιώσω. Εἶναι τόσον δύσκολο νὰ εὕρῃ κανεὶς σειρὰν ἐφημερίδων ἐδωπέρα! Καταντᾶ κι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ μὴν ἔχουμε πολλὰ ἔργα μας.

Τελειῶνω τὸ γράμμα μου. Καὶ τὸ τελειῶνω εὐχαριστώντας σας πάλιν γιὰ τὴν τιμὴν, πὸν ἀξιῶνετε τὸ ἔργον μου.

Χαίρετε. Πρόθυμος

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

(1) Διήγημα ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Πλώρης.

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Από μακριά τὴν ἀποχαιρετοῦσα τὴν Ἀκρόπολη τὸ βράδυ, ὅσο ἔτρεχε τὸ τραῖνο καὶ κατέβαινα στὸν Πειραιᾶ νὰ με πάρῃ τὸ βαπόρι, ποῦ με πῆρε στὴν Τήνο. Τὴν ἀποχαιρετοῦσα τὴν Ἀκρόπολη καὶ λυπόμουν. Ἀνοίγει ἡ καρδιά μου, ἅμα πατήσω τὰ χόματα τῆς Ἀθήνας. Ἔλεγα μέσα μου : «Ποῦ ἄλλοῦ θὰ βρῶ τόσους φίλους καὶ ἑφημερίδες τόσες ; Ποῦ θὰ γελοῦνε οἱ δρόμοι, ὅπως γελοῦνε στὴν Ἀθήνα ; »

Μ' ἄρεσαν ὅλα καὶ τὰ καμάρινα ὅλα. Τὰ βουνὰ ἐκεῖνα τῆς Ἀττικῆς, ποῦ τὰ βλέπα πρώτη φορὰ στὴν Κηφισιά καὶ δὲν μπορούσα νὰ τὰ χορτάσω, ποῦ θὰ τὰ χαροῦν τὰ μάτια μου τώρα ποῦ φεύγω ; Ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ, πέρα πέρα τὰ βουνάκια οδοσκοτεινιάζουν ἀράδα ἀράδα, τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, λὲς πὼς πλαγιαίζουν νὰ κοιμηθοῦνε· τὸ τελευταῖο βουνάκι κάτω κάτω, ποῦ φαίνεται μόλις, τὸ χει ψιλὴ καταχνιὰ κουκουλωμένο καὶ δὲν μπορείς νὰ καταλάβῃς ἂν εἶναι σύννεφο, ἂν εἶναι βουνό. Πήγαινε νὰ δῆς καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ διαβάσης μυθολογία μήτε κανένα βιβλίο, ποῦ γράφει γιὰ τοὺς θεοὺς. Τὸ βλέπεις κι ἀνατριχιάζεις. Λὲς ἀμέσως πὼς ἐκεῖ μέσα, νά, στὸ σύννεφο καὶ στὴν καταχνιὰ, ἐκεῖ θὰ κάθωνται θεοί.

Τέτοια θυμόμουν, ὅταν ἀνέβηκα στὸ βαπόρι, κι ἤμουν πολὺ συλλογισμένος. Εἶχα μεγάλο καημό. Τὴν καινούργια τὴν Ἀκρόπολη, στοχαζόμουν, τώρα, ποιὸς καὶ ποῦ θὰ μᾶς τὴν χτίσῃ ; Τοὺς καινούργιους μας Θεοὺς σὲ τί βουνό, σὲ τί μέρος θὰ τοὺς δοῦμε ! ...

9 τοῦ Σταυροῦ 1893.

ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

28 τοῦ Σταυροῦ 1893.

1. Σύρα.

Νὰ μὴν ἦταν. οἱ παπάδες, τί θὰ γινόμεν, καὶ γὼ δὲν τὸ ἔξερω. Ὅπου πῆγα, πρῶτος φίλος μου ὁ παπάς. Πολὺ τοὺς ἀγαπῶ τοὺς παπάδες. Εἶναι προκομμένοι, εἶναι καλοί, εἶναι κι ἔξυπνοι κι ἀθῶοι. Τοὺς βλέπω καὶ καμαρώνω. Αὐτοὶ βάστα-

ξαν τὸν Ἑλληνισμό καὶ σήμερα ἀκόμη σὲ μέσῃ πολλὰ, αὐτοὺς ἔχει πατρίδα ἢ Ῥωμιούσνη. Τὶ περίεργο πρᾶμα! Καὶ μὲνὰ μ' ἀγαποῦν οἱ παλάδες. Ἀλήθεια δὲν τ' ἀξίζω... Στὴ Σύρα ὡς τόσο δὲν εἶδα παρὰ καλοπέρασα ὁμῶς καὶ στὴ Σύρα.

Τ' ὠραῖο, τ' ἀγαπημένο νησί! Τό βαλα στὴν καρδιά μου. Εἶναι τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ χῶμα, ἢ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ σωστά, ἢ πρῶτη ἑλληνικὴ πέτρα, ποὺ πάτησα τότε, ὅταν ἦρθα στὴν Ἑλλάδα. Καὶ τώρα πόσο πιὸ ὁμορφὴ μοῦ φάνηκε ἀκόμη! Ἐφτασε νύχτα τὸ βαπόρι. Μὲ τὰ φῶτα τῆς ὄλα ἔμοιαζε ἡ Σύρα ἀπὸ μακριά, ποὺ τὴν εἶδα, σὰν ἕνας μικρούτσικος στρογγυλὸς χρυσοκεντημένος οὐρανός, γεμάτος ἄστρα πηχτοκαρφωμένα. Τὶ θαρροεῖτε; Ἐχει κι ἡ Σύρα ἀστερουδάκια δικὰ τῆς. Ξέρουν ἐκεῖ τὶ θὰ πῆ ἐπιτήμη σου φτειάνουν κάτι λαμπροὺς γεωγραφικοὺς χάρτες, γράφουν ἱστορικὰ σπουδαῖα βιβλία, σου κάνουν καὶ κωμωδίες. Κι ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ φιλονεικοῦνε γιὰ ὅ,τι θέλεις, καὶ γιὰ τὸν Ἰψεν καὶ γιὰ μὲνα...

Πολὺ ὁμῶς δυσαραστήθηκα στὴ Σύρα, ὅταν κατέβηκα στὴν πλατεῖα καὶ δὲν εἶδα παρὰ τ' ἀγαλμα τοῦ Μιαούλη. Πρόσμενα πὼς θὰ ἦταν καὶ τοῦ Βικέλα. Τοῦ ἔπρεπε, ἀφοῦ εἶναι Συριανός. Κάμποσο θὰ μ' ἄφρεσε νὰ βλεπα καὶ τὸ Βικέλα.

Ὁραῖα τ' ἀγάλματα κι ἡ τέχνη ὠραῖα. Σὰν τὴν ὠραιότητα τῆς φύσης τίποτε ὁμῶς δὲν εἶναι. Κι ἡ τέχνη, γιὰ ν' ἀξίζῃ, τὴ φύση πρῶτα πρέπει νὰ μιμηθῆ. Δὲν πιστεύω ποτὲ στὴ ζωὴ μου νὰ εἶδα ὅ,τι εἶδα στὴ Σύρα, μῆτε νὰ τὸ εἶδε κανένας. Τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι δὲν ὑπάρχει πρᾶμα στὸν κόσμον, ποὺ νὰ χῆ τῆς Σύρας τὴν ὁμορφιά. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς πρέπει ν' ἀνεβῆς ἀπάνω στὴ στράτα, ὡς ποὺ νὰ δῆς ἕνα καφενέ, ποὺ ἔχει ὄνομα «Ὁρφεύς».

Ἄμα εἶναι ἡσυχία κι ἀγεράκι δὲν φυσᾷ, θῶρει τὴ θάλασσα πέρα πέρα, ποὺ γυαλίζει σὰ γυάλινος ἀπέραντος κάμπος. Κοίταξε καὶ τοὺς βράχους, ποὺ γκρεμοῦνε καὶ πᾶν κάτου ὡς τὸ γυαλό, δλόλαμποι βράχοι, ποὺ ἀστράφτουνε σὰν τ' ἀσήμι. Ἀνέβα ἀκομα πιὸ ψηλὰ ἀξαφνα στρίβει ὁ δρόμος καὶ λὲς πὼς μπαίνει μέσα στὰ βουνά, στὴ ρεματιὰ μέσα. Τὰ βουνά μοιάζουνε σὰ νὰ ἦταν ἀπὸ ἀτσάλι καμωμένα κι ἀχτινοβολοῦνε. Κάτασπρη ἢ στοῦα. Περπατεῖς καὶ τὸ βῆμα σου δὲν τ' ἀκούς. Σωπασιὰ μεγάλη παντοῦ. Ποῦ εἶσαι καὶ σὺ πιά δὲν τὸ ξέρεις· ξεχνᾷς πὼς ὑπάρχει

ζωή, θροεῖς πῶς εἶσαι φάντασμα καὶ πού βαδίζεις μέσα στὸ φεγγάρι, στὰ βουνά του καὶ στοὺς κρεμνούς του, μέσα στὸ φῶς του.

2. Ἄνδρος.

Καὶ ποῖο νησί στὴν Ἑλλάδα δὲ σὲ μαγεύει; Ἡ Ἄνδρος πάλι ἔχει καὶ τὴ θάλασσα μαγεμένη. Πρέπει νὰ διῆς τὶς ἀμμονδιές ἐκείνες βαθιὰ μέσα στὸ λιμάνι μὲ τὰ βουνὰ γύρω γύρω. Ἔρχονται τὰ κύματα φαρδιὰ μὲ τὸν ἀφρό τους, ἔρχονται καὶ ξαπλώνονται, ξαπλώνονται καὶ φωνάζουν τῆς ἀμμονδιᾶς:

— Ἔλα ἔλα μαζί μας, ἐσύ πού μᾶς μαγεύεις καὶ μᾶς τραβᾶς, ἔλα νὰ σὲ τραβήξουμε κι ἐμεῖς, ἔλα νὰ πᾶμε πέρα στ' ἀνοιχτά.

Ἡ Ἄνδρος ἔχει πανώρια βουνά, τὰ βλέπεις δεξιὰ καὶ σοῦ γελοῦνε. Εἶναι γιομαῖτα πρασινάδες, λουλούδια γιομαῖτα τὰ βλέπεις ἀριστερὰ καὶ τρομάζεις· εἶναι ἀπὸ γίγαντες χτισμένα πέτρες καὶ κρεμνά, μήτε φύλλα μήτε κλαδί. Ἡ Ἄνδρος τέτοια εἶναι, τ' ἀντρωμένο, τ' ὁμορφο νησί ἔχει δύναμη καὶ χάρη. Οἱ ἀμμονδιές της εἶναι χαριτωμένες, τὰ κύματά της φοβερά. Θέλω κι ἡ ποίηση νὰ εἶναι τέτοια, θέλω νὰ μοιάζῃ τῆς Ἄνδρου, νὰ εἶναι χαρὰ καὶ τρομάρα.

3. Πάρος.

Αλλη πάλι εἶναι τῆς Πάρου μου ἡ νοστιμιὰ. Ἡ Πάρος βουνὰ δὲν ἔχει ἔχει ραχοῦλες. Μήτε πολὺ κρῦο κάνει στὴν Πάρο, μήτε πολὺ ζέστη. Τὰ σοκάκια της εἶναι μικρά, ὅπως καὶ τὰ σπιτάκια. Ὅλα της εἶναι ἥσυχα, φρόνιμα, καλοῦτσικα, γελαστά, ὅλα της ἔχουν κάποιο μέτρο καὶ κάποιο γοῦστο. Κι ἡ θάλασσα στὴν Πάρο δὲν ξέρει ἀπὸ φουροῦνες· ἐκεῖ κάθε χρόνο, τὸ καλοκαίρι ἔρχονται τὰ σφουγγαράδικα καὶ ψαρεύουνε δίχως φόβο. Κατεβαίνει ὁ βουτηχτῆς κάτω στῆς θάλασσας τὸ βυθό, μέσα σ' ἓνα λάστιχο· κατεβαίνει μαζί του κι ὁ γλυκὸς ὁ Παριανὸς ἀέρας· κάποτε βλέπεις μιὰ φούσκα, μιὰν ἀσπράδα, πού ἀνεβαίνει θὰ πῆ πὼς ὁ βουτηχτῆς πῆρε τὴν ἀναπνοή του κι ἔτσι μπορεῖς νὰ καταλάβῃς σὲ τί μέρος βρίσκεται ὁ βουτηχτῆς. Τὰ ἴδια καὶ μεῖς ὅλοι· γυρεύουμε, ψάχνουμε, πολεμοῦμε, καμιὰ ἀλήθεια νὰ φανῆ,

νά πάρουμε τὴν ἀναπνοή μας, νά διῆ ὁ κόσμος ἀπὸ τὶ μέρους βγαίνει ἀσπράδα. Ὅλα τ' ἄλλα ἢ θάλασσα τὰ σκεπάζει.

*
* *

⊖ ἃ τοῦ κάνουμε ἓνα ἀγαλμα λαμπρὸ Ἐκείνου, πού θὰ βγῆ νά μᾶς πρωτοπῆ τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ἑλλάδας, γιατί μοῦ φάνηκε πὼς ἔχουν τέτοιο παράπονο τὰ νησιά. Ποιὸς γυρίζει νά τὰ δῆ; Ἀντίς νά διαβάζετε ξένα καὶ νά γράφετε ξένα, τρεχῆτε, παιδιά, στὰ νησιά, τρεχῆτε καὶ στὴ στεριά. Ἀπὸ σᾶς ὅλους νά μάθουμε θέλουμε τὰ κάλλη κάθε χώρας, τὸ μυστικὸ κάθε ψυχῆς. Πολὺν θὰ μ' ἄρесе καὶ μένα, παιδιά, νά μποροῦσα κίτι νά καταφέρω. Μὰ δὲν ἀδειάζω ἔχω ἄλλες δουλειές. Κάποιος τώρα πρέπει νά φανῆ. Τὸ ροδάκινο, πού κρέμεται στὸν ἀέρα ψηλά, ποιὸς θὰ τὸ κόψῃ; Ποιὸς θὰ ξεχωρίσῃ θάλασσα κι οὐρανὸ; Ποιὸς θὰ ζωντανέψῃ καὶ τὶς πέτρες; Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ μὴ φοβᾶστε. Ἀγαλμα θὰ τοῦ φτεριάξουμε, σᾶς λέω. Φέρνουμε καὶ μάγμαρο ἀπὸ τὴν Πάρο.

Φίλτατε Ἀρσένη,

Τὶ νά κάμῃ κανεὶς, ὅταν ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν μπορεῖ νά μείνῃ ὅσο θέλει; Σᾶς ἔταξα ἓνα διηγηματάκι καὶ βλέπω, πού δὲν προφταίνω παρὰ νά Σᾶς γράψω πάλι ἓνα μικροῦτσικο γράμμα. Τί καλὰ πού θὰ ἦτανε νά ἦμαστε σὰν τ' ἀηδόνια! Τραγουδοῦν κι ἔννοια δὲν ἔχουν. Ἀμα ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι, βασιτᾶ ὄρες καὶ δὲ σώνεται. Ἐμεῖς θέλουμε κούρδισμα καὶ πολλὲς φορὲς μῆτε ξέρουμε σὲ τὶ μέρος ἀφήσαμε τὸ κλειδί. Γυρεύουμε, ψάχνουμε, τίποτα! δὲν τὸ βροῖσκομε. Ἡ τὸ βροῖσκομε κι ἄξαφνα στέκεται τὸ ρολόγι δίχως νά βλέπουμε τὸ λόγο. Πολεμοῦμε, κάτι νά κάμουμε, κάτι νά γράψουμε, κάτι νά τραγουδήσουμε καὶ μεῖς τοῦ κάκου! χάθηκε τὸ κλειδί, ἔσπασε τὸ ρολόγι κι ἀηδόνι μέσα μας δὲν ἔχουμε, πού νά κελαηδᾷ μοναχό του.

Φοβοῦμαι μὴν ἔπαθα κι ἐγὼ κανένα τέτοιο δυστύχημα. Ὅσο κάθουμαι στὴν Ἑλλάδα, δὲ μ' ἄρέσει πολὺ νά γράφω μ' ἄρέσει νά σεργιανίζω, ν' ἀνοίγω τέσσαρα τὰ μάτια μου, γιὰ νά

κοιτάζω, τέσσαρα τ' αὐτιά μου, γιά ν' ἀκούω. Πόσα δὲν ἔχει κανεὶς ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ δῆ. Ὅπου πατήσης, δύο κόσμοι ζωντανεύουνε μπροστά σου, ὁ καινούργιος μας ὁ κόσμος, πὺν θέλει μελέτη, πὺν θέλει ψυχὴ νὰ τὸν καταλάβῃς, κι ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος, πὺν ἄφησε παντοῦ στὴν Ἑλλάδα ἅγια μνημεῖα, ὀνόματα περίφημα. Περίφημα ὀνόματα, πὺν τὰ λέω κι ἀνατριχιάζω!

— Νοέμβριος 1893 —

Ὁ φίλος Σας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΔ. ΚΟΡΑΗ

Πρὸς τὸν κύριον Ν. Βάμβαν εἰς Κέρκυραν

Ἐκ Παρισίων, 6 Νοβρίου 1828

Περιπόθητε φίλε.

Πᾶσά σου ἐπιστολή, ὅταν λαμβάνω, γίνεται δι' ἐμὲ ἡμέρα ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως· καὶ τοιαύτας ἑορτάς διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐνοϊάν σου δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἤθελες μὲ προξενεῖν συχνότερα, ἂν σὲ τὸ ἐσυγχωροῦσαν οἱ πολλοὶ κοινωφελεῖς σου σκοποῖ. Ἐγὼ δὲ πάλιν παρὰ τοὺς ὀλίγους κόπους μου ἔχω εὐλογον ἀπολογίαν τῆς σπανιότητος τῶν πρὸς σὲ ἐπιστολῶν μου, τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἡλικίας καὶ τῶν συνοδευουσῶν αὐτὴν ὀδυνηρῶν νόσων. Δὲν σοῦ ἀναφέρω τὰς ψυχικὰς ἀνίας, ἴσως ὅχι μετριωτέρας, ὅσων πάσχεις σύ, φίλε, διὰ νὰ μὴ σὲ λυπῶ ματαίως.

Ἄλλ' ὅμως παρηγοροῦμαι καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ παρηγορῆσαι ἐνθυμούμενος τοῦ γλυκυτάτου Εὐριπίδου τοὺς γλυκεῖς λόγους:

*Δεῖ δὲ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι
θνητὸς γὰρ ἔφυς. Κἂν μὴ σὺ θέλης,
τὰ θεῶν οὕτω νενόμισται.*

Μὴν ἀμελήσης, νὰ ζήσης, νὰ μὲ φανερώσης τὴν παραλαβὴν τοῦ Ἐπικτήτου καὶ τῶν Ἀτάκτων, καὶ προξενεῖ εἰς τὸν γέροντα φίλον σου, ὅσας ἑορτάς σὲ συγχωροῦν οἱ κόποι σου.

Εὐδαιμόνει!

Ὁ φίλος σου

ΑΔ. ΚΟΡΑΗΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΑΔΕΛΦΑΙ

Εκλεισα τὰ μάτια καὶ ἀπεκοιμήθην.

Ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγην ὥραν εὐρέθην αἴφνης εἰς τὸν Παράδεισον.

Τέσσαρες Νύμφαι γυμνωμέναι μὲ πτερὰ παμμέγιστα, μὲ λευκοὺς διαφανεῖς πέπλους—ἄγγελοι οὐρανίων παστᾶδων—περιπίπτανται ἄνωθέν μου.

Εἰς τὸ βάθος, ἐν ὀπαλίῳ φωτί, ἐφάνη τὸ Πνεῦμα μὲ ἓνα χρυσορρόδινον ἀκτινωτὸν γύρω τοῦ μετώπου του.

Ἐπαρουσιάσθησαν πρὸ Αὐτοῦ—τοῦ Αἰωνίου Πατρὸς—αἱ τέσσαρες ἀδελφαί.

Ἦκουσα τότε τὰς μυστικὰς φωνὰς των ν᾽ ἀπηχοῦν ὡς ἁρμονίαι ἄρπας. Καὶ ἔλεγον :

Δικαιοσύνη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Συνείδησις. Χωρὶς ἐμὲ θὰ ἐβασίλευε τὸ ἔγκλημα. Ἐγὼ προστατεύω καὶ ὀδηγῶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν Εὐτυχίαν.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἐλπίς τοῦ κόσμου.

Ἐπιστήμη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀλήθεια.

Αἱ ἐφευρέσεις, αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ ὁποῖαι εὐηρογέτησαν τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τέκνα μου.

Ἐγὼ εἶμαι τὸ Φῶς τοῦ κόσμου.

Μνήμη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀθανασία. Ἐὰν ἔλειπα ἐγὼ, ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Ἐπιστήμη δὲν θὰ ὑπῆρχον.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ζωὴ τοῦ κόσμου.

Τελευταία παρουσιάζεται ἡ μικροτέρα, ἡ **Καλωσύνη.** Ἐγὼ δὲν ἀξίζω τίποτε. Ἐρχομαι ταπεινὴ καὶ ζητῶ τὸν οἶκτον. Ὅλους ἀγαπῶ καὶ ὅλοι δι᾽ ἐμὲ εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ τίποτε δὲν ἀξίζω.

Καὶ ἐγονυπέτησε.

Τὸ Πνεῦμα, ὁ Πατὴρ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν, ἤνοιξε τὴν ἀγκάλην του καὶ περιεπτύχθη τὴν Καλωσύνην.

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

Ο ΑΡΡΩΣΤΟΜΑΝΗΣ

Εἶναι διαρκῶς ἄρρωστος. Ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια. Ἀπὸ τί ; Δυστυχῶς .. ἀπὸ τίποτε. Ἄν ἦταν πραγματικῶς, θὰ εἶχε θεραπευθῆ. Τώρα ὅμως τὸν παραδέρουν ὅλες οἱ ἀρρώστειες, ὅσες ἀκούει ἢ διαβάζει. Τὶς περνάει ὅμως στὸ πόδι. Δὲν εὐκαιρεῖ νὰ πέσῃ στὸ κρεβάτι. Εἶναι πολυάσχολος. Τρέχει δηλαδὴ ἀδιακόπως γιὰ γιαιτρούς, φάρμακα, ἀναλύσεις, ἠλεκτρισμούς, ἰατρικὰ συμβούλια, μεταλλικὰ νερά, κινίνα καὶ συναπισμούς.

Ὅλη του ἡ ζωὴ συγκεντρώνεται εἰς ἓνα ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα. πῶς νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Χάρου ! Καὶ αὐτὸς οὔτε κἀν τὸν ἐπρόσεξε καλὰ καλὰ ἀκόμη. Ἐξακολουθεῖ μόνον νὰ ἀστεΐζεται σκληρῶς μαζὶ του ἐπισείων τὸ φοβερόν του δρέπανον.

Ἐν τῷ μεταξὺ τρώγει, χωνεύει, πεινᾷ, ξανατρώγει καὶ κηδεύει συγγενεῖς, συναδέλφους φίλους, γείτονας. Κοντεύει νὰ τοὺς ξεκάνῃ ὅλους. Αὐτὸς ὅμως ξεφεύγει κάθε φοράν. Ἀμύνεται ὀλονέν. Ὁ νοῦς του ἐκεῖ πάντοτε : εἰς τὸν ἐνεδρεῦοντα ὑπουλον ἐχθρόν.

Καὶ λαμβάνει δρακόντια μέτρα. Ἐξετάζει τακτικὰ τὴν γλῶσσάν του εἰς τὸν καθρέπτην. Μετῶ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τοὺς κτύπους τῶν σφυγμῶν του ἐπὶ τῆς ἄλλης. Ζυγίζεται κάθε φοράν εἰς τὴν πλάστιγγα, διὰ νὰ πεισθῆ ἂν τὸν ἀδυνατίσῃ ἡ τελευταία φανταστικὴ προσβολή. Κατοπιεῦει ἀνησύχως τὸν ὀρίζοντα. Παρακολουθεῖ μὲ ἀνησυχίαν καὶ τὸ τελευταῖον ἀθῶον συννεφάκι. Συμβουλευεται τὸ βαρόμετρον, τὶ νὰ πάρῃ ἀρά γε : μπαστούνι ἢ ὀμπρέλα ; Τὶς προάλλες—συνεργεῖα ἀστέων φίλων—εἶχε πάθει ἀποπληξίαν — ὄχι αὐτὸς, μὰ ! Θεὸς φυλάξοι ! — τὸ θερμομέτρον του· τὸ ἐσταμάτησαν κακεντροχῶς εἰς τοὺς 38 βαθμούς. Ὡ, δυστυχία ! Ὁ πυρετὸς τῆς γρίπης βέβαια ! Τὶ ἄλλο ; Καὶ δὸς του κινίνο ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ! Ἄλλὰ ἐπρόφθασαν εὐτυχῶς καὶ τοῦ τὸ ἄλλαξαν. Καὶ ἔτσι... τὴ γλύτωσε φθηνά.

Ἐπληροφορήθη σοβαρὰ ὅτι ὁ ὄργανισμὸς διὰ νὰ ἀντέχη χρειάζεται ἀδιάκοπον τόνωσιν καὶ ὑπερσιτισμόν. Καὶ τρώγει ὡς θηρίον. Μέχρι δυσπεψίας ἀκόμη, ὁπότε καταφεύγει εἰς καθαρτικά. Τρώγει καὶ πεινᾷ. Εἰς τὸ σπίτι δὲν τὸν προφθάνουν. Ἡ πεθερὰ του φοβεῖται μήπως φάη .. καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν.

Ἐσχάτως ἐκρεββατώθησαν ὅλοι στὸ σπίτι : ἡ γυναῖκα του, τὰ παιδιὰ του, ἡ κουνιάδα του. Μόνον ἡ πεθερὰ του κρατιέται ἀκόμα ! Ὡ ! Καὶ τώρα ; Ἄν κολλήσῃ κι αὐτός ; Ποιὸς θὰ τὸν κοιτάξῃ τότε ; Ποιὸς θὰ τὸν περιποιηθῇ ; Τρέξατε πρὸς Θεοῦ ! Λιγάκι ἀκόμα ἂν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπιδημία, τετέλεσται ! θὰ πεθάνῃ... ὅλους γύρω του !

Καὶ τί θὰ γίνῃ ἔπειτα αὐτός, μόνος, κατάνομος εἰς τὸν τρισάθλιον κόσμον καὶ μάλιστα ἔτσι ἄρρωστος, ὅπως εἶναι ;

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

Ο ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΑΣ

Ἦτι καὶ νὰ τοῦ κάμετε, ὅπως, καὶ ἂν τοῦ στρέψετε τὸ ζήτημα—ἴσια, ἀνάποδα, λοξά, πλαγίως, δεξιὰ, ἀριστερά, τοῦ κάκου ! δὲν θὰ συμφωνήσῃ ποτὲ μαζί σας. Θὰ σᾶς ἀντικρούσῃ. Ἐτελείωσε ! Θὰ εὔρη πάντοτε μίαν ἀντίρρησην. Ὅχι διότι ἔχει ἰδικὴν του γνώμην. Ἄ, μπά ! Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ διότι ἐὰν συμφωνήσῃ πρὸς στιγμὴν μὲ τὴν ἰδικὴν σας, ἠμπορεῖ νὰ σκάσῃ ὁ κάκομοίρης, νὰ πάθῃ ἀσφυξίαν ὡς ἀπὸ ἔλλειψιν ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὡς νὰ τοῦ ἐσφίξατε τὸ λαρύγγι.

Ἀντιλέγει γενικῶς εἰς ὅλα ! Καὶ εἰς ὅσα πρὸ ὀλίγου ὑπεστήριξε καὶ εἰς ὅσα θὰ ὑποστηρίξῃ ἐντὸς ὀλίγου. Πρέπει νὰ σᾶς ἀντικρούσῃ εἰς κάθε ζήτημα. Πρέπει, εἶναι φυσιολογικὴ δι' αὐτὸν ἀνάγκη, νὰ εὔρεθῃ ἀντίθετος μὲ τὴν γνώμην σας καὶ πρὶν ἀκόμα νὰ τοῦ τὴν ἐκστομίσετε— ἐνίοτε δὲ καὶ πρὶν τὴν διανοηθῆτε. Ἀδιάφορον. Αὐτὸς τὴν ἀρπάζει ἀπὸ μίαν λέξιν σας τυχαίαν, ἀπὸ μίαν συνοφρῶσίν σας, ἀπὸ ἓν βλέμμα, ἀπὸ ἓνα χάσμημά σας !

— Ἄ α α !... Ξεύρω τί σκέπτεσθε ! σᾶς λέγει. Ἡ ἰδέα σας ὅμως δὲν εἶναι σωστή... διότι, φίλε μου...

Καὶ ἀρχίζει νὰ ἀντικρούη τὴν γνώμην σας, πὸν ποτὲ δὲν τοῦ ἐξεφράσατε.

Καὶ θεομαίνεται, καὶ κοχλάζει, κοκκινίζει, χειρονομεῖ, ἰδρωκοπεῖ, φουσκώνει, φλογίζονται τὰ μάγουλά του, σπινθηρίζουν τὰ μάτια του. Ἐπῆρε εἴκοσι μίλια τὸ δευτερόλεπτον. Ποῦ νὰ τὸν πιάσῃ πλέον !

Ἄν προσποιηθῆς ὅτι συμφωνεῖς μαζί του, τὸν ἐθανάτωσες. Τὶ νὰ τὴν κάμῃ αὐτὸς τὴν ἀνακωχὴν, τὴν εἰρήνην, τὴν σιωπὴν ; Αὐτὸς θέλει πόλεμον, συζήτησιν, καυγάν ! Δὲν συμφωνεῖς μαζί του ; Τόσο τὸ καλύτερον σὲ ἀντικρούει. Εἶσαι σύμφωνος ; Τόσο τὸ χειρότερον καὶ πάλιν σὲ ἀντικρούει !

Ἄν τοῦ πῆς ὅτι σ' ἀρέσει ὁ χειμῶνας, θὰ ὑποστηρίξῃ τὰ θέληγτρα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐφάνης ὅτι σὲ ἔπεισε δῆθεν ; ἔξυμνεῖ τὰς συγκινήσεις τοῦ κρύου, τοὺς πάγους, τὰ ξεπαγιάσματα, τὶς χιονίστρες, ἀλλάζει θέσιν καὶ ὄπλα ἀμέσως ! Συζήτησις νὰ γίνεταί. Σὲ κτυπᾷ μὲ ὅ,τι τὸν ἐκτυποῦσες πρὸ μιᾶς στιγμῆς.

Εἶσαι κρεωφάγος ; Σὲ οἰκτείρει :

— Πλανᾶσαι, κύριε ! τὸ κρέας εἶναι ὁ φορεὺς ὄλων τῶν νόσων...

Προσχωρεῖς εἰς τὴν φυτοφαγίαν ; Διεφώνησε ἀμέσως :

— Μωρέ, ὅ,τι ἀξίζει ἓνα μπιφτέκι, δὲν ἀξίζουν ὄλα τὰ χόρτα σου !

Ἢμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὁ κοῦκος εἶναι τὸ μελωδικώτερον τῶν πτηνῶν, φθάνει νὰ τοῦ πῆς ὅτι τὸ ἀηδόνι εἶναι λιγύφθογγον !

Τὸ πᾶν εἶναι νὰ μὴν εὐρεθῆτε σύμφωνοι, εἰς κανὲν σημεῖον τῆς συζητήσεως. Διότι ἀλίμονον ! Πρὸς ποῖον τότε θὰ ἐξακοντίσῃ τὰς ἀντιρρήσεις του, ὅταν σὺ ὑποχωρῆς μὲ τὸ ναι καὶ μὲ τὸ μάλιστα ; Εἰς τὸ κενόν ; Εἰς τὴν ἠχώ ; Σᾶς ἀφήνει τότε καὶ φεύγει ἀγανακτῶν. Πηγαίνει νὰ εὕρῃ ἄλλους συζητητὰς ἐναντιοφρονούντας, νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ ! Ὅχι, παίζομε !

Ο ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ

Εσνήθισαν νὰ παραβάλουν τοὺς καλῶς ὤπλισμένους μὲ ἄστακόν. Ἡ πανοπλία ἐν τούτοις τοῦ ὄρεντικοῦ τούτου ὄστρακοδέρομου εἶναι τίποτε, ἂν τὴν συγκρίνῃ κανεὶς μὲ τὴν πολεμικὴν ἐξάρτησιν ἐνὸς ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν μου.

Διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ἀμελῶ ἐπίτηδες νὰ ἐξηγήσω, τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως εἶναι λείψανον ἄλλων ἐνδόξων ἐποχῶν τῆς Πλάκας καὶ τοῦ Μεταξουργείου, ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία ἐπροίκισε μὲ ἓνα γκρά, μίαν ξιφολόγην καὶ ποσότητα φυσίγγιων ἀρκετὴν διὰ τὴν ἀτομικὴν του ἄμυναν. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσῃ αὐτὸς ποτὲ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός. Ὁ γκράς, αὐτὸ τὸ θηρίον, τὸ ὁποῖον ξεσχίζει κρέατα καὶ σακατεύει ἄνθρώπους, τοῦ ἐφάνη ἀνεπαρκές. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ καλέσῃ συγχρόνως εἰς ἐπικουρίαν μίαν τεραστίαν μαυροβουνιώτικην καραπιστόλαν. Ἡ ξιφολόγη ἐπίσης φαίνεται ὅτι δὲν τοῦ ἐνέπνεε καμίαν ἀπολύτως ἐμπιστοσύνην, διότι μαζὶ μὲ αὐτὴν ἔκρινε ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὑπερμεγέθη κρεμαστὴν κάμαν. Ἐπρεπε νὰ τὸν ἐβλέπατε ὤπλισμένον. Ἦτο ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὅλων τῶν μικρῶν παιδιῶν εἰς τὰ χωριά τῆς Μακεδονίας, ὅπου ὁ στρατὸς εἰσήρχετο νικηφόρος.

Ἐψηλός, μὲ μουστάκες ὡς μακρὰ βοϊδοκέρατα, μὲ τὴν ὄψιν διαρκῶς ἀγριεμένην, ὡς νὰ τοῦ εἶχαν σκοτώσει πρὸ μικροῦ ὄλου τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του, μὲ ἓνα γείσον πληγίου τετραγώνου ὡς ὑποστέγασμα καταστήματος, μὲ ἓνα πανταλόνι φουσκωμένον ὡς φουφούλα εἰς τὰ γόνατα καὶ σφιγμένον εἰς τὰ σφυρά, ὅπως αὐτὰ τῶν ποδηλατούντων, ἐβάδιζεν ἢ μᾶλλον μὲ τὸν ἓνα ὄμον σταθερῶς ὑψωμένον ἐκολύμβα πлагίως ὡς σαργός, ἔχων τὸν γκράν εἰς θέσιν «ἀναρτήσατε», τὰ φυσίγγια τοῦ γκρά χιαστί, ὅπως οἱ ἀντάρται, εἰς τὴν μέσην του ζωσμένην τὴν καραπιστόλαν, ὑπὲρ τὴν καραπιστόλαν τὰ φυσίγγια τῆς καραπιστόλας καὶ τέλος παρὰ τὴν ξιφολόγην κρεμασμένην τὴν τεραστίαν κάμαν.

Οὕτω πως μετημφιεσμένος παρουσιάσθη κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου πρὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκολλήθη, καὶ ὁ ὑπασπιστὴς ὡσὰν ἐμπαίζων τὴν πανοπλίαν του τὸν διώρισε, τί νομίζετε; **μάγειρον** τοῦ Ἐπιτε-

λείου! Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι θὰ γεμίση τὸν γκρά, θὰ βγάλη τὴν ξιφολόγην, τὴν καρσιπτόλαν, τὴν κάμαν, ὅτι θὰ μεταβάλῃ τὸ ὑπασπιστήριον εἰς λίμνην αἵματος πρὸ τοιαύτης βαρυτάτης ὕβρεως. Ἀπεναντίας ὅμως, τὸ πρόσωπόν του ἐξέφραζε μίαν ἱκανοποίησιν, τὴν ὁποίαν ἀναλόγως τῆς πανοπλίας του θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράσῃ μόνον, ἐὰν τὸν διέτασσον νὰ κάμῃ αὐτὸς καὶ μόνος ἔφοδον ἐναντίον τουρκικοῦ τάγματος.

Ἐπιστεύσαμεν ὅτι παραλαμβάνων τὰ μαγειρικὰ σκεύη τοῦ Ἐπιτελείου θὰ ἐλάμβανε καὶ τὴν πρόνοιαν νὰ ἐλαφρώσῃ κάπως τὸν ὄπλισμόν του. Ἀλλ' ἠπατήθημεν, Ὁ ἄθλιος ἔφηνε τὸν καφὲν τοῦ Μεράρχου εἰς τὸ καμινέτο μὲ ὀλόκληρον τὸν βαρὺν ὄπλισμόν του, εἰς τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ προσέθεσεν ἀργότερον μίαν τουρκικὴν παλάσκαν καὶ μίαν ἀκόμη ξιφολόγην, τὴν ὁποίαν ἐσχύλευσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς δόξης, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην εἰς τρόπον ὥστε κατήντησε ἀληθῆς κινητὸν ὄπλοστάσιον.

Ἐν τούτοις δὲν ἐπιθυμῶ διόλου νὰ ἀδικήσω τὸν ἦρωά μου. Ἐδρασεν εἰς πολλὰς κρισίμους περιστάσεις. Εἰς τὴν ἐποποιίαν τῶν Γενιτσῶν ἔσφαξε δύο χῆνας, τὰς ὁποίας καὶ ἐμάδησε.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάμβανε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας. Ὅταν δέ, ἐκεῖ πού παρηκολούθει τὸν κοχλασμόν τῆς χύτρας, ἤκουεν ἀπὸ ἀποστάσεως μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας τὰς ἐχθρικὰς ὀβίδας νὰ ἐκρήγγυνται, ἀνέσπα τὴν κάμαν του, τὴν ἐκράδαινε εἰς τὸν ἄερα καὶ ἐκραύγαζε στεροετύπως: Ἄχ! καὶ νὰ μὴ εἶμαι τώρα ἐκεῖ πάνου νὰ φάω αὐτιὰ καὶ μύτες!

Ἐβαζε κατόπιν τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην της καὶ ἀνακάτευεν ἠσύχως τὸ φαγητὸν μὲ τὴν κουτάλαν. Ἦτο θρασύς καὶ φορτικὸς πρὸς τοὺς συναδέλφους του, ἔγινε δὲ ἀκόμη αὐθαδέστερος, ὅταν ἐνόησεν ὅτι ὁ Μεράρχος εὗρισκε τῆς ἀρεσκείας του τὰ φαγητά. Ἦρχισε νὰ διατάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, νὰ ἐπεμβαίῃ παντοῦ, εἰς τὴν ὑγειονομικὴν, τὴν οικονομικὴν, ἀκόμη καὶ τὴν μάχιμον ὑπηρεσίαν. Ἡ μόνη ἐκδίκησις ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπέφεραν τὰς ἐνοχλήσεις του, ὑπῆρξεν ὅτι τὸν ἀπεκάλουν:

— **Ὁ κύριος ὑπομέραρχος!**

Πραῖγμα τὸ ὁποῖον, ἀντὶ νὰ τὸν δυσαρραστή, ἀπεναντίας τὸν ἔκαμαν νὰ λάμπῃ ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

Ο ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ο Γεροσουλιώτης μάζευε τὸν πόνο του πολὺν καιρὸ. Σὲ κα-
νέναν ὅμως δὲν ξεμολογίωσαν τὸν σκοπὸ του. Χρόνια
ἦταν περασμένα, πὸν τοὺς ξέρασε τὸ κῦμα τ' ἄδικο τῆς μοίρας
τῆς σκληρῆς στὸ πράσινο ἀκρογιαλὶ τῶν Κορφῶν. Κι ἐνῶ οἱ
ἄλλοι μ' ἀνθοβότανα γελούσανε τὴν πείνα καὶ τὴν συφορὰ τους,
κι ἐνῶ βρῖσκανε κάποια παρηγοριὰ στὰ κάλλη τοῦ φιλόξενου
νησιοῦ, ὁ Γεροσουλιώτης εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ του. Ὀλημερῆς
ἀγνάντευε τὰ ξεροβούνια τ' ἀντικρινά. Κι ὀλονυχτῆς ὁ πόθος του
τὸν πολεμοῦσε.

Κάποτε, ἓνα βράδυ, γύρισε στὸ σπίτι χτυπημένος σὰν ἀπὸ
καινούργια συφορὰ.

Ὁ ἄμοιρος ἐγὼ, εἶπε, τί κατάρα μ' ἤρθε! Ὁ Θεὸς μ' ὤρ-
γίστηκε!

Ἔκαμε τοὺς ἄλλους νὰ τρομάξουν. Παιδιὰ κι ἐγγόνια τὸν
τριγύρισαν. Ὁ γέρος χτύπαγε τὰ στήθια του.

— Πάει τὸ Σούλι, φωνάζει. Πάει πιά.

Ἐκλαψε κι ὕστερα σώπασε βλοσυρός. Στὰ φιλικὰ λόγια
οὔτε καὶ πρόσεξε. Οἱ Σουλιῶτες οἱ ἄμοιροι συνήθιζαν μὲ τῆς
πατρίδας τὸ χαμό. Ἡ ἐλπίδα μοναχὰ περίσσευε ἀπ' τὰ περα-
σμένα τους. Ὁ γέρος ἔδειξε πιὸ ὕστερα νὰ μαλακῶνῃ. Ἐφαγε
γελαστὸς καὶ πλάγιασε. Καὶ τὴν ἀγῆ δὲ βρέθηκε στὸ στρῶμα του.

Μὲ ψαροκάϊκο εἶχε περάσει στ' ἀκρογιαλὶ τὸ στεριανό. Βα-
στοῦσε τ' ἄρματα του σὰ γιὰ πόλεμο. Ἄδειος ἀπὸ κάθε ἄλλο
φόρτωμα. Νηστικός, ποιὸς ξέρει πόσο, πλανήθηκε, καὶ ποῦ. Κά-
ποτε νύχτωσε ὄξω ἀπ' τὸ Σούλι. Καὶ μπῆκε στὰ χωριὰ ἀθώ-
ρητος, ἂν ὑπάρχε κι ἄλλη ἐκεῖ ζωὴ. Χαιρετάει τὸ Σούλι ὁ γέρος
καὶ δὲν ἀντιχαιρετιέται. Νὰ τὰ σπίτια τώρα τὰ γειτονικά, ὅλα
βουβά! Κι ἄδεια καὶ νεκρικά. Γυμνὲς χάσκουν οἱ θύρες τους
καὶ τὰ παράθυρα.

Μισόπνοος καὶ ζαλισμένος ἀπ' τὴν κούραση ὁ Γεροσουλιώ-
της θαρρεῖ πὼς βρίσκεται σ' ἄλλο Σούλι φανταστικό. Στέκεται
καὶ φωνάζει κανένα γείτονά του.

— Γειά χαρά σου, καπετάν Λαμπρούση! Καλῶς σᾶς ἤθρα κι ὅλους σας!

Ἀπόκριση καμιά. Νά καί τὸ σπίτι τὸ δικό του! Νάτος κι ὁ γεροπρίναρος ὁ φουντωτός, νά καί τὸ ξεροπήγαδο στὴν πέτρινη αὐλή. Ὅμως ἡ θύρα εἶναι κλειστή. Ἄνοιγει· βλέπει στὴ γωνιά φωτιά ζωντανεμένη. Σὰ νά χασε τὸ νοῦ του μόνο μιὰ στιγμή. Ἐπειτα ὅλα φανήκανε νά ξαστερόνουν. Καί τὸ ξαστέρωμα ἦταν ἡ τροέλλα τοῦ Γεροσουλιώτη. Μ' ἀνοιχτόκαρδη ματιὰ κοιτάζει γύρω. Στρωμένο τὸ παραγώνι κι ἡ φωτιά λαμπρὴ τὸν κραῖζουν. Κι ἔτοιμο τὸ τραπέζι τὸ φτωχικό. Κάθεται σταυροπόδι καὶ τοιμάζεται νά πέση στὸ φαῖ σὰ θεριὸ ὀλονήστικο. Καί τότε θόρυβος ἀκούγεται ἀπ' τὴν ἀλλή Τρεῖς Ἀρβανίτες μπαίνουνε στὸ σπίτι. Στέκονται ξαφνιασμένοι. Καί κρατοῦνε στὰ χέρια τ' ἄρματα.

— Τ' εἶστε σεῖς; ρώτησε ὁ γέρος ἦσυχα

Δὲ συλλογιέται τίποτε κακό. Κι ἄξαφνα ὅλα τὰ φαντάζεται. Κι ὀρθὸς καὶ φοβερὸς σὰ σκιάχτρο, καθὼς εἶχε γίνει ἀπ' τοὺς κόπους κι ἀπ' τοῦ νοῦ του τὸν παρασυρμό, κραῖζει στοὺς Ἀρβανίτες:

— Ὠρέ, τί θέλετε στὸ Σούλι ἐσεῖς, σκυλιά; Τὸ Σούλι ψέματα εἶναι πὼς τὸ πήρατε! Τὸ Σούλι ζῆ!

Κι ὡς νά τραβήξῃ τὸ σπαθὶ ὁ Γεροσουλιώτης, ἔλεσε νεκρός.

Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Ο ΧΑΙΡΕΚΑΚΟΣ

⊙ χαιρέκακος εἶναι καὶ κακόψυχος. Χαίρεται στὸ κακό, καθὼς ὁ φιλόκαλος χαιρέται στὸ καλό. Καθένας ἀπὸ τοὺς δύο τούτους χαιρέται στὰ πράγματα, πὺ μοιάζουν τῆς ψυχῆς του. Καί ὁ χαιρέκακος χαιρέται στὰ κακά, πὺ μοιάζουν τῆς ἰδικῆς του.

Καίεται τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου του; Ἄν αὐτὸς δὲν ἔχη σπίτι, χαιρέται ὅτι τώρα οὐδὲ ὁ γείτονάς του δὲν ἔχει

Ἀπέθανε τὸ παιδὶ τοῦ συγγενῆ του; Ἄ! μὰ εἶναι ἀπὸ καιρό, πὺ ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πᾶνε ὅλα καλά! Νά λάβῃ κι ἐκεῖνος μιὰ πίκρα!

Προμηνύεται πόλεμος καὶ αὐτὸς δὲν ἔχει παιδιὰ νά τοῦ

πάρουνε ; ὁ χαιρέκακος εἶναι πολεμικός. Φωνάζει ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ ἐντροφεῖ εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι κινδυνεύουν τὰ παιδιὰ τῶν ἄλλων.

Νὰ ὑποφέρῃ ὁ κόσμος ! Ἴδου ἡ εὐχαρίστησις τοῦ χαιρέκακου. Τὸ καλὸ τὸν πικραίνει.

Ἐὖρος καὶ ἐργάζεται συχνὰ χαιρεκάκος. Ἐβάλληκε ἕνα εὖμορφο σκαλί μαρμάρινο σὲ μίαν οἰκοδομήν ; Τὴ νύχτα ὁ χαιρέκακος τὸ τσακίζει. Τσακίζει τὰ φανάρια τῆς χώρας. Κρημνίζει τὶς λιθίδες εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ξεφλουδίζει τὰ δένδρα. Καὶ κατομεταχειρίζεται τὰ ζῶα ἀδιαφορώντας εἰς τὸν πόνον τους.

Ἄν εἶναι ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, ἢ ἂν μόνον οἱ περιστάσεις τὸν ἐβάλανε σ' ἀνώτερη θέση καὶ ἔχη δύναμιν, μεταχειρίζεται τὴν δύναμίν του ἐπὶ κακοῦ· σπέρνει ζιζάνια μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων· προκαλεῖ ἀντιζηλίαν μεταξὺ ἐπαρχιῶν.

Ἐὖρος καὶ διεστραμμένος τοῦτος χαιρέκακος καὶ κακολογεῖ καὶ μέμφεται συχνὰ τὸν γείτονά του, τὸν συγγενῆ του, τὸν φίλον του, τὸν καλύτερόν του, καὶ χορταίνει κακίαν, ἢ ὅποια τοῦ φθείρει τὰ σπλάχνα του.

Ἄν ἀκούσῃ δυστύχημα, τρέχει εὐθύς νὰ τὸ διαδώσῃ ὑποκρινόμενος λύπην.

Ἄν ἀκούσῃ εὐτυχίαν τὸν ἀδελφόν του, λέγει ὅτι χαιρέται. Καὶ πασχίζει νὰ δείξῃ ὅτι χαιρέται, ἀλλὰ δὲν τὸ πιτυχαίνει.

Ἐὖρος καὶ ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸ καὶ κάνει τὸ καλὸ, καθὼς ὁ φιλόκαλος ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸ καὶ κάνει τὸ καλὸ. Ἐτσι, βρίσκεται σὲ θέση, πὺν μπορεῖ νὰ βλάβῃ ; Προτιμᾷ νὰ βλάβῃ τὸν ἰδικόν του, τὸν φίλον του, ἔκεινον τοῦ ὁποίου χρεωστεῖ περισσότερον χρέος, ὡς ὁ φιλόκαλος ἤθελε προτιμήσει νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἰδικόν του, τὸν φίλον του, τὸν εὐεργέτην του.

Ἐδωργέτησε τὸν χαιρέκακον καὶ θέλει τὸν ἰδῆς νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ἀπάνου στὸ καλὸ, πὺν τοῦ κάνεις, καθὼς τὰ κλείνει ἡ γάτα ἀπάνου στὸ ψωμί, πὺν τῆς δίνει, ἐπειδὴ ὁ χαιρέκακος εἶναι καὶ ἀχάριστος.

Ο ΥΨΗΛΟΦΡΩΝ

Ο υψηλόφρων μοιάζει κάπως τὸν υπερήφανο, ἀλλὰ δὲν εἶναι υπερήφανος· εἶναι υψηλόφρων. Εἶναι ἄνθρωπος ἀνωτέρων φρονημάτων καὶ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων. Ὁ χαρακτῆρας του εἶναι ἐντιμότερος καὶ δὲν καταδέχεται νὰ κάμῃ τίποτε ἀγενές.

Ἡ υψηλοφροσύνη του εἶναι πόρισμα τῆς εὐγενοῦς διαθέσεως τῆς ψυχῆς του καὶ τῶν ἠθικοπνευματικῶν προτερημάτων του.

Μὲ τοὺς κατωτέρους του μᾶλλον εὐπροσηγόρος.

Μὲ τοὺς ὅμοιους του εὐγενικός.

Μὲ τοὺς ἀνωτέρους του υψηλόφρων.

Ἄν ἔχη ἀνώτερι, κυβερνητικὴ θέσις, ἂν εἶναι ὑπουργός, ἂν εἶναι βασιλεύς, ὁ υψηλόφρων χαρακτῆρας του ἀναβιβάζει τὸ Ἔθνος καὶ τὸ συσταίνει στὸν ἕξω κόσμον.

Ἄν εἶναι ἰδιώτης καὶ ἰδιωτεύῃ στὸ σπίτι του, θὰ κάμῃ σεβαστὴ τὴν οἰκογένειά του. Ἡ ζήλεια καὶ ὁ φθόνος ἤμποροῦν νὰ τοῦ γαυγίζου ἀπὸ μακράν, ἀλλὰ ποτὲ νὰ τόνε δαγκάσουνε.

Δέχεται δημόσιες θέσεις καὶ δημόσιες τιμές, ἂν τοῦ προσφέρουνε· ἀλλὰ ποτὲ δὲν πηγαίνει γυροῦντάς τες. Τὸ σιχαντερό ἐκεῖνο συνήθειο, τοῦ νὰ ζητῇ ἐμμέσως τιμητικὰς θέσεις καὶ ἐπιτυχαίνοντάς τες νὰ λέῃ ὅτι τες δέχεται παρακαλεσμένος καὶ βιασμένος ἀπὸ τοὺς φίλους, τοῦ εἶναι ἄγνωστο. Ἡ δημόσια ὑπηρεσία ἔχει χρεῖα νὰ ὠφελῆθῃ ἀπὸ αὐτόν· αὐτός, καίτοι ἴσως πένης, δὲν ζητεῖ νὰ ὠφελῆθῃ ὑπηρετώντας.

Μπορεῖ, ἂν δὲν ἀγαπᾷ τὰ στρατιωτικά, νὰ πασχίση νὰ τ' ἀποφύγῃ, ἀλλὰ μιὰ φορὰ στρατιώτης, ἀποθνήσκει εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ δὲν φεύγει.

Ἄν εἶναι γυναῖκα, ἡ υψηλόφρων τούτη ἀπαξιοῖ τὴν καταβαστικὴν γυναικεῖαν φιλαρέσκεια καὶ βάνει τὸ φιλότιμό της εἰς ἀξιοπρεπέστερα ἄλλα, εἰς τὴν μεγαλύτερην ἀνδρωση τῶν φρονημάτων της, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματός της, εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς της ἀπὸ δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεων, εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην ἀνωτέρων ὠφελίμων γνώσεων.

Ὁ υψηλόφρων χαρακτῆρας δίνει κάτι τι πραγματικῶς ἀνώτερον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

ΑΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ

ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΘΗ

Εκεί κάτω, μακριά από όσους αγαπούν, μακριά από τους τόπους, που είδαν τα άνθηρά των νιάτα, κοιμούνται οι νεκροί του διπλού έπους... ο πλατύς στυλοβάτης, που έστήθη ή Μεγάλη Έλλάς!

Έπάνω ο κύκλος των μηνών σκορπίζει γαλήνιος τὰ πολύχρωμα κάλλη του.

Δροσερά άγριολούλουδα και παχειά χλόη, φουντωτούς θάμνους και άγρους μεστωμένους, που άπλώνει κύματα από χου-sάφι τὸ γιομένο κεφάλι των σταχυών...

* *

Μόλις όλίγαι σπιθαμαί χώματος σκεπάζουν τὸ σῶμά των... που καιρός τότε διὰ τὸς βαθεῖς τάφους!... και τ' άγριο-λούλουδα χώνουν τὰς ρίζας των μέσα εις νὰ νεανικά στήθη· βλαστάνουν σχεδόν επάνω εις τὸ μουσκεμένο χαλί.

* *

Ηρεμοι, λησμονημένοι, γαλήνιοι, κοιμούνται εις τὸς τόπους, που έβρεξαν με τὸ ευγενικό αίμά των...

Εις τὴν σειράν των και αυτοί, εις τὴν μεγάλην σελίδα, που έγγραφεν ή Έλλάς εις τὰς ήμέρας μας, έπεσαν «περὶ ὧν πατριδί μαρνάμενοι» βιάφοντες ακόμη ζωηροτέρων με τὸ αίμά των τὴν πορφύραν της, προσθέτοντες εν ακόμη δαφνόφυλλον εις τὸν στέφανόν της...

Τώρα κοιμούνται γαλήνιον ἔπειτα ἀπὸ τὴν θυσίαν των...

Τὸ ἔργον ἐτέλεσαν... τὴν πίστιν ἐτήρησαν! Ἄνθη εἰς τὴν ἀνάμνησίν των.

*
*
*

Καὶ ἀπάνω εἰς τοὺς ἀγνώστους τάφους των οἱ πεταλοῦδες ἔρχονται νὰ πιεφυγίσουν τρελλαμένες ἀπὸ μύρα καὶ χρώματα, αἱ μέλισσαι μεταφέρουν ἀκούραστοι τὴν γονιμοποιὸν γυρὶν, τὰ χελιδόνια γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τρελλοὺς λαρυγγισμούς...

*
*
*

Καὶ ἄλλο ὅμως πλανᾶται ἐπάνω μαζί μὲ τὸ φῶς, τὰ μύρα, τὰ χρώματα.

Ἦνειρα, ποὺ μόλις ἐπρόφθασαν εἰς τὴν σύντομον ζωὴν των νὰ ὑφάνουν τοὺς ἀχνοὺς πέπλους των, εἰδύλλια ποὺ ἐκόπησαν τόσον ἀπότομα ἀπὸ τὸ πέρασμα μιᾶς σφαιράς, σιγαλοὶ θρηῆνοι πόθων χαμένων, μοιρολόγια μητέρων, συζύγων, παιδιῶν...

*
*
*

Καὶ τὸ βράδυ, ὅταν ἀπλώνεται εἰς τὴν φύσιν ὁ κάματος καὶ ὁ ὕπνος, ὅταν τὰ ἄστρα σιγοςσταλάζουν μέσα εἰς τὸ σκότος τὸ αὔλον χρυσάφι των, ἀπὸ τὸν κάλυκα κάθε ἀνθους προβάλλουν κομποὶ ἀξιωματικοὶ μὲ λαμπρὰ ξίφη, αἱματωμένοι στρατιῶται καὶ εὐζωνοὶ καὶ αἱ λευκαὶ σκιαὶ των πετοῦν μακριὰ εἰς τὰ πατρικά των σπίτια, ἐπάνω εἰς τὸν ὕπνον ἐκείνων, ποὺ ἀγαποῦν.

Ἄγαπημένα ἄσπρα κεφάλια μητέρων, ποὺ ἔσκαψεν ὁ πόνος, γλομὰ πρόσωπα, ὅπου δὲν θὰ στερέψη πιά ἡ πικρὴ βρυσούλα τῶν ματιῶν, ἡ ἐλαφρὰ ἐκείνη πνοή, ποὺ χαϊδεύει τὸ μέτωπόν σας, εἶναι τὸ τελευταῖον φιλὶ τῶν ἀγαπημένων σας...

Ἐκεῖ κάτω, μακριὰ ἀπ' ὅσους ἀγαποῦν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς τόπους ποὺ εἶδαν τὰ ἀνθηρὰ νιάτα των, κοιμούνται οἱ νεκροὶ τοῦ διπλοῦ μας ἔπους... ὁ πλατὺς στυλοβάτης, ποὺ ἐστήθη ἡ Μεγάλῃ Ἑλλάς.

Ἀπέθαναν διὰ τὴν Ἑλλάδα των.. καὶ θεία ἦτο ἡ δάφνη!...

Διαβάται, ὅσοι περναῖτε τώρα τὸ ἐλεύθερον χώμα, χαιροῦνται
τοὺς τάφους των . . .

« Τῆδε κεῖνται τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι ! »

Δάφνη ἄς εἶναι ἡ ἀνάμνησίς των !

M. ΜΗΤΣΑΚΗ

ΕΙΣ ΤΟΙΧΟΣ

Εκ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ παλαιοῦ πύργου μόνον αὐτὸς ἀπέμεινεν ὀρθὸς ἐκεῖ ἐπάνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κωνοειδοῦς λόφου, τοῦ ὑπερκειμένου τῆς λίμνης, αὐτὸς μόνος, ὁ ἐπίσθιος. Τὸν εἶχε κτίσει, ὡς λέγεται, τὸν γηραιὸν πύργον τῶν Κομνηνῶν τις ἄλλοτε πρὸ αἰώνων ὄλων, πολὺ πρὶν νὰ ὑπάρξῃ νέα Ἑλλάς κατὰ τοὺς ζοφεροὺς βυζαντινοὺς καιροὺς φιλοδοξήσας ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ λοιποῦ κράτους καὶ νὰ ἰδρῦσῃ ἑδῶ, ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, ἴδιον δεσποτᾶτον. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔστησε τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ἑδραν καὶ τὸ ὄνομά του ἔδωκεν εἰς τὸ κάστρον τοῦτο, ὅπερ οὗτος ᾤκοδόμησεν ὀχυρὸν πανταχόθεν καὶ περιόπτον, καὶ εἰς αὐτὸ ἔμενεν αὐθέντης κυρίαρχος τῆς πέριξ χώρας. Ἐπειτα ἐν τῇ αἵματηρᾷ δίνῃ τοῦ μεσαιῶνος, καθ' ἣν τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἵνα τὴν λιπάνουν μὲ τὴν σάρκα τῶν ἀπείρων πτωμάτων, ἅτινα ἐσκόρπιζον ἐπ' αὐτῆς, καὶ τὴν ζωογονήσουν διὰ τὸν ἀμητὸν τοῦ ἐλευθέρου μέλλοντος, διήλανον μυρία φῦλα καὶ γένη ἐρχόμενα καὶ παρερχόμενα, ὡς νὰ περιεφέροντο ἀσυνειδήτως ὑπὸ τῆς ἀοράτου πέφυγος πεπρωμένης τρικυμίας, ἀλληλοδιαδόχως ἐστέγασε καὶ τῶν Ἀλβανῶν τὴν ὀρμὴν καὶ τῶν Σέρβων τὴν βίαν καὶ τῶν Φράγκων τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τῶν Τούρκων τὴν ὀμότητα καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν Βενετῶν. Κατόπιν, ὅταν ὁ κοιμώμενος δοῦλος ἤρχισε ν' ἀνασηκῶνῃ τὴν πλάκα τῆς τυραννίας, ἀρματωλῶν καταφύγιον καὶ ἐνδιαίτημα συχνὸν ἢ Ἐπανάστασις τὸν εὔρε. Καὶ ὕστερον ὁ Χρόνος, ὁ Χρόνος δι' ὃν ἐργάζονται, νομίζεις, ὅλοι οἱ ἄλλοι, τὸν παρέλαβεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του, τὸν

ὑπέταξεν εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Μόλις τῶν περιστάσεων ἡ φορὰ ἢ ἡ μεταλλαγή τῶν ἐποχῶν ἀπεδίωξεν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὸν ἔσχατον τῶν κυρίων του, μόλις εἶδεν αὐτὸν ἀπομεινάντα ἔρημον, ὡς νὰ ἔκαιροφυλάκει τὴν στιγμήν, ἔσπευσεν αὐτὸς νὰ ὀρμήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ λείρις πολυτίμου καὶ ἀόρατος οἰκήτωρ, ἀφανὴς ἐχθρὸς ἐγκαθίδρυσεν ἐν αὐτῷ τὸ Κράτος του. Ὅχι ὅμως διὰ νὰ δεσπόσῃ ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἄλλης χώρας, νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὡς ὄργανον ἀπειλῆς ἢ καταστροφῆς ἐναντίον της, νὰ φυλαχθῇ ὑπὸ τὴν ἐρμηνότητά του καὶ νὰ ἀρθῇ ἐπὶ τοῦ ὕψους του, διὰ νὰ εἶναι φοβερώτερος πρὸς ἐκείνην. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους αὐτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἐνόει νὰ ἐξασκήσῃ τὴν δύναμίν του, κατ' αὐτοῦ ἐνόει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰσχύν του. Ὡς ὁ ἀπηνέστερος καὶ ἐπιτηδειότερος τῶν πολιορκητῶν ἤρχισεν ἅμα ἐγκαταστάς βαθμηδὸν νὰ τὸν ὑπονομεύῃ, νὰ τὸν ἀδυνατίξῃ νὰ τὸν διασείῃ. Ἐν τῇ ὑπομονητικῇ βραδύτητι, ἐν τῇ ἀσφαλεῖ νοχηλίᾳ, ἣν δίδει ἡ βεβαιότης τῆς νίκης, ἀφῆρσε κατὰ μικρὸν πᾶν ὅ,τι παρείχε αὐτῷ τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν ρώμην τὴν ἄλλοτε. Χωρὶς στρατῶν κινήσεων καὶ μαχῶν ἰαχὴν, ἠρέμα καὶ ἀθορύβως κατέρριψεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ τεῖχος, οὔτινος ἵχνη μόλις τινὰ σώζονται. Τοὺς προμαχῶνας, οἵτινες περιέστερον τὴν ὄφρὸν τοῦ λόφου, κατέβαλε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον. Μίαν μικρὰν ἐκκλησίαν, ἣτις παρέκειτο αὐτῷ μετεποίησεν εἰς σωρὸν λίθων ἠπλωμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἄμορφον τύμβον μαρμάρων. Καὶ ἔπειτα ἤρχισε λυμαινόμενος καὶ αὐτὸν τὸν βαρὺν ὄγκον τοῦ πύργου, ὑπέσκαψε τὰς ρίζας, κατέφαγε τὰς γωνίας, ἤνοιξε ρήγματα, ἔτριψεν, ἔξεσεν, ἐξέδαρεν, ἐγύμνωσεν, ἀφεῖλε τὸ χῶμα, ἀφεῖλε τὴν ἄσβεστον, μετεκίνησε τοὺς λίθους, ἐτίναξε τὴν σκῆπν χαμαί, συνεμάχησε μὲ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀέρα, ἐκρόμήνισε τὸν ἕνα τοῖχον, ἐκρόμήνισε τὸν δεύτερον, ἐκρόμήνισε καὶ τὸν τρίτον, τοὺς ἐσώρευσε κατὰ γῆς ὡς ἀθλητάς, ὧν ἄγνωστος χεῖρ καὶ κρυφὴ νόσος κόπτει τὰ γόνατα καὶ λύει τὰ γυῖα, καὶ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν τὸν ὀπίσθιον. Ἄραγε ἐξ ἀδήλου καὶ παραδόξου ἐλέους ἢ διότι ἔχει εἰσεῖι τὸ δέον σθένος, τὸ σθένος, ὅπερ ἔλειψε ταχύτερον ἀπὸ τῶν ἄλλων, νὰ ἀντιτάσσεται ἀκόμη εἰς τὸν ἀθέατον, τὸν ἐπίβουλον ἐπιδρομέα; Τίς οἶδεν; Ἀλλὰ τοῦτο ἄγεσαι μᾶλλον νὰ ὑποθέσῃς βλέπων αὐτὸν πῶς ἐπικάθηται τόσον στερεῶς ἀκόμη ἐπὶ τῆς βάσεώς του.

Ἐσχατος μάρτυς τοῦ τί ὑπῆρχεν ἐκεῖ, φαίνεται ὡς νὰ συνεκέντρωσεν εἰς ἑαυτὸν ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πεπτωκότων ἀδελφῶν του, ὡς νὰ κατέφυγεν εἰς αὐτὸν ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ παλαιοῦ ἔργου. Στενὸς καὶ ὑψηλός, πανύψηλος, ἐγείρει ἐπιβλητικὸν τὸ γιγαντιῶδες αὐτοῦ ἀνάστημα, καὶ ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἐκνευρίζει καὶ αὐτὸν καθημέραν, καί, ἐνῶ οἱ λίθοι του ἀποσπῶνται ἐπίσης κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν γωνιῶν, καὶ ἐνῶ ἡ φθορὰ ἐπέθεσε κι ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀπαισίαν σφραγιδαῖ της, βασιλικὴν ἔχει ἀκόμη τὴν παράστασιν, καὶ παρ' ὅλην τὴν γυμνότητα καὶ τὴν μόνωσίν του, θαρροεῖς, ὅτι ὁ λόφος εἶναι ἀκόμη θρόνος δι' αὐτόν. Νομίζεις σχεδὸν θεωρῶν πῶς ἴσταται ἐπὶ τῶν εὐρέων θεμελιῶν του ὅτι ἐπίτηδες ἐκαλοκάθισεν ἐπ' αὐτῶν, ὡς διὰ νὰ πέση ποτὲ μεγαλοπρεπέστερον. Καὶ ὑψοῦται ἐκεῖ σκυθρωπὸς τὴν μορφὴν, σιγηλός, σχεδὸν ἄγχιος, ὡς βεβυθισμένος εἰς ἀλλόκοτον ὄνειρον, μὲ τὰς βωβὰς πολεμίστρας του χαινούσας καὶ τὸν παρηκμακότα του λιπόσαρκον κορμὸν, τὸν πελιδνὸν τὴν χροιάν καὶ ὁμοιάζοντα πρὸς ὄστεώδη σκελετὸν περιέργου τέρατος. Πολεμιστῆς, θὰ ἔλεγες, στυγνός, τραυματίας καὶ μόνος περισωθεὶς στρατεύματος, γενεᾶς, ἐποχῆς ὅλης. Ἐπὶ τῆς ἐντεῦθεν πλευρᾶς αὐτοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ἀέτωμα, ἐπιγραφὴ τις διακρίνεται ἡμιεξηλειμμένη, δυσανάγνωστος, εἰς ποῖον λέγουσα ἀνῆκε, τίς τὸν ἔκτισε. Κι ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἐναέριος σπόρος ριφθεὶς ἀπὸ τρελλὴν βέβαια πνοὴν καὶ πῶς ριζώσας εἰς τὸν λίθον ἄδηλον, μία ἀγρία ἀπιδιὰ ἔφρυσεν τοὺς χλωροὺς κλάδους της. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνη καὶ αὐτὴ προσθέτουν, νομίζεις, εἰς τὴν σιγαλὴν κατήφειάν του, τὴν καθιστοῦν αἰσθητοτέραν. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐκλαμβάνεις ἀκουσίως ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἐχαράχθη ἐπ' αὐτοῦ ἐπίτηδες ὥσει ἐν γνώσει καὶ προαγγελία τῆς ἀφεύκτου τύχης, ἥτις τὸν ἀναμένει. Καὶ τὸ φυτόν σου ἐνθυμίζει πόρρωθεν, τόσον παραδόξον τόπον ἐκλέξαν νὰ ἀναφυῇ, τοὺς στεφάνους, οἵτινες ἐπιτίθενται εἰς τοὺς νεκρούς. Κι ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν σκυθρωπότητα καὶ τὴν σιγὴν του λαλεῖ, νομίζεις, λαλεῖ ὁ γηραιὸς τοῖχος δι' ὅλων τῶν πόρων του, διὰ τῶν λίθων του τῶν καταρρεόντων, διὰ τῶν πολεμιστρῶν του τῶν χαινουσῶν, διὰ τῶν ὀπῶν, ἃς ἠνοιξεν ὁ καιρὸς εἰς τὰ διερωγότα του πλευρά, ἀφ' ὧν ἐκφεύγει κατ' ὀλίγον ἡ ζωὴ του. Ἐν γλώσση ἀφράστῳ, ἀλλὰ πόσον εὐλήπτῳ, διηγεῖται πρὸς πάντα δυνάμενον νὰ τὸν ἐννοήσῃ ἱστορίαν ὅλην, τὴν ἱστορίαν τοῦ

πολυκυμάντου βίου του, τὰς καταιγίδας, ἃς ὑπέστη, ἢ τοὺς ἀγῶνας, οὓς ἤγαγε, τὰς λαίλαπας, ἃς προεκάλεσεν, ἢ τῶν λαῶν τὰς συγκρούσεις εἰς ἃς παρέστη, τὰς θυνέλλας, ἃς εἶδε, στοιχείων πολέμων, ἀνθρώπων θυνέλλας, ὧν ὑπῆρξεν ἦρωας ἢ θεατής. Λέγει τὴν δύναμιν, ἣν ἔσχε, καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν ἣν ἐνέκλεισε. Λέγει τὰ θαυμαστά γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν βάσιν τῶν ἐνιαυτῶν τῶν μεμακρυσμένων ἀπηχεῖ καὶ μνημονεύει τῶν θορύβων τῶν ἄλλοτε καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀποικομένην μαρτυρεῖ. Καὶ ὕστερον λέγει τὴν βαθμιαίαν ἐγκατάλειψιν καὶ τῶν καιρῶν τὴν μεταβολὴν καὶ τὴν ματαίαν κατὰ τοῦ χρόνου, εἰς ὃν οὐδὲν δύναται ν' ἀντιστασθῆ, πάλιν, καὶ τὸ γῆρας τὸ βραχύ, ἀλλ' ἀδυσώπητον, καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀνηλεοῦς Εἵμαρμένης ἄσκοπον ἀντίδρασιν. Καὶ ἀφοῦ διηγηθῆ πάντα ταῦτα, θρηνεῖ τὴν σημερινὴν του μόνωσιν καὶ τῶν ἀδελφῶν του τὴν πτώσιν καὶ τὴν ἀφευκτον καὶ τυφλὴν μοῖραν, ἣτις μεταλλάσσει τῶν πραγμάτων τὴν ὄψιν, καὶ ἀφαιρεῖ τὴν ρώμην καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ μεταστρέφει τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀνθρωπότητος τὴν ρέουσαν φύσιν καὶ τότε ἐξαίρει τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρυμάτων τοῦ πολέμου τὴν ἀξίαν καὶ τὴν εὐκλειαν, καὶ πότε τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρυμάτων τῆς Εἰρήνης ἀναδεικνύει τὴν χοῆσιν, μελαγχολικὸν ἐρεῖπιον, πρόγονος ἐνδοξος ἐπιθανάτιος, ἀνωφελῆς ἀπόμαχος καὶ ἄχρηστος, βλέπει πέραν τὸν κάμπον, τὴν Αἰτωλίαν πᾶσαν, ἣς ἐπὶ τοσοῦτον ἄλλοτε ἐδέσποζε, τοὺς δρυμοὺς αὐτῆς καὶ τὰς λίμνας καὶ τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς καρυφυτείας καὶ τὴν ἄλλην καλλιεργημένην γῆν καὶ τὸν ἀορίτευκτον σιδηροδρόμον διερχόμενον ἐν τάχει καὶ συρίζοντα ὡς νὰ σαλπίζῃ ὀξέως τὸ ἐγεργήριον νέας ἐποχῆς, καὶ μυστικῆ ὀργῆ ἐξογκώνει βεβαίως τὰ ἄψυχα στήθη του καὶ συναισθάνεται ἴσως καὶ αὐτὸς ὅτι εἶναι ξένος πλέον πρὸς τὴν ὑπ' αὐτὸν χώραν καὶ εὐρίσκει πιθανῶς καὶ ὁ ἴδιος ὅτι ἀρκετὰ ἔζησε καὶ ὅτι ἀργεῖ νὰ φουθήσῃ ὁ ἄνεμος, ὅστις θὰ τὸν ρίψῃ καμίαν νύκτα ἐν πατάγῳ πετρῶν κυλιομένων κάτω τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου του . . .

Α Ν Ο Ι Ξ Η

Τὶ εἶν' αὐτό, πὸν μᾶς προμηνάει τὴν ἀνοιξή; Εἶναι κάποιο πουλί, πὸν μᾶς τὴν κελαδάει, εἶναι τὰ φυτὰ, ἢ ἀνθήση, πὸν προετοιμάζεται σὰν κάποια νυφούλα γιὰ τὸ γάμο της στὰ γῆινα καὶ ὑγρὰ δωμάτιά της, εἶναι ὁ ἥλιος, πὸν καίει μ' ἕναν ἀλλοιώτικο τρόπο, ἀσυνήθιστον ὡς τὰ χτές, εἶναι κάποιο ἀγεράκι τερπνό, πὸν τὸ νοιώθουμε σὰν ξυπνητήρι τῆς φύσης, σὰ σάλπιγγα γλυκειὰ κι ἀπαλόφωνη, πὸν μᾶς προκαλεῖ νὰ ξυπνήσουμε ἀπὸ τὴ νάρκη τοῦ χειμῶνα; Δὲν ξέρω. Ξέρω ὅμως πὸς ὁ καθένας μας τὰ ἐνοιώσεν ὅλ' αὐτὰ τὰ τρυφερά, εὐεργετικά, χαρμόσυνα νὰ ξεχνούνται καὶ νὰ σκορπίζονται ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πλάσης καὶ νὰ τοῦ λένε μὲ μιὰ μυστικὴ φωνή:

Ξύπνα, ξύπνα, θνητέ! Ξύπνα ἀπὸ τὸ βάθος τῆς μελαγχολίας σου κι ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο ὄνειρό σου τῶν τόσων μηνῶν. Ἔβγα ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν θλιβερῶν σου στοχασμῶν καὶ τίναξε ἀπὸ πάνω ὅλα τὰ σύννεφα τῆς λύπης. Ὅ,τι σ' ἔκαμε νὰ λυπᾶσαι χτές, σήμερα γίνεται ἀφορμὴ τῆς χαρᾶς σου. Τὸ δένδρο βιάζεται νὰ γεμίση ἀπὸ πράσινα φύλλα καὶ νὰ σκεπάσῃ ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια τὴν ἐγκαταλειμμένη φωλίτσα, πὸν ἔρχεται νὰ ξανάβρῃ τὸ ξενητεμένο πουλί. Ἡ στάλα τοῦ νεροῦ, πὸν πέφτει, θ' ἀντηχήσῃ ἀλλιώτικα στὴν ψυχὴ σου κι οἱ μορφῆς καὶ τὰ πράγματα ὅλα, πὸν εἶχες βαρεθῆ νὰ βλέπῃς, θὰ ἰδῆς νὰ σὲ σέρουν κοντὰ τους ἀγαπημένα. Οἱ θυμοὶ σου ἀλλάζουν σὲ ἥρεμα τραγούδια τώρα καὶ τὸ μῖσος σου κελαηδεῖ μέσα σου σὰν κορυδαλλός.

Κοιτάξου στὸν καθρέφτη ἀφοβα πιά καὶ θὰ ἰδῆς πῶς ἔφυγεν ἡ ρυτίδα τῆς κακίας, πὸν σ' ἀσκήμιζε τόσο πολύ. Μίλησε δυνατὰ καὶ θ' ἀκούσῃς μ' ἐκπληξή σὰν ξένη τὴν ἴδια σου τὴ φωνή. Ἡ ἀνάμνηση τῶν περασμένων, πὸν ἔτρεμες, ὅταν ἐρχόταν νὰ βρῇ τὴν μοναξιά σου, γιὰτὶ τώρα σοῦ εἶναι τόσον ἐπιθυμητὴ καὶ τὴν ἐπικαλεῖσαι μ' ἐπιμονή; Γιὰτὶ ὁ νοῦς σου τρέχει ἐλεύθερος στὰ πράσινα περιβόλια τῆς νιότης σου;

Τίποτε δὲ βροίσκεῖς μονότονο πιά κι ἀνοίγεις πρῶτ' πρῶτ' ἡδονικὰ τὸ παράθυρο σου γιὰ ν' ἀφήσῃς νὰ σοῦ ἔρθῃ ὁ μαγικὸς ἀντίλαλος τῆς ἀλλαγῆς, πὸν συντελεῖται βαθιὰ στὴ γῆ. Κι ὅλο κάτι

σὲ σπρώχνει πρὸς τὸ ἄνοιγμα, θνητέ ! Ὅ,τι εἶχες ἐρημητικὰ κλει-
σμένο ὡς τὰ τώρα βιάζεσαι νὰ τὸ ἀνοίξης. Τὸ σπίτι σου, τὰ
παράθυρά σου, τὶς πόρτες σου, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς σου τὰ μά-
τια κι ὅλα σου τὰ αἰσθητήρια ὄργανα κι ὅλους τοὺς πόρους τοῦ
κορμιοῦ σου. Ποιὸ περιμένεις νὰ γυρίσῃ τάχα λατρεμένο σου
πρόσωπο ἀπὸ τὸ μακρινὸ του ταξίδι ; Τὴν ἐλπίδα, πού ξανα-
γεννιέται μέσα σου μὲ τὴν νέαν εὐωδιὰ τῆς πλάσης, τὴν αὔρα
τῆς θάλασσας καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς ; Κι ὅπου καὶ νὰ σταθῆς
σὲ ἀκρογιαλὶ θαρρεῖς πὼς βροῖσκεσαι, ἀπ' ὅπου καρτερεῖς νὰ ρηθῇ
ν' ἀράξῃ ἓνα καθαράκι μὲ δόλοευκα πανιά.

Ἐπάρχει ἄραγε κανεὶς, πού νὰ μὴν κἀνῃ τέτοιους συλλογι-
σμοὺς ἢ καὶ καλύτερους ἀκόμα τὶς ἡμέρες αὐτές, πού ἀπὸ παντοῦ
προμηναῖται ὁ γυρισμὸς τῆς νύφης μὲ τὰ πράσινα μαλλιά καὶ τὰ
γαλάζια μάτια, τῆς βασιλοπούλας τῆς Ἀνοιξης πού μᾶς φέρνει
τὰ λουλούδια καὶ τὰ πουλιά ;

Σὲ τέτοια διάθεση θὰ βρισκόμουν ἐξάπαντος, ὅταν ἐδῶ καὶ
δεκαπέντε χρόνια ἔγραφα τοὺς παρακάτω στίχους :

Μέσα στὰ ἐρείπια τοῦ χειμῶνα,
δίχως βοή καὶ κορνιαχτό,
μιὰ κρινομέτωπη νυφούλα
χτίζει παλάτι πυργωτό.

Δουλεύουν μύριοι μαστοράδες,
πρῶτοι στὴν τέχνη καὶ στὸ νοῦ,
τ' ἀγέρι, ὁ ἥλιος, τὸ φεγγάρι
κι ὅλα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ.

Φτειάνουν τὸ θόλο γαλαζένιο,
ὅλη τὴ γῆ χρυσὴ φωλιά
καὶ τῆς σωριάζου γιὰ στολίδια,
ἄνθη καὶ δένδρα καὶ πουλιά.

Καὶ τὸ ψηλότερο βουνάκι
τὸ φτειάνουν γυάλινο θρονί
κι ἐκεῖ βασίλισσα θρονιαζοῦν
τὴν ἄνοιξη τὴ γαλανή.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Η ΕΙΚΟΝΑ

Στὴν ἀδὴ τῷ σπιτιοῦ του εἶχε στήσει τὸν καφενέ του ὁ Ζῶης ὁ Ἀζώηρος. Αὐτὸς ἐσερβίριζε τοὺς μουστερηδες καὶ ἡ ἀδελφή του, ἡ Κυρὰ Τσεβούλα, ἔβραζε τοὺς καφέδες. Παλιὸς χαμηλὸς τοῖχος ἀπὸ ξερολίθι ἔκλειγε ὀλόγυρα τὸ κτῆμα τοῦτο τ' Ἀζώηρου, πὸν τὸν μισὸ τόπο ἔπιανε τὸ σπίτι μὲ τὴν ἀδὴ καὶ τὸν ἄλλο μισὸ ὁ κῆπος μὲ τὶς φυτεῖς καὶ μὲ τὰ δέντρα του καλοσκαμμένους καὶ καλοφυτεμένους καὶ φραγμένους μὲ ψηλὴ καλαμωτή. Ἐλαμπε ἀπὸ πάστρα ἡ ἀδὴ του. Οἱ βασιλικοὶ μὲ τοὺς χλίοχρώματους μενεξέδες, πὸν στόλιζαν ἀραδαριὰ τὶς ἀλτάνες καὶ τὰ πεζούλια της, ἔμοσχοβόλιζαν τὸν ἀέρα καὶ τὸ βουνάκι τῆς Καραβατιᾶς ἀπὸ πάνω κατέβαζε μιὰ δροσιὰ παραδείσια τὴν αὐγὴ καὶ τ' ἀπόσπερνο.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀμόλευτους καφέδες τοῦ Ζῶη, σὺναζαν στὸν καφενέ του τοὺς γέρους τῆς γειτονιάς. Εἶχε καὶ πηγάδι μὲ σπάνιο νερὸ ὁ Ἀζώηρος, ὅπου δὲν ἄργησαν νὰ τὸ μυριστοῦν κι ἄλλοι καὶ πὸν κατάντησε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα νὰ διαλαληθῇ σ' ὅλους ἐκεῖνους τοὺς ἀπάνω μαχαλάδες ὁ καφενὲς καὶ νὰ συχνάζουν σ' αὐτὸν ὄχι μονάχα οἱ γερόντοι, μὰ κι ἄλλοι πολλοί. Κι ἔβγαιναν στὸν ἀνήφορο ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τὰ χαμηλότερα σπίτια διὰ ν' ἀπολάβουν τὴ δροσιὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τ' ἀθάνατο νερὸ τ' Ἀζώηρου, πὸν ἦτον κατάκρυο καὶ καλοχώνευτο κι ὅπ' εὔρισκαν συχνὰ μέσα του χλωρὰ φύλλα πεύκου κι ὀξειᾶς καὶ πουρναριοῦ τῶν ψηλωμάτων τοῦ Πίνδου.

Οἱ δραγάτες οἱ Ἀρβανίτες καὶ φυλαχτάδες τῶν μπέηδων καὶ τῶν ἀγάδων τῆς Καραβατιᾶς ὅλοι ἐκεῖ συναντόνταν.

Ἄσε τὴν Πρωτομαγιά καὶ τέτοιες ἄλλες χρονιαίρικες μέρες, ὅπου δὲν εἶχε πὸν νὰ βάλῃ τὸν κόσμον νὰ κάτση στὸν καφενέ του ὁ Ἀζώηρος. Ἐκόντευαν κάποτε νὰ ξυπνήσουν μέσα του καὶ τὰ παλιὰ ὄνειρα κι οἱ σβησμένοι πόθοι του γιὰ ν' ἀρχοντέψη καὶ μὲ τὸν καφενέ. Ὅμως τὸν ἐκρατοῦσαν σφιχτὰ δεμένο στὴν τιμιότη τῆς τέχνης του τὰ λόγια τοῦ «μπαμπᾶ», ὅπως τὸν ἔλεγε τὸν

τοῦχο προβατάκη γείτονά του, πού τοῦ θύμιζαν τὰ περασμένα παθήματά του.

Πολλές φορές γύριζα καί γώ ἀπό τὸ γάλα στὸν καφενὲ τ' Ἀζώηρου, τ' ἀνοιξιιάτικα αὐγερινά, πὺν ἀνέβαινα στὸ βουνὸ χαροάματα. Ἐτύχαινε ὅμως νὰ διαβαίνω ἀπὸ ἐκεῖ καί τὲς σκόλες κανέν' ἀπόβραδο. Οἱ συχνότεροι γερόντοι, πὺν εὔρισκα στὸν καφενὲ τ' Ἀζώηρου, ἦσαν ὁ γέρο Καλαμένιος, ἀγαπημένος μου πὺν τὸν εἶχα γνωρίσει ἀπ' ἄλλοῦ κι εἶχα μάθει τόσα παλαιὰ κι ἀξετίμητα πράματ' ἀπ' αὐτόν, ὁ Πάνος ὁ Γερακόρης, ὁ Λυγδάς ὁ Λιονταρής, ὁ Θωμᾶς Γοργόλης, ὁ Μάνθος ὁ Μπαλιούλιας κι ὁ Διαμαντῆς ὁ Βάρδας. Ὅλοι κηράδες κι ἀνυφαντῆδες καί χρυσοκεντιστάδες στὰ νιάτα τους καί τώρα ἀπόμαχοι ὄλοι Ἐμαζεῦόνταν ἐκεῖ μὲ τὰ δεκανίκια καί μὲ τὰ τσιμπούκια τους κι ἔστρωναν ἀδιάκοπες καί μακριές κουβέντες ὄλο γιὰ πράματα τοῦ περασμένου καιροῦ τους. Κι ἐγὼ στὴ μέση τους χόρταινα ἱστορίες καί σοφὰ λόγια.

Τ' ἀπόγιομα ἐκεῖνο, μόλις προσπέρασα τὸ κατώφλι τῆς αὐλόπορτας τοῦ Ζώη τ' Ἀζώηρου, κι ἤῤα τοὺς συνηθισμένους μουστερῆδες του, τοὺς γερόντους κι ἀρβανιτάδες, συμμαζωγμένους σ' ἓνα μπάγκο ἀπανωτούς, μὲ καρφωμένα καί μάρτια καί νοῦν ἀπάνω σὲ μιὰν εἰκόνα, πὺν βαστοῦσε καταμεσῆς ὁ Ζώης στὰ χέρια του. Οὔτε μ' ἔνοιωσαν, ὅταν μπῆκα. Τοὺς ἐσίμωσα κι ἐτήραξα κι ἐγὼ τὴν εἰκόνα. Ἡ εἰκόνα ἦτανε παλιὰ κι ἀξιοπερίεργη. Παράσταινε καβαλάκη παλικάρᾶ μὲ γιγάντιο ἀνάστημα καί μὲ πανώρια μορφή. Εἶχε ἀσπροκόκκινο τὸ πρόσωπο καί περίσσια ἔμορφο καί καλωσυνᾶτο κι εὐγενικό, πρόσωπο βασιλικὸ καθαρό, Γρουπὴ τὴ μύτη, τὸ μέτωπο καθάριο καί πλατύ. Τὸ γένειο μακρὸν καί γιομένο κατὰ ἔμπρὸς λίγο καί κομμένα τὰ μαλλιά. Ἐφαίνεται σὰν νὰ τοῦ χάρισε ἡ φύση σ' ὄλο του τὸ κορμὶ ἀσύγκριτην ἐπιδεξιότη καί ξεχωριστὴ δύναμη. Ἐφόραγε μεγάλη σκούφια στὸ κεφάλι του, στολισμένη μὲ ὠραῖα φτερὰ καί μακρὸν μεταξοπράσινο δουλαμά, περιπλουμισμένο μὲ χρυσὰ σειρίτια, πὺν φάνταζε θαυμάσια, καμωμένος μὲ πολλὴ μαστοριά καί μὲ τέτοια τέχνη ντυμένος, ὁπὺν σὰ σκέπαζεν ἀπὸ τὴ μέση καί κάτω τ' ἄρματα, ἐφαίνονταν καί τ' ἄρματα, κι ἐφαίνονταν κι αὐτός.

Ἀπὸ τ' ἀλόγου τὸ τρεχιδὸν κυματίζονταν ὁ δουλαμᾶς κι ἄφηνε

νά λάμπη στή στήθια του ἢ χρυσή ἄλυσίδα τοῦ βασιλικοῦ παρασήμου του κι ἕνας διαμαντοκολλημένος σταυρός, ὅπου φαίνονταν, σά νά τόν φύλαε στόν κόρφο του δίπλα γκόλφι μὲ βαθύτατη εὐλάβεια. Μὲ τὸν κυματισμὸ τοῦ δουλαμᾶ πρόβυλαν στὸ φῶς καὶ τὰ μεγάλα κίτρινα ποδήματά του. Δαμασκι σπαθὶ κρέμονταν μὲ χρυσὰ λουριὰ ἀπ' τὴ ζώνη του κατὰ τὸ ζερβὸ πλευρὸ καὶ πίσω ἀπὸ τὸ γόνατό του κρύβονταν τὸ κρηνένιο ἀπελατίκι του· ἀπάνω σ' ὄλ' αὐτὰ ἡ λαμπάδα τῶν ὀμματιῶν του καὶ τοῦ κορμιοῦ του ἢ λεβεντιὰ ἔδειχναν ὅτ' ἦτο στήν καρδιά δράκος τοῦτος καὶ λιοντάρι στή δύναμη. Ἀρχοντιὰ κι ὁμορφιά καὶ στόλος στὸ ἀνάστημά του ὄλο. Μὲ τὸ ζερβὸ χέρι βάσταε τὰ χαλινάρια τ' ἀλόγου καὶ μὲ τὸ δεξιὸ τὴ μακριὰ λάντζα, εἶδος κονταριοῦ μὲ σιδερένιο στόκο στήν κορφή καὶ μὲ μικρὸ κόκκινο φλάμπουρο μὲ τὸν αἰτὸ τὸ δικέφαλο μὲς στὴ μέση.

Τ' ἄλογό του ἦτον μαῦρο καὶ κατὰ τὸ μέτωπο μοναχὰ λίγο μπάλιο, ντυμένο κι αὐτὸ μὲ χρυσάργυρη σέλα καὶ φαντὰ φάλαρα. Εἶχε περήφανα σηκωμένο κατ' ἀπάνω τὸ κεφάλι του κι ἡ πλούσια καὶ γυαλιστερὴ χαιίτη του χύνονταν σὰν κῆμα τριχυμιστὴ στὰ στήθη τοῦ ἀναβάτη. Σπιθοβολοῦσαν τὰ μεγάλα τὰ μάτια του κι ἄφριζαν τὰ διάπλατα τὰ ρουθούνια κι ἐσπαρτάριζαν, ὡσὰν νά χυναν κατὰ πέρα χλιμίντρισμα ἠχερό. Ἐλύγαιε σὰν τὴν ὄχιά τὸ κορμί του κι ἐσήκωνε τὴ μαλλιαρὴ οὐρὰ πίσω, ὅπ' ἔπεφτε ἀνεμισμένη κι ἀστροαφερὴ, σὰν καταρράχτης λαγκαδιᾶς, μέσα σὲ σκοταδερὴ νύχτα, ὅπ' ἀναλάμπει στήν ἀριάν ἀστροφεγιά. Τὰ πόδιά του τ' ἀνεμόφτερα δὲν ἐπατοῦσαν ὀλότελα γῆ κι ἐλαμποκοποῦσαν καὶ τὰ τέσσερ' ἀσημοπέταλά του.

Κι ἀποκάτου ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴ τῆς φράγκικα χαραγμένη καὶ πλουμερὴ, ὅπου ἔδειχνε τ' ὄνομα τοῦ παλικαρῶ καβαλάρη καὶ τὸν τόπο, ὅπου ἱστορήθη, τὴν ξακουσμένη Φλωρεντία.

Οἱ γέροι κι οἱ Ἀρβανίτες, ποὺ τὴν τηροῦσαν καταπλακωμένοι, δὲν ἐγνώριζαν νὰ ξεδιαλέξουν τὰ φράγκικα καὶ πλουμερὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς κι ἔπασχαν ἀπὸ τὴ μορφὴ κι ἀπὸ τ' ἄρματα τοῦ καβαλάρη νὰ πεικάσουν. Κι ἄλλος τὸν ἔλεγε Ἐὐφῆ Γιώργη, κι ἄλλος Ἐὐφῆ Δημήτρη, ἄλλος ἀρχαῖον Ἐλληνα, κι ἄλλος στρατιώτῃ παλιὸ τῆς Φραγκιάς καὶ τῆς Φλάντρας. Ἀφοῦ διάβασα τὴν ἐπιγραφὴ τῆς ἐγώ, τὴν ξανακοίταξα μιὰ φορὰ πάλι καλύτερα τὴν εἰκόνα καὶ ρώτησα τὸν καφετζὴ τὸν Ἀζώηρο ποῦ

τὴν εἶχε βρεῖ. Πρὶν ὅμως μ' ἀπολογηθῆ τοῦτος, ὁ γέρο Καλαμένιος, ὁ φίλος μου, ἔστρεψε κατὰ πάνω μου τὰ δυὸ ματογυάλια του—σὰ νὰ μοῦ γνώρισε τὴ φωνὴ κι ἐγύρευε νὰ ἰδῆ ἂν εἶμαι ὁ ἴδιος—καί, σὰ μὲ εἶδε κοντά του, γύρισε κατὰ τοὺς ἄλλους καὶ εἶπε :

— Σταθῆτε καὶ τὸ δασκαλόπουλο θὰ μᾶς δείξῃ τί φανερόν ἢ εἰκόνα, μωρὲ παιδιά. Τὸ γνωρίζω γώ, ξέρει πολλὰ πράματ' αὐτὸ καὶ θὰ τὸ ξηγήσῃ.

Ἐχάμογελασα μὲ τ' ἀγαθὰ λόγια τοῦ γέρον· γλυκοκοιτάζοντας τον, εἶπα :

— Δὲν τὸν γνωρίζετε τὸ βασιλιά μας ;

Βουβαμάρα χύθηκε γιὰ λίγην ὥρα στὴ μέση μας μὲ τὰ λόγια μου αὐτὰ καὶ μ' ὀλάνοιχτα βλέφαρα καὶ μὲ σφιγμένα χεῖλη κατάματα μ' ἐκοίταζαν ὅλοι, σὰν νὰ θελαν μὲ τὴ δύναμη τῆς ματιᾶς των νὰ ξεθάψουν ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδιά μου τὸ μυστικὸ τ' ὄνομα τοῦ βασιλιᾶ τούτου.

Καὶ σὰ δὲν ἔκρινα ἐγὼ ἀκόμα, ἄρχεψαν νὰ ξανατηρῶν τὴν εἰκόνα αὐτοὶ καὶ νὰ λέν :

— Ὁ Γεώργιος ; οἱ γερόντοι.

— Ὁ Σουλτᾶνος ; οἱ Ἀρβανίτες.

— Τί Γεώργιος καὶ τί Σουλτᾶνος μοῦ λέτε... Ὁ Βασιλιάς τῶν Ἑπειρωτῶν εἶναι τοῦτος.

Οἱ Ἀρβανίτες οὔτε μίλησαν τότες. Ἐμουδίασαν κι οἱ γερόντοι. Κι αὐτὸς ὁ Ζώης ὁ Ἀζώηρος ὁ καφετζής, ὅπ' οὔτε αὐτὸς ἤξερε τί ἀξετίμητην εἰκόνα εἶχε τόσα χρόνια μέσα στο σπίτι του. Μοναχὰ ὁ γέρο Καλαμένιος γύρισε πάλι κατ' ἔμένα τὰ ματογυάλια του καὶ μ' ἐρώτησε ἀγάλια ἀγάλια :

— Ὁ Πύρρος, παιδί μου ;

— Μπύρ, μώρ' Μπύρ. Χλαλόησαν παρενθὺς τὰ στόματα τῶν Ἀρβανιτᾶδων.

— Ὁ Σκεντέρμπεης...

Δὲν ἐπρόφθασα ν' ἀποσώσω τ' ὄνομα, μωρὲς παιδιά, κι ἀστραποβόλησαν μὲ μιᾶς ὅλων τὰ μάτια ὀλόγυρα καὶ χούμησαν ἀπανωτοὶ κι ἐσκέπασαν τὴν εἰκόνα μὲ φιλήματα.

ΜΕΛΕΤΑΙ

Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ

λαὸς ὁ ἑλληνικὸς ὁλόκληρος εἶναι πολιτισμένος.

Ἡ γνησία ζωὴ τοῦ τωρινοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι ἀπλή, πολλὰ πράγματα δὲν τῆς χρειάζονται, ἴσως γιὰ καὶ τὸ κλίμα εἶναι ἡμερο. Ἐχει ὅμως κάποια λεπτότητα ὁ λαὸς αὐτός, τὴ λεπτότητα κάθε εὐγενικῆς καταγωγῆς, κάθε μακρινοῦ πολιτισμοῦ, πὺν ἀδιάκοπα πολλοὺς αἰῶνες ἐνήργησε ἀπάνω του. Οἱ Πελασγοὶ ἦσαν πολιτισμένοι (αἰγαϊκὸς πολιτισμὸς), οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολιτισμένοι (ἑλληνικὸς πολιτισμὸς), οἱ Βυζαντινοὶ καὶ αὐτοὶ πολιτισμένοι (βυζαντινὸς πολιτισμὸς). Τόσων αἰῶνων πολιτισμὸς μπῆκε πιά στὸ αἷμα καὶ στὰ νεῦρα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐπότισε ὡς καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ κορμιοῦ του καὶ τὸ μελοῦδι τῶν κοκκάλων. Ὁ σκελετός, τὰ νεῦρα, τὸ αἷμα τοῦ Ρωμιοῦ, μ' ὄλην τὴν ἐπιμιξία του μὲ ξένους λαούς, εἶναι παλιὰ καὶ πολιτισμένα. Εἶναι γερὸ κόκκαλο ὁ Ἑλληνισμὸς, πὺν βάσταξε ὕστερα ἀπὸ τόσους πολιτισμοὺς καὶ ταίριασε μὲ τόσες ἐναντιότητες. Νὰ ἡ δύναμη καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς φυλῆς αὐτῆς, πὺν ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες καὶ τόσους πολιτισμοὺς καὶ τόσες ἐπιδρομὲς καὶ ἐπιμιξίες ἔμεινε καὶ εἶναι ἑλληνική.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εἶναι δουλεμένοι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς παλαιότερους πολιτισμοὺς, πὺν πέρασαν ἀπάνω τους, πολιτισμοὺς πὺν μὲ τὴν ἴδια τους ἰδιοφυΐαν αὐτοὶ τοὺς ἔπλασαν.

Τὰ στερνὰ τὰ κύματα τὰ ἀργοπορινὰ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ξεσποῦν ἀκόμα καὶ τώρα, μὰ ὅλο καὶ πιὸ ἀδύναμα καὶ πιὸ σιγανά, σὰ νὰ σιγοπεθαίνουν στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Τὰ πρῶτα κύματα τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ δειλὰ δειλὰ ἀρχισαν νὰ ξεχύνονται ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, μὰ δὲν ἐπρόλαβαν καλὰ καλὰ νὰ φανερωθοῦν τὰ σημάδια του καὶ πλάκωσε ὁ Τοῦρκος. Ἄν δὲν ἔρχονταν ὁ Τοῦρκος νὰ μᾶς πνίξει, ἔβαζε πλῶρη ἡ φυλὴ κατὰ ἕναν Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἄναγν. Δ' Γυμνασίου, ἔκδοσις Δ' 10

καινούργιο πολιτισμὸ καὶ ὁ ξαναγεννημὸς, ποὺ θαμποχάραζε στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν τελευταίων αὐτοκρατορῶν, θὰ ἔπαιρνε δρόμο, καὶ λίγο νωρίτερα ἢ ἀργότερα ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἢ καὶ μαζί της θὰ ἀνθίζε τρανὸς καὶ στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή. Τὸ ἔθνος καταπλακωμένο καθὼς ἦταν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, δὲν μποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ ἄλλο ἀπὸ μίαν ἐπανάσταση. Ἔπρεπε νὰ δουλέψῃ ἢ στενοχώρια τόσο, ὥστε νὰ ἀποζητήσῃ τὸ ἔθνος τὴν πολιτικὴ του ἀνεξαρτησία πρῶτα γιὰ νὰ ξανοίξῃ τὸ δρόμο του καὶ νὰ ξαναδημιουργήσῃ κάτι.

Δύο παραδόσεις μᾶς κληροδότησε ὁ βυζαντινὸς πολιτισμὸς, μιὰ τὴ λογιώτατῃ καὶ μιὰ τὴ λαϊκὴ δημοτικὴ. Αὐτὴ ἢ δευτέρῃ παράδοση εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς καὶ γνησιώτερος κρῖκος, ποὺ μᾶς συνδέει μὲ τοὺς παλαιότερους ἑλληνικοὺς πολιτισμοὺς ὅλους. Ἡ ἄλλη μόνον φαινομενικὰ καὶ ἐξωτερικὰ μᾶς θυμίζει τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ καὶ ἑλληνιστικὸ πολιτισμὸ καὶ βαστάει ἀκόμα μερικὰ ξόφλοια τῆς ψυχῆς μας, ἐπειδὴ κολλήθηκε κιόλα τοῦ χριστιανισμοῦ, ποὺ εἶναι ἢ θρησκεία τοῦ βυζαντινοῦ καιροῦ, σὰν ἓνα ξερὸ φύλλο, ποὺ δὲν ἔπεσε ἀκόμα ἀπὸ τὸ δέντρο, Ὁ χυμὸς τοῦ δέντρον εἶναι ἢ δημοτικὴ παράδοση. Αὐτὴ ἔχει τὴν ἀρχὴ της πολὺ πρὶν δημιουργήσῃ κανένα πολιτισμὸ ἢ ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ εἶναι ἢ ζωντανὴ πηγὴ κάθε πολιτισμοῦ ἑλληνικοῦ ἀπὸ τότε, ποὺ πλάστηκε ὁ Ἕλληνας στὰ ἑλληνικὰ χῶματα, ὡς τότε, ποὺ θὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Εἶναι σὰν ἓνα ζεστὸ ρεῦμα ζωῆς, ποὺ περνᾷ αἰῶνες τώρα στὰ κατὰβαθα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ βαστᾷ μὲ τὴν αἰώνια ροὴ του τὴν ἐνότητα ἢ ὁμοιότητα τῆς μορφῆς της. Εἶναι αὐτὴ ἢ ἴδια ἢ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιδρᾷ στὴν παραμόρφωση, ποὺ κάθε τόσο ἐξωτερικὲς ἐπιρροὲς πολεμοῦν νὰ τῆς καθίσουν. Εἶναι ἢ ἴδια ἢ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ δέχεται ἀπὸ τίς ἐξωτερικὲς ἐπιρροὲς ὅτι μπορεῖ νὰ ἀφομοιώσῃ καὶ διώχνει ὅτι τῆς εἶναι ἀληθινὰ ξένο καὶ θὰ χαλοῦσε τὴν ἀρχικὴ μορφὴ της.

Ὡστόσο ἢ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ποὺ διψᾷ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της γιὰ κάτι καλύτερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της, ποὺ ὅλα τὰ προσέχει καὶ λαχταρᾷ νὰ γνωριστῇ μὲ ὅλα καὶ μαθαίνοντας τὸ κόσμον νὰ τὸν καταχτήσῃ, ἢ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ποὺ ἀνοίγει γιὰ νὰ δεχτῇ καθεὶ ἀνθρωπινό, μόνον τοὺς πολιτισμοὺς ἐχτιμᾷ ἀληθινὰ καὶ καταδέχεται, μ' αὐτοὺς καταπιάνεται, τὰ ἄλλα ὅλα τὰ ἔχει γιὰ κατώτερα

εἶδη. Τὰ δοκιμάζει γιὰ νὰ τὰ ἀρνηθῆ ἔπειτα, γιὰτὶ θέλει νὰ ξέσῃ τὸ τί ἀρνιέται. Ὅσο δουλεμένη καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τοὺς παλαιότερους πολιτισμούς, φτάνει νὰ καλλιεργηθῆ πάλι καὶ θὰ ξεπετάξῃ ξανὰ τὸν ὠραῖο ἀνθό, θὰ ἀνθίσῃ ἕναν πολιτισμό, γιὰτὶ βασιτᾶ στὸ βᾶθος τῆς τὴν πρωτινῆ πνοῆ, ποὺ ἔλαβε γιὰ νὰ ζήσῃ, νὰ αὐξήσῃ καὶ νὰ προκόψῃ.

Ἡ δημοτικὴ παράδοση εἶναι μέσα μας σὰν τὸ χνάρι τῆς ψυχῆς μας, αὐτὴν ἀκολουθώντας καὶ ἀνεβαίνοντας βρῖσκομε τὴν ψυχὴ μας, τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς. Ἡ δημοτικὴ παράδοση θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ νὰ ζυγώσωμε ὡς στὴν πηγὴ αὐτὴ τῆς ζωῆς καὶ νὰ ποτιστοῦμε. Γιὰ νὰ καλλιεργηθῆ ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ γνωριστοῦμε καλὰ μ' αὐτὴν ὅσο παίρνει καί, γιὰ νὰ γνωριστοῦμε, ἔχομε ὀδηγήτρια τὴν παράδοση τῆ δημοτικῆ. Μά, ἐνῶ εἶναι δική μας, πῶς δὲν τὴν γνωρίζουμε; Μᾶς τὴν ἐθλόωσαν ἢ λογιωτάτη παράδοση καὶ ἢ εἰσβολὴ ἑνὸς ξένου, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ λεγόμενου πολιτισμοῦ, τόσο, ποὺ πῆγαιναν νὰ πνίξουν τὴ δημοτικὴ παράδοση καὶ θὰ τὴν ἔπνιγαν, ἂν δὲν ἦταν ἐφτάψυχη.

Π. ΝΙΡΒΑΝΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ

⊙ κ. Ἄσοφος δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὸν ὄρον «Μίςς— Ἑλλάς». Γι' αὐτὸν ὁ ἰδανικὸς τύπος τῆς ἑλληνικῆς ὁμορφιάς εἶναι ἡ «Πεντάμορφη».

—Ὁ ἑλληνικὸς λαός, εἶπε ἀφοῦ ἀναγκάσθη νὰ μιλήσῃ, πρὶν ἐφευρεθῶν τὰ σημερινὰ καλλιστεῖα, εἶχε πάντα ἕνα ἰδανικὸ γυναικεῖας ὁμορφιάς: τὴν Πεντάμορφη. Καὶ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ τὸ ἀναζητῆ.

—Φαντάζεσθε, τὸν ρωτήσαμε, πῶς τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἦταν ἕνα συγκεκριμένον ἰδανικόν;

—Βεβαίωτα! ἀποκρίθηκε, χωρὶς δισταγμό. Ἡ Πεντάμορφη εἶναι ὁ τύπος μιᾶς ὁμορφιάς, αὐστηρὰ καθωρισμένης στὴν αἰσθητικὴ συνείδηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ὠραία, ποὺ ἀρέσει στὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον. Δὲν εἶναι οὔτε

ἡ ὡραιότερη μέσα σ' ἓναν κύκλον ὡραίων γυναικῶν. Εἶναι κανόνας ὁμορφιάς. Κανόνας μαθηματικός.

— Πῶς τὸ συμπεραίνετε, ἀγαπητὲ δάσκαλε ;

— Δὲν τὸ συμπεραίνω. Τὸ πληροφοροῦμαι ἀπλούστατα ἀπὸ τὸ παραμῦθι τῆς πεντάμορφης. Γίνεται κι ἐκεῖ ἓνα εἶδος καλλιστείων. Παρουσιάζονται οἱ ὁμορφες. Ἡ μιὰ ἀπορρίπτεται ὕστερ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ὁ κριτὴς, χωρὶς νὰ παραγωνορίξῃ τὴν ὁμορφιά τῆς καθεμιᾶς, τῆς δίνει νὰ καταλάβῃ ὅτι αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ :

Ἔομορφὴ σαι καὶ καλὴ σαι,
μὰ Πεντάμορφη δὲν εἶσαι

— Τί σημαίνει αὐτό, παρακαλῶ ; Σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἓνας κανόνας ὁμορφιάς, ἓνας συγκεκριμένος τύπος ὁμορφιάς, πού δὲν φτάνει αὐτὴ, πού διεκδικεῖ στὰ κακλιστεῖα τοῦ παραμυθιοῦ τὸν τίτλο τῆς Πεντάμορφης, δηλαδή, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα φράγκικα, τῆς Μίξς.

— Ἄλλὰ ποιὸς εἶναι τότε, δάσκαλε, ὁ τύπος αὐτός ;

— Δὲν τὸν γνωρίζω. Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει πὼς δὲν ὑπάρχει στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ. Ἐλείψε μονάχα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ὁ γλύπτης ἢ ὁ ζωγράφος, πού θὰ μᾶς ἔδινε χειροπιαστά, ὅπως μᾶς ἔδωκε ὁ ἀρχαῖος γλύπτης τὸν τύπο τῆς ὁμορφιάς τῆς ἐποχῆς του. Ἀπ' τὸν τύπον αὐτὸ βγαίνει ἓνας κανόνας. Οὔτε ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου, οὔτε ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους εἶναι πιστὸ ἀντίγραφο ἑνὸς ἀνθρώπινου μοντέλου. Θὰ ἦτανε δύσκολο καὶ στὴν ἀρχαιότατα ἀκόμη, πού τὸ γυμνάσιο καὶ ἡ παλαίστρα στάθηκαν ἐργαστήρια, εὐγονισμοῦ καὶ ἀνθρωποκαλλιτεργείας, νὰ βρεθῆ τέλειο μοντέλο, πού χρειάζότανε στὸν τεχνίτη γιὰ τὴν παράσταση τῆς ἰδανικῆς ὁμορφιάς. Ὁ τεχνίτης εἶχε τὸ μοντέλο μέσα του. Εἶχε δηλαδή μέσα του τὸν κανόνα. Ἐνα κανόνα σοφῶν ἀναλογιῶν, πού τις εἶχε μελετήσῃ πρωτίτερα μέσα στὴ φύση.

— Θέλετε νὰ πῆτε, δάσκαλε, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ ἀρχαίου τεχνίτη ὑπῆρξε ἔργο σοφίας καὶ ἐπιστήμης ;

— Βεβαίωτα αὐτὸ θέλω νὰ πῶ. Ὁ ὁμορφιά, κάθε ὁμορφιά, καὶ στὴ φύση ἀκόμη, δὲν εἶναι κάτι τι αὐθαίρετο καὶ τυχαῖο. Εἶναι ἔργο σοφῶν ἀναλογιῶν, πού πηγάζουν ἀπὸ μία βαθύτερη ἀνάγκη ζωῆς. Ὅσο τελειότερο εἶναι τὸ φυσικὸ ἔργο, τόσο περισσότερο πραγματοποιεῖ τις μαθηματικὲς αὐτὲς ἀναλογίαις. Ὁ τρό-

πος, πὸν κατασκευάζει ἡ Φύσις ἓνα λουλούδι, πὸν κατασκευάζει ἓναν ἄνθρωπον· τὸ μάκρος τοῦ μίσχου ἐνὸς λουλουδιοῦ καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ ἐνὸς φύλλου ἀπ' τὸ ἄλλο, ὅπως καὶ τὸ μάκρος τῶν ποδιῶν ἐνὸς ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀπόστασις τοῦ ἐνὸς ματιοῦ του ἀπὸ τὸ ἄλλο—γιὰ νὰ περιορισθῶ σὲ δύο στοιχειώδη παραδείγματα—κανονίζονται ἀπὸ ἀνάλογες ἀνάγκες καὶ ἀνάλογες σκοπιμότητες. Οἱ ἀνάγκες καὶ οἱ σκοπιμότητες αὐτὲς δίνουν τὸν κανόνα, τῆς τελειότητος στὴ φυσικὴ δημιουργία, πὸν εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ὁ κανόνας τῆς ὁμορφιάς.

—Πῶς συμβαίνει ὅμως, δάσκαλε, ἡ ἴδια ἡ Φύσις νὰ ἔχη τόσο λίγες ἐπιτυχίες στὴ δημιουργία τῶν ἀνθρώπων ;

—Ὁ κ. Ἄσοφος δέχτηκε τὴν τελευταία ἐρώτησι με ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση.

—Μοῦ κάνεις, ἀγαπητέ μου φίλε, εἶπε, μιὰ ἐρώτησι, πὸν μοῦ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὸ συμπέρασμα, πὸν βιάζομαι νὰ φτάσω. Ἄν ἡ Φύσις δημιουργῇ τόσα λίγα ἀποτυχημένα λουλούδια καὶ τόσο πολὺ ἀποτυχημένους ἀνθρώπους, εἶναι γιὰ τὸ ἄνθρωπος παρεμβαίνει στὸ ἔργο της καὶ τῆς τὸ καταστρέφει.

—Μὲ ποιὸ τρόπο ;

—Ἀπλούστατα, με τὴν ἀπομάκρυνσὴ του ἀπὸ τὸ φυσικὸ κανόνα τῆς ζωῆς. Δηλαδή με τὸν πολιτισμὸ του. Ζώντας ἔξω ἀπὸ τὸ φυσικὸ κανόνα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐμποδίζει τὴν κανονικὴ καὶ ρυθμικὴ του ἀνάπτυξη, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο γεννάει πλάσματα με κακὲς κληρονομικότητες, πὸν διαιωνίζουν τὴν ἀσχημιά. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ πιὸ μεγάλη σημερινὴ ὑπόθεσι εἶναι νὰ ξαναγαυρίσῃ ὁ ἄνθρωπος με τὴ φυσικὴ ἀγωγή στὶς πηγὲς τῆς ζωῆς, ἀπὸ τίς ὁποῖες τὸν ἀπομάκρυνε ἓνας ψεύτικος πολιτισμὸς, νὰ ξανακερδίσῃ ὅ,τι ἔχασε ἀπὸ τὴ φυσικὴ του τελειότητα καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ δημιουργῇ με μιὰ συνειδητὴ προσπάθεια «εὐγονισμοῦ» γενεὲς τελειότερες καὶ ὠραιότερες ἀπ' τὴ δική του. Στὸν ἀγῶνα αὐτὸ τῆς νέας ἀνθρωπότητος, τὰ καλλιστεῖα δὲν εἶναι βέβαια μιὰ δευτερεύουσα προσπάθεια. Ἴσως νὰ εἶναι ἀπὸ τίς πρῶτες. Ἀρχεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἓνα κριτήριο σοβαρότερο ἀπ' αὐτό, πὸν ἔχει ὡς τώρα.

—Τί ἐννοεῖτε, δάσκαλε, κριτήριο σοβαρότερο ;

—Ἐννοῶ ἓνα κριτήριο ἐπιστημονικόν. Ἐνα κριτήριο, πὸν σὲ κάθε ἀγῶνα καλλιστεῖων θὰ μᾶς δίνῃ τὴν Πεντάμορφη, ὅχι τῆς αὐθαίρετης αἰσθητικῆς τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου ἢ τῆς αἰ-

σθητικῆς τῆς μόδας, ἀλλὰ μιᾶς αἰσθητικῆς βασισμένης ἐπάνω στὸν κανόνα σοφῶν ἀναλογιῶν. Ἐναν κανόνα, ποῦ ὑπάρχει — δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὑπάρχη—στὴ Φύση καὶ ποῦ ἀναζητῶντας τον προσεκτικὰ θὰ μπορέσουμε νὰ τὸν προσδιορίσουμε μ' ἓναν τρόπο μαθηματικό. Ἔτσι μονάχα θ' ἀναστηθῆ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη ἢ Πεντάμορφη τοῦ παραμυθιοῦ. Καὶ γιὰ τὴν ἀνάστασι τῆς Πεντάμορφης καμιὰ θυσία δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἀκόμα καὶ ἡ θυσία μερικῶν Μίσσες—Ἑλλάδων.

Π. ΝΙΡΒΑΝΑ

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΨΥΧΕΣ

Αν ὁ ἀθλητισμὸς ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῆ σὰν ἀποκλειστικὴ καλλιέργεια σωμάτων, χωρὶς μιὰ παράλληλη καλλιέργεια ψυχῶν, οἱ νῆκες του δὲν θ' ἄξιζαν χωρὶς ἄλλο τοὺς «ἀναξιφόρμιγγας ὕμνους» τοῦ Πινδάρου, οὔτε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν του τὸ κλαδί τοῦ κοτίνου. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς βγαλμένος ἀπὸ τὸ στάδιο καὶ τὴν παλαιστρα στάθηκε ἢ λαμπρότατη σύνθεσι τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς εὐρυθμίας.

Ὁ νέος μας ἀθλητισμὸς δὲν ἔχει πραγματοποιήσει ἀκόμα τὴ διπλὴ αὐτὴ εὐρυθμία. Δὲν ξέρω πόσα «ρεκὸρ» ἔχει κατακτήσει ὡς τώρα καὶ πόσες νῆκες ἔχει κερδίσει. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀξιόλογος. Μὰ προτιμοῦσα λιγώτερο τὶς ὕλικές του νῆκες, ἂν εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἀνάλογα φανερώματα ψυχικῆς καλλιέργειας. Δυστυχῶς οἱ ψυχὲς ἔμειναν ἀπελπιστικὰ πίσω ἀπὸ τὰ σώματα. Καὶ σφίγγεται ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀντικρῶζοντας τὸ θλιβερὸ θέαμα τοῦ μονόπλευρου αὐτοῦ ἀθλητισμοῦ σὲ κάποια τελευταῖα του ὕλικὰ φανερώματα.

Εἶναι ἀλήθεια πόνος ψυχῆς καὶ μόνο νὰ τὰ ἀναγράψῃ κανεὶς. Ἀλλὰ πῶς νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ὁ παρατηρητὴς μπροστὰ στὰ ἄκοσμα θεάματα, ποῦ ἀκολουθοῦν κανονικὰ κάθε συνάντησι σχεδὸν τῶν ἀθλητικῶν μας ομάδων; Οἱ εὐγενικώτεροι ἀγῶνες μεταμορφώνονται σὲ χυδαίους καυγάδες, ὅπου δὲν ξέρει κανεὶς ἂν πρέπῃ νὰ λυπηθῆ περισσότερο τοὺς νικητὲς ἀπ' τοὺς νικημένους. Στὸ τέλος ὅλοι εἶναι θλιβερὰ νικημένοι. Εἶναι χθεσινὴ ἢ ἱστορία τῶν νικητῶν ἑνὸς ποδοσφαιρικοῦ ἀγωνίσματος,

πού είχαν προετοιμάσει ολόκληρη σκηνοθεσία, για να πομπέψουν τους αντιπάλους των, αν κέρδιζαν την νίκη. Και συμβολικές νεκροφόρες ακόμα είχαν μετακομισθῆ στο στίβο για την κηδεία τῶν νικημένων και νεκρώσιμα ἔτοιμα να κολληθοῦν στους τοίχους. Καί χρειάσθηκε σέ δημοσία μέρη να ἐπέμβῃ ἡ Ἀστυνομία μεταξύ νικητῶν και νικημένων, για να τοὺς χωρίσῃ, ὅπως συμβαίνει, για να χωρίσῃ τοὺς μεθυσμένους, χυδαίους ταρξίας, πού ἀπειλοῦν τῆ δημοσία τάξη...

Τὸ ἀποκαρδιωτικότερο ὅμως θέαμα, πὸ ἀποκαρδιωτικὸν ακόμα και ἀπὸ τὴν ἡττα μας, τὸ παρουσίασε ἡ τελευταία ἀνέλπιστη ἀτυχία μας στὴ Ρουμανία. Ποτὲ νικημένος δὲν δέχτηκε μὲ τόση μικροψυχία—εἶναι ἡ κυριολεξία—τὴν ἡττα του, ὅπως τὴ δεχτήκαμε ἔμεῖς. Μᾶς ἔλειψε κάθε ὑπερηφάνεια. Κλαυθμυρισμοί, παράπονα, γυναικεῖοι ὑστερισμοί, νεῦρα, δάκρυα. Γιὰ ἡμέρες ολόκληρες οἱ στήλες τῶν ἐφημερίδων ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο θρῆνο. Καί προσπαθοῦσαν να ἐξηγήσουν: «Διατὶ ἐνίκηθημεν εἰς τὴν Ρουμανίαν». Μᾶς ἔφταιξε τὸ χορτάρι τοῦ ρουμανικοῦ στίβου, μᾶς ἔφταιξαν οἱ ἐπαγγελματίες ἀθλητὲς τῶν ἀντιπάλων μας, μᾶς ἔφταιξαν θεοὶ και δαίμονες. Ἄλλὰ ὅ,τι και ἂν μᾶς ἔφταιξε, ὅσον ἄνισοι ὄροι και ἂν εἶχαν δημιουργηθῆ εἰς βάρος μας, ὁ ἀδικημένος σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις γυρεύει τὸ δίκιο του ἀντρίκια μὲ τὸ μέτωπο ψηλά, και ὄχι μὲ κλάματα και παράπονα. Καί εἶδαμε κάτι ἀποκαρδιωτικότερο ακόμα: Ὅταν οἱ ἀθληταὶ μας γύρισαν ἀπὸ τὴν ἀτυχη ἐκστρατεία τους, ἐκείνοι πού πῆγαν να τοὺς προῦπαντήσουν, ἔφτασαν στοὺς βαπόρι μὲ τὸ θλιβερὸ ὕφος, πού πηγαίνει κανεὶς σὲ σπῆτι νεκροῦ. Καί σφίγγοντάς τους τὸ χέρι—ἀντιγράφω ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες—τοὺς εἶπαν μιξοκλαίοντας: «Ὑπομονή, παιδιά. Μὴ στενοχωριόσαστε. Ἄλλη φορὰ θὰ τοὺς... φάμε». Καί τὰ παιδιά, ἀντὶ ν' ἀποκρούσουν τὰ ἀνάξια συλλυπητήρια μ' ἓνα περήφανο χαμόγελο στὰ χεῖλη, ἐδάκρυσαν. Ἄλλ' ἂν δὲν εἶναι ὅλα αὐτὰ μικροψυχία, τί εἶναι μικροψυχία!

Ἀπλούστατα, ὁ νέος μας ἀθλητισμός, ἂν ἐδημιούργησε ἀθλητικά σώματα, δὲν ἐδημιούργησε ακόμα ἀθλητικὲς ψυχές. Ἀπὸ τὸν ἀθλητισμὸ μας λείπει ἡ μεγαλοψυχία, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀντιπάλου, ἡ γενναιοφοροσύνη και ἡ ἀξιοπρέπεια. Γιατὶ λείπει πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ συνείδηση τῆς σημασίας τῆς νίκης και τῆς ἡττας

στοὺς ὠραίους ἠθικούς ἀγῶνες. Γιατὶ λείπει ἡ ἀντίληψη ὅτι
στοὺς ἠθικούς ἀγῶνες οὐσιαστικά δὲν ὑπάρχουν νικητὲς καὶ
νικημένοι. Ὑπάρχουν μόνο νικητὲς. Ὅλοι ἀγωνίζονται γιὰ τὸν
ἴδιο ὠραῖο σκοπὸ. Γιὰ τὴ νίκη τῆς ἰδέας. Καὶ ὁ νικημένος μὲ
τὴν ἥττα τοῦ ὑπηρετεῖ τὸν κοινὸν ἀγῶνα, ὅπως ὑπηρετεῖ ὁ
νικητὴς μὲ τὴ νίκη τοῦ. Ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ χαρὰ τῆς νίκης
πρέπει νὰ εἶναι κοινὴ γιὰ νικητὲς καὶ νικημένους. Καὶ σ' αὐτὸ
ἀκριβῶς διαφέρουν οἱ μεγάλοι ἀνιδιοτελεῖς ἀγῶνες ἀπὸ τοὺς
ἀγῶνες, ποὺ τοὺς κινοῦν ταπεινὰ καὶ πρόστιχα ἐλατήρια. Αὐτὴ
τὴν ἀντίληψη τῶν εὐγενικῶν ἀγῶνων εἶχαν ἐκεῖνοι, ποὺ ἐδη-
μιούργησαν στὴ γῆ αὐτὴ τὸ θαῦμα τῆς διπλῆς σωματικῆς καὶ
ψυχικῆς εὐφροσύνης, ποὺ ὑπῆρξε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς. Ὁ
πολιτισμὸς, ποὺ τὸν συμβολίζει στὴν παλαιστορα—ὠραϊότερο
σύμβολο δὲν ἐπραγματοποίησε ποτὲ ἡ ἀνθρωπίνη εὐγένεια—ὁ
νικητὴς σφίγγοντας τὸ χέρι τοῦ νικημένου, βοηθώντας τον ἀδερ-
φικὰ νὰ σηκωθῆ ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ μοιράζοντας μαζί του τὸ
ἱερὸ κλαδὶ τοῦ κοτίνου.

Ἄν ὁ νέος μας ἀθλητισμὸς δὲν ἀξιοθῆ μαζί μὲ τὰ ἀθλη-
τικὰ σώματα νὰ δημιουργήσῃ ἀθλητικὲς ψυχές, θ' ἀπομείνῃ
πάντα ἓνας ἀθλητισμὸς μονόπλευρος, ἔξω ἀπὸ τὴ μεγάλη ἑλλη-
νικὴ παράδοση. Καὶ θὰ εἶναι μιὰ θλιβερὴ παρεξήγηση.

ΣΤΥΡ. ΜΕΛΛΑ

ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ

Ὅσο ν' ὁ κλέφτης ζωντανὸς Τοῦρκο δὲν προσκυνάει,
κι ἂν πέσῃ τὸ κεφάλι τοῦ δὲν μπαίνει σὲ ταγάρι·
τὸ παίρνουν οἱ σταυραετοὶ νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους
νὰ κάμουν πῆχη τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.

Απὸ τὴν ἐθνικὴ ἱστορία τίποτα δὲ θὰ χουμε νοιώσει, ἂν δὲν
καθαρίσουμε καλὰ ὅτι τριάντα αἰῶνων πολιτισμὸς κληρονο-
μία ὑποσυνείδητη, ἀλλὰ πάντα ζωντανὴ μέσα στὸν Ἕλληνα, οὔτε
τὸν κούρασε, οὔτε νοσηρὰ τὸν λέπτυνε τόσο ποτέ, ὥστε νὰ
χάσῃ τὴν πολεμικὴ ἀρετὴ· ὅτι αὐτός, ὁ ναυτικὸς κι ὁ ἔμπορος

ὁ φίλος τῆς ἡσυχίας, τῆς ἡμερότητας, τῶν μουσῶν καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ κέρδους, εἶναι σύγχρονα λαὸς φωτιάς, ἱκανὸς ν' ἀναπτύξη, ὅταν ἱστορικῆς περιστάσεις τὸ καλοῦν, στρατιωτικὰ προτερήματα, ὅσα οὔτε ἴσως οἱ πρὸ φημισμένοι πολεμικοὶ λαοί. Εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸ συγκλονιστικὰ τὸ ἱστορικὸ θέαμα τῶν Ἑλλήνων, πού μετὰ τὸ πρῶτο μούδιασμα τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ τρομερὸ χτύπημα, πού κατάφερε ὁ καταχτητῆς στὸ ἐθνικὸ σῶμα, συγκεντρώνονται στὸν ἑαυτὸ τους κι εὐθύς ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μέρα βρίσκουν, χαράζουν καὶ περπατοῦν τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας. Εἶναι βαθύτατα συγκινητικὸ νὰ παρακολουθῆ κανένας ἀνάμεσα, ἔστω κι ἀπ' αὐτὰ τὰ κουρελάκια τῶν πληροφοριῶν, πού μᾶς δίνουν ἀτελεῖς πραγματεῖες, πῶς ὁ ἀποκεφαλισμένος κι ὄρφανὸς ἑλληνικὸς λαός, σπρωγμένος μόνο ἀπὸ τὸ ἀλάθευτο ἔνστικτό του, κατεργάζεται τὰ μέταλλα καὶ μ' ἐπιμονὴ ἀφάνταστῃ φτειάνει μέρα μετὰ τὴν ἡμέρα καὶ στιγμὴ μετὰ τὴ στιγμὴ τὸ ἐργαλεῖο, πού θὰ συντριβῆ τὶς βαρεῖες ἀλυσίδες του. Αὐτὸ εἶναι ἡ κλεφτουριά : Στρατός, πού συγκροτεῖ σιγὰ σιγὰ, γυμνάζει, ὀργανώνει καὶ διευθύνει ὀλομόναχο τὸ λαϊκὸ ἔνστικτο· οἱ πρὸ ζωντανοὶ ξεκόβουν ἀπὸ τὴ μᾶζα τῶν ραγιαδῶν. Ἀκριβὸ τους ὄνειρο, μόνῃ φροντίδα, μὰ καὶ πόρος ζωῆς γίνεται τὸ ντουφέκι καὶ τὸ σπαθί. Εἶδηση δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ κόσμο ἀρχαῖο. Μαζὶ ὅμως μετὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ζοῦν ἀποτραβηγμένοι ἀναπτύχθηκε σ' αὐτοὺς ἀγάπη βαθύτατη τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Στὰ βουνά, τὰ ἐλάτια, τὶς κρυσταλλένιες πηγές, ξύπνησε καὶ ξανακαινούργιεψε τὸ κοιμισμένο παλαιότατο καὶ γνήσιο πνεῦμα τῆς φυλῆς. Κανενὸς ἄλλου λαοῦ τὰ τραγῶδια δὲν ἐκφράζουν σὲ ὅμοιαν ἀλήθεια χάρη, ἀλλὰ κι ἐπιμονή, φυσιολατρικὸ αἶσθημα τόσο ἀκμαῖο σὰν τὰ κλέφτικα τῶν Ἑλλήνων. Ἀγγίζουν τὴν εἰδωλολατρικὴ ἔκσταση, τόσο διάφορη ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ καὶ τόσο περιέργη γιὰ ψυχῆς χθεσινῶν ὑπηκόων τοῦ Βυζαντίου. Γέροντας ἀπὸ σκληρὴ ἀνάγκη στὴν πλατειᾶν ἀγκάλῃ τῆς αἰώνιας μάννας ἐπαιρναν ἀνεπίγνωστα τὸ μεγάλο μάθημα μιᾶς ἀπόλυτης καὶ τρομερῆς ἐλευθερίας—τὸ δριμὺν γιατρικόν, πού χρειαζότανε στὴν ἀρρώστια τους. Καὶ ἂν τὴ Λαμπρῇ, τ' Ἁγίου Γεωργίου ἢ ἄλλῃ καλοκαιριάτικῃ γιορτῇ ἀνέβαινες στὰ ὄρεινὰ χωριά, στὰ μοναστήρια, ἢ ἀκόμα ψηλότερα, στ' ἀπάτητα λημέρια, μ' ἐκπληξὴ θὰ βλέπες ἀναστημένῃ ἄξαφνα τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα—κι ἂς μὴν εἶχαν ἀκούσει νὰ μιᾶνε ποτὲ γιὰ αὐτὴν—στοὺς

λεβέντες τῆς κλεφτουριᾶς, πού παράβγαιναν στὸ λιθάρι, τὸ πήδημα, τὸ τρέξιμο, τὶς ομάδες. Αὐτὰ τ' ἀθλητικὰ παιγνίδια ξανάπαιρναν τὴν παλαιὰ τους σημασία. Ξανάδεναν ἀσυναίσθητα τὴν ἀρχαία λαμπρὴ παράδοση τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἡλικία, πού νὰ ἐξαιρῆται. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης, περασμένα τὰ πενήντα του, στὴ Μάνη ἐτοιμάζοντας τὴν ἐπανάσταση ἐγύμναζε τὸ κορμί του, ὅσες ὥρες ἀδειαίε. Ὁ κατάσκοπος, πού εἶχαν οἱ Τοῦρκοι στείλει νὰ παρατηρήσῃ τὰ κινήματά του, γύρισε καὶ τοὺς εἶπε :

— Βοῆκα ἓνα γέρο ἥσυχο, πού παιζε τὶς ομάδες !

Σὰν τὸ σκυλί, πού, ὅταν ἀρρωστήσῃ, πάει μοναχὸ μὲ τὴ μурουδιά καὶ βρῖσκει τὴν «ἀγριάδα», πού τοῦ χρειάζεται νὰ γιατρευτῆ, τὸ λαϊκὸ ἔνστικτο ξανασήκωσε τὴν ἀξία τῆς ρώμης : Κορμί πρῶτα ! *Ἡ ἐλευθερία θέλει ἄνδρες ἀισαλένιους, δὲν πάει μὲ τοὺς κακομοίρηδες.*

○ Ἰ σωματικὲς ἐπιδόσεις καλλιεργημένες ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ ἔφτασαν σ' ἀπίθανα ὄρια, Πήδαγαν μ' ἓνα πήδημα ἄλογα στὴν ἀράδα. Ἐφταναν στὸ τρέξιμο ἄτια, πού κάλπαζαν. Καὶ κανένας ποτὲ στρατὸς τοῦ κόσμου δὲν εἶχε στελέχη γυμνασμένα σ' ἄρματα μὲ τὴν τελειότητα τῆς κλεφτουριᾶς. Ἡ δεξιοτεχνία τους στὸ σπαθὶ σήμερα φαίνεται παραμύθι. Μὲ μιὰ μοναχὴ ἀστραπῆ γιαταγανιοῦ χώριζαν τὸ κεφάλι τοῦ σφαχτοῦ ἀπὸ τὸ κορμί του. Κι οἱ πιὸ καλοὶ μάλιστα χωρὶς νὰ κουνήσουν διόλου τὸ ἄλλο σῶμα. Μὲ μιὰ καὶ μόνο γιαταγανιὰ χώριζαν καὶ τὸ σφαχτᾶρι σὲ δυὸ ἀπὸ τὸν ὄμο στὰ μεριά. Καὶ στὸ ντουφέκι γίναν τόσο ἀξιοί, πού ἦταν ἀσκηση κοινὴ νὰ περῶνε τὸ βόλι ἀπὸ δαχτυλίδι. Αὐτὸς ὁ στρατὸς εἶχε τὶς περιφέρειές του καὶ τ' ἀρχηγεία του, τὰ καπετανᾶτα του, ἓνα μικρὸ σύστημα κληρονομικῆς καὶ κατ' ἐκλογὴν διαδοχῆς : Τὸ «καπετανᾶτο» ἦταν κληρονομικόν, σπάνια ἔβγαινε ἀπ' τὴν οἰκογένεια. Μονάχα πού δὲν κληρονόμαγε τὴν ἀρχηγία ὁ πρωτότοκος, μὰ ὁ πιὸ ἀξιος. Ἐτσι παρουσιάστηκε αὐτὸ τὸ μοναδικὸ καὶ πρωτάκουστο, λαὸς δουλωμένος ν' ἀναδείξῃ μέσα στὴ σκλαβιά του στρατιωτικὲς οἰκογένειες μὲ παράδοση τῶν ἀρμάτων καὶ τῆς φυσικῆς τακτικῆς, πού οἱ οἴζες της χανόντανε πολλὲς φορὲς ἕξι κι ἑπτὰ γενιὲς πίσω !

Είχε ακόμα ὁ στρατὸς αὐτός, πὺξ ξεπήδησε ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν
ραγιαδῶν, τὴν ἱεραρχία του καὶ τοὺς βαθμοὺς του, τὸν καπετά-
νιο, τὸν ὑπαρχηγὸ ἢ τὸ πρωτοπαλίκαρο, πρώτη, δεύτερη, τρίτη
τάξη, κλέφτες· καὶ τέλος τοὺς μαθητευόμενους ἢ τοὺς ψυχογιούς.
Εἶχε τοὺς ἀγράφους, ἀλλὰ ὅμως αὐστηροὺς κανονισμοὺς του·
ποινές, ὅπως τὸ κούρεμα γιὰ ἔξευτελισμό, τὴν ἀποβολὴ ἀπὸ τὸ
σῶμα κι αὐτὸ τὸ θάνατο· εἶχε τὶς ἀμοιβές του, προαγωγές, διά-
κριση στὴ μοιρασιά τοῦ πλιάτσικου καὶ δῶρα. Τὸ σέβας στὴ γυ-
ναῖκα ἦταν νόμος. Κι ὑπῆρχαν παραδείγματα κλεφτῶν, πὺξ θα-
νατώθηκαν ἀπ' τοὺς συντρόφους των, γιὰ πειράζανε Τουρκά-
λες. Μάχη καὶ θάνατος ἦτο τὸ ἀδιάκοπο καθημερινὸ γυμνάσιο
αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. Καὶ «καλὸ βόλι» εὐχὴ καθιερωμένη, ὅταν
πίναν τὸ κρασί τους. Ὅταν παίρνανε νὰ λυώσουν τὰ χιόνια,
ὅταν πρασίνιζε τὸ χορτάρι καὶ τὰ «μάτια» τῶν κλαριῶν ἀνοιγαν
χαρούμενα στὸ φῶς κι ἡ φύση στολιζότανε μὲ τὰ αἰώνια νιάτα
της, σὰν τὰ ὄρνια καὶ σὰν τ' ἀγρίμα, πὺξ νοιώθουν τὴ «θέριμη
τῶν ὀνύχων τους», ὅπως λέει ὁ ποιητὴς (1), ὠρμοῦσαν στὸ θή-
ραμά τους. Ἄναβε τὸ ντουφεκίδι. Ὁ Τοῦρκος μοροῦσε νὰ
στρατοπεδεύση στὴ Βιέννη. Ὁ Σουλτάνος, μοροῦσε νὰ λέγεται
«μέγιστος τῶν βασιλέων καὶ ὑπέρτατος τῶν μοναρχῶν τοῦ αἰῶ-
νος, κύριος τῶν δύο στερεῶν καὶ τῶν δύο θαλασσῶν, αὐτοκρά-
τωρ τῶν δύο Ἀνατολῶν καὶ τῶν δύο Δύσεων, θεράπων τῶν
δύο ἱερῶν πόλεων, ὀφθαλμὸς τῶν θνητῶν καὶ κόρη πάσης ὑψη-
λίου, κύριος τῆς ἀσφαλείας τῶν κατοίκων ὅλης τῆς οἰκουμένης
καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν καρδιῶν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ, τρο-
παιοῦχος καὶ νικητὴς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, μεγαλειό-
τατος, φοβερώτατος καὶ κραταιότατος»· αὐτὰ ὅλα καὶ τὸ στρατό
του καὶ τὴν ἀρμάδα του οἱ κλέφτες τὰ γραφαν στὰ παλιά τους
γουρνοτσάρουχα. Μέσα σ' αὐτὲς τὶς πολιτείες ἔσπερναν μερικὲς
φορὲς τὸν τρόμο. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τῶν πασάδων τιμο-
ροῦσαν τυραννίσκους, χτύπαγαν, ἔκαιγαν, ἀρπαζαν...

(1) Κάλβος.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΟΥ ΗΣΑΝ ΠΡΩΤΑ ΑΝΔΡΙΚΑ

Υπάρχουν μερικά επαγγέλματα, που φαίνονται σήμερα τόσο γυναικειά, όσο ανδρικά έφαινοντο άλλοτε.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὑφαντουργοῦ, τοῦ κεντητοῦ, τοῦ ράπτου γυναικείων φορεμάτων, τοῦ τηλεφωνητοῦ, τοῦ δακτυλογράφου, τοῦ νοσοκόμου καὶ ἄλλα ἀκόμη ἦσαν στὰ χέρια ἀνδρῶν ἀρχικῶς. Τώρα ἔχομε περισσότερες γυναῖκες ὑφάντριες παρὰ ὑφαντουργούς, περισσότερες κεντίστρες, περισσότερες μοδίστρες παρὰ ράφτες γυναικείων φορεμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ δουλειὰ τοῦ τηλεφώνου ἢ τῆς γραφομηχανῆς, σχεδὸν κανένας δὲν θὰ βρεθῆ τώρα ἀνδρας αὐτῶν. Οἱ γυναῖκες ἐπῆραν ἀποκλειστικῶς τὶς δυὸ αὐτὲς δουλειῆς στὰ χέρια των, πὺν ἀρχικῶς ἀνῆκαν στοὺς ἀνδρες. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ νοσοκόμου ἀπὸ τὰ ἀνδρικά χέρια ἔφυγε καὶ περιῆλθε κυρίως τὰ χέρια τῆς γυναίκας καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ μαγειροῦ ἔγινε καὶ αὐτὴ γυναικειὰ κυρίως δουλειά.

Κάθε νίκη τῆς γυναίκας σὲ ἓνα ἐπάγγελμα γίνεται μὲ ἀγῶνα τεράστιο, μὲ κόπο, μὲ ἐξαιρετικὴ προσπάθεια. Οἱ ἀνδρες δὲν ἀφήνουν τὶς δουλειῆς τους καὶ χρειάζεται ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονὴ τὸ πείσμα τῆς γυναίκας, γιὰ νὰ ἀνοίξῃ ἓνα ἐπάγγελμα τὴν θύρα του καὶ σ' αὐτήν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ φανῆ ὅτι εἶναι νέα ἡ πάλη. Ἴσως, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν ἔγινε ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἄρχισε ὁ ἀγῶνας τῆς γυναίκας γιὰ νὰ πιάσῃ καὶ αὐτὴ στὰ χέρια της τὰ ἐπαγγέλματα, πὺν εἶχε ὁ ἀνδρας. Ὑστερα, ὅσο ἡ γυναῖκα ἐπεβάλλετο σὲ ἓνα ἐπάγγελμα, ὁ ἀνδρας τὸ ἐγκατέλειπε—ἀναγκαστικὰ ἢ θεληματικὰ—καὶ τὸ ἐπάγγελμα καταντοῦσε πλέον νὰ θεωρῆται γυναικειο. Ἡ ἱστορία ἔχει ξεχάσει κιόλας τοὺς ἀγῶνες τὶς γυναίκας γιὰ νὰ μπῆ σ' ἓνα ἐπάγγελμα καὶ οἱ ἀνθρωποὶ τῆς ἄλλης γενεᾶς ἐθεωροῦσαν φυσικὸ γυναικειο ἐπάγγελμα αὐτό, πὺν πρῶτα ἀποκλειστικὰ ἀνῆκε στοὺς ἀνδρες.

Ἄν θελήσουμε νὰ ἀπασχοληθοῦμε εἰδικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἴδοῦμε καὶ σὲ μᾶς τὴν ἴδια εἰκόνα.

Πρὸ ἐξήντα ἐβδομήντα ἀκόμη χρόνων ἐλάχιστες γυναῖκες

ἦσαν ράπτριες. Τὰ γυναικεῖα φορέματα ἐρράβοντο ἀπὸ τοὺς ἄνδρες. Καὶ σήμερα ἀκόμη σὲ πολλὰ χωρία τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας οἱ λεγόμενοι τερζῆδες ἢ ραφτάδες ράβουν τὰ γυναικεῖα ἐγχώρια φορέματα. Ἡ γυναῖκα κάνει μεγάλον ἀγῶνα στὰ μέρη αὐτά, γιὰ νὰ εἰσέλθῃ στὸ ραπτικὸν ἐπάγγελμα. Μεγαλύτερον ἀγῶνα ἴσως ἀπὸ ὅσον κάνουν οἱ Ἀθηναῖες γιὰ νὰ ἀποκτήσουν πολιτικὰ δικαιώματα.

Ἡ τέχνη τοῦ ὑφαντουργοῦ καὶ αὐτὴ παλαιότερα ἀνῆκε στοὺς ἄνδρες, ἐνῶ ἡ γυναῖκα ἀπησχολεῖτο μὲ τὸ γένεσιμο. Τὸ Συρράκο, οἱ Καλαρυῖτες, τὸ Ματσούνι, ἡ Σαμαρίνα, χωρία τῆς Ἡπείρου, στὰ ὁποῖα τόσο ἤκμασεν ἡ ὑφαντουργικὴ, μόνον ἄνδρες ὑφαντουργοὺς ἐγνώριζαν ἐδῶ καὶ ἑκατό, ἑκατὸν πενήντα χρόνια. Τώρα ἡ ὑφαντουργικὴ θεωρεῖται καθαρῶς γυναικεῖο ἐπάγγελμα καὶ μόνο μερικοὶ γέροι ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ἄνδρες ὑφαντουργοὺς στὰ μέρη αὐτά. Καὶ τὸ Ζάрко τῶν Τρικκάλων, πού ὅλος σχεδὸν ὁ ἀνδρικός του πληθυσμὸς ὕφαινε βαμβακερὰ πανιά, ἔχασε τώρα τὸ ἀνδρικό μονοπώλιο στὴν τέχνη.

Τὸ κέντημα καὶ αὐτὸ εἶναι σήμερα στὰ γυναικεῖα χέρια. Λίγοι ἠλικιωμένοι κεντηταὶ βρίσκονται τώρα στὴν Ἡπειρο, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία, πού θεωροῦνται πιά ὅτι κάνουν γυναικεῖο ἐπάγγελμα. Ἦτο ὅμως καὶ ἡ δουλειὰ αὐτὴ τόσο ἀνδρική, ὥστε νὰ σώζωνται ἀκόμη σὲ διάφορες ἐκκλησίες ἄμφια καὶ ἄλλα ἱερὰ κεντήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν παράδοση τὰ ἐκέντησαν χέρια ἀνδρῶν. Τὸ κέντημα ὅμως ὡς τέχνη φαίνεται ὅτι πολὺ νωρὶς κατώρθωσαν οἱ γυναῖκες νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνδρῶν.

Θὰ μπορούσα νὰ ἀναφέρω καὶ τόσα ἄλλα ἐπαγγέλματα, πού τὰ εἶχαν ἀρχικῶς μόνον οἱ ἄνδρες καὶ πού σήμερα τὰ βλέπομε τόσο φυσικὰ στὰ γυναικεῖα χέρια.

Πόσες γυναῖκες δασκάλες ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἐθνικὴ μας ἀποκατάσταση ;

Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς ἀναφέρει καμίαν. Τώρα εἶναι χιλιάδες, ὄχι μόνο στὰ σχολεῖα θηλέων, ἀλλὰ καὶ στὰ μικτά. Ποιὸς θυμᾶται τώρα ἢ ποιὸς συλλογίζεται ἢ ποιὸς φαντάζεται τὶ ἀγῶνες ἔκανε ἡ γυναῖκα γιὰ νὰ μπῆ στὴ δουλειὰ τοῦ δασκάλου καὶ πόσο σημαντικὴ νίκη ἐθεωρήθη ὁ διορισμὸς τῆς πρώτης δασκάλας γυναικὸς ; Τώρα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δασκάλου,

τουλάχιστο στη στοιχειώδη εκπαίδευση, θεωρείται περισσότερο γυναικειό παρά ανδρικό. Ἄλλα θὰ φθάση ἀσφαλῶς ἐποχή, πού ὅλη ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευση θὰ παραδοθῆ στὰ χέρια τῶν γυναικῶν. Θὰ ἔρθῃ ἐποχή, πού τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δημοδιδασκάλου θὰ θεωρῆται καθαρῶς γυναικειό ἐπάγγελμα, ὅπως θεωρεῖται τέτοιο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ νηπιαγωγοῦ.

Ἄν πάρῃ κανεῖς ὡς ἀρχὴν ὅτι ὅλα τὰ βιοποριστικὰ ἐπάγγελάματα καὶ ὅλες οἱ τέχνες ἀνῆκον ἀρχικῶς στοὺς ἄνδρες, θὰ μπορέσῃ νὰ καταλάβῃ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ γυναικεία νίκη στὸν ἀγῶνα τὸν κοινωνικό.

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

X. ANNINOV

ΝΟΟΜΑΝΤΕΙΑ

Από τινος μεγάλην μοῦ ἔχουν προξενήσει αἴσθησιν αἱ νεώτεροι ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης, νυχθημερόν δὲ καταγίνομαι προσπαθῶν νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτάς. Διότι δὲν τὸ λέγω διὰ νὰ καυχηθῶ, ἀλλ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος πολὺ φιλομαθῆς καὶ πολὺ περιεργός, δὲν δύναμαι δὲ νὰ εὔρω ἀνάπαυσιν, ἐὰν δὲν ἀνακαλύψω πρότερον τὴν ἐξήγησιν φαινομένου τινὸς ἐλκύνοντος τὴν προσοχὴν μου. Παρηκολούθησα ἐπισταμένως πάντας τοὺς μέχρῃ τοῦδε ἀναφανέντας ἐπιστημονικοὺς συρμούς. Ὅτε π. χ. πρὸ δύο ἐτῶν ὑπῆρχεν ἡ μανία τῶν κινουμένων τραπεζῶν, κατέβαλον ἀτρύτους κόπους περιορχόμενος τὰς ἐνταῦθα Τραπεζάς, ὅπως συνάψω μικρὸν τι δάνειον, ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι οἱ κόποι μου ἀπέβησαν μάταιοι, ἐπειδὴ καμία Τράπεζα δὲν ἐκινήθη... εἰς οἶκτον ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐπειτα ἦλθε τὸ ζήτημα τοῦ Ἑπνωτισμοῦ καὶ τόσον ἐπεδόθη εἰς αὐτό, μετὰ τόσου ζήλου ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεώς του, ὥστε κατήντησα νὰ κοιμῶμαι 22 ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον ἀναγινώσκων τὰς περὶ αὐτοῦ γραφομένας διαφόρους πραγματείας. Τώρα δὲ μετὰ τὴν ἀθροῖαν ἀφίξιν τῶν νοομάντεων, ὅτε ὁ Σασανίων καταδιώκει τὸν Μπίσοπ καὶ ὁ Μπίσοπ καταδιώκει τοὺς θεατάς, τὸ πνεῦμα μου ἀδιακόπως καταδιώ-

κει καὶ αὐτὸ μίαν ἰδέαν, δηλαδὴ τίνι τρόπῳ νὰ γίνω κι ἐγὼ νοομάντις.

Τὰ πάντα κατορθοῦνται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς. χάρις δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς κόπους καὶ τὴν ἐπιμονὴν μου κατώρθωσα τῷ ὄντι νὰ φθάσω εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς πειραμάτων, ἅτινα λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω εἰς τοὺς εὐμενεῖς ἀναγνώστας μου.

Καὶ ἰδοὺ ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἀντικείμενον καὶ μάλιστα βελόνην κρυμμένην, Κύριος οἶδε πρὸ πόσου χρόνου, εἰς μέρος ὅπου οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ὑπόπτευον.

Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς μῆνας μόλις κατεκλινόμην, ἠσθανόμην ὀδυνηρὸν νυγμὸν εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματός μου· τὴν ἐνενηκοστὴν πρώτην ἡμέραν ἀπεφάσισα ἀνάψας τὸ κηρίον νὰ ἐξετάσω τὴν κλίνην καὶ μετὰ λεπτομερῆ ἔρευναν κατώρθωσα ν' ἀνακαλύψω βελόνην ἐμπηγμένην ἐντὸς τοῦ στρώματος.

Δεύτερον πείραμα σπουδαιότερον. Ἄνευρεσις ἀγνώστου ἡμερομηνίας. Πρὸ τινος καιροῦ εἰσῆλθε πρωΐαν τινα εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἡ ἀξιότιμος κυρα Ζαφείρω, ἡ οἰκοδέσποινά μου, ἧς τὴν περιγραφὴν ἀναβάλλω, λέγων μόνον ὅτι, ἂν ἐξηρτάτο ἀπὸ τὸ θέλημά της, ὁ βίος μου θὰ συνετέμετο κατὰ τὰ εἰκοσιεννέα αὐτοῦ τριακοστά· τὴν φλογερὰν ἐπιθυμίαν ἔχει ν' ἀνατέλλῃ καθ' ἑκάστην, εἰ δυνατόν, ἡ πρώτη τοῦ μηνός.

— Ἔερετε τί μέρα ἔχομε σήμερα ; μοῦ εἶπε μὲ ὕφος βλοσυρὸν.

Δὲν ἐγίνωσκον ποσῶς. Σημειωτέον ὅτι ἔχω συνήθειαν ἐντὸς τοῦωματίου μου νὰ μὴν ἀφήνω, οὔτε ἡμερολόγια οὔτε ἡμεροδείκτας, οὔτε ἄλλα παρόμοια ἐνοχλητικὰ ἀντικείμενα ὑπενθυμίζοντα ἀνεκπληρώτους ὑποχρεώσεις. Ἄλλ' ἐκ τοῦ τρόπου της ἐμάντευσα ἀμέσως τὴν ἡμερομηνίαν :

— Ἐχομεν πρώτην τοῦ μηνός, τῆς εἶπον ἀδιστακτως.

— Καλύτερα, ὅπου τὸ γνωρίζεις, ἀπήντησε καὶ ἀπῆλθεν ὀπερηφάνως.

Ἄλλὰ τὸ θαυμασιώτατον πάντων ἦτο τὸ τρίτο πείραμα.

Ἐκεῖ παρὰ τὴν νέαν ἀγορὰν συνήντησα λίαν πρωΐ ἕνα γείτονά μου, μεθ' οὗ πρὸ ἡμερῶν συνεζήτουν, ἐκμυστηρευόμενος εἰς αὐτὸν τὰς εἰς τὴν νοομαντεῖαν καθημερινὰς προσόδους. Ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του τεμάχιον εὐμέγεθες χονδροῦ ἰχθύος καὶ δέσμην σκόρδων. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν ἤρχισα μετ' αὐτοῦ τὴν

συνήθη συνομιλίαν και επειδή αυτός προέβαλλε μερικούς διαταγμούς και αντιρροήσεις, τοῦ εἶπα ἀλαζονικῶς :

— Πολὺ καλὰ ! διὰ νὰ σὲ πείσω ἰδοῦ ! δύναμαι νὰ σοῦ εἶπω τώρα, αὐτὴν τὴν στιγμήν, τί διανοεῖσαι νὰ πράξης σήμεραν.

— Λέγε μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος προκλητικῶς.

Ἐλαμβάνων τότε ἐγὼ ἐπίσημον καὶ ἐμπνευσμένον ὕφος τοῦ εἶπα :

— Διανοεῖσαι νὰ φάγῃς ψάρι μαγιάτικο σκορδαλιά !

Τόσῃ ἐκπληξιν ἐνεποίησεν εἰς αὐτὸν ἡ μαντεία μου, ὥστε, ἀφοῦ ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπὶ ἀρκετὰς στιγμάς, ἔξέτεινε τοὺς βραχίονας καὶ μὲ ἐνηγκαλίσθη, ἡσθάνθη δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς μου παρειᾶς τὴν ἐπαφὴν τοῦ ἰχθύος καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἐπαφὴν τῶν σκόρδων.

— Εἶσαι μέγας, ἀνέκραξε ! καὶ ἐτρόπη ἀμέσως εἰς φυγὴν.

Ἐνθαρρυνθεὶς μετὰ τοὺς τοιοῦτους θριάμβους ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κ. Μπίσοπ, διὰ νὰ πεισθῶ κατὰ πόσον εἶναι αὐτὸς ὑπέρτερος κατὰ τὴν τέχνην ταύτην.

— Κύριε, τοῦ εἶπα ἅμα εἰσελθὼν, ἤκουσα ὅτι εἶσθε ἱκανοὶ ν' ἀνευρίσκετε πράγματα κρυμμένα ἢ χαμένα. Ἐχασα χθὲς τὸ ἐσπέρας μίαν παρτίδα σκαμπίλι εἰς τὸ καφενεῖον. Ἦμπορεῖτε νὰ τὴν ἀνεύρετε ;

Ἦ Ο κ. Μπίσοπ μὲ ἠτένισεν ἀπορῶν.

Ἦξεύρω τί διανοεῖσθε, ἐξηκολούθησα ἀταράχως, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι νοομάντις, διανοεῖσθε νὰ ἀνεύρετε αὐτὸ τὸ σκαμπίλι καὶ νὰ μοῦ τὸ δώσετε κατὰ πρόσωπον, ἀλλὰ προσέξατε νὰ μὴν τὸ πράξετε, διότι θὰ σᾶς κάμω νὰ φύγετε ἀπὸ τὴν μπίσοπ . . . πόρτα !

— Κύριε, μοῦ ἀπήντησεν ὀργίλως ὁ βρετανὸς νοομάντις, ἔχασα πλέον τὴν ὑπομονὴν μου . . .

— Προσπαθήσατε ν' ἀνεύρετε καὶ αὐτὴν, τοῦ εἶπα ψυχρῶς : κάπου ἐδῶ μέσα θὰ εἶναι . . .

Ἦ Ο κ. Μπίσοπ ἠρεύνησε τῷ ὄντι ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ἀλλ' ἀντὶ τῆς ὑπομονῆς εὔρε χονδρὰν ράβδον εἰς μίαν γωνίαν.

— Ράβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα θὰ μοῦ τὴν βρῆξῃ ! . . . ἐσκέφθη.

Καὶ οὕτω χάρις εἰς τὴν μαντικὴν μου δύναμιν ἐνοήσας τὸν σκοπὸν τοῦ κατῆλθον κατεσπευσμένως τὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθον σῶος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΜΙΚΡΑ ΕΠΗ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΝΙΟΒΗ

Κἄν ἄφησέ με μία. . . .

ΟΒΙΔΙΟΣ

Ἑφτά λεβέντες κι ἔξι παρθένες ! Τὰ κορμιά των
γοργὰ τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο κυλοῦνε σιὰ χορτιάρια,
κυνηγητά, σβησμένα κι ἀπ' τῶν δυῶ Ἀθανάτων
τ' ἀλάθευτα δοξάγια.

Ἀνάμεσα στὸν κάμπον ἐκεῖνο τοῦ θανάτου,
ποτάμι αἱματωμένο γεννήθηκε καὶ πάει,
τὰ δεκατρία τ' ἀδέρφια μὲ τὸ μουρμούρισμά του,
θαρρεῖς, θρηνηλογαί.

Ναί, δὲν τολμάει κανένας πρὸς τὰ οὐράνια πλάτη
τὰ μάτια νὰ σηκώση σιτὸ μανιωμένο ταίρι,
γιατὶ τῶν Ἀθανάτων σκοτώνει καὶ τὸ μάτι,
ὅπως χτυπάει τὸ χέρι.

Καὶ μιὰ πηχτὴ μαυρίλα, πὺν ἀστροπελέκια κρῦβει
τῆς δοξασμένης χώρας γεμίζει τὸν ἄερα,
καὶ σιτὸ παλάτι τρέμουν καὶ σιτὸ καλύβι
τὴ θεϊκὴ φοβέρα.

Τέτοια νυχτιὰ καὶ ἡρώων τὸ αἷμα στὶς φλέβες κόβει. . .

Παντοῦ φυγὴ καὶ τρόμος καὶ συμφορὰ καὶ ζάλῃ·
μονάχα μιὰ δὲ φεύγει, μονάχα μιὰ· ἡ Νιόβη,
βασίλισσα ἡ μεγάλη!

Ἐκεῖ μπροστά της νοιώθει χυτὰ καὶ παγωμένα
τὰ σπλάχνα τὰ δικά της· ἀλλὰ γιὰ ἰδέες, τῆς μένει
ἀκόμα ἓνα παιδί της, ἡ τελευταία γέννα
κι ἡ πλέον χαϊδεμένη.

Βασίλισσα ἡ Νιόβη, πού δὲν τὴ δευτερώνει
Θεὰ στὴν περηφάνεια, γυναῖκα στὸ καμάρι,
νά! σὰν καλάμι γέρνει καὶ σὰ λαμπάδα λυώνει
καὶ σπαρταράει σὰν ψάρι.

Βασίλισσα ἡ Νιόβη, πού τῶν Τιτάνων ρέει
μέσα της πύρινο αἷμα, νά! γονατᾶει κεῖ πέρα
καὶ σκύβει καὶ ξεσπάει σὲ δέηση καὶ λέει
καὶ δέρονται ἡ μητέρα :

«Ἐσὺ τῶν Ἐθανάτων μητέρα, ἐσὺ μεγάλη.
πρόσπεσε στῶν παιδιῶν σου τὴν παντοδυναμία.
κάμε νὰ τὴν ἀφήσουν στὴν ἔρημὴ μου ἀγκάλῃ
τὴν ὑστερνὴ, τὴ μία!

Κι ἄλλα ζητᾶς ; Δὲν ἔχεις χορτάσει ἀκόμη ; Στάσου !
Ἐχεις τὰ δεκατρία κλωνάρια μου κομμένα,
κι ἐμὲ ξεφυλλιασμένη, γονατιστὴ μπροστά σου,
Θεά, τ' ἀκοῦς ; ἐμένα !

Σκλάβα σου πλέον, σ' ἐσένα κάθε μ' ἐλπίδα βάνω».
Κι ἐκεῖ πού μὲ λαχτάρα καὶ σὰν τρελλὴ προσμένει
νά! καὶ ἡ στερνὴ της πέφτει στὸν κόρφο της ἐπάνω
αἱματοκυλισμένη.

Πάει τὸ στερνὸ παιδί της καὶ πάει τὸ καρδιοχτύπι
μαζί καὶ τὸ στερνὸ της· τίποτε δὲν τὴ δίνει
μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου . . . τὴν πέτρωσεν ἡ λύπη
καὶ πέτρα πάντα μένει.

— Ὡ Πέτρα ἐσὺ τῆς λύπης, πού δὲ γνωρίζεις ταίρι,
γιατὶ δουλειὰ δὲν εἶσαι περαστικοῦ τεχνίτη,
καὶ σ' ἔπλασεν ὁ πόνος ὄχι μ' ἀνθρώπου χέρι,
μπροστά σου ὁ νοῦς μου φρίττει.

Ἄ,τι γιὰ σὲ ἔχει γράψει δὲν τὸ ξεγράφ' ἡ Μοῖρα,

καμιά δύναμη πλέον, καμιά δὲ σὲ ξυπνάει,
ἀκόμα κι ἂν ἀκούσης τ' ἀντρός σου ἢ θεία λύρα
νὰ σοῦ χτυπᾷ στὸ πλάϊ.

Τ' ἀντρός σου ἢ θεία λύρα ἔκαμε νὰ ξυπνήση
τὴ θεία ψυχή, πὺδ μέσα βαστοῦν καὶ τὰ λιθάρια.
πὺδ κρῦβεται ἢ ἀστράφτει σ' ὀλόκληρη τὴ φύση
ἄπ' τ' ἄστρα ὡς τὰ χορτάρια.

Ἄλλὰ ἡ δική σου ἢ νέκρα τέτοια προβάλλει ἔμπρός μου,
πὺδ λέω· Δὲ σ' ἀνασταίνει κανεῖς· μιὰ ρημαγμένη
μητέρα, σὰν ἐσένα, μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου
μόνη ἄψυχη ἀπομένει.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Ἄστρον γὰρ ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τότε τρομάσσει.
Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἄπάνω κόσμος,
κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια,
κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾷ πὺς θὰ τότε σκεπάσῃ
πὺς θὰ σκεπάσῃ τὸν αἰτὸ τῆς γῆς τὸν ἀντρειωμένο.
Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει,
τὰ ὄρη τὰ διασκέλιζε, βουνοῦ κορφὸς ἐπήδα,
χαράκι ἄμαδολόγαγε καὶ ριζιμιὰ ξεκούνει,
στὸ βίτσιμά πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
στὸ γλάκιο καὶ στὸ πήδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.

Ζηλεύγει ὁ Χάρος μὲ χωσιά, μακρὰ τότε βιγλίζει,
κι ἐλάβωσέ του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ του πήρε.

ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς κι ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρείωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
κι ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους των στὸν πλάτανο δεμένους.
Τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδηρα τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.
Κι ἐκεῖ, πὺ τρῶγαν κι ἔπιναν καὶ πὺ χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα.
Δὲν κελαδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνη,
μόν' ἔλαλοῦσε κι ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ κουβέντα :
— Ἔσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδάτε
καὶ πίσω σᾶς κουρσεύουνε Σαρακηνοὶ κουρσάροι.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀραβωνιασμένη.
Ὅστε νὰ στρώση ὁ Κωνσταντῆς καὶ νὰ σελώση ὁ Ἀλέξης,
εὐρέθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλόρης.
— Γιὰ σῦρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα νὰ βιγλίσης·
κι ἂν εἶν' πενήντα κι ἑκατό, χύσου μακέλεψέ τους,
κι ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε, μίλησέ μας.
Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι Ἀράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν·
ἄρχισε νὰ τοὺς διαμετράη, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν·
Νὰ πάη πίσω ντρέπεται, νὰ πάη ἔμπρὸς φοβάται.
Σκύβει φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ρωτᾷε :
— Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης;
— Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι ὅσους θὰ κόψη τὸ σπαθὶ τόσους θενὰ πατήσω.
Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χρυσὸ μαντήλι,
μὴν τύχη λάκκος καὶ ριχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη.
— Σαῖτες μου ἀλεξαντριανές, καμιὰ νὰ μὴ λυγίση,
καὶ σὺ σπαθὶ μου δαμασκί, νὰ μὴν ἀποστομώσης.
Βοήθη μ', εὐχὴ τῆς μάννας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια.

εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στεροῦ μου.
Μαῦρε μου, αἶνιτε νά μπουμε, κι ὅπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλη !
Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης,
στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιὰ, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο, τὴν ἀρραβωνιασμένη.
Προσγονατίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.
Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε σέρνει φωνὴ περίσσια,
— Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωνσταντή κι Ἀλέξη ἀντρωιωμένε ;
ἂν εἶστε ἔμπρός μου φύγετε κι ὀπίσω μου κρυφτῆτε,
τί θόλωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σᾶς βλέπω,
καὶ τὸ σπαθὶ μου ἐρράγισε, κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι ὁ μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κουφάρια.

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

ΤΟ ΚΕΝΤΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΝΤΗΛΙΟΥ

Στὴν ἄκρη τοῦ γιालοῦ ξανθὴ καθέται κόρη
καὶ ὠριόπλομο λευκὸ χρυσοκεντάει μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τῆς κανίσκι.
Τὴ θάλασσα κεντάει μὲ τὰ νησιά τῆς ὅλα
κεντάει τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ λαμπρὰ του ἀστέρια,
τὴ γῆ μὲ τὰ πολλὰ καὶ μὲ τὰ ὠραῖα λουλούδια
κεντάει κι ἓνα βουνὸ ψηλὸ ψηλὸ καὶ μέγα,
τὸ γάραμα γλυκὸ προβάλλει στὴν κορφή του
καὶ βάφεται ἢ κορφή καὶ τ' οὐρανοῦ ἢ λουρίδα
ροδόλευκη. Νερὰ καθάρια κι ἀσημένια
τὰ διάπλατα πλευρὰ ξετρέχουν κι ἀδλακῶνουν,
χιλιοχρονα παλιά, βαθιά, ἡσκιωμένα ὄρμάνια,
κεντάει στὶς λαγκαδιᾶς μὲ πράσινο μετᾶξι
στοὺς ὄχτους, στὰ ριζά, κοπάδια ἀσπρολογᾶνε
καὶ φαίνονται βοσκοὶ καὶ στ' ὄμορφο κεντίδι,
φλογέρες, λές, κι ἀκοῦς, λές, καὶ γροικᾶς τραγοῦδια
βελάσματα βραχνὰ καὶ ἀχούς ἀπὸ τροκάνια.

Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ κεντάει γαλάζια λίμνη
μὲ καλαμιᾶς χρυσές. Ἕνας ψαράς στὴν ἄκρη
πεζόβολον κρατεῖ καὶ δόλωμα ἐτοιμάζει.
Κάμπον πλατὺν πλατὺν μὲ σμαραγδένιο νῆμα
ὀλόγυρα κεντάει. Στὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο
ποτάμι σιγαλὸ καὶ φιδωτὸ ξομπλιάζει
μὲ δάφνες μὲ μυρτιᾶς καὶ μὲ δασιὰ πλατάνια,
μὲ ἀηδόνια μὲ φωλιές· καὶ στὸ πανώριο ξόμπλι
τὸ φλοῖσβο τοῦ νεροῦ, θαρρεῖς, κι ἀκοῦς, τῆς δάφνης
τὸ μύρο, τῆς μυρτιᾶς, θαρρεῖς, ὅτι ἀνασαίνεις,
πὼς τὸν κελαηδισμό τῶν ἀηδονιῶν ξανοίγεις,
πὼς νοιώθεις τ' ἀπαλὸ τῆς φυλλουριάς μουρμούρι.
Στὴν ἀκροποταμιὰν ἐλάφι ζωγραφίζει,
ποὺ σκύφτει τὰ νερὰ νὰ πιῇ τὰ κρυσταλλένια,
καὶ ξάφνου σαῖτιά στὴν πλάτη τὸ λαβώνει
στρέφει τ' αὐτό, κοιτάει μὲ πόνο τὴν πληγὴ του,
πάσχει ν' ἀπαλλαχτῆ, δὲ δύνεται τὸ μαῦρο·
κι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ἀπὸ τὰ δένδρα γύρα,
βοήθεια, λές, ζητάει.

—ο—

Ἐλὸγυρα ἀπ' τὸν κάμπο
πλῆθος μικρὰ χωριά κεντάει, χωράφια ἀλλοῦθε
μὲ ὀλόχουσα σπαρτά, μὲ θυμωνιᾶς μὲ ἀλώνια·
πράσιν' ἀμπέλια ἀλλοῦ μὲ κίτρινα σταφύλια,
κίτρινα σὰν φλουριά, κι ἔμορφα κοπελούδια,
ποὺ μπαίνουν μὲ πλεχτὰ καλάθια καὶ τρυγᾶνε.

—ο—

Γάμον ἀρχοντικὸ σ' ἓνα χωριὸ πλουμίζει
μὲ νύφη, μὲ γαμπρό, μὲ φλάμπουρα, μὲ ψίκι·
δρομους ἀλλοῦ κεντάει καὶ λάμιες καὶ νεράιδες,
κεντάει κι ἓνα γιαλὸ μὲ ζαφειρόνια πλάτια·
στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ τὴν ἴδια τὴ θωριά της
ὀλόφαντη ἱστορεῖ ἀπὸ ἔμορφια καὶ νιότη
καὶ πλοῦτον κι ἀρχοντιά· καὶ στὰ λευκά της χέρια
τ' ἀργόχειρο κρατεῖ, τὸ ὠριόπλομο μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου της κανίσκι,
ἀνάγια τὸ κεντάει κι ὅλο τοῦ λέει τραγούδια...

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σὰν ἦρθεν ἡ βραδιά σοῦ λέω τὴν προσευχή μου :
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμον ἀπ' τὴ δική μου.
Ἐκεῖνοι, πὺν μὲ ἐπλήγωσαν, ἦταν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάσταξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.
Μ' ἀπαρηθῆκαν οἱ χαρές. Δὲν τις γυρεύω πίσω.
Προσμένω τὰ χειρότερα. Εἶν' ἄμαρτία νὰ ἐλπίσω.
Σὰν εὐτυχία τὴν ἀγαπῶ τῆς νύχτας τὴ φοβέρα.
Στὴν πόρτα μου ἄλλος δὲ χτυπᾷ κανεὶς ἀπ' τὸν ἀγέρα.
Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἥσυχα τὰ ἔργα, πὺν ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύση ἔχω κοιτάξει.
Ἐδῶκα στὰ παιδιὰ χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα, πὺν γύριζαν τὸ βράδυ.
Γῶρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους, πὺν εἶδα...

Δ. ΣΟΛΩΜΟ

Η ΔΕΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

Καὶ προβαίνει ἡ Μαρία λίγη νὰ πάρη
δροσιά στὰ σωθικὰ τὰ μαραμμένα
εἶναι νύχτα γλυκεῖα καὶ τὸ φεγγάρι
δὲν βγαίνει νὰ σκεπάσῃ ἄστρο κανένα
περίσσια, μύρια, σ' ὅλη τους τὴ χάρη
λάμπουν, ἄλλα μονάχα, ἄλλα δεμένα

κάνουν και κείνα Ἀνάσταση, πὸν πέφτει
τοῦ ὀλόστρωτου πελάου μὲς στὸν καθρέφτη.

— Τὰ μαλλιά σέρνω στὰ λιγνά μου στήθη,
δένω σταυρὸ τὰ χέρια. Οὐράνια, θεῖα !
πέστε Ἐκείνου, πὸν σήμερα ἀναστήθη,
νὰ ἔλεθη ἡ τὴ μαύρη τὴ Μαρία·
μέρα εἶναι ἀγάπης, Ἄδης ἐνικήθη·
καίονται τὰ σπλάγχνα, καίονται τὰ στοιχεῖα·
καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Κόσμου ἀναγαλλιάζει,
καὶ κατ' Αὐτὸν τὴ σπίθα της τινάζει.

Ἦ Οὐρανὸς Ἀλληλούϊα ἠχολογáει·
κατὰ τὴν γῆν ἐρωτεμένος κλίνει·
ζῆ τοῦ νεροῦ καὶ ἡ στάλλα, ὅπου κολλάει
στὸ ποτήρι. Ἀλληλούϊα ἐγὼ κι ἐκείνη·
ὅταν ἡ Πύλη ἀκούστηκε νὰ σπάη,
τὶ χλαλοῖ στὸν κάτω κόσμον ἐγίνη ;
χαίρεται μέσα ἡ ἄβυσσο καὶ ἀσπρίζει
ὁ περασμὸς τοῦ Λυτρωτῆ σφυρίζει.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
πὸν μὲ βιά μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι νὰ σοῦ πῆ.

4

Ἄργιε νὰ λθῆ ἐκείνη ἡμέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

11

Δυστυχής ! παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμμενε νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

"Άλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἄλλ' ἀνάσαση καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φορικτά !

6

12

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλέλεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

"Άλλοι ὠϊμέ ! σιτὴ συμφορά σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ.
Σῦρε νὰ βρῆς τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε, ἔλεγαν οἱ σκληροί.

7

13

κι ἔλεες· πότε, ἄ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἔσομιές ;
καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πᾶν
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι,
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴν δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ,

8

14

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάῦματά θολὸ
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλήθος αἷμα Ἑλληνικό.

ταπεινότατη σοῦ γέρονει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν φτωχοῦ, ποὺ θυροδέρονει
κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

9

15

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματομένα,
ἔξρω ὅτι ἔβγαίνεις κρυφά,
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Ναί, ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄμοι,
ποὺ ἀκατάπαντα γυρεύει
ἢ τὴν νίκη, ἢ τὴν θανά.

10

16

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
Ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἔὰν ἢ χρεῖα τὲς κουρταλῆ.

"Άπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμέγη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

17

Μόλις εἶδε τὴν ὁρμὴ σου
ὁ οὐρανός, πού γιὰ τ' ἐχθρούς
εἰς τὴν γῆ τὴν μητρικὴ σου
ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς.

18

ἐγαλήνευσε καὶ ἐχύθη
καταχθόνια μία βοή,
καὶ τοῦ Ρήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκρατη ἢ φωνή.

19

Ὅλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν,
χαιρετώντας σε θερμά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

20

Ἐφωνάξανε ὡς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21

μ' ὅλον πού ναι ἄλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά,
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: Ψ ε ύ τ ρ α Ἐ λ ε υ θ ε ρ ι ά.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲν συλλογιέσαι
πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπᾶς·
δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνιέσαι
στὲς βρисиές, ὅπου ἀγροικᾶς·

29

Σὰν τὸν βράχον, ὅπου ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερὸ
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνη
εὐκολόσβηστον ἀφρό.

30

Ὅπου ἀφήνει ἀνεμοζάλη,
καὶ χαλάζει καὶ βροχή,
νὰ τοῦ δέγγουν τὴν μεγάλη,
τὴν αἰώνια κορυφή.

31

Δυστυχία του, ὦ, δυστυχία του,
ὅποιοιού θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου,
καὶ σ' ἐκεῖνο ἀντισταθῆ.

35

Ἴδου ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ρίξῃς πιθυμᾶς.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάφτει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

44

Ἄκούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω τμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίζιμο δοντιῶν.

45

Ἄ ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
πὺν τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς ;
ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατος πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχὴ,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος,
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί,

47

καὶ οἱ βροντῆς καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπουν ἀντίσκοπτε ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν Ἄδη,
πὺν ἀκαρτέριε τὰ σκυλιά.

59

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου.
κάθε κύπημα πὺν ἐβγῆ
εἶναι κύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῆ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, θέει
λὲς κι ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ,
ἀπ' τὸ μῖσος, πὺν τὴν καίει,
πολεμάει νὰ πεταχθῆ.

61

Τῆς καρδιᾶς κτυπιὲς βροντᾶνε
μὲς στὰ στήθεια τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια ὅπουν χουμᾶνε
περισσότερο εἶν' γοργά.

63

Τόση ἡ μάνητα καὶ ἡ ζάλη.
πὺν στοχάζεσαι, μὴ πὺς
ἀπὸ μιὰ μεριὰ καὶ ἀπ' ἄλλη
δὲν μείνη ἕνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
πὺς θερίζουνε ζωές !
χάμου πέφτουνε κομμένα
χέρια, πόδια, κεφαλές.

65

Καὶ παλάσκες καὶ σπαθία
μὲ ὄλοσκόρπιστα μυαλά,
καὶ μὲ ὄλόσχιστα κρανία
σωθικὰ λαχταριστά.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά,
καὶ τ' ἀθῶο χόρτο πίνει
αἷμα ἀντὶς γιὰ τὴν δροσιά.

73

Τῆς ἀγῆς δροσάτο ἀέρι,
δὲν φυσᾶς τώρα ἐσὺ πλιά
στῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι
φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

74

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι
δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά.

76

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηγεῖ
τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

77

Τρέχουν ἄροματα χιλιάδες,
σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιαλό·
ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικάραδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

᾽Ω τρακόσιοι ! σηκωθῆτε
καὶ ξανάλθετε σ' ἐμᾶς·
τὰ παιδιὰ σας θελ' ἰδῆτε
πόσο μοιάζουμε μὲ σᾶς.

79

᾽Ολοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
καὶ μὲ πάτημα τυφλοῦ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
κι ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ δλέθρου
πεῖνα καὶ θανατικό,
πὺρ μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελέθρου
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
ἐπεθαίνανε παντοῦ
τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία.
πὺρ ὅ,τι θέλεις ἤμπορεῖς,
εἰς τὸν κάμπο, ᾽Ελευθερία,
ματωμένη περπατεῖς !

83

Στὴ σκιά χειροπιασμένες,
στὴ σκιά βλέπω κι ἐγὼ
κρινοδάχτυλες παρθένες,
ὅπου κάνουμε χορό.

85

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιᾶζει,
πὺρ ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριᾶς.

86

Μὲς στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ·
φιλελεύθερα τραγοῦδια
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

87

᾽Απ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε, ὦ χαῖρε, ᾽Ελευθεριά !

88

97

Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα πὸν ἀνθίσαν οἱ λόγγοι,
γὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

Μὲ φωνὴ πὸν καταπέθει,
προχωρώντας ὀμιλεῖς·
«σήμερ', ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής».

89

103

Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμνοκοπόντας
ἢ Ὁρησκεία μ' ἕνα σταυρό,
καὶ τὸ δάχτυλο κινώντας,
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό.

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
τοῦ χεριοῦ σου ἀνδραγαθία,
πὸν ὅλη θέλει θανατώσει
τὴ μισόχριστη σπορά.

90

104

Σ' αὐτό, ἐφώνησε, τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρηθη, Ἐλευθεριά,
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μὲς στὴν Ἐκκλησιά.

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφρίζουν
τὰ νερά, καὶ τ' ἀγροικῶ
δυνατὰ νὰ μουρμουρίζουν,
σὰν νὰ ρουάζεται θηριό.

94

105

Ἄ ! τὸ φῶς πὸν σὲ στολίζει,
σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴν γῆ.

Κακορίζικοι, πὸν πᾶτε
τοῦ Ἀχελώου μὲς στὴν ροή,
καὶ πιδέξια πολεματε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴ

95

106

Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς,

Νὰ ἀποφύγετε ! τὸ κῦμα
ἔγινε ὄλο φουσκωτό·
ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνημα
πρὶν νὰ εὐρήητε ἀφανισμό.

96

107

Τὸ σπαθὶ σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατῆς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

Βλασφημάει, σκουίζει, μουγκρίζει
κάθε λάουγγας ἐχθροῦ,
καὶ τὸ ρεῦμα γαρογαρίζει
τὲς βλασφημίες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζου
πλήθος ἄλογα, καὶ ὄρθά,
τρομασμένα χλιμιτρίζουν,
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποιὸς στὸν σύντροφο ἀπλώνει
χέρι, ὡσὰν νὰ βοηθηθῆ,
ποιὸς τὴν σάρκα του δαγκώνει,
ὅσο ὅπου νὰ νεκρωθῆ.

110

Κεφαλὲς ἀπελιτισμένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά
κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
γιὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβιέται, — ἀυξάινοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἄχελώου νεροσυρμῆ, —
τὸ χλιμίτρισμα, καὶ οἱ κρότοι,
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

112

Ἔτσι ν' ἀκουα νὰ βουίξη
τὸν βαθὺν Ὠκεανό,
καὶ στὸ κῆμα του νὰ πνίξη
κάθε σπέρμα Ἀγαρηνό.

113

Καὶ ἐκεῖ πού ναι ἡ Ἁγία Σοφία,
μὲς στοὺς λόφους τοὺς ἑπτά,
ὅλα τ' ἄψνχα κορμιά,
βραχосύντριφτα, γυμνά,

114

Σωριασμένα νὰ τὰ σπρώξῃ
ἢ κατάρα τοῦ Θεοῦ,
κι ἀπ' ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξῃ
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ.

115

Κάθε πέτρα μνήμα ἄς γένη
καὶ ἡ Θρησκεία, κι ἡ Ἐλευθερία,
μ' ἀργοπάτημα ἄς πηγαίνει
μεταξύ τους, καὶ ἄς μετροῦ.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
πού μὲ βιά μετροῦε τὴ γῆ.

123

Εἰς αὐτὴν εἶν' ἔακουσμένο,
δὲν νικιέσαι ἐσὺ ποτέ·
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἔξeno
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
κύματ' ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
κι εἶναι εἰκόνα σου λαμπρῆ.

125

Μὲ βρονχίσματα σαλεύει,
πού τρομάζει ἡ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμένα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμπιμο τοῦ ἡλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
τοῦ γλαυκώτατου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικιέσαι εἶν' ἔξαιουμένο
στὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ,
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἕξαιου
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὀλοφουσκωτα πανιά.

129

Σὺ τὲς δύνამες σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἶν' πολλές,
πολεμώντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καῖς.

130

Μὲ ἐπεθύμια νὰ τηράζης
δυὸ μεγάλα σὲ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνό.

131

Πιάνει, αὐξάνει, κοκκινίζει,
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μὲ αἱματοχροση βαφή.

132

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάρχοι,
καὶ δὲν μνέσκει ἕνα κορμί
χάρου, σκιά τοῦ Πατριάρχου,
πὺν σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε ἀποθαμένοις
ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας
κλαῦστε, κλαῦστε κρεμασμένοις
ὡσὰν νὰ ταπε φονιάς.

136

Ἔχει ὀλόνοιχτο τὸ στόμα,
π' ὄρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' Ἅγιον Αἶμα, τ' Ἅγιον Σῶμα
λὲς πὼς θεὸς νὰ ξαναβγῆ.

127

Ἢ κατάρτα πὺν εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῆ,
εἰς ὁποῖον δὲν πολεμήση
καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῆ.

138

Τὴν ἀκούω, βρονταίει δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴν γῆ,
καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰώνιαν ἀστραπή.

139

Ἢ καρδιά συχνοσπαράζει...
πλὴν τί βλέπω ; σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἡ Θεά.

140

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπῃ
τρεῖς φορὲς μ' ἀνησυχία,
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινᾷ.

141

— Παλικάρια μου, οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει,
πὺρ τὲς δάφνες σας μαδεῖ.

143

Μία, πὺρ ὅταν, ὡσὰν λύκοι,
ξαναρχόσταν ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη
ἄχ ! τὸν νοῦν σας τυραννεῖ.

144

Ἡ διχόνια, πὺρ βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολορῆ,
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ' το λέγοντας καὶ σύ.

145

Κεῖ τὸ σκῆπτρο, πὺρ σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰς σὲ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἄπὸ στόμα, ὅπου φθονάει,
παλικάρια, ἄς μὴν πωθῆ
πὺρ τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδερφοῦ τὴν κεφαλή.

147

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά·
ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

148

Τέτοια ἀφήστεν φροντίδα·
ὅλο τὸ αἷμα, ὅπου χυθῆ
γιὰ θρησκεία γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμῆ.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, πὺρ δὲν πονεῖτε,
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς δοκίζω, ἀγκαλιασθῆτε,
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμη νὰ παρῶθῆ·
πάντα ἢ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῆ.

151

ὦ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία !
καταστῆστε ἓνα σταυρό,
καὶ φωνάξετε μὲ μία,
βασιλεῖς κοιτάζτ' ἐδῶ.

152

Τὸ σημεῖο, πὸν προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
στὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

Ἄκατάπαυτα τὸ βρίζουν
τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ πατοῦν
καὶ τὰ τέκνα μου ἀφανίζου
καὶ τὴν πίστη ἀναγελοῦν.

154

Ἐξ αἰτίας σου ἐσπάρθη, ἐχάθη
αἷμα ἀθῶο χριστιανικό,
πὸν φωνάζει ἀπὸ τὰ βᾶθη
τῆς νυκτός· «Ν ἄ κ δ ι κ η θ ὦ».

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη οἶχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
πὸν εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

Α'

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει,
λαλεῖ πουλί, παίρνει σπειρὶ κι ἡ μάννα τὸ ζηλεύει.
Τὰ μάτια ἡ πεῖνα ἐμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάννα μνέει·
στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παρᾶμερα καὶ κλαίει·
— Ἔρρο τουφέκι σκοτεινό, τὶ σ' ἔχω γὰρ στὸ χέρι ;
ὅπου σὺ μοῦ γίνεσ βαρὺ κι ὁ Ἄγαρηνός τὸ ἔξερι».

Ἐἰσαγωγικὴ παρατήρησις: Ἡ ζωὴ, πὸν ἀνασταίνεται μὲ ὄλες της τὲς χάρες ἀναβρῶζοντας ὀλοῦθε, **νέα,**

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ' 12

λαχταριστή, περιχυνόμενη εις ὄλα τὰ ὄντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη ἀπ' ὄλα τῆς φύσης τὰ μέρη θέλει νὰ καταβάλη τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ· θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ ὁποῖα πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος της.

Ἡ ὠραιότης τῆς φύσης, ποῦ τοὺς περιτριγυρίζει αὐξάνει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὴν ἀνυπομονησίαν νὰ πάρουν τὴ χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι θὰ τὴ χάσουν].

Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι ὅσ' ἀνθία βγαίνουν καὶ καρποὶ τόσ' ἄρματα σὲ κλειοῦνε.
Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μὲς στὴ θάλασσα βαθιὰ ξαναπετιέται πάλι,
κι ὀλόλευκο ἐσύμιξε μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ κάλλη.

Καὶ μὲς στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ' ἔφθασε μ' ἀσπούδα,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἥσκιο τῆς γαλάζια πεταλούδα,
ποῦ εὐώδισσε τὸν ὕπνο τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο·
τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σ' ὦρα γλυκεῖα κι ἐκεῖνο.
Μάγεμα ἢ φύσις κι ὄνειρο στὴν ὁμορφιὰ καὶ χάρη,
ἢ μαύρη πέτρα ὀλόχρυση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι·
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κραίνει·
ὅποιος πεθάνῃ σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Τρέμ' ἢ ψυχὴ καὶ ξεστοχᾷ γλυκὰ τὸν ἑαυτὸ της,

Γ'

1

Μητέρα μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα,
κι ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριο ζοῦν πάντα τὰ παιδιὰ σου
μὲ λογισμό καὶ μ' ὄνειρο, τὶ χάρ' ἔχουν τὰ μάτια,
τὰ μάτια τοῦτα νὰ σὲ ἴδουν μὲς στὸ πανέρομο δάσος,
ποῦ ξάφνου σοῦ τριγύρισε τ' ἀθάνατα ποδάρια,
(κοίτα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπροῆς, μὲ φύλλα τῶν Βαϊῶνε !
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἄκουσα, δὲν εἶδα,
ἀτάραχη σὰν οὐρανὸς μ' ὄλα τὰ κάλλη πῶχει,
ποῦ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη ναι κρυμμένα
ἀλλά, Θεά, δὲν ἤμπορῶ ν' ἀκούσω τὴ φωνή σου,
κι εὐθὺς ἐγὼ τ' Ἑλληνικοῦ κόσμου νὰ τὴ χαρίσω ;

(Ἡ Θεὰ ἀπαντᾷ εἰς τὸν ποιητὴ καὶ τὸν προστάζει νὰ ψάλλῃ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου).

2

Ἔργα καὶ λόγια, στοχασμοί, στέκομαι καὶ κοιτάζω,
λούλουδα μύρια, λούλουδα, πὺν κρύβουν τὸ χορτάρι,
κι ἄσπρα, γαλάζια, κόκκινα, καλοῦν χροσὸ μελίτσι,
ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐδῶθε μὲ τὸ Χάρο.

Μὲς στὰ χαράματα συχνά, καὶ μὲς στὰ μεσημέρια,
καὶ σὰ θολώσουν τὰ νερά, καὶ τ' ἄστρα σὰν πληθύνουν,
ξάφνου σκιροῦν οἱ ἀκρογιαλιές, τὰ πέλαγα κι οἱ βράχοι.

« Ἄραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἄγγλου !

Πέλαγο μέγα πολεμᾶ, βαρεῖ τὸ καλυβάκι.

κι ἀλιά ! σὲ λίγο ξέσκεπα τὰ λίγα στήθια μένουν
ἀθάνατή σαι, πὺν ποτέ, βροντή, δὲν ἡσυχάζεις ; »

Στὴν πλώρη, πὺν σκιρτᾶ, γυρτός, τοῦ τὰ π' ὁ ξένος ναύτης

δειλιάζουν γύρου τῆ νησιά, παρακαλοῦν καὶ κλαίνε
καὶ μὲ λιβάνια δέχεται καὶ φῶτα τὸν καημὸ τους
ὁ σταυροθόλωτος ναὸς καὶ τὸ φτωχὸ ξωκλήσι.

Τὸ μῖσος ὅμως ἔβγαλε καὶ κεῖνο τὴ φωνή του

« φαρού, τ' ἀγκίστρι π' ἄφησες, ἄλλοῦ νὰ ρίξης ἄμε »

μὲς στὰ χαράματα συχνά, καὶ μὲς στὰ μεσημέρια,
κι ὅταν θολώσουν τὰ νερά, κι ὅταν πληθύνουν τ' ἄστρα,
ξάφνου σκιροῦν οἱ ἀκρογιαλιές, τὰ πέλαγα κι οἱ βράχοι

γέρος μακριά, π' ἀπίθωσε σ' ἀγκίστρι τὴ ζωὴ του,
τὸ πέταξε, τ' ἀστόχησε, καὶ περιτριγυρνώντας :

« Ἄραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιάς, τόπ' Ἄγγλου !

Πέλαγο μέγ', ἀλίμονον ! βαρεῖ τὸ καλυβάκι

σὲ λίγην ὥρα ξέσκεπα τὰ λίγα στήθη μένουν

ἀθάνατή σαι, πὺν βροντή, ποτέ δὲν ἡσυχάζεις,

πανερημιὰ τῆς γνώρας μου, θέλω μ' ἐμὲ νὰ κλάψης.

3

Δὲν τοὺς βαραίν' ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἔγινε πνοή τους

κι ἐμπόδισμα δὲν εἶναι

στὲς κορασιὲς νὰ τραγουδοῦν, καὶ στὰ παιδιὰ νὰ παίζουν.

6

Ἔ Ο Πειρασμός.

Ἔστησ' ὁ Ἔρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,

κι ἡ φύσις ἤρθε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκειά της ὥρα,

καὶ μὲς στὴ σκιά, πὺν φούντωνε καὶ κλεῖ δροσιὲς καὶ μύσχους,

ἀνάκουστος κελαηδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια καὶ γλυκά, νερά χαριτωμένα,
χύνονται μὲς στὴν ἄβυσσο τῆ μοσχοβολισμένη,
καὶ παίρνουνε τὸ μύσχο της, κι ἀφήνουν τὴ δροσιά τους,
κι οὐλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.
Ἐξ' ἀναβρούζει κι ἡ ζωὴ, σ' γῆ, σ' οὐρανό, σὲ κῆμα
ἀλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκινήτο ναι κι ἄσπρο,
ἀκίνητ' ὅπου κι ἂν ἰδῆς, καὶ κάτασπρ' ὡς τὸν πάτο,
μὲ μικρὸν ἤσκιον ἄγνωρον ἔπαιξ' ἡ πεταλούδα,
πού χ' εὐωδίσει τ'ς ὕψους τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.

Ἄλαφροήσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί δεσ'
νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανό, καὶ θάλασσα νὰ πνένε
οὐδ' ὅσο κἄν ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
γύρου σὲ κάτι ἀτάραχο, π' ἀσπρίζει μὲς στὴ λίμνη,
μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
κι' ὁμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΟΥ ΛΟΡΔΟΥ ΜΠΑΪΡΟΝ

1

Λευθεριά, γιὰ λίγο πάψε
νὰ χτυπᾶς, μὲ τὸ σπαθί.
τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
εἰς τοῦ Μπαΐρον τὸ κορμί.

2

Καὶ κατόπιν ἄς ἀκλουθοῦνε
ὅσοι ἐπράξαν λαμπρὰ
ἀποπάνου του ἄς χτυποῦνε
μόνον στήθια ἠρωϊκά,

3

Πρῶτοι ἄς ἔλθουν οἱ Σουλιῶτες
καὶ ἂπ' τὸ λείψανο αὐτὸ
ἄς μακραίνουν οἱ προδότες,
κι ἂπ' τὰ λόγια, πού θὰ πῶ.

4

Φλάμπουρα, ὄπλα τιμημένα,
ἄς γιρθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
καθὼς ἦτανε γιομένα
εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανά,

5

Ποῦ βαστοῦσε τὸ μαχαίρι,
ὅταν τοῦ λειψε ἡ ζωή,
μέσ' σι' ἀνδρόφονό του χέρι
καὶ δὲν τ' ἀφήνε νὰ βγῆ.

7

Καὶ γιορμένοι στὸ πλευρό τους
οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ
αὐρία βλέπουν σι' ὄνειρό τους
ἐξευχίσματα τοῦ ἐχθροῦ.

9

Ἐχει πλάγιασμα θανάτου
κι ἄλλος ἄντρας φοβερός,
εἰς τὰ πόδια του ἀποκάτου,
κι εἶναι ἀντίκου του ὁ ναός.

11

Μέσαθε ἐπαιρνε ὁ ἀέρας
μὲ δροσόβολη πνοή
τὸ λιβάνι τῆς ἡμέρας
καὶ τοῦ τό φερν' ὡς ἐκεῖ.

13

Καθὼς βλέπεις καὶ μαυρίζει
ἡσκιος νέου κυπαρισσιῶ
ἂν τὴν ἄκρη του δὲ γγίζη
αὐρα ζέφυρου λεπτοῦ.

15

Σκιάζειςαι ἴσως μὴ χουμήσουν
ξάφνου οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωὶ
καὶ τὸ στρατεύμα νικήσουν
π' ἔχει ἀνίκητην ὁρμή ;

6

Ὅταν στῆς νυχτός τὰ βάθη
τὰ πάντα ὅλα σιωποῦν,
κι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ πάθη,
πού ναι ἀνίκητα, ἀγρουπνοῦν.

8

Αὐτὸς ἀγρουπνος στενάζει
κι εἰς τὴν πλάκα τὴν πικρή,
ποῦ τὸν Μπότσαρη σκεπάζει
γιὰ πολλὴ ὥρα ἀγοπορεῖ.

10

Ἄκριβὸ σὰν τὴν ἐλπίδα
π' ἔχει πάντοτε ὁ θνητός,
γλυκοφέγγει ἀπ' τὴ θυρίδα
τὸ Ἅγια Τράπεζας τὸ φῶς.

12

Δὲν ἀκοῦς γύρου πατήματα
μόν' τὸν ἡσκιό του θωρεῖς,
ὅπου ἀπλώνεται στὰ μνήματα
ἔρμος, ἄσειστος, μακρός.

14

Πές μου, ἀνδρεῖε, τί μελετοῦνε
οἱ γενναῖοι σου στοχασμοί,
ποῦ πολλὴ ὥρα ἀγοποροῦνε
εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή ;

16

Ἡ σοῦ λείει στὰ σπλάχνα ἡ φύσις
μ' ἓνα κίνημα χροφό :
— «Τὴν Ἑλλάδα θε ν' ἀφήσης,
γιὰ νὰ πᾶς στὸν οὐρανό ;»

17

Βγαίνει μάγεμα ἀπ' τὴ στάχτη
τῶν ἠρώων καὶ τὸν βασιᾶ
καὶ τὴ θέληση τοῦ ἀδράχτει
τότε αἰσθάνεται μὲ μιὰ,

18

Τὴν ἀράθυμη ψυχὴ του,
ποὺ μὲ φλόγα ἀναζητεῖ
νὰ τοῦ σύρη τὸ κορμί του
σὲ φωτιὰ πολεμική.

A. ΚΑΛΒΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΛΟΧΟΝ

1

Ἄς μὴ βρέξη ποτὲ
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ἄς μὴ σκορπίση
τὸ χῶμα τὸ μακάριον,
ποὺ σᾶς σκεπάζει.

2

Ἄς τὸ δροσίζη πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρά της δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφυτρώουν
αἰώνια τ' ἄνθη.

3

Ὡ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα ψυχαί, ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν Ἡρώων,
καύχημα νέον.

4

Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ μυρτιά σᾶς ἐπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

5

Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἢ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον,
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπυρίσσου.

6

Ἑλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιτοι
Ἑλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος.

7

Ὁ γέρον φθονερός,
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρός,
καὶ πάσης μνήμη, ἔρχεται.
Περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὅλην.

8

Ἄλλ' ὅτε πλησιάσῃ
τὴν γῆν, ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξει τὸν δρόμον του
ὁ χρόνος τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

9

Ἐκ τῆν στάμναι χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

10

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σιῆπτρον
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρα.

11

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσειν
κόνιν καὶ εἰπεῖν : τὸν ἔνδοξον
λόγον, τέκνα, μιμήσατε,
λόγον Ἡρώων.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ ΤΟ ΚΙΒΟΥΡΙ

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε καὶ ὁ Δῆμος παραγγέλλει :
Σύρτε, παιδιὰ μου, στὸ νερό, ψωμί νὰ φᾶτ' ἀπόψε,
καί, σὺ Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
νὰ σοῦ χαρίσω τ' ἄρματα, νὰ γένης καπετάνος.

Παιδιὰ μου, μὴ μ' ἀφήνετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο·
γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλὰ στὴν κοῦρα βρύση,
πού ναι τὰ δέντρα τὰ δασιά, τὰ πυκναραδιασμένα.
Κόψτε κλαδιὰ καὶ στρώστε μου καὶ βάλτε με νὰ κάτσω,
καὶ φέрте τὸν πνευματικὸ νὰ μὲ ξεομολογήση,
γιὰ νὰ τοῦ πῶ τὰ κρίματα, ὅσα χω καμωμένα
δώδεκα χρόνια ἀρματωλός, σαράντα χρόνια κλέφτης.
Καὶ βγάλτε τὰ χαντζάρια σας φκειαίστε μ' ὠριὸ κιβούρι,
νά ναι πλατὺ γιὰ τ' ἄρματα, μακρὸ γιὰ τὸ κοντάρι.
Καὶ στὴ δεξιὰ μου τὴ μεριὰ ν' ἀφήστε παραθύρι,
νὰ μπαίνη ὁ ἥλιος τὸ πρωῖ καὶ τὸ δροσιὸ τὸ βράδυ,
νὰ μπαينوβγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀηδόνια.

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα, σάν τόν ἥλιο σου, ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει
πῶς εἰς τὸ φῶς του λαχταροῦν ἢ θάλασσα κι οἱ κάμποι,
πῶς λουλουδίζουν τὰ βουνά, τὰ δάσ', οἱ λαγκαδιές,
στέλνοντάς σου θυμίαμα μυριάδες μυρωδιές!

Ἐφρολογοῦν οἱ ρεματιές καὶ λαχταρίζ' ἡ λίμνη,
χίλιες πουλιῶν λαλιές ἤχοῦν, τῆς ὁμορφιάς σου ὕμνοι·
σ' ἄπειρ' ἀστράφτουν χρώματα παντοῦ λογῆς λογῆς
τ' ἀγέρος τὰ πετούμενα, τὰ σεροπετὰ τῆς γῆς.

Κι αὐτὸς σηκώνει τ' ἀλαφρὸ τῆς καταχνιάς μαγνάδι,
κι ἡ κάθε στάλ' ἀπὸ δροσιὰ γυαλίζει σάν πετραδί,
ἡ κάθε ἀχτίδα του σκορπᾷ μὲ τὴν ἀναλαμπὴ
χαρά, ζωὴ καὶ δύναμη κι ἐλπίδα, ὅπου κι ἂν μπῆ.

Φαντάζεις σάν τόν ἥλιο σου, ἐσύ, καλὴ πατρίδα,
καὶ μάγια σάν τὰ μάγια σου στὸν κόσμον ἄλλοῦ δὲν εἶδα.

Ἡ γῆ σου εἶναι παράδεισος κι αἰώνια γαλανὸς
γύρω σου καθρεφτίζεται στὸ πέλαγ' ὁ οὐρανός.

Κι οἱ νύχτες σου μὲ τ' ἄστρα τους, μὲ τὴ γαλάζια πάστρα
μὲ τ' ἀηδονολαλήματα, τρεμάμενα σάν τ' ἄστρα,
μὲ τὸ φεγγάρι, πού περνᾷ σάν ὄνειρο εὐτυχιάς,

στὴ μέση τῆς ἀπέραντης οὐράνιας ἡσυχιάς,
οἱ νύχτες σου δροσοβολοῦν χιλιόπλουμα λουλούδια
καὶ στῶν παιδιῶν σου τὲς καρδιές ἀμάραντα τραγοῦδια·
σταλάζουν εἰς τὰ σπλάχνα τους θεράπειο λησιμονιάς
ἐλευτεριάς ἀγάλλιαση καὶ μῖσος τυραννιάς.

Μάγεμ' ἀσημοῦφαντο, φῶς μαργαριταρένιο
λυώνονται σ' ἓνα χάραμα ξανθό, μαλαματένιο.

Γιομαῖτος μόσκους καὶ δροσιές ὁ Ζέφυρος τερνά,
μέσ' ἀπ' ἀγάπης φαντασιές τὰ πλάσματα ξυπνᾷ.

Κι ἀνάμεσα στὰ χρώματ' ἀπὸ χίλια οὐράνια τόξα.

προβαίνει πάλ' ὁ ἥλιος σου εἰς ὅλη του τὴ δόξα,
καί, σὰν τοῦ μεγαλείου σου σύμβολο φωτεινὸ,
ἕως στὸ χρυσὸ βασίλεμα λάμπει στὸν οὐρανό.

Ἐλλάς, τὸ μεγαλεῖο σου βασίλεμα δὲν ἔχει
καὶ δίχως γνέφια τοὺς καιροὺς ἡ δόξα σου διατρέχει.

Ὅσες φορὲς ὁ ἥλιος σου νὰ σὲ φωτίσῃ ἐρῶθῃ
θὲ νὰ σ' εὐρῇ πεντάμορφη, στεφανωμένη, ὀρθή.

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Ο ΘΕΙΟΣ ΒΡΑΧΟΣ

Ἐσ' εἶσαι, πὺν κορώνα σου φορεῖς τὸ Βράχο ; Ἐσ' εἶσαι,

Βράχε, πὺν τὸ ναὸ κρατᾶς, κορώνα τῆς κορώνας ;

Ναέ, καὶ ποιὸς νὰ σ' ἔχτισε, μὲς στοὺς ὥραϊοις, ὥραϊο,

γὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη Ἐσένα ;

Σ' ἐσὲ ἀποκάλυψη ὁ ρυθμὸς, κάθε γραμμὴ, καὶ Μοῦσα :

λόγος τὸ μάραρο ἔγινε, κι ἡ ἰδέα τέχνη καὶ ἦρθες

στὴ χώρα τῆ θαυματουργή, πὺν τὰ στοχάζεται ὅλα

μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετρομένων,

ἦρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τὶς Θρησκείες

κυκλώπειε, λυγερόκορμε, καὶ σὰ ζωγραφισμένε.

Ὅμοια τὰ πολύτιμα παντοτινὰ μαγνάδια,

ἴδια στὴ στέγνια, στὴ νοτιά, στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι,

πὺν χέρι δὲν ξεῦφαινε τα, καὶ χρόνια δὲν τὰ φτεῖρουν,

καὶ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ πῶς ἀπ' ἀρχῆς πλεχτήκαν,

κι ἀνήμπορ' εἶναι ἡ μαστοριά νὰ τὰ ξαναρχινήσῃ,

στοιχεῖα γιὰ τ' ἀργάστηκαν ἀπὸ δροσοσταλίδες

καὶ νέραϊδοι μὲ τοὺς ἀφροὺς καὶ Ἀγγέλισσες μὲ ἀχτίδες.

Ἔτσι καὶ σύ. Οὔτε δύνουσιν ἄλλοῦ, ναέ, νὰ ζήσης,

παρὰ ὅπου πρωτοφύτρωσες : Ἀνθός, κι ἡ Ἀθῆνα γάστρα,

Στὴν ἴδια γῆ, στῶν ἴδιων σου Θεῶν τὸ κατατόπι.

καὶ ἀπὸ μακάρων αἶματα, πὺν στάζαν ἐδῶ κάτω,

καὶ βοήθαγαν τὴ γέννα τους, φύτρωσες, ὡς φυτρώνουν

οί νάρκισσοι κι οί ύάκινθοι καί οί δάφνες κι οί άνεμώνες
κι ὅσα ἅπ' τ' ἀνθρώπου τὸ κορμί στοῦ λουλουδιοῦ περνοῦσαν.
Κι ὅπου σοῦ πήρανε βλαστὸ καί σπόρο ὅπου σοῦ κλέψαν,
τὸ ξαναφρύτρωμα ἄμοιαστο, καί πάει τοῦ κάκου ὁ σπόρος.
Ναέ, τὰ θέμελά σου, ἐσὲ δὲν εἶναι ριζωμένα
σὰ νὰ τὴ γγίξαν τρίσβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπὸ τὰ γνέφια,
σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμοτόπι
τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσὲ στοῦ ἀέρα
τὴ διαφανάδα τὴ γλαυκὴ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.
Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφὴ σου ἐσὲ δίχως θρασὰ νὰ πάη,
γιὰ νὰ χαθῆ στὰ ἀέραντα, πὺ μᾶτι δὲν τὴ φτάνει,
τὸ Πνεῦμα πρὸς τ' ἀέραντα ξέρει ἀπαλὸ καί φέρνει.
Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
καματερὰ ἀνθρωπόμορφα στρωμένα ἅπ' τὴ βουκέντρα
φαρμακερὰ καί ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότη.
Ἐσένα μὲ τὸ λογισμό κι ἐσὲ μὲ τὸ τραγούδι
σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύτερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
καί ὁ Νόμος σὰν πρωτόγινε τῆς πολιτείας προστάτης,
μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε κι ἦταν κι αὐτὸς τραγούδι,
καί ὁ δαμαστής σου μάρμαρο, Ναέ, καί ὁ πλαστουργὸς σου,
δίχως νὰ ἰδρώση νικητῆς, δίχως ἀγῶνα πλάστης.
Κι ἀκοῦστε ! Πρέπει κι ὁ ἀνθρωπος, κάθε φορὰ πὺ θέλει
νὰ ξαναβρῆ τὰ νιάτα του, νὰ ρχεται στὸ ποτάμι
τῆς Ὁμορφιάς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μπροστὰ τὰ ὠραῖα,
νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καί γκαρδιακὰ νὰ σκύβη
προσκυνητῆς, ἐρωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.
Κι ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καί μεταλάβη ἅπ' ὅλα,
πάλι καί πάντα νὰ γυρνᾷ σ' ἐσένα μ' ἕναν ὕμνο.
Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσὲ νὰ παίρνη τέλος.
Ποῦ νὰ τὴ βρῶ, καί σὰν τὴ βρῶ, πὺ νὰ τὴν καταλάβῶ
τῆς καλλονῆς σου τὴν ψυχὴ, Ναέ, καί τῆς ψυχῆς σου
τὸ μυστικὸ πῶς νὰ τὸ πιῶ, τὶ δάχτυλα, ποιά χέρια
θὰ μοῦ τὸ παίξουνε, καί ποιά πνοὴ θὰ μοῦ κυλίση
τὸ μυστικὸ σου μέσα μου σὰ ροδοκόκκινο αἷμα
γιὰ νὰ τὸ κάμω λάλημα, πὺ νὰ τ' ἀξίζω ἐσένα ;

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

Είδα την θέσιν την κενήν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος
ὅπου ὑποῦτο ἡ Παλλὰς ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
Παρέσυρε τὸ ἄγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος,
καὶ τίποτε δὲν σώζεται, οὐδ' ἕχνος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον· δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος,
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων,
γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
ἀργὰ φθῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ ὁράκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν ἡ σαρακώδης πάλη,
παραμορφοῦσα, φθείρουσα, ἀθάνατα μνημεία·
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη
καὶ νικημένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τί ἔγινε τὸ ἄγαλμα ; οὐδεὶς γνωρίζει πλέον,
οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον παλαιὸν πρὸς τὸν χρόνον·
ἀκμαῖον τὸ ἀπῆλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἀκμαῖον,
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνον.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ

Τὴν κεφαλὴ σου μόνον ὁ χρόνος ἔχει πάρει,
δὲν μπόρεσε νὰ πάρῃ καὶ τὴ ζωὴ μαζί·
ζωῆς μαρμαρωμένης αἰώνιο ἀπομεινάρι
τ' ἀκέφαλο κορμί σου στηλώνεται καὶ ζῆ.

Ζωντανεμένη ἡ πέτρα δὲν σέρνεται στὸ χῶμα·
τὴν κάνει φῶς, ἀέρα, ἡ τέχνη ἡ φτερωτή·
Ζητώντας σκαλοπάτι γιὰ νὰ ψηλώσῃ ἀκόμα
ξεφυλισμένον κύκνο τὸ πόδι σου πατεῖ.

Εἶσαι θεά, νεράϊδα μητέρα ἢ παρθένα ;
πατρίδα ἔχεις τ' ἀγέρι, τὸ νερό ;
Λὲν θέλω νὰ τὸ μάθω, τὸ βλέπω—εἶσαι γιὰ μένα
ὅ,τι ἀγαπῶ, πιστεύω, λατρεύω, λαχταροῦ.

Τὴν κεφαλή σου ὁ χρόνος ἂν ἴσως ἔχει κόψει,
μὲ τὴ δική του γνώμη καὶ τὴν ἐπιθυμιὰ
καθένας σοῦ χαρίζει καὶ μιὰ καινούργιαν ὄψη·
ἀλλάξεις χίλιες ὄψεις καὶ μένεις πάντα μιὰ.

᾽Ω ! σὲ γνωρίζω ! Εἶσαι ὁμορφιὰ αἰώνια
καὶ ὁ ἄψυχος ὁ κύκνος, πού ἔμπρὸς ἐκεῖ πατεῖς
μὲ τόση περιφάνεια, μὲ τόση καταφρόνια
ὁ κύκνος τὸν γνωρίζω, ποιὸς εἶναι ; ὁ ποιητής.

N. PETIMEZA

ΑΡΧΑΙΑ ΠΗΓΗ

Ἐπόψε, ἀρχαία πηγὴ, ποθῶ μαζί σου ἓνα ξενύχτι,
πλάει στοῦ κισσοῦ τὸ φύλλωμα,
Νὰ μᾶς τυλίγη ἡ Ἄρτεμις σ' ἓνα ἀσημένιο δίχτυ
στοῦ βράχου ἐκεῖ τὸ κοίλωμα.

Ν' ἀκούω μὲς τὴ γλυκεῖα νυχτιὰ τὸ φλοῖσβο σου νὰ πέφτει
σὲ χίλια ῥοσμάτων ῥοσματα,
Καὶ ν' ἀντικρύξῃ ἡ ὄψη μου στὸ μάγο σου καθρέφτη
τοῦ χρόνου τὰ περάσματα.

ΑΘΗΝΑ

Ὁ κόρφος, τὰ νησιά, οἱ λόφοι, οἱ κάμποι
τῆς Ὀμορφιάς τὸ Κάστρο... στὸν αἰῶνα
πεντάμορφη, γλυκειά, ἡ Ἀθήνα λάμπει.
Ἐδῶ μιὰν ἀνοιξη καὶ τὸ χειμῶνα
μᾶς φέρν' ἡ γεναριάτικη λιακάδα.
Καὶ μὲς τὸ φωτοπέλαο... Τοῦ ἔλαιώνα
ἢ πινελιά, τοῦ κάμπου ἢ πρασινάδα,
στὸν κόρφο ταξιδιάρικο πανάκι...
Μιὰν ἄφραστη λιγώνει μὲ γλυκάδα
κι ἐνῶ ξεχνῶ τὸ πὺρ μὲ τρώει σαράκι,
στῶν στίγων μου ρυθμοί, ρίμες καὶ μέτρα,
ὁ κάθε μαχαλάς, κάθε σοκάκι,
καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι Σου καὶ ἡ πέτρα, (*)

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑ

ΤΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

Σκόρπιοι ναοί ! Κατάλευκοι ρυθμοὶ καὶ χαλασμένοι
μιᾶς Ἀπολλώνιας μουσικῆς ἤχοι μαρομαρωμένοι,
πὺρ τὸ βουβὸ τραγούδι Σας κρουφὰ ἢ ψυχὴ τ' ἀκούει
ἢ σιωπὴ στὴν ἄρπα τῆς τὴν ἄλλη νὰ τὸ κρούη.

Ναυάγια στὸν Ἀττικὸ τὸ βράχο συντριμμένα
σᾶς χαιρετῶ, μ' ἀπάνω Σας δὲν γέρνω λυπημένα
Ὁ ἥσκιος Σας περήφανος κι ἀθρόηνητος ἄς πέφτη
μὲς τὸν τερπνὸ τοῦ Ἰδανικοῦ κι ἀθόλωτο καθρέφτη.

Ἀπὸ μακριὰ Σᾶς χαιρετοῦν τῆς φοινικιάς τὰ τόξα,
κλαδιὰ σεμνὰ ἀργοκίνητα, πὺρ τὰ σαλεύει ἡ δόξα,
τὴ νίκη σὰ νὰ νοσταλγοῦν, π' ἀνοιξε τὰ φτερά της
ἔρμη τὴν γκορμισμένη της ἀφήνωντας φωλιά της.

(*) Θὰ ἐννοήσωμεν τὸ ρῆμα γίνονται.

Ὁ χρόνος στή σκληράδα Σας τὸ διάβα του σκαλίζει,
μὰ ἡ τεχνίτρα ἢ Ἄνοιξη τάχα πὼς ξαναχίττει,
τὸ ραγισμένο τρίγλυφο καὶ τὴ νεκρὴ ὑδρορορὴ
γεμίζει μὲ μι' ἀνώφελη τὶς χαρμάδες χλόη.

Τυλίγει μάταια γύρω σας τὴ νύχτα καὶ τὴ μέρα
ὁ ἅγιος κύκλος τοῦ φωτός στὸ σιωπηλὸν ἀγέρα.
ἔσεῖς μὲ τὰ μαρμάρια, μὲ τ' ἄλλωτα σας χρόνια
σκεπάζετε τὴν κορυφὴ τῆς Ὁμορφιάς αἰώνια.

Ἔ! μιὰ αὐγὴ—μιὰ ὄνειρον αὐγὴ—στὰ Βάθη Σας χαράζει,
ποὺ ὅλη τὴν λάμψη της, στερονὴ σπουδὴν ἀργοσταλάζει,
νὰ φέγγη μὲς στὴ σκοτεινιά τῆς Αἰθῆς τὸ Θεό Σας
λέξ, καὶ δὲν ἔσβησε γι' αὐτὸν ὁ λύχνος στὸ σηκό Σας.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΟΝΟ ΜΟΥ

[Ὁ ποιητὴς ζητᾷ νὰ ἡσυχάσῃ τὴν ψυχικὴν του ἀνησυχίαν
ἐν τῇ μονῳσί, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ κοσμικῇ δόξῃ, ἀλλὰ δὲν
τὸ ἐπιτυγχάνει. Μόνον ἡ τέχνηπραῦνει καὶ τέρπει τὴν ἀνή-
συχον ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ].

Σ' ἓνα κελὶ ἔμεινα
μὲ τὸ μεγάλο πόνου μου.
Καὶ τὸ κελὶ στενόχωρο
καὶ ὁ πόνος μου μεγάλος
Τὸ τίναξε, τὸ σκόρπισε
στοὺς τέσσερες ἀνέμους.

Σὲ μιὰ ἐκκλησιὰ σφαλιστήκα
μὲ τὸ μεγάλο πόνου μου.
Κι ἡ ἐκκλησιὰ ἦτον ταπεινὴ
καὶ ὁ πόνος μου μεγάλος.
Καὶ ράγισε καὶ χώρισε
τῆς ἐκκλησιαῖς τοὺς τοίχους.

Σ' ἓνα παλάτι ἀνέβηκα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου.
Καὶ τὸ παλάτι ἀπλόγωρο
μὰ ὁ πόνος πιὸ μεγάλος.
Τὸ τράνταξε, τὸ σώριασε,
χαλάσματα καὶ σκόνη.

Στερονὰ σ' ἔσένα πέταξα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου,
σ' ἔσένα ξέσκεπο ἱερὸ
μὲ τοὺς πεσμένους στύλους
Κι ἐσὺ τὸν καλοδέχτηκες
στὴ μαρμαρένια ἀγκάλη.

Ἄπ' τὴ δική σου ἀσκεπασιά
στὰ οὐράνια πάει ὁ πόνος μου
κι ἀπ' τοὺς πεσμένους στύλους σου
περνᾷ, φεύγει καὶ φτάνει,
πέρα στ' ἀπόμακρα βουνὰ
καὶ στοῦ πελάου τὰ βάθη.

Προσκυνητῆς στὰ πόδια σου
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου,
θυσία κι ἀφιέρωμα
δικό σου τὸν ἀφήνω
μενεξεδοστεφάνωτη
θεά, Ἄθηνᾶ Παρθένος !

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Φ Η Μ Ι Ο Σ

Κάποιο θεὸ θὰ πείσωσα κάποιο μεγάλο κοῖμα

Μ' ἔσπρωξ' ἔδῶ μαζί σας.

Ἐγὼ εἶμ' ὁ καθαρὸς ρυθμὸς, τ' ἀκάθαρτο εἶστε κῦμα

Τῆς τύφλας καὶ τῆς λύσσας.

Τὸν Τερπιάδη μ' ἔσπρωξε μιὰν ἄδικη κατάρα
Σὲ μαύρη καταδίκη.
Καὶ σμίγει τὸ τραγούδι τῆς χρυσόχορδῆ κιθάρα
Μὲ τὸ οὐρλιασμὰ σας, λύκοι.

Ἐμένα ὠνειρευτήκατε ὑπάκοο στόμα, σκλάβο
Γιὰ τὸ ξεφάντωμά σας ;
Δὲν εἶμ' εὐκολοσύνητριφτη βαρκοῦλα ἐγώ· τὸν κάβο
Δὲν τρέμω τῆς ψευτιᾶς σας.

Λεῖπει στὰ ξένα ὁ βασιλιάς, καὶ εἶν' ἄδειο τὸ παλάτι.
Χαθῆτε χαροκόποι !
Τοῦ παλατιοῦ κάθε γωνιά καὶ πλατωσιά, γιομάτη
Ἀπὸ τὴν Πηνελόπη

Κι ἂν τώρα τὴν ὀρέγεστε, καὶ λάγνα πρὸς ἐκείνη
Τ' ἀπλώνετε τὰ χέρια,
Τὴν παραστέκουν οἱ θεοί· γύρω τῆς πάντα εἰρήνη
Καὶ δύναμη ἀπ' τ' ἀστέρια.

Καὶ νύχτα μέρα μάχεται, καὶ ὑφάντρα καὶ χαλάστρα
Ἐφαίνει καὶ ξεῦφαίνει.
Ὅσο πὸν νά ρθῆ ὁ ἄντρας τῆς, ἢ μιὰ γιὰ πάντα πλάστρα
Χαρά, πὸν τὴν προσμένει.

Καὶ θὰ γυρίσῃ ἐκδικητῆς ὁ ἄντρας, τὸ μεγάλο
Δοξάρι θὰ τεντώσῃ.
Κι ὅλους ἀλύπητα τὸν ἕνα πάνω ἀπὸ τὸν ἄλλο,
Στὰ ὄρνια θὰ σᾶς δώσῃ.

Καὶ μοναχὰ τοῦ δοξαριοῦ τὸ δρόμο θὰ ποδίσῃ
Τοῦ τραγουδιοῦ μου ἡ χάρη.
Ρήγας κι ἐγὼ κι ὁ βασιλιάς, πὸν θὰ ξαναγυρίσῃ
Στὸ πλάι του θὰ μὲ πάρῃ.

Τὴν Πηνελόπη θὰ κυκλώσῃ Ὀλύμπια λαμπεράδα
Στὸν ἀργαλειὸ σκυμμένη,
Κι ὅλα πλατιά, κι ἡ πιὸ στενὴ θὰ φέξῃ χαραμάδα
Μὲ φέγγος, πὸν ἀνασταίνει.

Κι ἐκεῖ πού τὰ σκουξίματα τῶν τσακαλιῶν θὰ δέρονουν

Γύρω σας τὸν ἀέρα.

Ἐμένα τῆς πολύμνιας τὰ χέρια θ' ἀεροσφέρονουν

Πρὸς τὴ γαλάζια μέρα! »

Στῶν πονηρῶν ἀνάμεσα τὸ ἀπόκοτο κοπάδι

Τέτοια προφήτης ἔβλεπες καὶ τέτοια μελετοῦσες

Πρὸς τὴν κιθάρα σου κλιτός, ὦ Φῆμιε Τερπιάδη,

Κι ἀπ' τὴ νυχτιὰ τοῦ πόνου σου τραγοῦδια πλαστουρογοῦσες.

Παρόμοια κι ἀπ' τὴν πίσσα

Γίνονται κάποια χρώματα, πού λάμπουνε περὶσσα.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

Α Η Η Α Μ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Η ΛΥΓΕΡΗ ΣΤΟΝ ΑΙΔΗ

Καλὰ τό χουνε τὰ βουνά, καλόμοιρ' εἶν' οἱ κάμποι,

πού Χάρο δὲν παντέχουνε, Χάρο δὲν καρτεροῦνε,

τὸ καλοκαίρι πρόβατα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια.

Τρεῖς ἀντρειωμένοι βούλονται νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν Ἄδη.

Ὁ ἕνας νὰ βγῆ τὴν ἀνοιξη, κι ὁ ἄλλος τὸ καλοκαίρι,

κι ὁ τρίτος τὸ χινόπωρο, ὅπου εἶναι τὰ σταφύλια.

Μιά κόρη τοὺς παρακαλεῖ, τὰ χέρια σταυρωμένα :

— Γιὰ πάρτε με, λεβέντες μου, γιὰ τὸν Ἀπάνου κόσμο.

— Δὲν ἠμποροῦμε, λυγερή, δὲν ἠμποροῦμε, κόρη!

Βροντομαχοῦν τὰ ροῦχα σου κι ἀστράφτουν τὰ μαλλιά σου,

χτυπάει τὸ φελλοκάλιγο καὶ μᾶς ἀκούει ὁ Χάρος.

— Μὰ γὼ τὰ ροῦχα βγάνω τα καὶ δένω τὰ μαλλιά μου,

κι αὐτὸ τὸ φελλοκάλιγο μές στὴ φωτιὰ τὸ ρίχνω.

Πάρτε με, ἀντρειωμένοι μου, νὰ βγῶ στὸν Πάνω κόσμο,

νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴ μάννα μου πῶς θλίβεται γιὰ μένα.

— Κόρη μου ἐσένα ἢ μάννα σου στὴ ρούγα κουβεντιάζει.

— Νὰ ἰδῶ καὶ τὸν πατέρα μου πῶς θλίβεται γιὰ μένα.

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Δ' 13

- Κόρη μου, κι ὁ πατέρας σου στὸ καηλιὸ εἶν' καὶ πίνει.
- Νὰ πάω νὰ ἰδῶ τ' ἀδέρφια μου πῶς θλίβονται γιὰ μένα.
- Κόρη, ἐσέ τ' ἀδέρφια σου ρίχνουνε τὸ λιθάρι.
- Νὰ ἰδῶ καὶ τὰ ξαδέρφια μου πῶς θλίβονται γιὰ μένα.
- Κόρη μου, τὰ ξαδέρφια σου μὲς στὸ χορὸ χορεύουν.

Κι ἡ κόρη ν' ἀναστέναξε βαθιὰ στὸν Κάτω κόσμῳ,
κι ἀνάψανε τὰ καηλεῖά, κι ἐκάηκαν οἱ ροῦγες,
ἐκάη καὶ τὸ λιθόρεμα, πῶροριχταν τὸ λιθάρι,
ἐκάη κι ἡ δίπλη τοῦ χοροῦ, π' ἐχόρευε ἡ γενιά της.

Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ

ΜΑΝΝΑ

Τῆς χαρᾶς ἀνθάκια θέλοντας νὰ μάσω
τὴ μορφὴ σου μόνο, ἀγόρι μου, ἀντικρούζω.
Κι ἀπὸ σὲ σταλτοὺς καημοὺς γιὰ νὰ ξεχάσω,
τὸ κεφάλι σου στὰ στήθια μου στηρίζω.

Φλόγα ἀκοίμητη ἢ φροντίδα μου γιὰ σένα
ἀναδεύει ἀπ' τὴ λαμπάδα τῆς ζωῆς μου
καὶ τὴν ἀσωτεύει. Ἄς εἶναι εὐλογημένα
ὅσα σοῦ χαρίζει ἡ θέρμη τῆς εὐχῆς μου.

Φύλλο τῆς καρδιάς μου ! Ξέρω πὼς μὲ χρονιά,
ὅταν οἱ φτεροῦγες σου ἀντοχὴ κερδίσουν,
θὰ μοῦ ταξιδεύης σὰν τὰ χελιδόνια,
καὶ τὰ ξένα ἀγύριστα ἴσως σὲ κρατήσουν.

Ξέρω· θὰ φροντίζης μόνο τὴ φωλιά σου
κι ὅλοι οἱ στοχασμοὶ σου ἐκεῖ θὰ φτερουγᾶνε.
Δὲν παραπονιέμαι· φτάνει μου, σιμά σου
ξύπνια ἢ θύμησή μου ἐνόσφ' ὑπάρχω νά ναι.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΕΚΡΙΚΗΣ ΚΛΙΝΗΣ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΣΣΑΛΑ

Μόλις ἐφῆβου.

Ὁργωνε ὁ Χάρος, ὄργωνε τῇ γῇ, πὺν τότε τρέμει,
Γ' αὐλιάκια του εἶναι μνήματα, ὁ σπóρος του φαομάκι...
Ὁργωνε ὁ Χάρος, ὄργωνε ! Τὰ μαῦρα του τὰ βόδια
φυσομανοῦν στὸ κέντημα τῆς ἄσπλαχνης βουκέντρας.
Ὅθε περάση τὸ γενί, ξαναγυρίζει δέντρα,
ξεθεμελιώνει ριζιμιά καὶ συνεπαίρνει κόσμους.
Καὶ σὺ βλαστάρι τρυφερό, στὸ δρόμο του τί θέλεις ;...
Στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας σου, στὸν κόρφο τοῦ πατέρα
νὰ σὲ ποτίζῃ τὸ φιλί, νὰ σ' ἀνατρέφῃ ἡ ἀγάπη,
παιδί, γιατί δὲν ἔμενες ;... Σοῦ φάνηκε πὺν εἶναι
γλυκὺς ὁ ὕπνος μὲς στὴ γῇ, παιδί, καὶ δὲ γνωρίζεις
πὺς θέλει ὁ τάφος συντροφιά καὶ σὺ στὴ σκοτεινιά σου
θὰ μείνης ἔρημο κι ὄρφανό. Ἐκεῖ πὺν κατεβαίνεις
δὲ θὰ βρῆς τοῦ πατέρα σου τὰ κόκκαλα στρωμένα,
θὰ πέσης ὀλομόναχο... Παιδί, γιατί νὰ φύγῃς ;

Καὶ κείνο, πὺν μᾶς ἄκουσε, τὴν ὥρα πὺν χιλιάδες
κόσμου κι ὄνειράτα χρυσὰ δλόγυρά του ἐλάμπαν,
ἐχαμογέλασε γλυκά, σάν νὰ λεγε «Πατέρα,
δὲν εἶν' ὁ τάφος ἔρημιά, εἶναι ζωὴ κι ἀγάπη».

Πατέρα, μάννα, ἐπέταξε. Ἐκλείστηκε τὸ μνήμα,
φρηθῆτε τὸ παιδάκι σας. Στὸ μακρινὸ ταξίδι
μὲ τὸ στερνό σας τὸ φιλί, μὲ τὸ πικρὸ σας δάκρυ
θὰ ν' ἀρμενίσῃ σάν πουλί... Ὁ ! νὰ μουνα μαζί του,
νὰ βλεπ' ἀκόμη μιὰ φορὰ κι ἐγὼ τὴ θυγατέρα ! ...

ΣΤΟ ΠΕΘΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

1 2

Ἡμερα καὶ πρόσχαρα
τὰ χρόνια σου σκοροποῦσες,
ὄλους τοὺς ἐγύφουες,
ὄλους τοὺς ἀγαποῦσες

Σ' ὄμορφα καὶ σ' ἄσημο
σὲ ξένα καὶ δικά σου,
τὰ φιλάκια ἀσώτευες,
τὰ παιχνιδίσματά σου.

3

4

Ὅσο πὺν τὸν Θάνατο
ἀπάντησες μὴά μέρα,
καὶ τὸν σφιχταγκάλιασες,
τὸν πῆρες γιὰ πατέρα!

Στὸ ταξίδι, πὺν σὲ πάει
ὁ μαῦρος καρβάλουης,
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάουης.

5

6

Κι ἂν διψάσῃς, μὴν τὸ πιῆς
ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο,
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο!

Μὴν τὸ πιῆς, κι δλότελα
κι αἰώνια μᾶς ξεγάσῃς·
βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσῃς.

7

8

Κι ὅπως εἶσαι ἀνάλαφρο
μικρὸ σὰ χελιδόνι,
κι ἄροματα παλικαριοῦ
δὲν σοῦ βροντοῦν τὴ ζώνη,

Κοίταξε καὶ γέλιασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστηρησε σιγά, κρουφὰ
καὶ πέταξ' ἐδῶ πάνω.

9

Καὶ στὸ σπῆτι τ' ἄραχνο
γυρνώντας, ὦ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφίλησέ μας.

ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ "ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥΣ,"

Ξύπνα δροσιά τῆς αὐγῆς καὶ φεγγάρι,
Ξύπνα, τῆς νύχτας, ὁ Ἀπρίλης καὶ ὁ Μάης,
Μ' ὅλα τὰ ρόδα καὶ μ' ὅλη τὴ γλῶρη,
Σὲ καρτερᾶν' κι οἱ χειμῶνες οἱ γέροι
Σὲ καρτερᾶν ἠλιόλουστοι, ξύπνα !
Στὸ λιμανάκι τ' ἀπάνεμον, ὅπου
Τ' ἀσπριδερὸ περιγιάλι τῶν βράχων
Τὸ περιγιάλι τῶν κήπων ξανοίγει.
Πράσινο ἀγνάντια ἓνα σπίτι
Σὲ καρτερεῖ μιὰ βαρκούλα στὸ μῶλο,
Σφιχτοδετὴ καρτερεῖ σε κι ἐκείνη.
Ἔνα χιονᾶτο ἀλογάκι παρέκει
Σὲ καρτερεῖ· θὰ σὲ φέρ' ἡ βαρκούλα
Στὸ ἐρημικὸ τ' ἀκροτόπι νὰ μάσης
Τ' ἀκρογιαλιοῦ τὰ κοχύλια, τὰ κρίνα
Τῆς ἀμμουδιάς. Θὰ πάη τ' ἀλογάκι
Στὸ μονοπάτι, πὸν στρίβει σὰ φίδι
Πρὸς τὸ πολύκαρπο κλῆμα νὰ κόψης
Τὶς ροδοκόκκινες ρόγες, ὦ, ξύπνα !
Σὲ καρτερᾶν μιὰ παιδούλα, ἐν' ἀγόρι.
Σὲ καρτερᾶν στὴ γωνίτσα, πὸν ξέρεις,
Τριανταφυλλιὲς τρεῖς σὲ τρεῖς μέσα γάστρες.
Ἢ μιὰ στ' ἀγόρι τὰ ρόδα τῆς δίνει,
Καὶ στὴν παιδούλα ἡ ἄλλη τὰ δίνει.
Ὅμως ἡ τρίτη ζηλιάρα τὰ κρύβει
Κι ὅλο στοὺς κλώνους τῆς μάχετ' ἐπάνω
Νὰ τὰ κρατήσῃ καὶ λέει τῆς δροσούλας :
«Φύγε, δροσιά !» καὶ τὴ μέλισσα διώχνει
καὶ τῆς χρυσῆς πεταλούδας δὲ θέλει
Τ' ἀεροφίλημα. Κάποιο χερᾶκι
Μέρες καὶ νύχτες προσμένει, κι ἐκείνο
Μῆτε πὸν φαίνεται, μῆτε γυρῶζει,
Καὶ τὰ τριαντάφυλλα ρεῦνουν... ὦ ! ξύπνα !

Σὲ καρτερεῖν τρελλότερον ἅπ' ὅλα
Καὶ δυὸ καρδιές· ποιῆς καρδιές; εἰς γνωρίζεις.
Μὴ μεῦ ζητῆς νὰ τὶς πῶ... Κάποιους πόνους
Ἄν τοὺς χωράει κι ὁ πλατύτερος θρόνος.

Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤΗΣ

Η ΧΑΡΟΚΑΗΜΕΝΗ

Ἦτον ὄνειρο;

Ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ εἶχε πληρωθῆ λύπης ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δύο τέκνων του. Ἀπέθανεν ἤδη καὶ τὸ τρίτον, ἐξ ὀλαβῶν ἀφορμῆν ὁ Ζαλοκώστας ἔγραψε τὸ κατωτέρω ποίημα προσπαθῶν νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἀπάρηγόρητον σύζυγον του.]

1

2

Ὅσον ὄνειρο βλέπω στὸ νοῦ μου Ἄχ! ὁπότεν γελοῦσε μὲ χάρι
τὲς ἀχτίδες τῆς πρώτης χαρᾶς σου, λησιμονοῦσες τὸ πρῶτο κακό μας,
ὅταν εἶχες στὴ δόλια ἀγκαλιά σου τὰ μαρτύρια, πού ἀφήκε στους δύο μας
τὴν ἀφράτη μορφή τοῦ παιδιοῦ μου. τὸ διπλὸ τῶν ἀγγέλων ζευγάρι.

3

4

Τὸ ποτήρι τῆς μοίρας γιομαῖτο Συμφορᾶς εἶχε σπόρο ομιμένο
δοκιμάσαμε κι εἶπαμε «φιδάνει», Ἐνα χέρι κρυφὸ στὴ χαρά μας.
φοβερὴ τῶν ἐλπίδων μας πλάνη. Τὸ ἀγγελουδί ἐμαράθη μπροστά μας
Ἦταν καὶ ἄλλο φαρμάκι στὸν πάτο. μιᾶς στιγμῆς λουλουδάκι ἀνθισμένον

5

Δυστυχί! μὴ τὰ στήθια σου δέρνης.
Σβῆσ' τὴν φλόγα τῆς λύπης τῆς τόσης!
Καὶ ἂν τὴν μαύρη καρδιά ξεριζώσης
Ἀποκεῖ, πού εἶναι αὐτό, δὲν τὸ φέρνεις.

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

Ήταν νύχτα, στή στέγη έβογγοῦσε
ὁ βοριάς, καί ψιλὸ έπεφτε χιόνι·
τὶ μεγάλο κακὸ νὰ έμνηοῦσε
ὁ βοριάς, πὸν τ' ἀρνάκια παγώνει !

Μές στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρ' ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη
δέκα νύχτες δὲν έκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελούδια, λευκὰ οὐν τὸ κρίνο,
κι ἓνα μόνο τῆς έμεινε, ἓνα !
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα έβογγοῦσε,
σὰν νὰ έζήταε τὸ δόλιο βοήθεια
κι ἡ μητέρα σιμά του έθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

Γὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρηνοὶ
έπληγῶναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου·
σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρος ἐκείνη !
"Α ! καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου !

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη έβογγοῦσε
ὁ βοριάς, καί ψιλὸ έπεφτε χιόνι,
ἄχ ! μεγάλο κακὸ μοῦ έμνηοῦσε
ὁ βοριάς, πὸν τ' ἀρνάκια παγώνει.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, έσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολα γύρω έσωπαῖναν
φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

ὦ ! κακὸ πού μ' εὗρηκε μεγάλο !
τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου !
Ἔνα τό χω, δὲν μοῦ μείνε ἄλλο...
σῶσε μου το καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα
Τέλος πάντων—ἄχ ! λόγια χαμένα—
Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα !

Κι ἑκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμό του·
ἕνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
πού κατέβη εἰς τ' ὄχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
Ἄχ ! μεγάλο κακὸ μᾶς μνηοῦσε
ὁ βοριάς, πού τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυομένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι !

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑ

LACRIMAE RERUM

Ἄμοιρη ! Τὸ σπιτάκι μας ἐστοίχειωσεν
Ἄπὸ τὴν ὁμορφιά σου τὴ θλιμμένη·
Στοὺς τοίχους, στὸν καθρέφτη, στὰ εἰκονίσματα,
Ἄπὸ τὴν ὁμορφιά σου κάτι μένει.

Κάτι σὰ μύσκου μυρωδιά, κι ἀπλώνεται,
Καὶ τὸ φτωχὸ σπιτάκι πλημμυρίζει,
Κάτι σὰ φάντασμα, θολὸ κι ἀνέγγιχτο,
Κι ὅπου περνᾷ σιγὰ τὸ κάθε ἀγγίζει.

᾽ὄξω βαρὺ μονότονο ψιχάλισμα
Δέρνει τὴ στέγη μας· καὶ τότε ἀντάμα
Τὰ πράγματα, πὸν ἀγίασανε τὰ χέρια σου
᾽Αρχίζουν ἓνα κλάμα... κι ἓνα κλάμα...

Κι ἀπ' τὴ γωνιά, ὁ καλὸς τῆς Λήθης σύντροφος,
Τ' ἀγαπημένο μας παλιὸ ρολοῖ,
Τραγουδιστὴς τοῦ χρόνου, κι αὐτὸς κλαίοντας,
Ρυθμίζει ἀργά, φριχτά, τὸ μοιρολόϊ...

N. ΠΕΤΙΜΕΖΑ

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ

Μέτρα σφυροῖ μου τὸν παλμὸ στὰ στήθη, πὸν δὲν παύει
σ' ἓναν καρδιόχτυπο τρελλό.

᾽ὦ! πόσο ἀργεῖς στὰ χέρια μου ν' ἀρματωθῆς, καράβι,
καὶ νὰ σὲ ρίξω στὸ γιालό!

Πνεύματα, μάγια, ὄνειρα, κόσμοι, ἀνθισμένοι τόποι,
μεριάσατε ὅλοι οἱ πειρασμοί,
φτάνει ὡς ἐδῶ καὶ τοῦ ἀργαλειοῦ σου ὁ ἦχος, ὦ Πηνελόπη,
καὶ τῆς καρδιᾶς σου οἱ στεναγμοί.

Χτύπα με, νότε, παγωνιά, βοριά, κάψε με, λίβα!

ὦ Ποσειδῶνα, ὦ Καλυψώ,

Κι ὦ Ναυσικᾶ: Λίγο καπνὸ στὴν πατρικιὰ καλύβα
νὰ ἰδῶ νὰ βγαίνη, πῶς διψῶ!

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΝ

K. ΠΑΛΑΜΑ

ΡΟΔΟΥ ΜΟΣΧΟΒΟΛΗΜΑ

᾽Εφέτος ἄγρια μ' ἔδειρεν ἡ βαρυνειμωνιά,
πὸν μ' ἔπιασε χωρὶς φωτιά καὶ μ' ἤρθε χωρὶς νιάτα,
κι ὥρα τὴν ὥρα πρόσμενα νὰ σωριαστῶ βαριά
στὴ χιονισμένη στράτα.

Μὰ χτῆς καθὼς μὲ θάρσσειπε τὸ γέλιο τοῦ Μαρτιοῦ
καὶ τράβηξα νὰ ξαναβρῶ τ' ἀρχαῖα μονοπάτια,
στὸ πρῶτο μοσκοβόλημα ἑνὸς ῥόδου μακρινοῦ
μοῦ δάκρυσαν τὰ μάτια.

I. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΜΕΣ ΣΤΟ ΜΕΝΕΞΕΔΕΝΙΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

Μὲς στὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ
τριανταφυλλένια σύννεφα περνοῦνε
μὲς στῆς ψυχῆς τῆς ἄσπρες καταχνιῆς
κάτι θολὰ φαντάσματα περνοῦνε.

Εἶναι οἱ χαρὲς, χαρὲς πὺν δὲν γελοῦν,
οἱ λύπες, πὺν δὲν ξέρουνε νὰ κλαῖνε,
πὺν σὰν τῆς Μοίρας τὸ γραφτὸ βουβῆς
ἐκεῖνες δὲν γελοῦν κι αὐτὲς δὲν κλαῖνε.

Ποιὰ μάγισσα μὲ ξόρκια πιὸ τρανὰ
θὰ μάθῃ τ' ὄνομά τους σὰν περνοῦνε;
—Μὲς στὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ
τριανταφυλλένια σύννεφα περνοῦνε...

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΒΡΑΔΙΑ

Ἐδιάβαζα. Σὰ γνέφι ἀγάλι, γάλι,
τὸ βραδινὸ σκοτεινιασμένο ἀέρι
στὰ μάτια ἀρχινοῦσε ὄμπρὸς τὰ βέλη,
κι εἶχα τοῦ κάκου τὸ βιβλίον στὸ χερί.

Δὲ μένω ἀργός· τ' ἀνάγνωσμά μου ἀλλάζω·
ἀπὸ ξένο περναῶ τραγούδι θεῖο (¹)
καὶ δίχως κόπο ἀθάμπωτο διαβάζω
στ' ἀρχαῖο τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ βιβλίον.

(¹) Ἐννοεῖ τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντη.

Ἡ μέρα σβίεται. Ὅπου κοιτάξης, ὅπου
τ' αὐτί σου γίρη, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποὺ καὶ στὸ στήθος τοῦ καημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλσαμό της χύνει.

ὦ ! κάμε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀγάπης ὥρα,
νὰ πάψη κάθε ἀφωρεσμένη μάχη !
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι, καὶ τώρα
γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κῆμα οἱ βράχοι.

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χρυσὸ μελίσι,
ποὺ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε του πάρει·
μὲς στὸν κόρφο του, ἰδές, νὰ ξεχνιχτήση
γενναῖα τοῦ δίνει, εὐωδιαστὸ κλινάρι !

Στὸν οὐρανὸ κάθε λουλούδι χύνει
λιβάνισμα ἐδῶθε κάτου,
κι ὁ γαλάζιος ναὸς γιὰ εὐγνωμοσύνη
τ' ἄνθια ποτίζει μὲ τὴ θεία δροσιά του.

Ἡ θάλασσα γελάει τὴν ἀργυρόναι
τὸ φεγγάρι, ποὺ πάει κατὰ τὴ Δύση,
λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει
δίχως αὔρα καμιά νὰ τὴ βοηθήση.

Σὰ γλυκάδα ὡς αὐτή, ποιά νὰ ναι ἡ θλίψη,
ποὺ ξάφνου μὲ νικάει χωρὶς αἰτία,
καὶ πολεμάει στὰ μάτια μου νὰ κρύψη
τοῦ ἀτάραχου βραδιοῦ κάθε μαγεῖα ;

Ὅλα γύρω σιγοῦν. Μὴ τὰ θυμώσης·
ἐμὲ τοῦ γέρου, ἀγαπημένο βράδυ,
μ' ἓνα τέτοιο ἀποκοίμισμα τῆς φύσης,
ποιὸν ὕπνο εἶμαι κοντὰ νὰ βρῶ στὸν Ἄδη ;

Μὲ αὐτὴ τὴν ὥρα ὁποῦ κανένα γνέφι
τὴν ὄψη της δὲν ἔχει ἀποσκεπάσει,
χαρὰ στὸν ὅπου ἐλπίδα οὐράνια θρέψη
καὶ ἡ στερνὴ τῆς ζωῆς του ὥρα νὰ μοιάση.

Τὸ ἐλπίζω· καὶ ἀγκαλὰ κάπως προλέω
πὼς ἤσυχά τὰ μάτια ἔχω νὰ κλείσω,
ἄχ! μού πονεῖ τὸν κόσμο τὸν ὠραῖο,
πὸν ὀμπροστά μου γελάει, νὰ παραιτήσω.

M. ΜΑΛΑΚΑΣΗ

ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

1	2
Τὸ δάσος, πὸν λαχτάριζες Ὅσπου νὰν τὸ περάσης, Τώρα νὰν τὸ ξεχάσης Διαβάτη ἀποσπερονέ.	Μιὰν αὐγινὴ τὸ κούρσεψαν Ἄνιδρωτοι λοτόμοι. Κι ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι, Διαβάτη ἀποσπερονέ.
3	4
Τὸ τρίσβαθο ἀναστέναγμα, Ποὺ ἄγγιξε τὴν καρδιά σου Κι ἔσπασε τὰ γόνάτά σου, Δὲν θὰν τ' ἀκούσης πλιά.	Τὸ πήρανε στὰ διάπλατα Περίτρομα φτερά τους Καὶ τό καμαν λαλιά τους Τὰ νύχτια πουλιά.
5	6
Τὸ σιγαλὸ τραγουδίσμα, Ποὺ σ' ἔσερνε, διαβάτη, Σὲ μαγικὸ παλάτι, Λίγως ἐλπίδα αὐγῆς.	Τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε, Στερνὴν ἀνατοριχίλα, Τὰ πεθαμένα φύλλα, Ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.
7	8
Κι ἡ ἄρπα μὲ τὸν ἦχο της, Ποὺ σὲ γλυκομεθοῦσε, Μὰ κρούφια ποὺ χτυποῦσε Θανάτου μουσική,	Χάθηκε μὲ τὴν ἄγγιχτη, Ποὺ τὴν κρατοῦσε κόρη, Στὰ πέλαγα στὰ ὄρη, Νὰ μὴν ξανακουστῇ.
9	10
Τὸ δάσος, πὸν λαχτάριζες Ὅσπου νὰν τὸ περάσης Γιὰ πάντα θὰ ξεχάσης, Διαβάτη ἀποσπερονέ.	Γενῆκαν νεκροκρέββατα Τ' ἄγρια δεντρά του, τώρα Καὶ θὰ τὰ βρῆς στὴ χώρα, Διαβάτη ἀποσπερονέ.

ΡΗΜΑΔΙΑ

Μὲς στοῦ πύργου τὸ ρημαδί, Κι ἐρωτοῦν τὰ χελιδόνια :
στά συντρίμια τὰ παλιά, — ποῦ ν' ἦ πρόσγελη κυρά,
ἔμεινε ζωῆς σημάδι ποῦ σὲ περασμένα χρόνια
μιὰ χελιδονοφωλιά. ἐσκορποῦσε τὴ χαρά :

3

4

Κι ἀπαντοῦν τοῦ πύργου οἱ θόλοι: Τώρα χέρσο ἔχει ἀπομείνει
— Γύρω στὴν κάμαρα αὐτὴ μὲ τ' ἀγκάθια τὰ ξερά...
κάποτε ἦταν περιβόλι, Ὅπου μίσεψαν οἱ κρίνοι,
κρίνοι ἀνθοῦσαν ζηλευτοί. ἐκεῖ πῆγε κι ἡ κυρά.

5

6

Μὲς στοῦ πύργου τὸ ρημαδί, Καὶ πετοῦν τὰ χελιδόνια
στά συντρίμια τὰ παλιά, κι ἡ φωνὴ των ἡ συρτὴ
ἔμεινε ζωῆς σημάδι ἀπ' τὰ περασμένα χρόνια
μιὰ χελιδονοφωλιά. κάποιον ἀντίλαλο ζητεῖ.

7

8

Τὸ φθινόπωρο προβάλλει, Καὶ στὴν ἐρημιὰν ἐκείνη,
νέφη ἀδιάκοπα περνοῦν, μὲς στ' ἀγκάθια τὰ ξερά,
καὶ τὰ χελιδόνια πάλι τίποτε δὲν θ' ἀπομείνη
γιὰ ταξίδι ξεκινοῦν. νὰ ρωτᾶτὴ γιὰ τὴν κυρά.

A. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

Ο ΑΣΠΡΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Στέκεις ἀκόμα μισογχεμισμένος
καὶ φαίνεσαι σὰν βυθισμένος
σ' ὄνειρον χρόνων ἀπωτάτων.
Ἄπλώνουνε στά πόδια σου τὴν ὁμορφιά των
πέλαγα νησοστόλιστα καὶ λόγγοι καὶ λαγκαθία.
Ἐκεῖ μὲ τῶν ζεφύρων τῶν θαλασσινῶν
καὶ τῶν πνοῶν τῶν στεριανῶν

τὰ ζωοπάροχα τὰ χάδια,
χαρούμενες φουντώνουν
καὶ τὴν ὀλόδροσὴ των στέγη ἀπλώνουν
ἐλιές, συκές, κληματαριές
καὶ ροδοδάφνες καὶ μυρόπνοες λιγαριές.
Μὲς στὴ σιγῇ καὶ μὲς στὴν ἐρημία
τὸ πνεῦμα τῆς γαλήνης σου λαλεῖ σιγᾶ
κι ἄγρια γύρω σου μοιρολογᾶ
τῶν θαλασσῶν ἢ τρικυμίας.

Ἄλλοτε τὸ κυκλώπειο χορμὶ σου
ὑψώνετο μὲ περιφάνεια
καὶ καθρεφτίζετο στῆς γαλανῆς ἀβύσσου
τὴν λάμπουσα ἐπιφάνεια.
Καὶ μέσα στοὺς κινδύνους σκοτεινῶν αἰώνων,
αἰώνων ἀρπαγῆς, σκλαβιάς καὶ φόνων,
στεκόσουν, Ἄσπρε Πύργε, σύ,
σὰν γίγαντας προστάτης σὶ τὸ νησί.

Μέσα στὰ μαρμαρένια,
στὰ δυνατὰ σου τείχη
ὄπλων κλαγγὴ νύκτα καὶ μερὶ ἀντήχει.
Καὶ φύλακες μὲ ἀνησυχία κι ἔννοια
κατασκοπεύανε μὲ ἄγρυπνο μάτι
ἀπὸ τὸ δῶμα σου τῆς θάλασσας τὰ πλάτη.
Διατὶ ἔξαφνα ἀπὸ τὰ μάκρη πέρα
οἱ ἄγριοι πλάκωναν κουρσάροι σὰν ἀντάρα,
τῶν νησιωτῶν φοβέρα
τῶν νησιωτῶν τρομάρα.

Ἄλλ' ἔπειτ' ἀπ' τοὺς χρόνους τοὺς βαρβάρους,
ὅταν τὸ κῆμα ἐλευθερώθη ἀπὸ τοὺς κουρσάρους
ἐγίνες, Ἄσπρε Πύργε, εἰρήνης στέγη.

Ὁ ἀρχαιογνώστης ἔτσι λέγει,
πενὶ κτίρια ξεχῶνει γκρεμισμένα
καὶ μελετᾶ στοὺς λίθους των τὰ περασμένα.

Ὅχι, ὄχι πλέον ὄπλ' ἀκονισμένα
γιὰ τὸν ληστή καὶ τὸν φονιά,
ἀλλ' ἄροτρα γερμένα στὴ γωνιά,
ὄργανα εἰρήνης βλογημένα.

“Οπλίτες ὄχι, πλέον, ἀλλὰ γεωργοί
μὲ ξένοιαστη, ἤρεμη καρδιά
σὲ κατοικοῦσαν. Τὰ εὐρωστα τῶν τῶν παιδιά,
ποὺ δούλευαν γερὰ τὴ γῆ,
θρεμμένα ἀπ’ τοῦ βουνοῦ τὸ μύθο,
ἐστολίζαν τὸ φτωχικὸ τραπέζι γύρω.
“Ἀπὸ τὸ στόμα σου, ποὺ τῶν φρουρῶν τὸ μάτι
ἀνερευνοῦσε τὰ πελάγη τ’ ἀχανῆ,
ἢ κόρη ἢ λιγερὴ τοῦ ζευγολάτη
ἐκοίταζε πότε θ’ ἀσπρίσῃ τὸ πανί
τοῦ καραβιοῦ, ποὺ τὸν καλὸ της φέρνει.
“Ὅλα ὁ καιρὸς τὰ συνεπαίρνει.
Σωριάστηκες στὴ σιγαλιά.
“Ὁ σκοῖνος ὁ μυριόκλωνος ριζώνει
μέσα στὰ ἐρεῖπια καὶ τὰ ζώνει
μὲ πράσινη ἀγκαλιά.
Καὶ ἡ φαντασία ἢ μυθοπλάστορα,
ποὺ σιγοπλέκει μὲς στὰ γκρεμισμένα κάστρα,
στολίξει τώρα μὲ τὰ μαγικά της πλάσματα,
ὦ Πύργε, τὰ ἱερά σου τὰ χαλάσματα.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

ΑΣΠΡΗ ΓΑΛΗΝΗ

“Ἀσπρη γαλήνη. Σιγαλιά.
Τὸ κῆμα μόλις ἀνασαίνει
στὴν ἀκρογιαλιά.
“Ἡ θάλασσα μαρμαρωμένη
ἀπλώνεται σὰν ὀπτασία ὄνειρου
ἕως στ’ ἀγέρινα θεμέλια τοῦ Ἄπειρου.
Σιγοῦν τ’ ἀνήσυχα ἀκρωτήρια.
“Ὅλα τοῦ βάθους τὰ μυστήρια
λάμποννε κάτω καθαρά.
Βαθιά στῶν βράχων τὰ πλευρὰ
δροσόλουστα σαλεύουν φύκια.
Σμικτὰ σμικτὰ καὶ ταιριαστά,

πολύχρωμα καὶ γυαλιστά,
στρώνονται κάτω τὰ χαλίγια.
Μιὰ γέννα μικροσκοπική
κοιμψά, χαριτωμένα ψάρια,
γυρνοῦν, γλυστροῦν, ἔδω κι ἐκεῖ
ἀπάνω στὰ λιθάρια.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΣΥΝΝΕΦΑ

ΠΛΑΣΜΑΤΑ ἀέρινα, σύννεφα ἔσεεις,
Ἄρχίζετε ἀπὸ κεῖ,
Ποὺ τῶν φθαροτῶν πλασμάτων ἡ ζωὴ
Τελειώνει.
Κάποτε στίς βουνοκορφές ἀσάλευτα
Γεφύρια στήνετε ἀπ' τ' ἀκρόκορφα
Πρὸς τ' ἀφθαστα.
Μὰ πλιότερο,
Ψηλάρμεγα καράβια
Μὲ στοιχειωμένες πλώρες, ταξιδεύετε.

Κατὰρα κι εὐλογία τὸ πέρασμά σας !

Μ' ἓνα ἀστραπόβολο
Σωριάζει στάχτη τὸ ψηλόκορμο ἔλατο.
Καὶ καρπερὸ μεστώνει τὸ σιτάρι
Μὲ τὸ δεσολόουμά σας.

Στοῦ λογιμοῦ τὰ δίχτυα ἄπιαστα ἔσεεις,
Καὶ στῶν ματιῶν τὸ κοίταγμα ἀσαίτευτα.
Φεύγοντας παίρνετε μαζί σας
Σὰν κάτι ἀπ' ὅσα ἐχάσαμε,
Καὶ τίποτε ἀπ' τοὺς πόθους μας
Δὲ φέρνετε
Στὸν ἐρχομὸ σας.

Σ' ἐσᾶς ἀνθοῦν ἀθέριστα μαγιάπριλα
Τῆ χαραυγῆ,
Καὶ χρουσοφέγγουν Βενετιές ἀγέραστες,
Τὰ βασιλέματα.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΟΣΚΟΥ

Νά, μιὰ βοσκούλα στὸ βουνό, πὸν κάθεται καὶ κλαίει
καὶ τὰ παράπονα ἢ σπηλιὰ γλυκὰ τὰ ματαλέει.
Ἐψὲς μοῦ ἀπέθανε ὁ βοσκὸς καὶ τέσσεροι στὸν ὄμο
μοῦ τὸν ἐπῆραν, τέσσεροι στὸν ὕστερό του δρόμο.
Βραχνόφωνα ὁ καλόγερος ἀνάδευε τὰ χεῖλα
τοῦ νεκροκρέββατου συχνὰ ἐτροίζανε τὰ ξύλα.
Θυμοῦμαι, πὸν ἐκαθόμαστε ἀντάμα ἐκεῖ στὴ βρύση·
ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς, ἐλέγαμε, περσσότερο θὰ ζήσει ;
Καὶ λέγοντας· Ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς περσσότερο θὰ ζήσει ;
Φθὺς κατ' ἐμᾶς ἐβούϊξε φοριχτὰ τὸ Π ο ι ὶ ς θ ἄ ζ ῆ σ η .
Τότε ὁ ἀγαπημένος μου ἐστέναξε ἀπ' τὰ στήθη,
καὶ τοῦ πα' Τί ἔχεις στὴν καρδιά ; Κι αὐτὸς δὲν μ' ἀπεκρίθη·
Δυστυχισμένη συντροφιά ! Πὸν τὸ χαρούμεν' ἀνθι
τῆς νιότης μας τῆς τρυφερῆς ὀγλήγορα ἐμαράνθη·
ὦ θάνατε, λυπήσου με, λυπήσου με, καὶ φθάσε·
ἓνα ἀναστέναγμα γλυκὸ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ σαι·
Μοῦ πανε πὼς μεσάνυχτα τὸν βάνουνε στὸ μνήμα,
κι ἐξέδωκα τὸ ροῦχο μου γιὰ τὸ στερνὸ του ἐντύμα.
Φωνάζω, σκούζω δυνατὰ, στὸν τάφο του γιομένη,
μὰ δὲν ἀκοῦνε τίς φωνές στὸν τάφο οἱ πεθαμένοι.
Κεῖνοι, πὸν θὰ μὲ θάψουνε, ἀκόμη ἂν μ' ἀγαποῦνε,
ἄς βάλουνε τὰ χεῖρια μας νεκρὰ ν' ἀγκαλιασθοῦνε.

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑΪΤΟ

Ἐπὶ μικρὸ κι ἄπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 παίρνεις κορμί με τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι ἀγέρα
 κι ἀπλώνεις πῆγες τὰ φτερὰ καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
 καὶ μες τὰ σύγνεφα πετᾶς, μες στὰ βουνὰ ἀνεμίζεις.
 Φωλιάζεις μες στὰ κράκουρα, συγχομιλᾶς με τ' ἄστρα,
 με τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι κι ἀπιδρομᾶς καὶ παίζεις
 με τ' ἄγρια ἀστροπέλεκα καὶ βασιλιὰν σὲ κρᾶζον
 τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη,
 κι ἄπ' ἄφαντο κι ἄπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί καὶ νύχια
 καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικὰ μοῦ σκίζει.
 Κι ἔγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειό καὶ δράκος,
 κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μες στ' ἄσαρκο κορμί μου
 καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη.
 Μπεζέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
 Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ, ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
 μες στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
 θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μ' ἔσένα.
 Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
 καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τά ζω συντροφιά μου.
 Κάθε βραδούλα, κάθε αὐγή, θέλω τὸ κοῦο τ' ἀγέρι
 νὰ ρχεταὶ ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάννα, σὰν ἀδέρφι,
 νὰ μοῦ χαϊδέυῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτὰ μου στήθη.

Θέλω ἢ βρυσούλα, ἢ ρεματιά, παλιὲς γλυκειές μου ἀγάπες,
 νὰ μοῦ προσφέρουν γιαιτρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
 Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιὰ με τὸν κελαηδισμό τους
 νὰ με κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ με ξυπνοῦν τὸ τάχυ,
 καὶ θέλω νὰ ζω στρωῶμα μου νὰ ζω καὶ σκέπασμά μου
 τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιὰ καὶ τὸ χειμὸ τὰ χιόνια
 κλωνάρια ἄπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
 θέλω νὰ στρώνω στοιβανιὲς κι ἀπάνον νὰ πλαγιαζῶ,
 ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροντῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμιέμαι.

Ἐπὶ ἡμερόδενδρον, αἶτέ, θέλω νὰ τρώω βάλανια,
θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιουῦ καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι ὄξιες νὰ σκούζουν,
θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούς, ραϊδιά, ψηλὰ στεφάνια,
θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχῶς στὰ βράχια
ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἥσκιο σου νὰ βλέπω.
Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατέρια
καὶ τυραννιέμαι καὶ πονῶ καὶ σβιέμαι νύχτα μέρα.
Παρακαλῶ σε, σταυραῖτέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο
καὶ δός μου τὶς φτεροῦγες σου καὶ πάρε με μαζί σου.
Πάρε με ἀπάνω στὰ βουνά, τί θὰ μὲ φάη ὁ κάμπος!

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑ

Τ Α Σ Υ Ν Ν Ε Φ Α

Ἐργά, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βράδυ,
Τὰ σύννεφα στὸν ἔρημο οὐρανὸ κυλοῦνε.
Γλιστροῦν καὶ φεύγουν, φεύγουν στὸ σκοτάδι.
Δὲ βρέχουνε, τὸν πόνο τους νὰ ποῦνε.
Ἐργά, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βραδυ.

Ἄλλα σὰ στάχτη κι ἄλλα ὡσὰν τὴν πίσσα
Σκεπάζουν τὰ βουνὰ καὶ πνίγουν τ' ἄστρα,
Προσκυνητὲς θολοὶ στὰ ἐρημοκλήσια,
Καὶ μαῦροι καρβαλάρηδες στὰ κάστρα,
Ἄλλα σὰν στάχτη κι ἄλλα ὡσὰν τὴν πίσσα.

Ἀπόψε πᾶνε, πᾶνε καὶ γυρίζουν
Σιμὰ στὰ κάστρα τ' ἄδεια καὶ χορεοῦν,
Σιμὰ στὰ ἐρημοκλήσια καὶ τ' ἀγγίζουν.
Κάποια καλὰ στὴ νύχτα ἐκεῖ γυρθεοῦν,
Κι ἀπόψε πᾶνε, πᾶνε καὶ γυρίζουν.

Κάποια καλά, μὰ δλότεια χαμένα,
Μέσα στή νύχτα ἐκεῖ καί στὸν ἀγέρα.
Τὰ σύννεφα, γιὰ ἰδέσ τα ὡσὰν ἔμένα
Γυρεύουν, ἄχ! ἀπόψε, πέρα ὡς πέρα,
Κάποια καλά, μὰ δλότεια χαμένα.

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Α Σ' Τ Η Β Α Ρ Κ Α

- Ἄσ' τὴ βάρκα στὸ κῆμα, ὅπου θέλει νὰ τρέχη
ἄς ὀρίζη τὸ ἀέρι τιμόνι...πανί,
τὰ φτερὰ ἄπλωσε πλέρια, ἄκρη ὁ κόσμος δὲν ἔχει,
εἶναι πιὸ ὁμορφοὶ οἱ ἄγνωστοὶ πάντα γιαλοί.
Ἐ ζωὴ μιὰ δροσιὰ εἶναι, ἓνα κῆμα ἄς τὸ φέρη,
ὅπου θέλει τὸ ἀέρι, ὅπου ξέρει τὸ ἀέρι.
- Ἄς ἀλλάζουν λιβάδια μὲ βράχους καὶ δάση,
γύρω ἄς φεύγουν πὸν πύργου, πὸν καλύβας καπνός,
εἴτε εἰδύλλιο γελούμενο ἀπλώνεται ἢ πλάση,
εἴτε ἀντάρες καὶ μπόρες κρεμῆ ὁ οὐρανός,
μὴ θαρροεῖς τὸ πανί σου μπορεῖς νὰ βαστάξης,
ὅπου θέλει τὸ κῆμα μαζί του θ' ἀράξης.
- Τὶ γυρεύεις, τί θέλεις μὴ καὶ καὶ σὺ τὸ γνωρίζεις ;
κι ἔχεις πιάσει ποτέ σου τὸ τί κυνηγᾷς ;
μὴ, ὅπου σπέρνεις καλό, τὸ κακὸ δὲ θερίζεις ;
δὲ σκοντάβεις σὲ ρώτημα σ' ὅ,τι ρωτᾷς ;
Κι ὅ,τι σ' ἔχει μαγέψει κι ὅ,τι σοῦ ἔχει γελάσει
τὸ ἔχεις μόνος κερδίσει, μοναχὸς ἐτοιμάσει ;
- Ἄσε τὸ κῆμα, ὅπου θέλει νὰ σπάζη,
ἄσ' τὶς ζάλες νὰ σέρνουν τυφλὰ τὴν καρδιά,
κι ἂν τριγύρω βογκᾷ, κι ἂν ψηλὰ συννεφιάξη,
κάπου ὁ ἥλιος σὲ κάποιον γιαλὸ θὰ γελᾷ,
κι ἂν πικρὸ τὴν ψυχὴ σου τὸ δάκρυ τὴ ραίνη,
πάντα κάπου κρυφὴ μιὰ χαρὰ τὴν προσμένει.

ΟΡΘΟ ΣΤΕΚΕΣΑΙ

Ὅρθο στέκεσαι ἀντίκρου μου, ὀλόμορφο βουνό,
βουνό με τ' ἄσπρα μάρμαρα καὶ τὰ σγουρὰ τὰ πεῦκα,
γλαρό, ἴλαρό πρὸς τὸν γλαυκὸν ὑψώνεσαι οὐρανὸ
καὶ λιγερόκορμο, καθὼς τῶν λαγκαδιῶν σου ἡ λεύκα.

Ὅλόγυμη ἡ χαλκόμαβη χυτή σου κορυφή
στὰ πλάγια σου σὰ με χλωρὰ σμαράγδια ἀριοντυμένο,
ἔτσι χρυσὸ στὸ δειλινὸ καθὼς ἔχει βαφῆ,
ὡσὰν ὀλόφωτο ὄνειρο φαντάζεις ὑψώμένο.

Ὅλόρθο, ὀλόφωτο ὄνειρο, ποῦ ἡ κορυφή ψηλὰ
ἀνέννοιαστη, ἂν στὰ πόδια της κοιλάδα πρασινίζει
καὶ ἂν τραγουδοῦνε τὰ πουλιὰ καὶ τὸ νερὸ κυλιᾷ,
ἀτάραχη πρὸς τὸ γλαυκὸ περιγύρα ἀντικρύζει.

Καὶ μόνο τὴ γαλήνη της ἀφήνει νὰ συρθῆ
ἦσκιος στὴ ράχη ρόδινος καὶ στὴν πλαγιὰ ν' ἀπλώσῃ,
καὶ μόνο τὴν ἀνάσα της σκορπίζει νὰ χυθῆ
τὸ ράθυμο τὸ δειλινὸ γλυκὰ νὰ βαλσαμώσῃ.

Μὲ τὸ νερὸ στὰ βάθη σου, βουνό, ποῦ ἀργοκυλιᾷ
καὶ με τὸ πεῦκο ὀλόγυρα τὸ δάσος, ποῦ τὸ κλείνει,
καὶ τὸν ἄερα χαιρεται, ποῦ φτάνει ἀπὸ ψηλά,
καὶ στὰ κλαδιά του χύνεται κῆμα καὶ φλοῖστος σβήνει.

Μὲ τὴν κοιλάδα ἐμὲ ἡ ζωὴ καὶ τὴ πλάγια ἀδερφή,
δὲ φτάνει μήτε ὡς ὄνειρο τὸ ψηλὸς σου νὰ γγίσῃ.
ὦ! ἄς ἦταν τὴ γαλήνη της μονάχα μιὰ κορυφή
καὶ στὸ δικό της δειλινὸ ροδόχρωμη νὰ χύσῃ.

ΣΙΓΑ Η ΠΗΓΗ

Σιγά ἢ πηγὴ στὴ λαγκαδιὰ κυλᾷ μὲς στὰ χαλίγια,
σιγὰ κι ἄργα τὰ ἡσκιώματα γλιστροῦν τοῦ δειλινοῦ·
στὰ θάμνα σκόρπια βόσκουνε πηδώντας τὰ κατσίκια
στὸν βράχο τὸν ὀρθόψηλο τοῦ ἀπόγκρεμου βουνοῦ.

Κι ἀνάρια τὰ κουδούνια τους ἀκούονται στὴ ράχη
ὀλόχη ἐδῶ, κομμένα ἐκεῖ, βραχνόφωνα ἄλλα ἤχοῦν,
λὲς σήμαντρα πολύλαλα καὶ κρέμονται στὰ βράχη
κι οἱ ἀχοὶ τους φεύγουνε ψηλά κι ἀνάεροι ξεψυχοῦν.

Καὶ τὸ ἀεράκι ἀνάλαφρα τὰ πεῦκα ἀργοαναδεύει
καὶ ἡσκιώνουν κι ὄλο ἡσκιώνουνε τὰ πλάγια χαμηλά
καὶ μιὰ κατσίκα ἀπ' τὶς πολλὲς παράμερα ἀλαργεύει
καὶ πάει καὶ ὀλόρθη στέκεται σὲ μιὰ κορφή ψηλά.

Κι ἀκίνητη, σὰ χάλκινη στημένη ἐκεῖ, καρφώνει
ἀσάλευτο τὸ βλέμμα της σὰν πρὸς τὸν οὐρανό,
ὅθε τὸ βράδυ πιδ γλομὰ τὰ γιούλια του ὄλο ἀπλώνει
κι ὄλο πιδ ἀχνὰ τὰ ρόδα του σκορπίζει στὸ βουνό.

Κι εἶναι, καθὼς ἐκεῖ θωρεῖ, σὰν κάτι νὰ κοιτάζῃ,
κάτι στὰ μάκρη ἀλαργινό, πὺν δὲ θωρεῖς ἐσύ·
κι ὀλόρθη πάντα στέκεται καὶ τὸ βουνό γλομιάζει·
μιὰ λάμπη μόνο τὴν κορφή τώρα φωτᾷ χρυσή.

Ὅσο πὺν ἄργα καὶ σιγαλὰ σβήνει στερνὰ κι ἐκείνη
κι ἀπλώνει ἓνα μισόφωτο θαμπά, χαλκὰ λευκό,
μισόφωτο, πὺν σούρουπο σιγὰ σιγὰ ἔχει γίνει,
πὺν καὶ ἡ κατσίκα χάνεται χαλκὴ μὲς στὸ χαλκό.

Κι ὅπως στὴ ράχη βόσκοντας μακραίνει τὸ κοπάδι,
κάπου ἓνα μόνο ἀπόβαθα κουδούνι τώρα ἤχει
σὰν κλάμα, σὰν παράπονο, πὺν σκέπυσε τὸ βράδυ
στ' ἀλαργινὰ ὅ,τι ἀλαργινὸ ζητοῦσε μιὰ ψυχή.

ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ

Σάν τὸ στάσιμο νερὸ ἢ ψυχὴ
κείτεται ἄβουλη στὴ μοναξιὰ της.
Τίποτε δὲν νοιώθει. Καὶ βουβὴ
μένει στὴν ὑπνιάρα ἀκίνησιά της.

Μὰ προβάλλει ὁ πόνος ξαφνικὰ
καὶ σιμώνοντας τὴν ἀγκαλιάζει.
Καὶ τώρα ἐντὸς της σπαρασσῶ,
κάτι τὴν ταράζει.

Καὶ τὸ λήθαργό της ἢ ψυχὴ ἀπαρνιέται
κι ἔντονους παλμούς ἀφήνει
κι ὅλη ὀρμὴ ξανάβει, ξεπετιέται
καὶ τριγύρω φλογισμένα λόγια χύνει.

Καὶ τὰ λόγια, πὺ τριγύρω χύνει,
εἶναι σάν κελαηδισμένοι θρηνοί,
πὺ τοὺς διαλαλοῦν ἀπὸ ξερὰ κλαδιὰ
κάτι λαβωμένα—ἀγιάτρευτα—πουλιά.

Κι ὅσο ὁ πόνος σφίγγει τὴν ψυχὴ,
τόσο πὺ ἀπαλὸ καὶ πὺ τρεμάμενο
τὸ ἄσμα σέρνεται καὶ διώχνει τὴ σιωπὴ
σὰ γλυκόλαλο νερὸ τρεχάμενο.

Μυστικὴ κιθάρα εἶναι ἢ ψυχὴ
κι εἶναι ὁ πόνος μας τὸ χέρι,
πὺ σάν τὴν ἀγγίξη, ἔξερει
νὰ τῆς παίρνῃ ξεπλανεύτρα μουσικὴ.

Θέ μου, ἂν κάτι θὰ θελήσης νὰ μοῦ δώσεις
δός μου ἐτοῦτο μόνο :
Ὅσο ζῶ, νὰ μὴ λυτρώσης
τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν πόνο...

ΣΤΟ ΔΡΟΣΙΝΗ

Πῶς ἀλλιῶς
νά σὲ πῶ ; Ὁ συνοδοιπóρος
χαῖρε, ὁ πιὸ γέρος, ὁ πιὸ παλιὸς
γιὰ τ' ἀνέβασμα τοῦ τραγουδιοῦ
τ' Ἀγιονόρος.

Μὲ τὸ γέλασμα τοῦ παιγνιδιοῦ,
μὲ τὸ γνοιάσιμο τοῦ κόπου,
δουλεμένο βιβλίο μου καρτερεῖ
τὴ ματιά Σου, θρόμμα ἀνθρώπου,
ποῦ δὲν εἶναι στὴ ζωὴ του μιὰ στιγμή,
μιὰ ματιά στὴν ὑπαρξή του—δίχως
νά ταράξῃ τὴ σκέψη ὁ στίχος.

ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

Συνοδοιπóροι ναί, μαζὶ κινήσαμε
στῆς τέχνης τὸ γλυκοξημέρωμα, ὅμως
μὲ τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα χαράχτηκε
τοῦ καθενός μας γωριστὰ ὁ δρόμος :

Ἐσὺ τὰ ὄραϊα μὲς στὰ μεγάλα ζήτησες,
κι ἐγὼ στὰ ταπεινά κι ἀπορριμμένα
καὶ δούλεψες τὸν μπροῦντιζο καὶ τὸ μάρμαρο,
κι ἄφησες τὸν πηλὸ τῆς γῆς σ' ἐμένα.

Στὶς ἀλπινὲς χιονοκορφὲς ἀνέβηκες,
καὶ στάθηκα στὶς λιόφωτες ραχοῦλες
ἀρχόντισσες καὶ ρήγισσες οἱ μοῦσες Σου,
κι ἐμένα ψαροποῦλες καὶ βοσκοῦλες.

Ἐσὺ στῆς δάφνης τ' ἀροκλώναρα ἀπλωσες
κι ἐγὼ σὲ κάθε χόρτο καὶ βοτάνι
στεφάνι ἔχεις φορέσει ἀπὸ δαφνόφυλλα,
λίγο θυμάρι τοῦ βουνοῦ μὲ φτάνει.

ΣΟΝΕΤΑ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Α' (1)

Ὅπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι,
Ἐπ' ἄγριο κῦμ' ἀπλώνεται δαρμέν' ἡ χώρα
Καὶ δὲ θυμᾶται μήτε σὰν ὄνειρου πλάνη
Τὰ πρωτινὰ μετὰξια τῆς τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τ' ἀμπέλια τῆς πλουτίζουν τώρα,
Τὸ κάστρο τῆς φορεῖ παλαιῖκὸ στεφάνι,
Δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου, ἀπὸ τὴν ὥρα
Ποῦ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσιάνοι.

Ἐνα βουνὸ ἀποπάνω τῆς ἀγρουπνοστέκει,
Κι ὁ Παρνασσὸς λευκοχαράζει στὸν αἴρα
Βαθειά, κι ὁ Ρουμελιώτης ὁ Ζυγὸς παρέκει

Αὐτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια μου στὴ μέρα,
Κι ἡ μνήμη μου σὰν ὄνειρο τοῦ ὄνειρου πλέκει
Γλυκεῖα μισοσβησμέν' εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

(1) Τὸ 1 σονέτο ἀναφέρεται εἰς τὰς Πάτρας, τὸ 2 εἰς τὸ Μεσολόγγι, τὸ 3 εἰς τὰς Ἀθήνας.

Β'.

Στὴ νησόσπαρτη λίμνη, ποῦ τὸ μαῖστοράλι
Ἐκεί ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀρμύρα
Ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιαλί,
Μ' ἔρριξε ἐκεῖ πεντάρφανο παιδάκι ἡ Μοῖρα.

Ἐκεῖ ὁ Βοριάς μὲ τὴ Νοτιά, ἐκεῖ ἡ πλημμύρα,
Σὲ μάχη μὲ τὴ ρήχη βροίσκεται μεγάλη.
Μακριά, μὲς στοῦ πελάγου τὸν καταποτῆρα
Τοῦ ἡλίου χάνεται τὸ υπέρλαμπρο κοράλι.

Ἐκεῖ ἀπ' τῆς τρίκορφης Βαράσσοβας τὰ ὕψη,
Σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
Στὰ ὀλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη της θὰ σκύψη.

Μὰ τὴν ἀθώα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνην
Καὶ πουθενὰ δὲ γνώρισα· μόνο τὴ θλίψη·
Καὶ τὴ σπῖθα τοῦ νοῦ, ποῦ μιὰ φωτιά ἔχει γίνει.

Γ'.

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι ὀλοῦθε ἡλίου ἀχτίνα,
Καὶ κάτι ὀλόγυρα σὰν τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ μέλι,
Βγαίνουν ἀμαρανι' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα,
Λάμπει γεννήτρα ἐνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν ὁμορφιὰ σκοντάβει σκάβοντας ἡ ἀξίνα
Στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη,
Μενεξεδένιο αἶμα γοργοστάζ' ἡ Ἀθήνα,
Κάθε ποῦ τὴ χτυπᾷν τοῦ δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἱερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ ναοὶ καὶ κάμποι
Ἀνάμεσα στὸν ὄγλο ἐδῶ ποῦ ἀργοσαλεύει,
Καθὼς ἀπάνω σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

Ὁ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆν καὶ βασιλεύει
Χιλιόψυχος· τὸ πνεῦμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
Τὸ νοιώθω μὲ σκοτάδια μέσα μου παλεύει.

ΝΥΧΤΙΔΕΣ ΒΟΣΧΑΡΚΑ

Νεράϊδα! ἀπ' τοῦ πελάγου μέσα τὴν ἀγκάλῃ
σὰ θεοῦ χαμόγελο ἀφρογέννητη μιὰ μέρα
ἀνάτειλες κι ἀπλώθηκες χυτὸ ἀνθογυάλι
καὶ μύρωσες τὸ μουσικὸ τριγύρω ἀέρα.
Τοῦ τραγουδιοῦ πηγὴ, τῆς ἀρμονίας μητέρα,
ἀπ' τὴ στιγμὴ τὴ θρυλική, πού τὸ κεφάλι
τοῦ Ὀρφέα κυματοκύλιστο ἀπ' τὴ Θράκη πέρα
στο βλογημένο σου ἦρθε κι ἄραξε ἀκρογιάλι.
Θεά, στὸ φῶς ἀστραφτερὴ ἢ μορφὴ Σου ὑψώθη.
Γύρω ὑποταχτικοὶ σου οἱ Ἴμεροι κι οἱ Πόθοι.
Καὶ μέσα ἀπὸ τῆς τέχνης τὴ χρυσὴ κλοντήρα,
πού χέρια κορασιῶν τὴν εἶχανε γιομίσει,
τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς αἰῶνες κέρασες — ὦ λύρα! — (!)
τῆς Ὀμορφιάς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μεθύσι.

ΜΙΣΕΜΟΣ

Κι ἂν ἀπ' τοὺς θησαυροὺς, πού ἀνάερα στρώνει
τὸ δειλινὸ — τριαντάφυλλα δεμάτια! —
κι ἀπ' τοὺς γυαλοὺς, πού ὁ ἥλιος τοὺς χρυσώνει,
πάντα ἂν μοῦ μένη ἢ λάμψη μὲς τὰ μάτια
τόρα τῆς ξενιτειᾶς τὰ μονοπάτια
πού ἀλὶ παίρνω, μαῦρο χελιδόνι,
μὰ τῆς καρδιᾶς μοῦ μείναν τὰ κομμάτια
σὲ κάθε πρᾶμα ἀγαπημένο — ὦ πόνοι! —
Κι ἂν τρυφερὸ μὲ συνοδεύῃ ἀγέρι
ἀπὸ φιλιά καὶ χαῖρε στὰ ἔσμα μέρη,
πού γράφει ἡ Μοῖρα νὰ τραβήξω μόνος,
στὴ μαννούλα μου πλάϊ τὴν πικραμένη,
νοσταλγικὴ ἢ ψυχὴ μου πίσω μένει,
ὁ πιὸ βαθύς, πού μὲ ξεσκίζει πόνος.

(1) (ὦ λύρα, ὑπαινιγμὸς διὰ τὴν Σαπφώ).

Κ Α Λ Λ Ι Π Α Τ Ε Ι Ρ Α

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μῆνης;
Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
Ἐδῶθε. — Ἔχω ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
Τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες·
Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει Ἑλλανοδίκες,
Καὶ ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὥραϊα
Κορμιά, πὺν γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
Παλεύουν θαυμαστὲς ψυχὲς ἀντρίκιες.
Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
Στὸν αἰῶνα τὸ σοῖ μου θὰ φαντάζῃ
Μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια·
Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
Σὲ ἀστραφετερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
Ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

Ε Λ Ι Α

Στὴν κουφάλα σου ἐφώλιασε μελίσι,
Γέριχη ἐλιά, πὺν γέρνεις μὲ τὴ λίγη
Πρασινάδα, πὺν ἀκόμα σὲ τυλίγει
Σὰ νὰ θελε νὰ σὲ νεκροστολίση.
Καὶ τὸ κάθε πουλάκι στὸ μεθύσι
Τῆς ἀγάπης πιπίζοντας ἀνοίγει
Στὸ κλαρί σου ἐρωτάρικο κυνήγι,
Στὸ κλαρί σου, πὺν δὲ θὰ ξανανθίσῃ.
Ὡ πόσο στὴ θανὴ θὰ σὲ γλυκάνουν
Μὲ τὴ μαγευτικὴ βοή, πὺν κάνουν,
Ὀλοζώντανης νιότης ὁμορφάδες,
Πὺν σὰ θύμησες μέσα σου πληθαίνουν.
Ὡ νὰ μπορούσαν ἔτσι νὰ πεθαίνουν
Καὶ ἄλλες ψυχές, τῆς ψυχῆς σου ἀδερφάδες.

ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΦΕΓΓΑΡΙ

Όταν ἡ νύχτα ξάστερη προβαίνει,
τῶν πιὸ γλυκῶν ὀνείρων εἶναι φίλη.
Τὰ φύλλομουρμουρίσματα καὶ οἱ γρύλλοι
καὶ τ' ἄστρα εἶναι ἡ χαρὰ ἡ τραγουδημένη.

Σιγὰ καὶ τὸ φεγγάρι θ' ἀνατείλῃ
γεμᾶτο ἀπ' τὴν κορφοῦλα τὴ γραμμένη
στὴ λίμνη τ' οὐρανοῦ τὴν κοιμισμένη
σὰ νούφαρο ἢ σὰν κάτασπρο κοχύλι.

Καὶ τότε ἀγιάζουν ὅλα μὲς στὴν Πλάση,
τότε κι ὁ πόνος σου, ἄνθρωπε, ἡμερώνει.
Καὶ φῶς πίνει ἡ ψυχὴ σου νὰ χορτάσῃ.

Τότε ἀσημένια γίνεται κι ἡ σκόνη
τοῦ δρόμου, πὺ μακριὰ λαμποκοπᾷει
στὸν οὐρανό σου, Θεέ μου, νὰ μᾶς πάῃ!

ΕΙΚΟΝΑ

Βαθὺ βλέμμα, ὠραῖο μέτωπο, ἀχνὸ χροῶμα,
φρύδια πυκνά, μισόξανθα μαλλιά,
μῦτη μικρὴ, κοντὸς λυγρὸς τὸ σῶμα,
μέτριο σαγόνι, χεῖλη φουσκαωτά.

Γοργὸς στὸ βῆμα πάντα καὶ στὸ στόμα,
κορμὶ γυρτὸ γεμᾶτο δυστυχία,
φρόνιμος, ταπεινός, τρελλὸς ἀκόμα,
δειλία καὶ θάρρος κλειῶ μὲς τὴν καρδιά.

Κανείς, κανείς στὸν κόσμον δὲ μὲ ξέρει·
γιὰ νὰ μὴν πάσχω ἀδιάκοπα γελῶ.
Πόσα ἡ ψυχὴ μου βάσανα ὑποφέρει !
Φλογίζομαι ἀπὸ δόξα κι ὄλο γράφω·
ὅ,τι ἀγαπῶ, θαρρεῖς πῶς τὸ μισῶ.
Θὰ μὲ γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι στὸν τάφο.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΦΩΣ

Μεσουρανής ἡ ὀλόφεγγη Σελήνη
λαμποκοπᾷ κι ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα·
τὸ φῶς της μὲς στὸν ἔρημον αἰθέρα
τῆς νύχτας ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἐκεῖ βαθειά, πού ροδοφέγγει ἡ μέρα,
ὅταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνη,
ἐν' ἄστρο λίγο, μὰ δικό του, χύνει
φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστή του, σφαῖρα.

Κι εἶπα : τέτοιο καλὸ μακριὰ ἀπὸ μένα,
ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα
ὅ,τι σημώνει τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ καὶ μοναχός μου !
σὲ μιὰ ἄγνωστη κρυφὴ γωνιὰ τοῦ κόσμου
λίγο, μὰ καὶ δικό μου φῶς μὲ φτάνει.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΘΑΝΑΤΟΣ

Καλῶς νὰ ρθῆ σὰν ἔρθ' ἡ στερνὴ ὥρα
τὰ μάτια μου γιὰ πάντα νὰ μοῦ κλείσῃ
κι ὅποτε νὰ ναι, ἢ τώρα ἢ ἀργήσῃ
φτάνει νὰ μὴν ἔρθῃ σὰν ἄγρια μπόρα.

Ἄνοιξη βέβαια νά ναι, σὰν καὶ τώρα,
κι ἀκόμα μιὰ γλυκειὰ γλυκούλα δύση
κι ἔτσι νὰ πάρη μιὰ αὔρα νὰ φυσήσῃ
καὶ νὰ πέσῃ ἡ ψυχούλα ἡ λευκοφόρα

σὰν ἄνθη τῆς μηλιάς· κι ὅπου τὸ βγάλλῃ
ἡ ἀγνὴ νεροσυρμὴ, πὺν ρέει ἀγάλι
σὲ δεντροκόηπους μέσα καὶ βραγιές,

κι ὅπου τὸ πάη κι ὅπου ἀκόμα μείνῃ
ἀπ' τὶς παλιὲς μονάχα τὶς φωνές
ν' ἀκούσῃ τὸ χαῖρε, πὺν θὰ κλαίῃ ἡ Κρήνη.

Λ. ΜΑΒΙΛΗ

Λ Η Θ Η

Καλότυχοι οἱ νεκροί, πὺν λησμονοῦνε
τὴν πίκρια τῆς ζωῆς. Ὅταν βυθίσῃ
ὁ ἥλιος καὶ τὸ σούρουπο ἀκλουθήσῃ
μὴν τοὺς κλαῖς, ὁ καημὸς σου ὅσος καὶ νά ναι.
Τέτοιαν ὥρα οἱ ψυχὲς διψοῦν καὶ πᾶνε
Στῆς λησμονιάς τὴν κρουσταλλένια βροῦση.

Μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,

Ἄν στάξῃ γι' αὐτὲς δάκρυ ὅθε ἀγαπᾶνε.

Κι ἂν πιοῦν θολὸ νερὸ ξαναθυμοῦνται,

Διαβαίνοντας λιβάδια ἀπ' ἀσφοδίλι,

Πόνους παλιούς, πὺν μέσα τους κοιμοῦνται.

Ἄν δὲν μπορῆς παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δεῖλι,

Τοὺς ζωντανοὺς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν,

Θέλουν, μὰ δὲν βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Γ. ΣΟΥΡΗΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΟΡΟΝ ΤΩΝ ΜΕΤΗΜΦΙΕΣΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Μὲ χαρά μου βλέπω πάλι πὸς μαζεύτηκαν ἐδῶ
μασκαράδες τοῦ διαβόλου, πὸν εἶχα χρόνια νὰ τοὺς δῶ.

Τζαμπατζήδες μασκαράδες,
γιὰ σᾶς θρίαμβος καὶ νίκη,
ποὺ χωρὶς ψωροπαράδες
θέλετε μασκαράληγι.

Τὶ τραβήξαμε κι ἐφέτος γιὰ νὰ γίνῃ κοιμιτᾶτο !
τὶ φωνῆς τὶ παρακάλια, τὶ τρεχάλες ἄνω κάτω.
Μὰ δὲν ἤθελε κανένας νὰ πληρώσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ,
γιὰ νὰ μὴν γελᾶσουν ἄλλοι στὴν καμπούρα τοῦ κουτοῦ.
Φαίνονται κουτὰ καὶ κλούβια τὰ Ρωμαίικα τὰ κεφάλια,
ποὺ γιὰ κάθε τι πληρώνουν, μάλιστα τὰ Καρναβάλια.

Τὶ κουτὸ τὸ καρναβάλι,
σὰν ξεοδεύεται παρὰς,
καὶ καθέννας ὡς προβάλῃ
Τζαμπατζῆς καὶ μασκαράς.

Κάνετέ μας δωρεὰν λίγο νὰ γελᾶσωμε,
κάνετέ μας δωρεὰν κόσμο νὰ χαλάσωμε.
Μπάριμπα, μέσα στὸ χορὸ τζάμπα πάρε με κι ἐμένα,
ὅπου θὰ συχωρευθοῦν ὅλα σου τὰ πεθαμένα.

Ἡ καινούργια Ρωμιοσύνη τζάμπα καὶ τὸ κοιμιτᾶτο
τῆς μασκαροσύνης θέλει,
νὰ ναι τὸ σκυλὶ χορτᾶτο,
μὰ κι ἀκέραιο τὸ καρβέλι.

Τζάμπα θέλει νὰ φυτρώσουν καὶ καρᾶβια καὶ στρατός,
τζάμπα θέλει νὰ τῆς δώσουν ὅ,τι σήμερα ζητεῖ.

Τζάμπα πίνετε καὶ τρῶτε,
μασκαράδες πατριῶται.

Τζάμπα κι ὁ χορὸς ἄς γίνη
τζάμπα φέρτε τὰ βιολιά,
κι ὄλη ἡ νέα Ρωμοσύνη
τζάμπα ζῆ μὲ τὰ παλιά.

Γ. ΣΟΥΡΗ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ

Α'.

Ἐγώ, Γεώργιος Σουρῆς, ἱππότης τοῦ Σωτήρος,
καὶ Χιώτης διαβολόλωλος ἀστείου χαρακτῆρος,
ἐπιχειρῶ νὰ σὰς εἰπῶ ξερῶς κι ἐν συντομίᾳ
τὰ μᾶλλον σπουδαιότερα τοῦ βίου μου σημεία,
προτοῦ οἱ βιογράφοι μου καθ' ὅλα μ' ἀνατάμουν
καὶ εἰς ὄλην τὴν ὑφήλιον ρεντίκολο μὲ κάμουν.

—ο—

Κατ' ἄλλους εἶμαι γέννημα τῆς ἠρωίδος Χίου
καὶ λέγουν πὼς ἐξ εὐγενοῦς κατάγομαι στοιχείου,
πλὴν ἄλλοι παραδέχονται πατρίδα μου τὴν Σῦρον
καὶ ἄλλοι περισσότεροι τὴν νῆσον τῶν Κυθῆρων.
Ἄλλὰ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι πάντα Χιώτης.
μὰ κάποτε καὶ Συριανὸς κι ἔσθ' ὅτε Τσιριγώτης.

—ο—

Ἡ μήτηρ μου μετήρχετο τὰ γυναικεῖα ἔργα
καὶ πότε πότε μ' ἔδερε με ξύλο καὶ με βέργα,
ὁ δὲ πατήρ μου ἔμπορος ἐλέγετο πὼς ἦτο
καὶ μὲ τὸ Δοῦναι καὶ Λαβεῖν πολὺ ἐνησχολεῖτο
ἀπολαμβάνων πάντοτε οἰκιακῆς εἰρήνης...
πλὴν λωποδύται κάμποσοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης,
στὸ μαγαζί του ἐτρύπωσαν μιὰ νύχτα σκοτεινὴ
κι οὗτ' ἔνα Ἀμερικάνικο δὲν τ' ἄφησαν πανί.
Καὶ ἀπὸ τότε ὁ πατήρ εἶχε μεγάλο χάλι,
ὥστόσο ἐμουφλούζεψε καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι.

—ο—

Ἐγὼ δὲ τότε ἔσύχναζα μετὰ μεγάλου ζήλου
εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ γνωστοῦ κυρίου Θεοφίλου...

—ο—

Β΄.

Ἄρτι μὲν ἔπανσα φοιτῶν εἰς τὰ Διδασκαλεῖα
κι ἐπούλησα τὰ λεξικά καὶ τ' ἄλλα μου βιβλία
κι ἐφόρτωσα τὰ γράμματα στὸν πετεινὸ ἀπάνω,
σκεπτόμενος νυχθημερὸν τί δαίμονα νὰ κάνω.

—ο—

Κι ἐνῶ τὸ μέλλον ἔβλεπα ἔμπρός μου μελανὸν
ἐφάνησαν στὸν ὕπνο μου δυὸ ἄνδρες σκεπτικοί,
καθὼς ἐφάνησαν ποτὲ εἰς τὸν Λουκιανὸν
ἢ τῶν γραμμάτων Ἄνασσα κι ἡ Ἑρμογλυφική.

—ο—

Ὁ εἷς ἐκ τούτων ἔλεγε πὼς εἶναι ὁ Ἄπόλλων,
ὁ τῆς ποιήσεως πατὴρ μὲ βλέμμα ἀκτινοβόλον,
ὁ δ' ἄλλος ἦτον ὁ Ἑρμῆς μ' ἔμπορικά τεφτέρια
μὲ πῆγες, μέτρα καὶ σταθμά, καὶ ρόζους εἰς τὰ χέρια.

—ο—

Λοιπὸν μὲ παίρνει ὁ Ἑρμῆς μὲ τρόπο κατὰ μέρος
κι ἔλα νὰ γίνῃς ἔμπορος μοῦ λέγ' ἰδιαιτέρως.
Κι ἀφοῦ μοῦ εἶπε ἄρκετὰ μὲ τὸν γνωστὸν του δόλον
μὲ πιάνει ἀπὸ τὸν γαιᾶ ὁ κύριος Ἄπόλλων,
καὶ ποιητῆς νὰ βαπτισθῶ κρυφίως μὲ προτρέπει,
γιατὶ νὰ γίνω ἔμπορος καθόλου δὲν μοῦ πρέπει.

—ο—

Ταῦτα εἰπόντες ἔφυγαν κι οἱ δύο μὲ δρμὴν
κι ἀμέσως μὲ πυρέσσουσαν ἠγέρθη φαντασίαν,
ἀλλ' ὅμως ἀπεφάσισα ν' ἀκούσω τὸν Ἑρμῆν
καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔφυγα κι ἐπῆγα στὴν Ρωσίαν.

—ο—

Τὸ τι ἐτράβηξα ἐκεῖ στῆς ξενιτειᾶς τὸν δρόμον
τὸ περιγράφω ἔκτενῶς στὸν πρῶτον μου τὸν τόμον.

—ο—

Ἐπανελθὼν στὴν πάτριον ἀμέσως ἐνθυμήθην
πὼς εἶχε μέγα δίκαιον ὁ κύριος Ἄπόλλων,
καὶ τότε τὸ ἐμπόριον παρέδωσα εἰς λήθην
καὶ πρὸς τὰς μούσας ἔστρεψα τὸν ἔρωτά μου ὄλον.

—ο—

Μακρὰν τῆς τύρβης τῶν πολλῶν, μακρὰν τῶν ἐπιγείων,
ἐρρέμβαζα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς ἐρημίαις·
τὸ πρῶτον μου δὲ ποίημα ὑπῆρξεν ἐλεγείον
εἰς ἄνδρα βελτιώσαντα τὰ τῆς Ἀστυνομίας
κι αὐτὸ ἐν μέσφ φίλων του κι ὀλίγων συγγενῶν του
ὁ ἴδιος ἀπήγγεila εἰς τὸ μνημόσυνόν του
μ' ἓνα σακκάκι μπλὲ μαρὲν καὶ ἄσπρο παντελόνι
καὶ ὁ ἰδὼν τὸ μαρτυρεῖ καὶ σᾶς τὸ βεβαιώνει.

— 0 —

Κατόπιν τούτου ἔγραψα καὶ ἄλλα ἐλεγεία,
καὶ πάντοτε ἀνάπανσις, ραχάτι καὶ ἀργία
Ὅταν κανεῖς τὰ τίναζε τὸ εἶχα γιὰ χαρὰ μου
καὶ ὄλο ἔψαχνα νὰ βρῶ κανένα κελεπούρι
καὶ ὁ Ἑρμοῦς ἐρχόμενος συχνὰ στὰ ὄνειρά μου
μοῦ ἔδινε φτυσίματα καὶ φάσκελα στὴ μούρη.

Δ'.

Τὰ μετὰ ταῦτα περιττὸν νομίζω νὰ τὰ πῶ
καὶ ὄλα τὰ πολὺ γνωστὰ τὰ παρασιωπῶ.
Διότι θὰ γνωρίζετε, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω,
πὼς ἐχρημάτισα κι ἐγὼ φαντάρος μιὰ φορὰ
καὶ συλλογὴν ἐξέδωκα, εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλω
ὄσους πολέμους ἔκαμα μὲ ἄσφαιρα πυρὰ.
Πρὸς τούτοις θὰ γνωρίζετε πὼς σ' ἄλλας περιστάσεις
εἰς τὸν Σεμέτελον (1) ἔδωσα σπονδαίας ἐξετάσεις
καὶ ἀπερορίφθην παμψηφεί μετὰ πολλῶν ἐπαίνων
γενόμενος ὑπόδειγμα τῶν ἐξεταζομένων.

— 0 —

(1) Καθηγητῆς τῆς μετρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐκτοτε δὲ γνωστότερον κατέστη τ' ὄνομά μου,
τὸ δὲ Πανεπιστήμιον μ' εὐγνωμονεῖ ἀπείρως,
καὶ διὰ τοῦτο, φαίνεται, τὸ πραξικόπημά μου
τὸ ἀργυροῦν παράσημον ἐπῆρα τοῦ Σωτήρος.

—ο—

Καὶ τώρα βγάζω τὸ Ρωμιὸ ἀπὸ τεσσάρων χρόνων
τιμᾶται δὲ ὀλόκληρος δραχμὰς τριάντα μόνον
καὶ τῆς Ἑλλάδος τραγουδοῦ τὸ κλασσικὸν βασίλειον
κι ἐμμέτρως ἀεροβατῶν περιιοῶ τὸν ἥλιον.

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

ΕΙΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Μὴν ἀκοῦς τὶ φλυαροῦνε !
μήπως ξέρουνε τὶ λένε ;
Γράφεις δράματα—γελοῦνε,
γράφεις κωμωδίες—κλαῖνε.

ΕΙΣ ΚΥΡΙΑΝ ΘΡΗΣΚΟΛΗΠΤΟΝ

Τρέχει στὸν πνευματικὸ
γιὰ νὰ πῆ τὰ κρίματά της,
λέει τὰ ξένα : τὸ καὶ τό,
μὰ ξεχνάει τὰ δικά της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

ΠΙΝΑΞ

ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΩΝ ΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΛΕΞΕΩΝ, ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΛΠ. ΤΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ
ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Α

- Ἀγαρηνοί**, ἄρσ. οἱ μωαμεθανοὶ τὴν θρησκείαν ἀνεξαρτήτως ἔθνικότητος.
- Ἀγούρι** καὶ **γούρι**, οὐδ. λεξ. τουρκική, εὐτυχία, καλὸς οἰωνός, τύχη.
- Ἀγκαλά**, ἐπίθ. ἀλλά, ὄμως.
- Ἀδελφὸς τοῦ φεγγαριοῦ**, ἓνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.
- Ἀκαμάτης**, ἐπιθ. ὀκνηρός, τεμπέλης, μεταφορ. ἀνωφελής.
- Ἀλγερίνοι**, οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀλγερίου τῆς Ἀφρικής.
- Ἄλικος**, ἐπιθ. ἀνοικτὸς κόκκινος.
- Ἄλλάχ**, τὸ ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνοῦ Θεοῦ.
- Ἀμόλεντος**, ἐπιθ. ἀμόλυντος, καθαρὸς (α—μολεύω).
- Ἀναγέννησις**, Ἄν. λέγεται ἡ ἐποχὴ τοῦ ΙΔ—ΙΣΤ αἰῶνος ἐν τῇ Δύσει, καθ' ἣν ἀνεγεννήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι.
- Ἀναισχυντῶ**, ρ. ὀνειδίζω.
- Ἀναξιφόρμιγγας Ὑμνος τοῦ Πινδάρου**, ἔννοεῖ τοὺς ὕμνους τοῦ Πινδάρου διὰ τοὺς νικητὰς τῶν ἀγῶνων.
- Ἀπανωτός**, ἐπίθ. ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου.
- Ἀπεικάζω**, ρ. ἀπεικονίζω, παραβάλλω, ἔννοῶ, συμπεραίνω.
- Ἀπελατίκι**, οὐδ. τὸ κατ' ἔξοχὴν ὄπλον τῶν ἀπελατῶν (σιδηροῦν ῥόπαλον ἀκανθωτὸν).
- Ἀποκούμπι**, οὐδ. βοήθημα, στήριγμα (ἀκουμβῶ).
- Ἀπόσπερνο**, ἐπίθ. μετὰ τὸ νύκτωμα.
- Ἀραδιά** καὶ **ἀραδαριά**, ἐπίθ. κατὰ σειρᾶν.
- Ἀράπικο ποδάρι**, ἔννοεῖ ὁ ποιητὴς τοὺς Ἄραβας πολιορκητὰς τοῦ Ἱμπραήμη.

Ἄργαστήρια, οὐδ. ἐργαστήρια, γενικῶς τὰ καταστήματα.

Ἄργέστης, ἄρσ. Β. Δ. ἄνεμος.

Ἀριζικός, ἐπιθ. ὁ χωρὶς ριζικόν, τύχην, κακότηχος.

Ἀσέρι, οὐδ. λεξ. τουρκική, στρατός, μεταφ. πληθος.

Αὐτιάζω, ρ. τρέμω, φοβοῦμαι, μέσον ἐξαφνίζομαι.

Β

Βαράσοβα, θηλ. ὄρος τῆς ἐπαρχ. Μεσολογγίου, ἄρχ. Χαλκίς.

Βαρβαρέζοι, οἱ κάτοικοι τῆς Βερβερίας, Χ. τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Βαργωμισμένος, μετοχ. ρ. βαργωμίζω, (βαργνωμῶ), βαρυθυμῶ, δυσανασχετῶ, ἐκφέρω ἄρας.

Βάρδια, θηλ. λεξ. ἰταλ. (guardia) φρουρά, φυλακή, φρουρός, φύλαξ.

Βασιλάδι, οὐδ. τὸ παρὰ τὸ Μεσολόγγι ἱστορικὸν νησίδιον.

Βελῆς, υἱὸς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ.

Βενετιῆς ἀγέραςτες, Ἑνετικοὶ πολύχρωμοι φανοί, ἐδῶ ὁ ποιητῆς ἐννοεῖ τὸ ἡλιοβασίλευμα.

Βεντερούγα, θηλ. ἡ ραχίτις νόσος.

Βίσεκτος καὶ **δίσεκτος**, ἐπιθ. ἰδία κατὰ πληθυντικόν, δυστυχῆς, ἄσχημος.

Βολετός, ἐπιθ. εὐχερῆς, κατορθωτός, πρόσφορος.

Βουργούζια, οὐδ. λέξ. τουρκική, μεγάλη ἐξ ἐρίου χλαμὺς μετὰ καλύπτρας, τὴν ὁποίαν φέρουν οἱ Ἄραβες.

Βουτιναῖος διαγωνισμός, φιλολογικὸς διαγωνισμὸς ἰδρυθεὶς ὑπὸ τοῦ Βουτιναῖ (1862—1877) καὶ μὲ Ἑλλανόδικον Ἐπιτροπὴν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου.

Βραγιά, θηλ. ἀντὶ **φραγιά**, πρασιά, χωρισμένον μέρος τοῦ κήπου λαχανόσπαρτον ἢ ἀνθόσπαρτον.

Βρίζα, θηλ. δημητριακόν, ἡ σίκαλη, τροφή ἰδία τῶν ζώων.

Γ

Γαλάρες, θηλ. αἶγες, πρόβατα, κλπ. ἄτινα μετὰ τὴν γέννησιν ἔχουν γάλα.

Γιασμάκι, οὐδ. λ. τουρκική, καλύπτρα τοῦ προσώπου τῶν Ὄθωμανίδων, τὸ κάλυμμα γενικῶς.

Γκόλφι, οὐδ. ἐγκόλιον, φυλακτόν, μεταφ. πολύτιμον προῶγμα.

Γλυτήρι, οὐδ. ἐκλυτήριο, ἀναπνηστήριο, τυλιγάδι.

Γολέτα, θηλ. λ. γαλ. ἴστιοφόρον μὲ δύο ἴστους ταχύ, ἡμιολία.

Γραμματαλλαγή, θηλ. ἀνταλλαγή γραμμάτων, ἐπιστολῶν.

Γρόσι, οὐδ. λ. τουρκ. μονὰς τοῦ τουρκικοῦ νομισμ. συστήματος, ἰσοδύναμος μὲ 22 λεπτά τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς.

Δ

Δαμασκι σπαθί, οὐδ. σπαθί κατασκευῆς τῆς Δαμασμοῦ, φημι-
ζομένης διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χαλυβδίνων ἐλασμάτων.

Δεκανίαια, οὐδ. ράβδος, ἰδίαι τῶν χωλῶν.

Δὲν ἴδρωνε τὸ μάτι του, (ἀλλαχοῦ δὲν ἴδρωνε τ' αὐτί του)
φράσις δηλοῦσα ἀφοβίαν.

Δὲν τὰ βγάξω στὸ κεφάλι, φράσις σημαίνουσα : δὲν εἶμαι
ἱκανὸς νὰ τὰ βγάλω πέρα, νὰ κατορθώσω τι.

Δουλαμάς, ἄρσ. λ. τουρκική, ἐπενδύτης φουστanelάδων.

Δραγάτης, ἄρσ. ἀμπελοφύλαξ, ἀγροφύλαξ.

Δράκος, ἄρσ. κατὰ τὴν ἑλλην. λαϊκὴν παράδοσιν θηρίον ὄφιο-
ειδὲς τεράστιον, συνήθως φύλαξ θησαυρῶν μὲ βλέμμα φο-
βερὸν καὶ πνοὴν θανατηφόρον οὐχὶ δὲ σπανίως πολυκέ-
φαλον.

Δραγιά, θηλ. βλέπε βραγιά.

Δυόσμος, ἡδύσμος, ἀρωματικὴ βοτάνη.

Ε

Ἐκλιμιζῶ, ρ. λιχνάω.

Ἐπασχαν, ρ. προσπαθῶ, πασχίζω.

Ζ

Ζαγάρι, οὐδ. λ. τουρκ. κυνηγετικὸς κύων, κυνάριον.

Ζέρβιος, ἐπίθ. ἀριστερός.

Ζόρικος, ἐπίθ. δύσκολος, δυσήνιος.

Ζουπάω, ρ. ὀνοματοποιία, πιέζω, θλίβω.

Ζυγός, ὄρος τῆς ἐπαρχ. Μεσολογγίου, ἀρχ. Ἄράκυνθος.

I

Ἰψεν, ὁ μέγιστος τῶν δραματικῶν συγγραφέων τῆς Νορβηγίας (1828—1906).

Ἱστοροῶ, ρ. ζωγραφῶ.

K

Καβούκια, οὐδ. λ. τουρκική, φλοιός, περιβλήμα, ὄστρακον, κάλυμμα.

Καιοτράχαλος, ἐπίθ. ἀπότομος, κακοφτειασμένος.

Καλιβώνω ἢ Καλιγώνω, ρ. πεταλώνω προσαρμόζω τὰ πέταλα.

Καλωσυνᾶτος, ἐπίθ. πλήρης καλωσύνης.

Κάνε, ἐπίρ. τουλάχιστον (κᾶν).

Κανίσκι, οὐδ. ὑποκορ. τοῦ κανέου, μικρὸν κάνιστρον, μεταφ. δῶρον.

Καπότο καὶ **α**, οὐδ. λ. ἰταλ. ἐγχώριος μάλλινος ἐπενδύτης τῶν χωρικῶν μας.

Καραβατιά, συνοικία ἐν Ἰωαννίνοις.

Καρδάρα, θηλ. δοχεῖον ξύλινον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀμέλγουν τὸ γάλα.

Καρπός, ἄρσ. ὁ ἐλαιόκαρπος, ὡς κύριον προῖον τῆς νήσου Κερκύρας.

Κατάμερον, οὐδ. τὸ μέρος ἐνθα βόσκουν τὰ πρόβατα.

Καταπόδι, ἐπίρ. κατόπιν, κατὰ πόδας.

Κατάστημα, οὐδ. ἐνεχειροδανειστήριον (ἐν Κερκύρῃ).

Κελάρι, οὐδ. λ. λατινική, ἀποθήκη.

Κιάσο, οὐδ. λ. ἰταλική, συμβάν, ἐπεισόδιον.

Κιβούρι, νεκρικὸν φέρετρον, μεταφ. τάφος.

Κινούμεναι τράπεζαι, μικραὶ καὶ λεπταὶ τρ. τὸ γνωστὸν μέσον τῶν πνευματιστῶν.

Κιονταχής, Τοῦρκος στρατάρχης πολιορκητῆς τοῦ Μεσολογγίου.

Κλοντήρα, θηλ. ἢ κροντήρα καὶ κροντήρι, πῆλινον δοχίον, κανάτιον.

Κολίγας, ἄρσ. ἐκ τοῦ λατ. collega, συνεταῖρος, ἐπίμοτος καλλιεργητής.

Κοπανιστή, θηλ. τυρός μαλακός τριμμένος, δορυς τὴν γεῦσιν.
Κόντες, ἄρσ. λ. γαλ. τίτλος εὐγενείας ἀπὸ τῶν φεουδαρχικῶν
χρόνων· ἐκ τούτου ἡ κοντέσσα — κυρία, καὶ ἡ κοντεσσίνα —
δεσποινίς.

Κοντράκι, οὐδ. κοντρί, βράχος, πέτρα.

Κορφοί, ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου Κερκύρας.

Κουρσάρος ἢ **Κορσάρος**, ἄρσ. λ. νεολατινική, πειρατής.

Κουρσεύω, ρ. λεηλατῶ ὡς πειρατής, μεταφορ. ὑλοτομῶ.

Κρανένιος, ἐπίθ. ὁ κατασκευασμένος ἐκ ξύλου κρανείας.

Κύρης, ἄρσ. πατήρ ἢ καὶ πάππος (κύριος).

Λ

Λάμια, θηλ. ἀρχαία Λαμία, μυθολ. τέρας, φόβητρον τῶν
παίδων.

Λίτρα, θηλ. (ἐκ τοῦ λατ. libra) μονὰς βάρους, διάφορος κατὰ
τόπους καὶ ἐποχάς.

Λογῆς-λογῆς, ἐπίρ. παντὸς εἶδους.

Μ

Μανουσάκι, οὐδ. τὸ ἄνθος νάρκισσος ὡς καὶ ἶον τὸ εὖοσμον.

Μαντάτο, οὐδ. λ. λατιν. ἀγγελία, εἴδησις, νέον.

Μασύνα, θηλ. λ. ἀραβική, φορηγίς.

Μάσω, ρ. μαζεύω.

Μαχαλάς, ἄρσ. λ. τουρκ. συνοικία, συνοικισμός.

Μεντέρι, οὐδ. λ. τουρκ. διβάνιον, καναπὲς ἢ καὶ στρώματα
καναπέ.

Μήδεια, θηλ. πόλις τῆς Ἐνατ. Θράκης μετὰ λιμένος ἐπὶ τοῦ
Εὐξεινίου.

Μνέω, ρ. ψυχομαχῶ.

Μ(ι)νέσκω καὶ **μνήσκω**, ρ. μένω.

Μουδιά(ζ)ω, ρ. ἐδῶ μεταφορ. χάνω τὴν ὁρμὴν μου, σιωπῶ.

Μουστερῆς, ἄρσ. λ. ἀραβική, ἀγοραστής, πελάτης.

Μουφλουξεύω, ρ. χρεωκοπῶ, πτωχεύω.

Μπάλιος, ἐπίθ. ἀρχ. βαλῖος, ὁ ἔχων στίγματα λευκά.

Μπαλταλιμάνι, οὐδ. χωρίον παρὰ τὴν Κων(ο)πολιν ὡς καὶ ἡ Στένη.

Μπαρμπαριά, Βερβερία, χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς.

Μπίσοπ, νοομάντις κατὰ τὸ 1886 ἐν Ἀθήναις.

Μπουγαρίνη, οὐδ. ἄνθος λευκόν, ἀρωματικὸν λίαν (ἴασμος ὁ ἀραβικός).

Ν

Νεραΐδες, θηλ. κατὰ τὴν δημοτικὴν μυθολογίαν παρθενικαὶ θεότητες τῆς φύσεως.

Νούφαρο, οὐδ. φυτὸν ὑδρόβιον, νυμφαία ἢ λευκή.

Ντέρτι, οὐδ. λ. τουρκ. ἐπιθυμία διακαῆς, ψυχικὸν βίασανον.

Ξ

Ξανίγω, ρ. ἐννοῶ, ἀκούω.

Ξιδερός, ἐπίθ. ξενιτεμένος.

Ξηρολίθι, οὐδ. τοῖχος χωρὶς πηλόν.

[Ξ]Σομπλιάζω, ρ. σχεδιάζω, κεντῶ, μεταφορ. κατηγορῶ.

Θ

Ῥοδρῦσαι, λαὸς Θρακικός.

Ῥοντάς, ἀρσ. λ. τουρκ. θάλαμος, δωμάτιον.

Ῥορμάνι καὶ **ρορμάνι**, οὐδ. λ. τουρκ. παρθένον δάσος, λόχη.

Ῥοχιά, θηλ. ὁ ὄφις ἔχιδνα.

Π

Παλάγκο, οὐδ. λ. ἰταλ τροχαλία σύνθετος, πολύσπαστον.

Πανιέρα, θηλ. λ. ἰταλική, σημαία.

Πάντοβα, πόλις τῆς Β. Ἰταλίας, πρωτ. ὁμωνύμου νομοῦ.

Παπάξι, οὐδ. παχὺς καὶ μακρὸς θύσανος φεσίου, φούντα.

Πάστρα, θηλ. καθαριότης.

- Πατερημά**, ἄκλιτον, ἢ προσευχή «πάτερ ἡμῶν . . .»
Πεξόβολος, ἄρσ. μικρὸν ἀλιευτικὸν δίκτυον εἰς σχῆμα κώνου.
Περασμός, ἄρσ. πέρασμα, διάβασις.
Περιπλουμισμένος, μετοχ. ρ. περιπλουμίζω, πεποικιλμένος με
σχέ-ια κλπ.
Πισελί, οὐδ. ζακέτα γυναικεία χρυσοκέντητος, πολύτιμος.
Πιστομωτά, ἐπίρ. ἐπίστομα, μετὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν.
Πλουμερές, ἐπίθ. κενηταί, (ρ. πλουμίζω).
Πλουμίζω, ποικίλλω, κεντῶ, διακοσμῶ μετὸ σχέδια κλπ.
Πορτάρης, ἄρσ. φύλαξ τῆς πύλης.
Πουνεντογάρμης, ἄρσ. Ν. Δ. ἄνεμος λιβοζέφυρος.

Ρ

- Ρεντίκολο(ς)**, ἐπίθ. λ. ἰταλική, γελοῖος.
Ρηχός, ἐπίθ. ἀβαθύς, μεταφρ. ἐπιπόλιος, μικρόνους.
Ριζά, οὐδ. αἱ ρίζαι, πρόποδες τοῦ ὄρους.
Ριξιμό, οὐδ. βράχος ἐροζωμένος, βράχος φυσικὸς ἀκλόνητος.
Ρνάζομαι, ρ. ὠροῦμαι.

Σ

- Σαλβάριον**, οὐδ. λ. περσική, βρακοειδὲς φόρεμα.
Σασανιῶν, νοσάντις κατὰ τὸ 1886 ἐν Ἀθήναις.
Σεοβέτα, θηλ. λ. τουρκ. μανδήλιον δι' οὗ καλύπτουν τὴν κεφα-
λὴν οἱ μωαμεθανοί.
Σερμαγιά, θηλ. λ. περσική, χρήματα, κεφάλαιον, τὸ πρῶτον
κεφάλαιον.
Σίδερο σιτή μέση του, φράσις δηλοῦσα ὑγείαν ἢ εὐχὴν δι'
ὑγείαν.
Σιμοτινός, ἐπίθ. ὁ πλησίον, ὁ γείτων. (ἐκ τοῦ ἐπιρ. σιμά).
Σκαμπίλι, οὐδ. λ. ἰταλ. εἶδος χαρτοπαιγνίου, μεταφ. ράπισμα.
Σκαπουλάρω, ρ. λ. ἰταλική, ἐλευθερώνομαι, διαφεύγω τὸν κίν-
δυνον, σώζομαι.
Σκενιέρμπης, (Γεώργιος Καστριώτης) Σλαῦος τὴν καταγω-
γὴν (1404—1468). Ἀναγνωρισθεὶς ἀρχηγὸς τῶν Ἑπειρω-

τῶν ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησεν ἐπανειλημμένως τοὺς Τούρκους
θεωρηθεὶς πρόμαχος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Σκιπιτάρικος, ἐπίθ. λ. ἀλβανική, (σκιπ(ε)ιτάρο), ὁ ἀνήκων εἰς
τὸν ἝΑλβανόν, ἝΑλβανικός.

Σκόλη, θηλ. σχόλη, ἀργία, εὐκαιρία.

Σκότα, θηλ. λ. ἰταλική, πους τοῦ ἰστίου

Στανικῶς, ἐπίρρ. μὲ τὸ στανιό, διὰ τῆς βίας.

Στόκος, ἄρσ. λεπτή καὶ μακρὰ αἰχμή, ξίφος μὲ δξυτάτην αἰχμήν.

Στόλος, ἄρσ. στόλισμα, στολισμός.

Στόφα, θηλ. λ. ἰταλ. πολύτιμον ὕφασμα μὲ μετάξινα ποικίλματα.

Στρατολάτης, ἄρσ. (στράτα—ἐλαύνω) πεζοδρόμος, διαβάτης.

Τ

Ταρσανάς, ἄρσ. λ. τουρκική, ναυπηγεῖον, ναύσταθμος.

Τεξ(ι)άχιον, οὐδ. λ. τουρκική, τράπεζα ξυλουργεῖου, τράπεζα
ἐν ἣ ἔργάζεται τις,

Τερτικά, οὐδ. τρυγοκόφρινα, κάλαθοι μεγάλοι.

Τεφτέρι καὶ **δεφτέρι**, οὐδ. λ. περσ. κατάστιχον λ)σμῶν.

Τούνεξι, οὐδ. Τύνις, χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἥδη γαλλικὸν προ-
τεκτοράτον.

Τούμβα, θηλ. τύμβος, ὕψωμα.

Τριτσόνια, οὐδ. παιγνίδιον ξύλινον προκαλοῦν θόρυβον.

Τρουκάνι, οὐδ. βαρὺς κώδων τῶν προβάτων.

Τσοῦ, δι, ἐπιφωνήματα δι' ὧν προτρέπουν τὰ κτήνη.

Τσουρέκι, οὐδ. λ. τουρκική, ἄρτος πολυτελείας, ζυμαρικὸν πό-
λυτελείας.

Φ

Φάγο(υ)σα, θηλ. ἡ νόσος φαγέδαινα.

(Υ)Φανταί, ἐπίθ. ρ. (ὕ)φαίνω, ὁ ὕφαντός, ὁ ὕφασμένος.

Φελλοκάλιγο, οὐδ. ὑπόδημα μὲ πάτους ἐκ φελλοῦ.

Φερμάνι, ουδ. λ. περσική, τὸ σουλτανικὸν διάταγμα, διάταγμα βασιλικόν.

Φλάμπουρα, θηλ. σημαία πολεμική (ἐκ τοῦ λατ. flamma).

Φλάντρα, ἄλλοτε κομητεία περιλαμβάνουσα μέρη τοῦ Βελγίου, Ὀλλανδίας καὶ Γαλλίας ἐν Φλάντρα τὸν ΙΣΤ καὶ ΙΖ αἰῶνα μεγάλως ἤκμασεν ἡ ζωγραφικὴ εἰς τὴν ρεαλιστικὴν ἀπεικόνισιν τῆς φύσεως ὥς καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου.

Φούμαρα, ουδ. τὰ κενὰ λόγια, μάταιαι ἐπιδείξεις.

Φτωχὸς Ἅγιος, αἱ τοποθεσίαι, τὰ βουνά, κλπ. τοῦ διηγήματος ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ.

X

Χαντζάρι, ουδ. λ. τουρκική, εἶδος μικροῦ μαχαίρας.

Χαραμάδα, θηλ. μικρὸν σχίσμα, χαραγματιά.

Χαραμοφάς, ὁ τρώγων τὸ φαγητὸν ἀθεμίτως καὶ ἄνευ σκοποῦ.

Χλαλοῶ, ρ. φωνάζω δυνατά, προξενῶ ὀχλοβοήν.

Χ(ο)υμάω, ρ. ὄρω.

Χουρσίτ, X. πασάς, ὁ νικητὴς τοῦ Ἑλλή.

Ψ

Ψίκι, ουδ. ἡ συνοδία τοῦ γάμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΞ ΩΝ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Ἄγγελος Χαράλαμπος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1934 εἰς Ἀθήνας. Προξενικός υπάλληλος, υπάλ. υπ. Παιδείας, δημοσιογράφος, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** **ποιήματα :** Λυκαυγές. **Θεατρικά :** Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα, Νίκη κατὰ βαρβάρων, Ζητεῖται ὑπηρετής, Οἰκογένεια τοῦ Παραδαρμένου, **Πεζά :** Ἀττικά ἡμέραι, Ἐδῶ κι ἐκεῖ, Δύο Ἑλληνες ποιηταί, Ἱστορικά σημειώματα, βραβευθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας κ. ἄ. ὡς καὶ πλείστα μεταφράσεις ξένων ἔργων. Ἐδημοσίευσε διαφόρους κριτικὰς κ. ἄ. μελέτας ὡς καὶ πλείστα χρονολογήματα καὶ εὐθυμογραφήματα. Μετὰ δὲ τῶν : Τσοκοπούλου καὶ Δημητρακοπούλου συνειργάσθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν σατυρικῶν ἐπιθεωρήσεων. Τὸ 1914 ἐτιμήθη μὲ τὸ Ἀριστεῖον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1879 εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Γενεύην καὶ Παρισίους χωρὶς νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν γενέτειραν. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τῆς ὁποίας ὕμνησε τοὺς ἀγῶνας μὲ τὴν ποίησίν του ὡς δημιουργὸς ἡρωϊκοῦ ἄσματος ἀντλῶν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τὴν ἐνθουσιώδη ἔμπνευσίν του. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων ἀντιπροσώπευσε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα ὡς βουλευτής. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Στιχοῦργήματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσης Διάκος, Ἀστραπόγιαννος, Φωτεινὸς τὸ καὶ ἀριτώτατον ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως, ἂν καὶ ἔμεινεν ἡμιτελὲς λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ποιτοῦ ἐν αὐτοῖς ἐναλλάσσονται εἰκόνες ἡρωϊκαί, σκληραί, φρικιαστικά, ρομαντικά, ἀλλὰ καὶ φίλτρον, συμπαθείας καὶ ἔρωτος. Τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ἡ βιβλιοθήκη Μαρασλῆ κ. ἄ.

Βιζυηνός Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Βιζύην τῆς Θράκης τὸ 1848 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του εἰς τὸ Φρενοκομεῖον τὸ 1896. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ποιητὴς δοκιμώτατος καὶ ὁ πρῶτος Ἑλλήν διηγηματογράφος ἀντλῶν τὰ θέματά του ἐκ τῆς ζωῆς τῆς παιριδος του. Τὰ διηγήματά του διακρίνει τεχνικὴ ἀφήγησις μετὰ βαθυτάτης ψυχολογικῆς ἐρεύνης τῶν χαρακῶν ἡρώων. **Ἔργα του :** **ποιητικά :** Κόδρος, Ἄρες Μάρες Κουκουνάρες, Ἀιθίδες αὔραι κ. ἄ. **Πεζά :** **Διηγήματα :** Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρός μου, Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον, Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. ἄ. **Ἐπιστημονικά :** Περὶ καλοῦ, Λογικὴ καὶ ψυχολογία, Ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα, μοναδικὴ μελέτη περὶ βαλλισμάτων (Μπαλλάντας) κ. ἄ.

Βικέλας Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῦρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1908. Νεώτατος ἐγκατεστάθη, χάριν ἐμπορίας εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους. Τέλος ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀφιερῶθη τελείως εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς κοινωνικοὺς σκοποὺς. Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, δρῶντος λίαν ἐπωφελῶς μέχρι σήμερον καὶ κατόπιν τοῦ Οἴκου τῶν τυφλῶν, τῆς Μπελλενείου προτύπου σκοπευτικῆς σχολῆς καὶ τῆς Σεβαστοπουλείου ἐργατικῆς σχολῆς. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Στίχοι. **Πεζά :** **Διηγήματα :** Λουκῆς Λάρας, ἱστορικὸν διήγημα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, μεταφρασθεὶς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, Διηγήματα. **Ἐντυπώσεις :** Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν, Διαλέξεις καὶ Ἀναμνήσεις. **Μελέται :** Γυναικεία ἀγωγή, Σουηδία, Περὶ Βυζαντινῶν κ. ἄ. **Μεταφράσεις :** Ἔργων τοῦ Ρακίνα, τοῦ Ἰσπανοῦ Ἐτσεγαράη καὶ τοῦ Σαϊκσπέρου. **Ἀπομνημονεύματα :** Ἡ Ζωὴ μου.

Βλαχογιάννης Γιάννης. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπαικτον τὸ 1868. Λογοτέχνης καὶ ἱστοριοδίφης, διευθυντὴς τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ κράτους. Ἐσπούδασε φιλολογίαν χωρὶς νὰ πάρῃ δίπλωμα ἐπιδοθεὶς εἰς ἱστορικὰς μελέτας. **Ἔργα του :** Ἱστορίαι, Προπύλαια, περιοδικόν, Ἀθηναϊκὸν ἀρχεῖον τ. Α΄., Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη τ. Α΄. καὶ Β΄. Χιακὸν ἀρχεῖον τ. Α΄., Μεγάλαι χρόνια, τὰ ἐκλεκτότερα του διηγήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Σούλι καὶ τὴν ἐπανάστασιν, Πετεινός, Πεταλούδα, Τοῦ

χάρου ὁ χαλασμός, Γῦρος τῆς Ἀνέμης, Λόγοι κι ἀντίλογοι, Ἔρμος κόσμος. Ὁ Βλ. εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων χειριστῶν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ δυνατὸς ζωγράφος τῆς ἐλληνικῆς ζωῆς.

Γρυπάρης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1872, ἐσπούδασε εἰς τὴν μεγάλην τοῦ γένους Σχολὴν ἐν Κων/πόλει καὶ ἔπειτα ἐν τῇ φιλοσοφ. σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γενόμενος ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας· διετέλεσε διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀκαδημαϊκός. **Ἔργα του :** ἡ **ποιητικὴ συλλογὴ :** Σκαρβαῖοι καὶ τερρακότες, εἰς ἣν περιελήφθησαν τὰ ποιήματά του καὶ δι' ἣν ἠξιώθη τοῦ ἀριστείου τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν. **Μεταφράσεις :** Ὁρέστεια τοῦ Αἰσχύλου, Ἐπιτὰ ἐπὶ Θήβας, Προμηθεὺς δεσμώτης, ἔχει δὲ ἔτοιμα πρὸς ἔκδοσιν τὰ ἅπαντα τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ Μοῦσά του εἶναι ὑπονοητικὴ, καθαρὰ, ὑψηλὴ, πλέουσα εἰς ποιητικὸν ἡμίφως.

Δάφνης Στέφανος : Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυβόλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος τὸ 1882. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ ἤδη ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. **Ἔργα του :** **Ποιητικαὶ Συλλογαί :** Φθινοπωρινὲς αὔρες, Μαγνητὲς, Ἑλληνικοὶ ἀγῶνες, Ὁ κύκλος τῶν δώδεκα θρούλων, Ὁ ἀντισημένος δρόμος, Ἀνοιχτὸ παράθυρο, βραβευθὲν εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. **Πεζά :** Διάφορα διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια, Κριτικαὶ μελέται ἀναφερόμεναι πρὸ παντὸς εἰς τὴν δημώδη ποίησιν, Χρονογραφήματα. **Θεατρικὰ ἔργα :** Πατρικὸ σπίτι βραβευθὲν, Σπαραγμὸς κ. ἄ.

Δραγούμης Ἰων. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1878 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Πολιτευτὴς, διπλωμάτης, συγγραφεύς. **Ἔργα του :** δημοσ ευθέντα μὲ τὸ ψευδώνυμον Ἴδας. **Πεζά :** Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα, Σαμοθράκη, Ὅσοι ζωντανοί, Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, Μονοπάτι, Σταμάτημα κ. ἄ. Ὁ Δραγ. εἶναι πατριώτης ἔνθερμος, πιστεύων εἰς τὸ ἔθνος ὡς βαθμίδα ἠθικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀτόμου, εἶναι δὲ καὶ ἐκ τῶν πρώτων ιδρυτῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὀμίλου.

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1849· διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργ. Παιδείας ἤδη δὲ εἶναι γραμματεὺς τοῦ συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων. Ποιητὴς καὶ λο-

γοτέχνης, Ἀκαδημαϊκός. **Ἔργα του** : *Αἱ ποιητικαὶ συλλογαί* : Ἴστοι ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδύλλια, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φω-
τερὰ σκοτάδια, Κλειστά βλέφαρα, Θὰ βραδιάζῃ, Πύρινη ρομφαία,
Ἀλκωνίδες, Εἶπε. **Πεζά** : Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί, Διηγήματα
καὶ ἀναμνήσεις, Ἀμαρυλλίς, Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς
πολέως, Ἔρση, Ἡ πεντάμορφη κ. ἄ. Ἐν τῇ σειρᾷ δὲ τοῦ
συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων : Τὸ ψάρεμα, Αἱ μέλισσαι, Οἱ τυ-
φλοί, Ὁ κυνηγὸς κ. ἄ. Τὰ ἔργα του διακρίνει λατρεία πρὸς
τὴν φύσιν καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν εἰς τοὺς κόλπους
τῶν ὁποίων εὐρίσκει τὴν εὐδαιμονίαν.

Κάλβος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1819
καὶ ἀπέθανεν εἰς Λονδῖνον τὸ 1867 ἔκ μητρὸς ἀπὸ τὴν Ζάκυν-
θον καὶ πατρὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς
τοῦ ἐν Ζακύνθῳ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἑλβε-
τίαν καὶ Ἀγγλίαν μετὰ τοῦ μεγάλου προστάτου του καὶ ποιητοῦ
Φωσκόλου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, μὴ δυ-
νηθεὶς δὲ νὰ εὔρῃ πλησίον τῆς κυβερνήσεως θέσιν τῆς ἀρμοδιό-
τητός του ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν ἔνθα ἐξέδωκε τὰς δέκα πρώτας
ᾠδὰς τὸ 1824 καὶ κατόπιν εἰς Παρισίους ἔνθα ἐξέδωκε καὶ τὰς
ἄλλας δέκα τὸ 1825. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν,
ἔνθα ἔγινε γυμνασιάρχης καὶ ἔπειτα καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας
τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου. Τὸ 1859 ἀπῆλθε πάλιν εἰς Λονδῖ-
νον παραιτηθεὶς, ἔνθα διέμενε μέχρι τοῦ θανάτου του. **Ἔργα
του** : Πλεῖσται φιλοσοφικαί, φιλολογικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ πρα-
γματεῖαι καὶ ἡ **Λύρα**, ἡ συλλογὴ τῶν εἴκοσι ᾠδῶν του, αἱ
ὁποῖαι μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν. Ἡ μοῦσα
τοῦ ποιητοῦ ἀφιερωμένη εἰς τὴν πατρίδα εἶναι πρωτότυπος εἰς
ἔμπνευσιν καὶ δύναμιν μὲ σπανίαν ὑποβλητικότητα, εἶναι ἀληθινὰ
ὄραϊα καὶ μεγαλοπρεπῆς, ἀρχαιοπρεπῆς εἰς εἰκόνας, ἀρμονικὴ,
παρὰ τὸ προσωπικὸν ὕφος (style) τῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου.

Καλογερόπουλος Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον
τὸ 1868. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα.
Ἔργα του : **Πεζά** : Διηγήματα, Ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς, Χρυ-
σάνθεμα—πεζὰ ποιήματα,— Σάτυροι, Φωτοσκιάσεις—πεζὰ ποιή-
ματα— Σελίδες, Ἀνάγλυφα, Τὶ σκέπτομαι— στοχασμοί, κ. ἄ.
Ἰδρυσεν τὰ περιοδικὰ : Πινακοθήκη, Σάλπιγξ καὶ τὸ σατυρικὸν
Ἄψε—σβῆσε.

Καμπούρογλους Γρηγ. Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλ. Πρωτοδικείου, Ὑπουργ. Παιδείας καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀκαδημαϊκὸς (1928). **Ἔργα του :** **Ἱστορικά :** Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας (τ. 2), Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν (τ. 3). Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφτες, Ἀναδρομᾶρης, Παλαιαὶ Ἀθῆναι κ. ἄ. **Διηγήματα :** Περασμένα χρόνια, Διηγήματα, Ἀθηναϊκὰ διηγήματα, Μικρὰ διηγήματα, Ἡ κυρὰ Τρισεύγενη κ. ἄ. **Γνώμαι :** Θρύψαλα, Νέα θρύψαλα. **Δραματικὰ ἔργα :** Τὸ παιδομάζωμα, Ἡ νεραΐδα τοῦ Κάστρου. **Μῦθοι καὶ θρύλοι :** Στίχοι καὶ μῦθοι γιὰ τὰ παιδιά. **Ἀπομνημονεύματα :** Φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα.

Καρκαβίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἡλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922· ἰατρὸς τὸ ἐπάγγελμα κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἰατρὸς μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλ' ἦτο λογοτέχνης καὶ κατ' ἔξοχὴν διηγηματογράφος ἐπικὸς. **Ἔργα του :** Διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα **Διηγήματα :** Ἡ λυγερή, Διηγήματα, Ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς πλώρης, Παλιῆς ἀγάπες, Ὁ Ἀρχαιολόγος καὶ ὁ Ἀρματωλὸς μυθιστόρημα, τοῦ ὁποῦ μόνον ἡ ἀρχὴ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ Κ. εἶναι ὁ μάγος ποὺ μᾶς ἀπεκάλυπεν ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, πραγματιστὴς ἄμα καὶ ἰδανιστὴς· διότι πολλάκις οἱ ἥρωές του μεγαλύνονται καὶ καθολικεύονται γινόμενοι τύποι ὑψηλοῦ. Εἶναι ἐπικὸς ψάλτης εἰς τὴν Πατρίδα, τὸν Σπαθόγιαννον, τὴν Θουσίαν, τὰ καρτέρια, τοὺς Νέους Θεοὺς. Εἶναι πραγματιστὴς μὲ ὦμον νατουραλισμὸν εἰς τὸν Ζητιάνον, τὸν Ἀφωρεσμένον, τὴν Θάλασσαν.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1764 ἐκ γονέων Χίων καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1833. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν εἰς Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους τὸ 1788 σύντροφον ἔχων καθ' ὅλον τὸν βίον του τὴν πενίαν. Εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας ἐκδίδων μάλιστα καὶ ἐρμηνεύων τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς πρὸς φωτισμὸν καὶ παιδευσιν τῶν ὁμοειδῶν του. Ὁ Κ. κατὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐγκατέσπειρε τοὺς αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς του, οἵτινες μετὰ τῶν μετὰ θά-

νατον δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν του δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς καθαρά λογοτεχνικά ἔργα. Ἡ ἐθνικὴ ἐργασία τοῦ Κ. εἶναι τοιαύτη, ὥστε θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διδάσκαλος τοῦ Γένους μέγας. **Ἔργα του :** *Κριτικαὶ ἐκδόσεις* τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς 16 τόμους. Ἐκ τῶν μετὰ θάνατον ἐκδοθέντων ἀπάντων τοῦ Κοραῆ 3 τόμοι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ του. Ὁ Κ. ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ καθαρῶς ἱατρικὰ ἔργα καὶ μεταφράσεις ἱατρικῶν συγγραμμάτων.

Κρουσιάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς Συράκων τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἄρταν τὸ 1894. Ὅτε ἦτο μαθητῆς εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ τοὺς πατριωτικούς του στίχους «Σκιαὶ Ἄδου» κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀπέζη ὡς στοιχειοθέτης τυπογραφείων. Ἐκεῖ μεταξὺ μυθρίων στερήσεων ἐκ τῆς ἀγρίας βιοπάλης ἔγραψε *τὰ ποιήματα :* Καλόγερος, τὰ Ἀγροτικά. Τραγουδιστῆς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης καὶ *τὰ πεζά :* Πεζογραφήματα (διηγήματα καὶ περιγραφαί). Ὁ Κ. ἐνωρὶς προσεβλήθη ἀπὸ φθίσειν ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ δι' αὐτὸ ἔφυγεν εἰς Ἄρταν. Ἔτσι θνήσκων ἀντίκρουζε τὰ ἀγαπημένα βουνὰ τῆς Ἡπείρου, πρὸ τὰ πολυτραγούδησε. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἑλληνικότητα, πρωτοτυπίαν καὶ ἔμπνευσίν των, εἶναι καθ' αὐτὸ ἐθνικὰ καλλιτεχνήματα. Ἡ δὲ ποιησίς του εἶναι καθαρὰ εἰδυλλιακὴ ἔχουσα πολλάκις τὸν πόνον τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Λασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τὸ 1811 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1901. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Εὐρώπην, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἤσκησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ ἐπάγγελμά του, διότι ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα διαπρέψας ὡς σατυρικός ποιητής, πρὸ παντὸς καυτηριάσας τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τοῦ κλήρου δι' ὃ καὶ ἀφωρίσθη. **Ἔργα του :** *Ποιήματα :* Τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς, Στιχοουγγήματα. *Πεζά :* Ἴδὸν ὁ ἄνθρωπος—ἠθικοὶ χαρακτήρες—, Στοχασμοί.

Λυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1924 εἰς τὰς Ἀθήνας. Δικηγόρος, πρῶην ἐφέτης, νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, συγγραφεὺς ἐπιστημονικῶν ἔργων, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** Πλεῖστα οικονομικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ὡς καὶ καθ' αὐτὸ λογοτεχνικὰ ἔργα. *Πεζά :* Διηγήματα, Κίμων Ἀνδρεάδης, Τὸ σπιτάκι τοῦ για-

λοῦ, Σελίδες, Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις, Ψαράδικες ἱστορίες, Νέα διηγήματα κ. ἄ.

Μαβίλης Δορέντζος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἰθάκην τὸ 1860 ἐξ εὐγενοῦς Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας καταγόμενος. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Κερκύρᾳ ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ βραχείαν δὲ φοίτησιν ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας· εἰς τὰ 1896 ἐπολέμησεν ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὰ 1897 ἐπίσης εἰς τὸν ἀτυγῆ πόλεμον τραυματισθεὶς. Τὸ 1912 μετέσχε τῆς εἰς Ἡπειρον ἐκστρατείας ὡς ἐθελοντῆς λοχαγὸς τοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν, ὅπου καὶ ἐφονεύθη. Τὸ δὲ 1911 ἐξελέγη βουλευτῆς τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς. **Ἔργα του :** ποικίλα πρωτότυπα ποιήματα ὡς καὶ 50 σονέτα, πλεῖστοι μεταφράσεις ἐκ τῆς ξένης κλασσικῆς φιλολογίας : Μπράουνιγκ Σέλεη, Σίλλερ, Γκαίτε, Γέντσον, Δάντης, Οὐγὸυ Φωσκόλου, Λεοπάρδη, Βύργεο κ. ἄ.

Μαλακάσης Μιλτιάδης. Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870, δικηγόρος, ποιητῆς, λογοτέχνης **Ἔργα του :** *Αἱ ποιητικαὶ συλλογαί :* Συντρίμματα, Ὄρες, Πεπρωμένα, Ἀσφόδελοι, Ἀντίφωνα. *Δράματα :* Ἡ κυρὰ τοῦ Πύργου.

Μαρκοῦδᾶς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἐκ Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας τὸ 1826 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911 εἰς τὴν Κέρκυραν· ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ ἔλαβε δίπλωμα ἀπὸ τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτῆς Κερκύρας. Ἠσχολήθη μετὰ πολλοῦ ἔρωτος εἰς τὴν ποίησιν ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σολωμοῦ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν Μαβίλη καὶ Πολυλά. **Ἔργα του :** *Ποιήματα :* Ὁ Ὄρκος, ἐπικολυρικὸν ποίημα, θεωρούμενον ἀριστοῦργημα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ποιητικὰ ἔργα, Μικρὰ Ταξίδια κ. ἄ.

Μαρτζώκης Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1855 καὶ ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1913. **Ἔργα του ποιητικά :** Ballades, Σονέτα, Βάρβαροι στίχοι καὶ Νέα ποιήματα. Πλεῖστα τούτων περιελήφθησαν εἰς ἴδιον τόμον τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ (1901).

Μελὰς Σπύρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1883. Δημοσιογράφος, δραματικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς, βιογράφος. **Ἔργα του :** *Δράματα :* Ὁ γυιὸς τοῦ ἥσκιου, Τὸ κόκκινον που-

κάμισο, Τὸ χαλασμένο σπίτι, Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο, Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή. **Ἐντυπώσεις** : Πολεμικαὶ σελίδες. Τὰ ταξίδια μου. **Βιογραφίαι** : Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά, βραβευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, Ὁ Μιαούλης, Τὰ ματωμένα ράσα κ. ἄ. Ἴδρυσε καὶ διηύθυνε τὸ βραχύβιον «Θέατρον Τέχνης» καὶ συνειργάσθη ὡς σκηνοθέτης εἰς τὴν Ἐλευθέραν σκηνὴν συμβαλὼν οὕτως εἰς τὴν πρόοδον τῆς θεατρικῆς ζωῆς. Ὁ Μ. ὡς συνεργάτης διαφόρων ἔφημερίδων ἐδημοσίευσεν ἐπίσης μυθιστορήματα, διηγήματα, χαρακτῆρας, ἠθογραφίας καὶ χρονογραφήματα, τῶν ὁποίων ἐξεδόθη ἀπάνθισμα μετὰ τὸν τίτλον «Σφυρίγματα». Ὁ Μ. θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Διηύθυνεν ἐπίσης τὸ βραχύβιον περιοδικὸν «Ἰδέα». Τὸ 1935 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός.

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἐγκατέλειπε τὴν ἐπιστήμην. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἔφημερίδων καὶ σατυρικῶν φύλλων. Ἀπὸ τὸ 1896 ἔπαινε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάρραξιν τῶν φρενῶν. Ὁ Μ. ὡς δημοσιογράφος ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας, τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν δύο τόμοι. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ «Φίλημα» μετεφράσθη Γερμανικὰ.

Τὰ διηγήματά του ἐνέχουν ἐνότητα συλλήψεως, μεγάλην δύναμιν ἐκφράσεως καὶ παραστατικότητα νατουραλιστικῆν.

Νιρβάνας Παῦλος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ τέως ἀρχιάτρου τοῦ πολεμ. ναυτικοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Μαριανούπολιν τῆς Ρωσσίας τὸ 1862, ὑπηρέτησεν ὡς στρατιωτ. ἰατρός, ἀπὸ δὲ τοῦ 1928 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του: **Ποιήματα**: Παγὰ Λαλέουσα. **Δραματικά**: Θέατρον τομ. 2. **Διηγήματα**: Τὸ συναξάρι τοῦ παπα Παρθένη. Ἡ βοσκοπούλα μετὰ τὰ μαργαριτάρια κ. ἄ. **Κριτικαὶ μελέται**: Ἄρ. Βαλαωρίτης, Θέμος Ἄννινος, Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία κ. ἄ. **Στοχασμοί** : Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου. **Μυθιστορήματα** : Τὸ ἀγριολούλουδο, Τὸ ἐγκλημα τοῦ Ψυχικοῦ κ. ἄ. Ὁ Ν. ὡς συνεργάτης ἔφημερίδων δημοσιεύει καθημερινῶς χρονογραφήματα μετὰ ἀπλότητα ὕφους καὶ χάριν καὶ εἰρωνεῖαν θεωρούμενος ὡς εἰς τῶν

ἀρίστων χρονογράφων. Μὲ τὸ πραγματικόν του ὄνομα ἐδημοσίευσε προσέτι ἐπιστημονικὰς μελέτας.

Ξενοπούλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε τὴν γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς τὴν Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε καὶ πολλαπλῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του Ἐσπούδασε μαθηματικά καὶ φιλολογίαν. Ἀπὸ ἡλικίας εἴκοσιν ἐτῶν ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐκαλλιέργησε πάντα τὰ εἶδη τοῦ γραπτῆ λόγου. Εἶναι εἰς ἐκ τῶν πολυγραφοτέρων Νεοελλήνων συγγραφέων. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς καὶ αἰσθητικὰς μελέτας, χρονογραφήματα, καὶ θεατρικὰ ἔργα. Τὰ θέματα πολλῶν θεατρικῶν ἔργων του ἔλαβε ἀπὸ τὰ διηγήματα καὶ μυθιστορημάτα του, μετὰ τέχνης διασκευάζων ταῦτα εἰς δράματα. **Ἔργα του** ἐκδοθέντα : 1) Εἴκοσι περίπου τόμοι διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων—ἐν παιδικόν· Ἡ ἀδελφοῦλα μου. 2) «Θέατρον» τ. 3 μὲ πλεῖστα θεατρικὰ του ἔργα. 3) «Παιδικὸν Θέατρον» τ. 2 μὲ δράματα, κωμωδίας καὶ διαλόγους διὰ παιδιὰ. 4) Διάφοροι αἰσθητικαὶ καὶ κριτικαὶ μελέται, ὅπως οἱ «Παράσχοι» κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1932 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός.

Παλαμὰς Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1859 ἀπὸ οἰκογένειαν ἐκ Μεσολογγίου καταγομένην. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 1897—1929 καὶ ἀπὸ τὸ 1926 ἔγινεν Ἀκαδημαϊκός. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα, δράματα, ἄρθρα κοινωνικὰ καὶ φιλολογικὰ, κριτικὰς μελέτας κ. ἄ. θεωρεῖται δὲ ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μας ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς κατευθύνσεως τοῦ ἔθνους. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Τραγούδια τῆς πατρίδος μου, Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι, Ὁ τάφος, Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς ἡλιογέννητης, Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ, Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ, Ἡ πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά, Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης, Βωμοί, Τὰ παράκαιρα, Δεκατετράστιχα, Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα, Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι, Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων, Περάσματα καὶ χαιρετισμοί. **Κριτικά** : Τὸ ἔργον τοῦ Κρουστάλλη, Σολωμός, Γράμματα τ. 2. Ἡρωικὰ πρό-

σωπα καὶ κείμενα, Τὰ πρῶτα κριτικά, Ἄρ Βαλαωρίτης, Βίζυη-
νὸς καὶ Κρουτάλλης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Πῶς τραγουδοῦν τὸ
θάνατο τῆς κόρης, Πεζοὶ δρόμοι, Ἡ Ποιητικὴ μου. **Διηγή-
ματα** : Θάνατος παλικαριοῦ, Διηγήματα. **Δράματα** : Ἡ Τρι-
σεύγενη. **Μεταφρασμένα** : Ἑλληνὴ τῆς Σπάρτης τοῦ Βεράφεν,
Ξανατονισμένη μουσικὴ.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθον
τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Νέος ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσο-
φικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπῆρε τὸ δίπλωμά
του, διότι ἠναγκάσθη διὰ τὰ ζῆ τὰ γίνῃ μεταφραστὴς καὶ λογο-
τεχνικὸς συνεργάτης εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ὅπου ἐδημο-
σιεύθησαν τὸ πρῶτον τὰ ἔργα του. Ἦτο ὁμῶς φιλομαθέστατος
καὶ πολυμαθέστατος, αὐτοδίδακτος, κάτοχος τῆς γαλλικῆς καὶ
ἀγγλικῆς καὶ ἐν μέρει τῆς ἰταλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης.
Ἄλλὰ προσφιλεστάτη δι' αὐτὸν ἀσχολία ἦτο ἡ περὶ τὰ ἐκκλη-
σιαστικὰ ἐνασχόλησις ἢ μυστικοπαθὴς αὐτοῦ ψυχὴ εὗρισκεν
ἄρρητον ἡδονὴν εἰς τὸν λίβανον καὶ τὰ ἐξωκλήσια καὶ ἐκκλησί-
δια, εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις ἔψαλλε μὲ τὸν φίλον καὶ συμπολίτην
τον Μωραϊτίδην, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὸν παρὰ τὸν Παλαιὸν Στρα-
τῶνα Ἄγιον Ἐλισσαῖον. Μετὰ τοῦ Μωραϊτίδη μᾶς ἔδειξεν εἰς
θαυμασίους πίνακας, καὶ μάλιστα νησιωτικούς, τὰς καλλονὰς καὶ
τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, τὴν λαϊκὴν ψυχὴν εἰς ἥτη καὶ ἔθιμα,
ἀρετὰς καὶ κακίας, ἐλπίδα καὶ ἀποκαρδίωσιν μὲ σπανίαν λιτότητα
ῥφους ἀριστοκρατικοῦ μὲ ζηλευτὸν θέλητρον ἀφηγήσεως καὶ
παραστατικωτάτην περιγραφὴν. Τὸ ἔργον τῶν διδύμων τέκνων
τῆς Σκιάθου τὸ διακρίνει βαθυτάτη οἰκογενειακὴ καὶ χριστιανικὴ
εὐλάβεια. Ἡ γλῶσσα τοῦ Π. ἔχει προσωπικὸν ῥφος ἀπέχουσα
καὶ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς λαϊκῆς καὶ φανερῶν γενικὰ μορ-
φὴν βυζαντινοῦ λόγου. Ὁ Π. θεωρεῖται μαζὶ μὲ τὸν Βίζυην
καὶ τὸν Καρκαβίτσαν ὁ δημιουργὸς τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήμα-
τος. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους : **Μυθιστορη-
ματα** : Οἱ ἔμποροι τῶν ἐθνῶν. Ἡ γυφτοπούλα. **Διηγήματα** :
διάφορα διηγήματα εἰς 12 τομ. μὲ τοὺς τίτλους : Χριστουγεννιά-
τικα, Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινὰ διηγήματα. Ἡ φόνισσα. Οἱ
μάγισσες, Τὰ ρόδινα ἀκρογιάλια, Ἡ νοσταλγὸς κ. ἄ.

Παπαντωνίου Ζαχαρίας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσι τὸ
1877. Ἐνωρὶς ἐπέδθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν,

ἀπὸ δὲ τοῦ 1919 εἶναι διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης. **Ἔργα του πεζά** : Πεζοὶ ρυθμοί, Διηγήματα, Ἅγιον Ὅρος, ἐκλεκταὶ μελέται κριτικά, αἰσθητικά κλπ. **Ποιήματα** : Πολεμικὰ τραγούδια, Χελιδόνια, Θεῖα δῶρα. **Δράματα** : Ὁ Ὅρκος τοῦ πεθαμένου.

Παπαρηγόπουλος Δημήτριος. Υἱὸς τοῦ Κωνστ. Παπαρ. ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1843 καὶ ἀπέθανε τὸ 1873 χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ ἐξελιχθῇ ἢ μοῦσά του. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησε θεραπέυων ἅμα καὶ τὰς Μούσας. **Ἔργα του** : **Ποιητικά** : Ποιήσεις, Ὅρφεὺς καὶ Πυγμαλίων, Στόνοι, Ἄσμα ἔσμάτων κ. ἄ. **Θεατρικά** : Χαρακτήρες, Συζύγου ἐκλογή, Ἄγορὰ κ. ἄ. **Πεζά** : Περὶ καθηκόντων, Κλεάνθης ὁ Στωϊκός, Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ὑπῆρξε συνεργάτης πλείστων περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς του καὶ εἰς ἕκ τῶν εἰσηγητῶν τοῦ κοινωνικοῦ χρονογραφήματος.

Πετιμεζὰς Νικόλαος—Δαύρας. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1873· ὑπῆρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τοῦ 1917, ὁπότε παρητήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ· διέτέλεσεν ἔπειτα νομάρχης καὶ τὸ 1929 διωρίσθη διευθυντὴς τῶν γραφείων τῆς τότε Γερουσίας. **Ἔργα του** : **Ποιήματα** : Ἀπλὰ λόγια, Ἐγκόλπια, Σιγαλὲς φωνές, Τραγούδια Τσιγγάνικα Ρισπέν, μετάφρασις. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς τὴν Ἑστίαν τὸ 1913 πολεμικὰς ἐντυπώσεις ὡς καὶ χρονογραφήματα εἰς διαφόρους ἐφημερίδας καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν Ἑστίαν, τῆς ὁποίας εἶναι καθημερινὸς συνεργάτης.

Πετρίδης Γ. Μιχαήλ. Ἐγεννήθη εἰς Καστελλόριζον τὸ 1885 γυμνασιάρχης, λογοτέχνης. **Ἔργα του** : **Ποιητικαὶ συλλογαί** : Ἐξίστιχα, Τραγούδια τῆς γυναίκας, Λογάκια. **Πεζά** : **Μυθιστοροῦματα — Διηγήματα** : Πῶς ἀγαποῦν οἱ Τουρκάλες, Τὰ νιάτα ποὺ διψοῦν. **Κριτικαὶ μελέται** : Οἱ τάσεις τῆς μεταπολεμικῆς λογοτεχνίας. Οἱ τωρινοὶ μας λογοτέχνα.

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου χωρὶς νὰ πάρῃ δίπλωμα καὶ ἤκουσε μαθήματα αἰσθητικῆς εἰς τὸ Παρίσι· ἐχορημάτισε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν ἐμφανισθεῖς συγχρόνως σχεδὸν ὡς ποιητὴς μετὰ τοῦ Πα-

λαμᾶ καὶ Δροσίνη. Ἡ ποίησις του εἶναι ἀπλῆ καὶ καθαρὰ. **Ἔργα του :** **Ποικίλαι ποιητικαὶ συλλογαί :** Ποιήματα, Χειμών-ανθοί, Ἀλάβαστρα, Κεϊμήλια, Ἐξωτικά, Παλιὸ βιολί, Τὰ πρῶτα βήματα—παιδικόν, Σπασμένα μάρμαρα, Εἰρηνικά, Ἐσπερινός. **Θεατρικά :** Ὁ Τραγουδιστής, Τὸ ὄνειρο, Τὸ εἰκόνισμα, Στὴν ἄκρη τοῦ κρηνοῦ, Βασιλιάς ἀνήλιαγος, Γυναῖκα, Μιά φορὰ κι ἓναν καιρὸ κ. ἄ. **Μεταφράσεις :** Θεοκρίτου Εἰδύλλια, Ἡλέκτρα Εὐριπίδου, Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενὴς καὶ ὁ Ἄρχοντοχωριάτης τοῦ Μολιέρου.

Πολυλᾶς Ἰάκωβος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τὸ 1826 καὶ ἀπέθανε τὸ 1896· διετέλεσε βιβλιοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης Κερκύρας, ἀρχισυντάκτης τῆς Ἀναγενήσεως, ἐν ἣ ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἰδρυτὴς τῆς ἑφημερίδος «Ρήγας Φεραῖος» ὄργανον τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου καὶ τῆς σατυρικῆς «Κώδων». Μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Κερκύρας μέχρι τοῦ 1879, ὅποτε ἀφωσιώθη ὅλος εἰς τὰ γράμματα. Θερμὸς φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὁπαδὸς του ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ἅπαντα μετὰ κριτικοῦ προλόγου. **Ἔργα του :** **Πεζά :** Διηγήματα (τρία). **Ποιήματα :** Σονέτα (τρία). Ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Σολωμοῦ. **Κριτικαὶ μελέται :** Πλεῖσται κριτικαὶ μελέται, ὧν σημαντικωτέρα ἡ περὶ Σολωμοῦ. **Μεταφράσεις :** Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια τοῦ Ὀμήρου, Ἀμλέτος καὶ Τρικυμία τοῦ Σαικσπήρου κ. ἄ.

Πορφύρας Δάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ Συψώμου Δημητρίου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1879 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ 1932. Ποιητὴς γράφας ὀλίγα μὲν, ἀλλ' ἐκλεκτὰ λυρικά ποιήματα περιλαμβανόμενα εἰς τὴν συλλογὴν **Σκιές**. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη ἡ ποιητικὴ συλλογὴ του: **Μουσικὲς φωνές**. Ἡ μουσά του εἶναι ἁρμονικὴ, περιπαθὴς, ἥρεμος καὶ σιγηλὴ πλέουσα εἰς ποιητικὸν ἡμίφως.

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Παν(μ)ιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς Γερμανίαν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας εἰς τὴν Ἰέναν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου (1892—1893), βουλευτὴς τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος (1899-1905). Ἀκαδημαϊκὸς δὲ ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη ὀλοφύχως εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν.

Ἡ ποίησίς του εἶναι γαλήνιος, ἰδανικὴ καὶ δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὴν γενέτειραν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς καλλονάς της, πρὸς τὰ εὐγενῆ συναισθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. **Ἔργα του :** **Αἰ ποιητικαὶ συλλογαί :** Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα, Ποιήματα, Ἐμπρὸς σὺν ἄπειρον. **Δράματα :** Ἡ Κόρη τῆς Λήμνου, Νικηφόρος Φωκάς, Φαίδρα, Ρήγας, Ἄσωτος υἱὸς κ. ἄ. **Μεταφράσεις :** Φάουστ τοῦ Γκαίτε, Λαοκόων τοῦ Λέσιγκ.

Σκίπης Σωτήριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881 ἐκ Σουλιωτικῆς οἰκογενείας· ποιητὴς καὶ λογοτέχνης, γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Τραγούδια τῆς ὄρφανῆς, Σερανάτα τῶν λουλουδιῶν, Juvenilia, silenti Dissolutio. Ἡ μεγάλη αὔρα, Τρόπαια στὴν τρικυμία, Ὁ γῦρος τῶν Ὁρῶν, Κάλβεια μέτρα, ὁ ἀπέθαντος, Αἰολικὴ ἄρπα, Κολχίδες κ. ἄ. **Πεζά :** Κάποια διηγήματα, Διηγήματα, Περίπατοι κ. ἄ. **Δράματα :** Χριστὸς ἀνέστη Κυρὰ Φροσύνη κ. ἄ. **Μεταφράσεις :** Ρουμπαγιὰτ τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Ὁμάρ Καγιάμ, Ἔργα καὶ ἡμέραι Ἡσιόδου, Στροφές τοῦ Μοραεά.

Σκόκος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1854 καὶ ἀπέθανε τὸ 1928. Ἐσπούδασε νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. **Ἔργα του :** **Ποιητικαὶ Συλλογαί :** Ἔαρ, Ἀκτίνες καὶ Μύρα, Σατυρικά ἐπιγράμματα. **Πεζά :** Ἐταῖροι παρ' ἀρχαίους, Διατὶ δὲν εἴμεθα εὐτυχεῖς, Τὰ παράξενα τῆς ζωῆς κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικὰ διάφορα ποιήματα, Διηγήματα, ἐπιγράμματα κ. ἄ. διηύθυνε δὲ ἐπὶ 30 καὶ πλέον ἔτη τὸ «ἔθνικὸν ἡμερολόγιον».

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἀπέθανε τὸ 1857 εἰς τὴν Κέρκυραν. Τὸ 1808 μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ σπουδάσῃ. Ἐσπούδασε νομικά καὶ ἔγινε διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ἡ προτίμησίς του ἐστρέφετο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἀφοῦ ἐπέστρεψε τὸ 1818 εἰς τὴν Ζάκυνθον διέμεινε ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅποτε ἐκ κληρονομικῶν διαφορῶν μὲ τὸν ἀδελφόν του ἔφυγεν εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ ἔθνικὸς ποιητὴς τῆς Νέας Ἑλλάδος, καίτοι ὀψιμαθὴς εἰς τὴν πάτριον γλῶσσαν—ὁ ἱστορικὸς Τρικουπὴς τὸν παρεκίνησε νὰ γράφῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ ποιήματά του, διότι τὰ πρῶτά του ποιήματα

τὰ ἔγραψεν ἰταλικά—ὕψηξε διαπρύσιος αὐτῆς κήρυξ καὶ ἐμπυχωτῆς κατορθώσας νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ποίησιν, ὅπου καὶ ἐκυριάρχησεν. Ἡ ποίησις του εἶναι δείγμα συμμετρικῆς καὶ λεπτοτάτης καλλιτεχνικῆς μορφῆς, ὅπου γοητεύει ἢ ἁρμονία τῶν ἤχων, πολὺ δὲ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας. Ἐτραγούδησε τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὴν Πατρίδα καὶ ἐνέπνευσεν ἢ ποίησις του ὑψηλὰ αἰσθήματα πειθαναγκάσασα ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην νὰ προσέξῃ τὴν «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά» Ἐλευθερίαν. Ὁ ὕμνος του εἰς τὴν Ἐλευθερίαν μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ συνθέτου Μαντζάρου, ὅστις καὶ τὸν καθωδήγησεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς μουσικῆς, εἶναι ὁ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ι. Πολυλά μὲ κριτικά καὶ βιογραφικὰ σημειώματα καθὼς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρσαλῆ μὲ θαυμασίαν κριτικὴν μελέτην τοῦ Παλαμᾶ περὶ Σολωμοῦ ὡς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Ἐλευθεροῦδάκη.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῦρον τὸ 1853, Χίος τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919· ἠκολούθησε φιλολογικὰ μαθήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλ' ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ποίησιν πρὸ παντὸς τὴν σατυρικὴν. Ἀπὸ τοῦ 1883 ἴδρυσεν καὶ διηύθυνεν τὸν «Ρωμίον», ἕμμετρον καθ' ἑβδομάδα φύλλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατέσπειρε τὸ σατυρικὸν αὐτοῦ πνεῦμα. Ἡ ποίησις του εἶναι πλουσιωτάτη στιχουργία μὲ παραδειγματικὴν καὶ ἀπαράμιλλον ἐκφραστικὴν δύναμιν, δι' ἣς ἀπέδιδε ὡς ἐν πιστοτάτῳ κατόπτρῳ σπαρταριστὴν τὴν ἐποχὴν του εἰς συναισθήματα, ἰδανικά, ἥθη καὶ ἀσχημίας. Ἡ σάτυρά του, ὅσον καυστικὴ καὶ ἄν ἦτο, εἶχε τὸ προτέρημα νὰ μὴ προκαλῆ μῖσος καὶ ἐκδίκησιν. Τῶν ποιημάτων του ἐξεδόθησαν 6 τόμοι, ὧν οἱ δύο εἶναι ὁ Φασουλῆς φιλόσοφος. Πλὴν τούτων μετέφρασεν ἑμμέτρως τὰς «νεφέλας» τοῦ Ἀριστοφάνους ἐπιτυχέστατα. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ **Θεατρικὰ ἔργα** : Ἡ περιφέρεια, Ἀνὲν ἔχει τὰ προσόντα, Ἡ χειραφέτησις κ. ἄ.

Σταύρου Θερασύβουλος—Μελικέρτης. Ἐγεννήθη εἰς Μυτιλήνην τὸ 1886, γυμνασιάρχης, γενόμενος καὶ αἰρετὸς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος, λογοτέχνης. **Ἔργα του** : **Ποιήματα** : Δρόμοι καὶ μονοπάτια. **Μεταφράσεις** : Ἐλένη τοῦ Δεύτερου Φά-

ουστ τοῦ Γκαίτε. Μαρία Στούαρτ τοῦ Σίλλερ. **Πεζά** : Νεοελληνική μετρική ὡς καὶ διάφορα ποιήματα καὶ ἄρθρα εἰς περιοδικά.

Τανάγρας Ἄγγελος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Εὐαγγελίδου Ἄγγελου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Πρώην Ἀρχίατρος τοῦ πολ. Ναυτικοῦ, λογοτέχνης. **Ἔργα του** : **Πεζά** : Ἡ μεγαλόχαρη, Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Μακεδ. Ραφωδίαι, Ἄγγελος ἔξολοθρευτής, Μαῦρες πετάλουδες, Σάνζωή σάν ὄνειρο, Εἰς τὰ φτερά τοῦ θανάτου, Ρόδον τῶν Γαδεΐρων, Πόρος, Νερίκηκας Ναζωραῖε κ. ἄ. πολλά τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ἀπὸ τοῦ 1923 ἴδρυσεν τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι Ψυχικὴν εἰταιρίαν καὶ τὸ περιοδικὸν Ψυχικαὶ ἔρουναι διατελῶν ἅμα πρόεδρος τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου.

Τσιριμῶκος Μάρκος. Ἐγεννήθη εἰς Λαμίαν τὸ 1872· πρώην ἄνωτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, νομάρχης καὶ Διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. **Ἔργα του** : **Ποιήματα** : 13 σονέτα, Ἐκ βαθέων, Ὁρεε δειλινοῦ. **Πεζά** : Τὰ παλιὰ καὶ τὰ καινούργια, Λοξοὶ στρατοκόποι, Ἄν εἴχαμε παιδεῖα ἐλευθερη, Ἱστορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου κ. ἄ. μελέται ἐκπαιδευτικαί, Ἡ ποιητικὴ τέχνη κ. ἄ.

Τραυλαντώνης Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν, ὑπηρετήσεν δὲ ὡς καθηγητῆς, ἐπιθεωρητῆς, γυμνασιάρχης καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. **Ἔργα του** : **Διηγήματα** : Ἐξαδέλφη, τὸ πρῶτόν του διήγημα, Διηγήματα τ. Α', Κρουσταλλένια τ. Β', ἡ Ἡλιοστάλαχτη, Ἀπολογία μισανθρώπου βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας κ. ἄ. **Ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις** : Διετῆς θητεία, Ἐπιθεωρητῆς κ. ἄ. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθύμον πνεῦμα, τὴν ζωηρότητα τῶν εἰκόνων, τὴν βαθεῖαν ψυχολογραφίαν, τὸ λεπτόν καὶ θερμόν πάθος, ὡς καὶ τὸ ἠθικὸν ὕψος αὐτῶν.

Φαλτάιτς Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Σκῦρον τὸ 1892 δημοσιογράφος, λογοτέχνης. **Ἔργα του** : **Πεζά** : Ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου, Ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλλης, Ἡ γρίπη στὴ Σκῦρο, Ἀργία, 29 Μαΐου, Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι κ. ἄ.

Χατζόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς στὸ Ἀργόριον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1921 εἰς τὴν Ἰταλίαν. **Ἔργα του** :

Ποιητικά συλλογαί : Τραγούδια τῆς ἐρημιάς, Ἐλεγεία καὶ εἰδύλλια ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Πέτρος Βασιλικός, Ἀπλοὶ τρόποι, Βραδινὸι θρόλοι. **Διηγήματα :** Ἀγάπη στὸ χωριό, Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου, Τάσω στὸ σκοτάδι, Ἡ Ἄννιῳ. **Μυθιστορήματα :** Φθινόπωρο. **Μεταφράσεις :** Φάουστ τοῦ Γκαίτε καὶ Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις, Ἡλέκτρα τοῦ Hofmannstale κ. ἄ.

Γιάννης Ψυχάρης Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ὀδησσὸν τὸ 1854 καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1929· καθηγητὴς εἰς Παρισίους τῆς Σχολῆς τῶν ζαντανῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, λογοτέχνης. **Ἔργα του περὶ :** Τὸ ταξίδι μου Ρόδα καὶ μῆλα, Τὸ ὄνειρο τοῦ Γιαννίση, Γὰ τὸ Ρωμέϊκο θέατρο Ἐὰ δύο ἀδέρφια, Ἡ ἄρρωστη δούλα Ἀγνή, Στὸν ἥσκιο τοῦ Πλατάνου, Κωστής Παλαμάς κ. ἄ. Ὁ Ψυχάρης εἶναι ἐθνικιστὴς καὶ ἀνθρωπιστὴς ἄμα. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀναγκάσας τοὺς Ἕλληνας νὰ προσέξουν καὶ ἀγαπήσουν τὴν δημοτικὴν τῶν γλώσσων.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

τοῦ κειμένου εἶναι ἐνιαία καὶ ἔγινε συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθρ. 3221/15-1—30 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας «περὶ διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσης» καθὼς καὶ τὴν σχετικὴν γνωμάτευσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων : καλωσύνη κλπ. ἀντικούζω, μαντήλι κλπ. συνηθίζω, γλομός, πίττα, φτειάνω, ξέρω, ἀφήνω, σβήνω, κραίνω κλπ. καλορίζικος, ξερίζωνω κλπ. μυῖγα κλπ. τριγύρω, κλπ. κείτομαι, ξυπῶ, μοιρολόγι, γλυτώνω, γλιστρῶ, καριοφίλι, μαζί, ἥσκιος, καλύτερος, μεγαλύτερος, κλπ. κελαηδῶ, βρῦση, σκόνη κλπ. Βασίλης κλπ. φαγί, φιλι κλπ. ταξίδι, φίδι κλπ. ἀντικρινός, βραδινός κλπ. μαυρομάτης, τυχαίνω, παχαίνω, μαθαίνω, τῶρα, κλπ. ἐλαφρὺς κλπ. κοπέλα, κορδέλα κλπ. ὀπερέτα κλπ. πὺν ἀναφ. ἀντωνυμία, πὺς εἰδικὸς σύνδεσμος, ἀφοῦ, ἐνῶ κλπ. τ' ἀστέ- ρια, τ' ἄγνωστα κλπ. κάποιος, κανένας κλπ. κλπ.

Π Ι Ν Α Ξ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Δ' ΤΟΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'

Α' ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α' ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1) 'Ο φτωχός άγιος <i>Α. Παπαδιαμάντη</i>	σελ.	3
2) Τò μόνον τής ζωής του ταξίδιον <i>Γ. Βιζυηνοῦ</i>	»	21
3) Ένα μικρό λάθος <i>Ίακ. Πολυλά</i>	»	47
4) Θάνατος παλικάριου <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	»	62
5) Τò ζακυνθινò μαντήλι <i>Γρ. Ξενοπούλου</i>	»	89

Β' ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

1) Τὰ πρώτα χρόνια <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	»	99
2) Φιλολογικά άπομνημονεύματα <i>Δ. Καμπούρογλου</i>	»	102
3) Παιδικαί αναμνήσεις <i>Δ. Βικέλα</i>	»	105

Γ' ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

1) 'Ημερολόγιον <i>Έμ. Δυκούδη</i>	»	108
2) 'Ημερολόγιον <i>Ίων. Δραγούμη</i>	»	114

Δ' ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1) Πρòς τόν κ. Ch. Dietrich <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	»	117
2) 2 Έπιστολαί <i>Ι. Ψυχάρη</i>	»	118
3) Πρòς τόν κ. Βάμβαν <i>Άδ. Κοραή</i>	»	122

Ε' ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

1) Αί τέσσερες άδελφαι <i>Δ. Καμπούρογλου</i>	»	123
2) 'Ο άρρωστομανής <i>Κ. Σκόκου</i>	»	124
3) 'Ο άντιρρησίας <i>Κ. Σκόκου</i>	»	125
4) 'Ο λεονταρης <i>Σπ. Μελά</i>	»	127
5) 'Ο Σουλιώτης <i>Γιάν. Βλαχογιάννη</i>	»	129
6) 'Ο χαιρέκακος <i>Α. Δασκαράτου</i>	»	130
7) 'Ο ύψηλόφρων <i>Α. Δασκαράτου</i>	»	132

ΣΤ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

1) Έπιτάφια άνθη <i>Άγ. Τανάγρα</i>	»	133
2) Είς τοίχος <i>Μ. Μητσάκη</i>	»	135
3) Άνοιξη <i>Σωτ. Σκίπη</i>	»	139

Ζ' ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ	
1) Ἡ εἰκόνα Κ. Κρυστάλλη	σελ. 141
Η' ΜΕΛΕΤΑΙ	
1) Πηγή ζωῆς Ἰων. Δραγούμη	» 145
2) Γιὰ τὴν Πεντάμορφη Π. Νιρβάνα	» 147
3) Ἀθλητικὲς ψυχῆς Π. Νιρβάνα	» 150
4) Οἱ κλέφτες Σπ. Μελά	» 152
5) Γυναικεῖα ἐπαγγέλματα... Κ. Φαλταίτης	» 156
Θ' ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	
1) Νοομαντεία Χ. Ἀννίνου	» 158

ΜΕΡΟΣ Β'

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Α' ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1) Νιόβη Κ. Παλαμᾶ	» 161
2) Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ Δημοτικὸν	» 163
3) Τοῦ μικροῦ βλαχόπουλου Δημοτικὸν	» 164
4) Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ Κ. Κρυστάλλη	» 165

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

α) Σχετικὰ μὲ τὴν Θρησκείαν

1) Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν Δ. Σολωμοῦ	» 168
2) Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν Δ. Σολωμοῦ	» 177
3) Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι Δ. Σολωμοῦ	» 177
4) Εἰς τὸν Βύρωνα Δ. Σολωμοῦ	» 180
5) Εἰς τὸν ἱερὸν λόγον Ἄνδρ. Κάλβου	» 182
6) Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι Δημοτικὸν	» 183
7) Πατρίδα Δ. Μαβίλη	» 184
8) Θεῖος Βράχος Κ. Παλαμᾶ	» 185
9) Τὸ ἄγαλμα τῆς παρθένου Δ. Παπαρρηγοπούλου	» 187
10) Τὸ ἄγαλμα Γ. Δροσίνη	» 187
11) Ἀρχαία πηγὴ Ν. Πετιμεζᾶ	» 188
12) Ἀθήνα Μ. Τσιριμώκου	» 189
13) Τὰ μάρμαρα Δ. Πορφύρα	» 189
14) Μὲ τὸ μεγάλο πόνου μου Γ. Δροσίνη	» 190
15) Φήμιος Κ. Παλαμᾶ	» 191

<i>β) Σχετικὰ μετὴν οἰκογένειαν</i>		
1)	Ἡ λυγερὴ στὸν Ἄδην <i>Δημοτικὸν</i>	σελ. 193
2)	Μάννα <i>Μ. Γ. Πετρίδη</i>	» 194
3)	Ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης <i>Α. Βαλαωρίτου</i>	» 195
4)	Στὸ πεθαμένο παιδί μου <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 196
5)	Κομμάτι ἀπὸ τοὺς παράδεισους <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 197
6)	Ἡ χαροκαημένη <i>Γ. Ζαλοκώστα</i>	» 198
7)	Ὁ βοριάς .. <i>Γ. Ζαλοκώστα</i>	» 199
8)	<i>Lacrimae rerum</i> <i>Α. Πορφύρα</i>	» 200
9)	Ὁ Ὀδυσσεὺς <i>Ν. Πετιμεζᾶ</i>	» 201
<i>γ) Σχετικὰ μετὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ φύσιν</i>		
1)	Ρόδου μοσχοβόλημα <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 201
2)	Μετὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ <i>Ι. Γρουπάρη</i>	» 202
3)	Καλοκαιρινὴ βραδιά <i>Γ. Μαρκοῤᾰ</i>	» 202
4)	Συντρίμματα <i>Μ. Μαλακάση</i>	» 204
5)	Ρημάδια <i>Ι. Πολέμη</i>	» 205
6)	Ὁ ἄσπρος πύργος <i>Α. Προβελεγγίου</i>	» 205
7)	Ἄσπρη γαλήνη <i>Α. Προβελεγγίου</i>	» 207
8)	Σύννεφα <i>Γ. Δροσίνη</i>	» 208
9)	Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ <i>Α. Σολωμοῦ</i>	» 209
10)	Στὸ σταυραῖτὸ <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	» 210
11)	Τὰ σύννεφα <i>Α. Πορφύρα</i>	» 211
12)	Ἄσ' τὴ βάρκα <i>Κ. Χατζοπούλου</i>	» 213
13)	Ὅρθὸ στέκεσαι <i>Κ. Χατζοπούλου</i>	» 214
14)	Σιγὰ ἢ πηγὴ <i>Κ. Χατζοπούλου</i>	» 214
15)	Ψυχὴ καὶ πόνος <i>Μ. Γ. Πετρίδη</i>	» 215
16)	Στὸ Δροσίνη, στὸν Παλαμᾶ <i>Κ. Παλαμᾶ-Γ. Δροσίνη</i>	» 216
Γ' ΣΟΝΕΤΑ		
1)	Πατρίδες <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 217
2)	Λέσβος <i>Θρ. Σταύρου</i>	» 219
3)	Μισεμὸς <i>Θρ. Σταύρου</i>	» 219
4)	Καλλιπάτειρα—Ἐλιὰ <i>Α. Μαβίλη</i>	» 220
5)	Νύχτα μετὸ φεγγάρι <i>Στ. Δάφνη</i>	» 221
6)	Εἰκόνα <i>Στ. Μαρτζώκη</i>	» 221
7)	Δικό μου φῶς—θάνατος <i>Ι. Γρουπάρη</i>	» 222
8)	Λήθη <i>Α. Μαβίλη</i>	» 223
Δ' ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ		
1)	Εἰς τὸν χορὸν—Αὐτοβιογραφία <i>Γ. Σουρῆ</i>	» 224
2)	Εἰς θεατρικὸν συγγραφέα... <i>Κ. Σκόκου</i>	» 228
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' (λεξιλόμιον)		
		» 229
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' (βιογραφίαι)		
		» 238

024000020017

Στο

Αριθ. | Πρωτ. 41719
| Διεκπ.

Ἀθήναι τῆ 26 Αὐγούστου 1933

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς

τὸν κ. Ν. Κεντέπουλον.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταριθμοῦ ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1ην Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 9 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 78 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἀρθ. 3 τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 83 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδασκικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως τῶν Γυμνασίων διὰ *μῖαν πενταετίαν* ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικῶν ἔτος 1933—1938 τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ**» βιβλίον σας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν εισηγητῶν.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ Τμηματάρχης
Ν. Σ Μ Υ Ρ Ν Η Σ

*Ἄρθρον Βον τοῦ Π. Διατάγματος τῆς 14—9—32
«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκυριζομένων
διδασκικῶν βιβλίων».*

Τὰ διδασκικὰ βιβλία τὰ πολυώμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέραν κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἀνεὶ βιβλιοσήμευ τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς διαπάνης σασκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ ἐξοφύλλου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἀρθρον.